

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

**ΕΘΝΙΚΟΣ
ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ
ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ
ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ
ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ**

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ
2019

ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ

ΕΚΘΕΣΗ 2019

Η παρούσα Ειδική Έκθεση αποτελεί προϊόν επεξεργασίας υλικού, το οποίο προέκυψε από την εργασία της ομάδας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας του Συνηγούρου του Πολίτη, υπό την εποπτεία του Συνηγούρου Ανδρέα Ι. Ποττάκη.

Ομάδα Εθνικού Μηχανισμού:	Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου Νίκος Δουλαδίρης Ζωή Καραμήτρου Ειρήνη Κυριακάκη Μαρία Μαυρογένη Γιώργος Νικολόπουλος (Βοηθός Συνήγορος), Μαρία Λιαδή Στέργιος Πρεβέντης Μιχάλης Τσαπόγας Χρύσα Χατζή
Επιμέλεια Έκθεσης:	Στέργιος Πρεβέντης Χρύσα Χατζή
Συντονισμός Έκδοσης:	Αλεξάνδρα Πολιτοστάθη
Σχεδιασμός, σελιδοποίηση:	ΣΥΝΘΕΣΗ Εργαστήρι Γραφικών Τεχνών & Εκτυπώσεων info@synthesi-print.gr
Γλωσσική Επιμέλεια:	Χρυσάνθη Γαλάτη chrysanthigalati@yahoo.com

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγούρου του Πολίτη και στον τίτλο της έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκδοση παρακαλώ επικοινωνήστε στο press@synigoros.gr

Η Ειδική Έκθεση τυπώθηκε το 2020 σε 700 αντίτυπα από Εθνικό Τυπογραφείο και είναι διαθέσιμη ηλεκτρονικά στην σελίδα:

<https://www.synigoros.gr/?i=stp.el.eidikesektheseis>

© **Συνήγορος του Πολίτη**

📍 Χαλκοκονδύλη 17 | 104 32 Αθήνα

☎ (+30) 213 1306 600

🌐 www.synigoros.gr

🇬🇷 ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ – THE GREEK OMBUDSMAN

🐦 @Synigoros

Διαστάσεις εντύπου: 17X24

Σελίδες: 148

ISBN: 2654-0320

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	7
1. Η αρμοδιότητα της ανεξάρτητης αρχής, ως εθνικού μηχανισμού διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας.....	15
2. Στατιστική αποτίμηση.....	23
3. Διαπιστώσεις ανά θεματική κατηγορία υποθέσεων.....	33
3.1. Προσωπική ελευθερία.....	33
3.2. Βασανιστήρια ή άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά το άρθρο 137Α ΠΚ.....	47
3.3. Προστασία της ζωής.....	53
3.4. Σωματική ακεραιότητα και υγεία.....	57
3.5. Χρήση πυροβόλου όπλου.....	69
3.6. Ρατσιστικό κίνητρο ή διάκριση.....	74
4. Συνήθη ζητήματα διαδικασίας διερεύνησης από τη διοίκηση.....	81
4.1. Μορφή και είδος της διοικητικής εξέτασης.....	82
4.2. Διαδικασία διοικητικής εξέτασης.....	83
4.3. Αυτοτέλεια της πειθαρχικής δίκης.....	106
5. Αυτοτελείς έρευνες του εθνικού μηχανισμού.....	117
6. Εκτέλεση αποφάσεων του ΕΔΔΑ.....	121
7. Νομοθετικές προτάσεις και εξελίξεις.....	127
7.1. Η τροποποίηση της νομοθεσίας για τον Εθνικό Μηχανισμό.....	127
7.2. Η μερική αποδοχή των προτάσεων τροποποίησης του πειθαρχικού δικαίου.....	130
Παράρτημα.....	141
Συντομογραφίες.....	147

Εισαγωγή

Η παρούσα έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, είναι η δεύτερη από την αρχή λειτουργίας του Μηχανισμού. Στην πρώτη έκθεση¹, γίνεται αναλυτική αναφορά στην προϊστορία του θεσμού του ανεξάρτητου ελέγχου των περιστατικών αυθαιρεσίας των σωμάτων ασφαλείας, καθώς και στην έντονη κριτική των οργάνων του Συμβουλίου της Ευρώπης, για την εικόνα πλημμελούς πειθαρχικής διερεύνησης και ατιμωρησίας που ανέδιδαν οι καταδικαστικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), για παραβιάσεις των άρθρων 2 και 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που αφορούν στην προστασία της ζωής και σωματικής ακεραιότητας (άρθρο 2), καθώς και στην απαγόρευση των βασανιστηρίων, της απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης (άρθρο 3). Αναφέρονται περαιτέρω, οι νομοθετικές απόπειρες, κατά τα έτη 2011 και 2014, για τη σύσταση γραφείων καταγγελιών και επιτροπής εσωτερικού ελέγχου της πειθαρχικής διερεύνησης των, αποδιδόμενων στη δράση της Ελληνικής Αστυνομίας, περιστατικών, οι οποίες κατέληξαν σε ρυθμίσεις που δεν εφαρμόστηκαν στην πράξη, ενώ τα σχετικά όργανα ουδέποτε συστάθηκαν.

Νομοθετική τομή αποτελεί ο ν. 4443/2016, δυνάμει του οποίου καθιερώθηκε στο άρθρο 56 ο Συνήγορος του Πολίτη, Ανεξάρτητη Αρχή με συνταγματικές εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας αναφορικά με το ένστολο προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος και των υπαλλήλων των Καταστημάτων Κράτησης. Η ειδική αυτή αρμοδιότητα συνίσταται στην ανεξάρτητη διερεύνηση καταγγελιών, που αφορούν σε συγκεκριμένα περιστατικά αυθαιρεσίας, στην παραπομπή υποθέσεων στα σώματα ασφαλείας προς εσωτερική έρευνα με παράλληλη αρμοδιότητα παρακολούθησης και διατύπωσης σύστασης προς συμπλήρωση της έρευνας αυτής, και επιπλέον, κατόπιν σχετικών αποφάσεων του Ευρωπαϊ-

1. <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.585783>, σελ. 7-14.

κού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στην αποφασιστική αρμοδιότητα προς επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας.

Με την ανάθεση διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας και παρακολούθησης των πειθαρχικών ερευνών στον Συνήγορο του Πολίτη, την ανεξάρτητη, συνταγματικά κατοχυρωμένη, Αρχή που επιλέγεται με ευρύτατη πλειοψηφία από την Βουλή των Ελλήνων –διαδικασία που προϋποθέτει διακομματική συνεννόηση και διασφαλίζει τη νομιμοποίηση του θεσμού– και αναφέρεται σε εκείνη, η χώρα μας συμπεριελήφθη σε μια εξαιρετικά περιορισμένη ομάδα ευρωπαϊκών κρατών, με καταγεγραμμένο ιστορικό αστυνομικής αυθαιρεσίας, ή/και ιστορική παράδοση και οξυμένη ευαισθησία στη διαφάνεια και τη λογοδοσία της κρατικής δράσης, όπου ομόλογοι θεσμοί έχουν αναλάβει ανάλογες αρμοδιότητες. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αποτελούν οι μηχανισμοί που λειτουργούν, υπό ομόλογους θεσμούς, στη Γαλλία, τη Δανία, την Ελβετία, την Ιρλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο (με χωριστές, μάλιστα, αρχές δικαιοδοσίας στην Αγγλία και Ουαλία, στη Σκωτία και στη Βόρεια Ιρλανδία, στην οποία ο θεσμός έχει διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην εκχειρία μεταξύ των κοινοτήτων).

Η αποστολή του Συνηγόρου κρίσιμη. Να διασφαλίζει:

- ▶ την τήρηση της νομιμότητας και τον σεβασμό των ουσιαστικών και οικονομικών εγγυήσεων πλήρους και εμπεριστατωμένης έρευνας,
- ▶ τη θεμελίωση των πειθαρχικών κατηγοριών, και άρα την αποφυγή διάτρητων κατηγορητηρίων και διαδικασιών, που μπορούν να οδηγήσουν είτε σε απαλλαγές ενόχων, είτε σε καταδίκες της χώρας από το ΕΔΔΑ,
- ▶ την προστασία των δικαιωμάτων θυμάτων και ελεγχόμενων,
- ▶ τον έλεγχο κάθε περιστατικού, και άρα την επιβεβλημένη για κάθε κράτος δικαίου λογοδοσία,
- ▶ τη διαφάνεια της διαδικασίας.

Κορυφαία προτάγματα κάθε δημοκρατικής πολιτείας και απαιτήσεις της κοινωνίας.

Ο Συνήγορος ανέλαβε την αποστολή αυτή, με πλήρες αίσθημα ευθύνης για την προστασία των δικαιωμάτων, τόσο των φερόμενων ως θυμάτων, όσο και των ελεγχόμενων. Από τη θέση σε ισχύ των διατάξεων αυτών, την 9.6.2017, ο Συνήγορος κατέστη εξωτερικός μηχανισμός έρευνας και ελέγχου, παράλληλος προς τη Διοίκηση, χωρίς να υποκαθιστά τα πειθαρχικά όργανα, σύμφωνα με την αρχή του «φυσικού δικαστή» στην πειθαρχική διαδικασία. Ο έλεγχος, από τα εσωτερικά πειθαρχικά όργανα, κάθε φερό-

μενου ως πειθαρχικού παραπτώματος είναι επιβεβλημένος, δεδομένου ότι η ενδελεχής διερεύνησή του αποκαθιστά, όχι απλώς τη νομιμότητα στη διοικητική δράση, αλλά και το κύρος της υπηρεσίας, ενώ λειτουργεί αποτρεπτικά για παρόμοιες συμπεριφορές στο μέλλον. Η συγκάλυψη, ακόμη και η υποψία της, είναι απολύτως απαράδεκτη, επιφέρει καίριο πλήγμα στην κοινωνική συνοχή και στο κράτος δικαίου.

Με τις βασικές αυτές παραδοχές, η πρώτη έκθεση του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας για τα έτη 2017-2018, ανέδειξε οριζόντια τις βασικές πλημμέλειες των ερευνών των πειθαρχικών οργάνων των σωμάτων ασφαλείας και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης (παράλειψη εξέτασης μαρτύρων, εσφαλμένη αξιολόγηση αποδεικτικού υλικού κ.ά.), αποσκοπώντας να συμβάλει στην βελτίωση των διαδικασιών και στην αναβάθμισή τους, σύμφωνα με τα κριτήρια της νομολογίας, εθνικής και διεθνούς. Για τον σκοπό αυτό, συμπεριέλαβε επίσης μια σειρά από προτάσεις τροποποίησης του σχετικού πειθαρχικού δικαίου.

Η παρούσα έκθεση για το έτος 2019, προβαίνει σε μια κριτική αποτίμηση της βελτίωσης ή μη των σχετικών διαδικασιών και της αποδοχής των προτάσεων του Εθνικού Μηχανισμού. Η συγκριτική επισκόπηση των ευρημάτων της παρούσας έκθεσης με εκείνα της πρώτης καταδεικνύει το βαθμό συμμόρφωσης των εσωτερικών πειθαρχικών οργάνων προς τις συστάσεις και επισημάνσεις του Μηχανισμού του Συνηγόρου. Η πλήρης εμπέδωση των διαδικαστικών και ουσιαστικών εγγυήσεων αποτελεσματικής, διαφανούς, αμερόληπτης και σύμφωνης προς τα προτάγματα του κράτους δικαίου και τις νομολογιακά διαμορφωμένες αρχές πειθαρχικής διερεύνησης δεν αναμένεται να επιτευχθεί από τη μία στιγμή στην άλλη. Απαιτεί επίμονες προσπάθειες, χωρίς παρεκκλίσεις και εκπτώσεις. Και επιβάλλει τόσο τον εκσυγχρονισμό του εσωτερικού πειθαρχικού δικαίου των ελεγχόμενων σωμάτων, καθώς και την ενίσχυση του Μηχανισμού του Συνηγόρου.

Η πρόσφατη τροποποίηση του πειθαρχικού δικαίου του αστυνομικού προσωπικού με το ΠΔ 111/2019 (Α' 216/31.12.2019) αποτελεί ένα ουσιαστικό, θετικό βήμα. Με την τροποποίηση αυτή, υλοποιήθηκαν μερικές από τις βασικές προτάσεις του Εθνικού Μηχανισμού, όπως η διασφάλιση της αμεροληψίας των διενεργούντων ΠΔΕ, της απαιτούμενης υπηρεσιακής απόστασης μεταξύ διενεργούντος την έρευνα και ελεγχόμενου, η διασφάλιση της αυτοτέλειας της πειθαρχικής, έναντι της ποινικής διερεύνησης της υπόθεσης και ο εξαιρετικός χαρακτήρας του μέτρου της αναστολής της πρώτης, εν όψει της δεύτερης, ο περιορισμός του χρόνου διενέργειας των διοικητι-

κών εξετάσεων, κ.ά., όπως αναλύεται στο οικείο κεφάλαιο της έκθεσης. Οι βασικές διαπιστώσεις και προτάσεις του Εθνικού Μηχανισμού αναλύονται επίσης σε 70 πορίσματα που εξέδωσε το 2019, τα οποία αφορούν σε πειθαρχικές έρευνες για θέματα συμπεριφορών, που φέρονται να εμπίπτουν στο άρθρο 137^A ΠΚ, θέματα προσωπικής ελευθερίας, ζωής, σωματικής ακεραιότητας, χρήσης πυροβόλου όπλου και συμπεριφοράς που συνιστά διάκριση ή διενεργείται με ρατσιστικό κίνητρο, όπως επίσης και σε συνήθη διαδικαστικά ζητήματα που παρουσιάζουν οι πειθαρχικές έρευνες.

Ένα δεύτερο, καθοριστικό βήμα, συνιστά ο Ν. 4662/2020. Οι ρυθμίσεις που εισάγει αποτελούν ανταπόκριση στις σχετικές προτάσεις που ο Συνήγορος είχε υποβάλει στην κυβέρνηση ήδη από τον Οκτώβριο του 2018, και σηματοδοτούν την αναγκαία ενίσχυση του Εθνικού Μηχανισμού με θεσμικά μέσα (κλήτευση μαρτύρων, λήψη ένορκων καταθέσεων, παραγγελία πραγματογνωμοσύνης κ.ά.), προκειμένου να είναι σε θέση να φέρει σε πέρας την κρίσιμη αποστολή του, αξιοποιώντας παράλληλα και την δυνατότητα αυτοτελούς διερεύνησης κάποιων περιστατικών. Πλέον, ο Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας περνάει σε μία νέα, αναβαθμισμένη, φάση λειτουργίας. Η επιλογή για διεξαγωγή ίδιας έρευνας είναι πλέον γνώσια, είναι πραγματική. Η έρευνα της Αρχής θα διέπεται από τις ίδιες εγγυήσεις και θα είναι εξοπλισμένη με τα ίδια εργαλεία έρευνας που ισχύουν και για τα εσωτερικά όργανα των σωμάτων ασφαλείας και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης. Μεταξύ των ρυθμίσεων που η Βουλή των Ελλήνων ενέκρινε, αξίζει να επισημανθούν:

- ▶ η εξάλειψη του κωλύματος έρευνας, όταν ασκείται ποινική δίωξη για την ίδια υπόθεση, για την οποία βρίσκεται σε εξέλιξη πειθαρχική διερεύνηση· με τη ρύθμιση αυτή, αντιμετωπίζεται το εξής παράδοξο: η άσκηση ποινικής δίωξης να μην εμποδίζει την διενέργεια της πειθαρχικής διαδικασίας από την εσωτερική υπηρεσία των ελεγχόμενων προσώπων, αλλά να εμποδίζει την αντίστοιχη διερεύνηση από πλευράς Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.,
- ▶ η ρητή πρόβλεψη της αρμοδιότητας κλήτευσης μαρτύρων, λήψης ένορκων καταθέσεων, παραγγελίας πραγματογνωμοσύνης,
- ▶ η ρητή άρση του απορρήτου του (προ) ανακριτικού υλικού για τις ανάγκες της έρευνας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.,
- ▶ η πρόβλεψη αναστολής των προθεσμιών του Μηχανισμού, όταν έχουν ζητηθεί περαιτέρω στοιχεία από την αρμόδια Υπηρεσία,
- ▶ η διασφάλιση της απρόσκοπτης ροής πληροφοριών για καταγγελίες και εσωτερικές διοικητικές έρευνες από τις αρμόδιες Υπηρεσίες,

- η ρητή πρόβλεψη επιφύλαξης ίδιας έρευνας του Μηχανισμού, για υποθέσεις για τις οποίες ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αποφάσισε αρχικά την προώθηση προς διερεύνηση στις αρμόδιες Υπηρεσίες, αν στην πορεία αυτές αξιολογηθούν ως μεγαλύτερης βαρύτητας, από ό,τι είχε αρχικά εκτιμηθεί,
- η πρόβλεψη, στις σχετικές διατάξεις, τουλάχιστον της αναπομπής στον αρμόδιο Υπουργό, της απόφασης του πειθαρχικού οργάνου, σε περιπτώσεις ανατιολόγητης απόκλισης από το διατακτικό των πορισμάτων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., είτε αυτά συντάχθηκαν μετά από ίδια έρευνα² είτε συντάχθηκαν για την επισήμανση ελλείψεων της εσωτερικής έρευνας που διεξήγαγε η Διοίκηση.

Παράλληλα, εισάγονται και ρυθμίσεις για την διευκόλυνση της ειδικής αρμοδιότητας του Μηχανισμού, σε περιπτώσεις που επιλαμβάνεται επί καταδικαστικών αποφάσεων του ΕΔΔΑ, διευκρινίζοντας ζητήματα που αφορούν στην αρχή *ne bis in idem*, αλλά και στην εξακρίβωση του χρόνου παραγραφής των πειθαρχικών αδικημάτων.

Οι θεσμικές αυτές εξελίξεις έρχονται σε μια περίοδο φορτισμένης πολιτικής αντιπαράθεσης για τη νομιμότητα αστυνομικών, κυρίως, επιχειρήσεων. Η κρισιμότητα της λειτουργίας του Μηχανισμού του Συνηγόρου και η περαιτέρω ενίσχυση των λειτουργικών του δυνατοτήτων αναγνωρίζεται πλέον όχι μόνο από τους άμεσα εμπλεκόμενους σε έρευνες περιστατικών αυθαιρεσίας των σωμάτων ασφαλείας και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, αλλά και ευρύτερα από την κοινωνία, ως η απαραίτητη θεσμική εγγύηση πλήρους, ενδεδειγμένου, αμερόληπτης και ανεξάρτητης διερεύνησης κάθε καταγγελίας.

Περιστατικά αυθαιρεσίας υπήρχαν και θα υπάρχουν. Το στοιχείο για τον Συνήγορο του Πολίτη είναι να συμβάλλει στη διαφάνεια και θεσμική λογοδοσία, στην αποτελεσματική διερεύνηση κάθε παράνομης και υπαίτιας συμπεριφοράς που πλήττει εκ των έσω την αξιοπιστία των σωμάτων ασφαλείας, των οποίων η αποστολή, σε ένα φιλελεύθερο κράτος δικαίου, είναι συνυφασμένη με την προστασία των πολιτών. Για το λόγο αυτό, η ουσιαστική αναβάθμιση των πειθαρχικών ερευνών της Διοίκησης, δεν αποτελεί απλά στόχο της συγκεκριμένης αρμοδιότητας του Εθνικού Μηχανισμού, αλλά και σημαντικό διακύβευμα για το κράτος δικαίου στη χώρα μας.

Ανδρέας Ι. Ποπτάκης
Συνήγορος του Πολίτη

² Άρθρ. 1 §4 ν. 3938/2011, ως ισχύει.

1

**Η αρμοδιότητα της ανεξάρτητης αρχής,
ως εθνικού μηχανισμού διερεύνησης
περιστατικών αυθαιρεσίας**

1. Η αρμοδιότητα της ανεξάρτητης αρχής, ως εθνικού μηχανισμού διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας

Σε ειδική έκθεσή του, το 2004, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε αναλύσει με συστηματικό τρόπο τις συνήθεις πλημμέλειες της πειθαρχικής έρευνας της ΕΛ.ΑΣ., με βάση τις αναφορές που είχε δεχτεί στο πλαίσιο της γενικής του αρμοδιότητας για την διαφύλαξη της νομιμότητας και την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών³. Επίσης, η Ανεξάρτητη Αρχή, με την ειδική έκθεσή της για την ρατσιστική βία το 2013⁴, είχε αναδείξει τη διάσταση μεταξύ των επίσημων ερευνών από την ΕΛ.ΑΣ. και των τετραπλάσιων καταγγελιών στα ΜΜΕ για ρατσιστική βία, αλλά και τον μικρό αριθμό ολοκλήρωσης των σχετικών ερευνών. Ο Συνήγορος επεσήμανε χαρακτηριστικά ότι η εικόνα ατιμωρησίας έπρεπε να ανατραπεί «για την ίδια την αξιοπιστία της αστυνομίας και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στην αμερόληπτη κρίση της, αλλά και στη δικαιοκρατική αντιμετώπιση» του φαινομένου της ρατσιστικής βίας.

Η απουσία αποτελεσματικής διερεύνησης των περιστατικών αυτών από τις ελληνικές Αρχές, τονίστηκε και σε μία σειρά καταδικαστικών αποφάσεων από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου⁵. Μάλιστα, σε ορισμένες από αυτές τις αποφάσεις, το ΕΔΔΑ επικαλείται τα σχετικά πορίσματα και εκθέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη. Παράλληλα, σειρά καταγγελιών πολιτών προς την Αρχή για αστυνομική βία, κατέληξαν στο Δικαστήριο του Στρασβούργου⁶.

Η θωράκιση του κράτους δικαίου ήταν και είναι πράγματι το ζητούμενο στις καταγγελίες για κακομεταχείριση από την αστυνομία, και έτσι ετίθετο

3. <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.elegchos-astunomia.64209>. Κάποιες από τις προτάσεις της Έκθεσης οδήγησαν σε τροποποιήσεις του πειθαρχικού δικαίου της αστυνομίας με το ΠΔ 120/2008.

4. <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.diakritiki-metaxeirisi-astunomiki-prostasia.125089>

5. Βλ. ενδεικτικά αποφάσεις *Μακαρατζής κατά Ελλάδος*, 20.12.2007, *Zontul κατά Ελλάδος*, 17.1.2012.

6. *Ζελίλοφ, Μπέκος - Κουτρόπουλος, Πετροπούλου - Τσακίρη, κ.ά.*

και από τον Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και άλλα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης, ως ένα δικαιοκρατικό αίτημα – και έλλειμμα. Για τη διατήρηση της δημόσιας εμπιστοσύνης στην αστυνομία, ο Επίτροπος των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, σε σχετική του γνώμη⁷, πρότεινε τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου και αποτελεσματικού συστήματος καταγγελιών, το οποίο θα χρησίμευε και ως θεμελιώδες μέσο για την προστασία από την κακομεταχείριση και την ανάρμοστη συμπεριφορά.

Ο Ν. 4443/2016 (Α΄ 232) στο άρθρο 56 ανέθεσε⁸ στον Συνήγορο του Πολίτη μια ειδική αρμοδιότητα διερεύνησης καταγγελιών για συγκεκριμένα περιστατικά αυθαιρεσίας, εκ μέρους των σωμάτων ασφαλείας. Η αρμοδιότητα αυτή αφορά:

▮ στο ένστολο προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος και στους υπαλλήλους των Καταστημάτων Κράτησης και

▮ στα προβλεπόμενα, στη διάταξη αυτή, περιστατικά αυθαιρεσίας:

α. βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου 137^Α του Ποινικού Κώδικα,

β. παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας,

γ. παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και

δ. παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο, ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση⁹».

Οι ανωτέρω πράξεις πρέπει να εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων του οργάνου ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς του.

⁷ <https://rm.coe.int/opinion-of-the-commissioner-for-human-rights-thomas-hammarberg-concern/16806daa54>.

⁸ Άρθρο 56 Ν. 4443/2016, το οποίο αντικατέστησε το άρθρ. 1 §1 Ν. 3938/2011. Η διάταξη αντικαταστάθηκε με το άρθρ. 188 του Ν. 4662/2020, η οποία δεν τροποποιεί την ουσία της ειδικής αυτής αρμοδιότητας, αλλά τη συμπληρώνει. Για τις αλλαγές, βλ. παρακάτω κεφάλαιο νομοθετικών εξελίξεων. Η νέα διάταξη παρατίθεται αυτούσια στο τέλος της παρούσας έκθεσης, ως Παράρτημα.

⁹ Οράτε σχετικά Ν. 4443/2016, άρθρο 56 §1: «λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου». Οι λόγοι αυτοί έχουν εμπλουτισθεί με το άρθρ. 188 Ν. 4662/2020.

Η αρμοδιότητα αυτή συνίσταται:

- α)** στην ανεξάρτητη διερεύνηση καταγγελιών ή στην παραπομπή στα σώματα ασφαλείας, προς εσωτερική έρευνα, περιστατικών αυθαιρεσίας, με ταυτόχρονη αρμοδιότητα παρακολούθησης και διατύπωσης σύστασης προς συμπλήρωση της έρευνας αυτής, και
- β)** κατόπιν σχετικών αποφάσεων του ΕΔΔΑ, στην έκδοση απόφασης για επανάληψη ή συμπλήρωση της πειθαρχικής διαδικασίας.

Ο Συνήγορος, ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.) αξιολογεί κάθε υπόθεση που εμπίπτει στην αρμοδιότητά του και αποφασίζει είτε να τη διερευνήσει ο ίδιος, είτε να την προωθήσει στο αρμόδιο πειθαρχικό όργανο, το οποίο οφείλει να την εξετάσει κατά προτεραιότητα. Ο Μηχανισμός αξιολογεί το αποτέλεσμα της πειθαρχικής διαδικασίας, δηλαδή το πόρισμα και τον φάκελο της διοικητικής έρευνας, και μπορεί να ζητήσει τη συμπληρωματική διερεύνηση της υπόθεσης. Σε κάθε περίπτωση, η έκδοση απόφασης από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλεται, μέχρι την έκδοση πορίσματος από τον Συνήγορο του Πολίτη. Ενδεχόμενη απόκλιση από το πόρισμα του Συνηγόρου, επιτρέπεται μόνον με ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία.

Ο Εθνικός Μηχανισμός επιλαμβάνεται υποθέσεων μετά από καταγγελία, αυτεπάγγελτα ή κατόπιν παραπομπής από τον αρμόδιο Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα. Οι καταγγελίες που υποβάλλονται στο Μηχανισμό πρέπει, κατά την πρόβλεψη του νόμου, να είναι επώνυμες και γραπτές και να υποβληθούν αυτοπροσώπως ή μέσω πληρεξουσίου. Παρέχεται μάλιστα η δυνατότητα, εφόσον είναι δυνατή η διερεύνηση της υπόθεσης χωρίς ανακοίνωση του ονόματος, να μην ανακοινώνεται το όνομα του καταγγέλλοντος. Στην περίπτωση όμως, όπου είναι αδύνατη η διερεύνηση χωρίς την ανακοίνωση, και δεν συναινεί με αυτή ο καταγγέλλων, η καταγγελία τίθεται στο αρχείο. Ωστόσο, ο Εθνικός Μηχανισμός μπορεί να αξιοποιήσει συγκεκριμένες πληροφορίες, που περιέχονται σε αναφορές, οι οποίες δεν πληρούν τις ανωτέρω προϋποθέσεις του παραδεκτού, όπως και δημοσιεύματα στα ΜΜΕ, στο πλαίσιο της δυνατότητας για αυτεπάγγελτη παρέμβαση.

Την άσκηση της αρμοδιότητας του Μηχανισμού εποπτεύει και συντονίζει ο Συνήγορος του Πολίτη, επικουρούμενος από ομάδα ειδικών επιστημόνων με εξειδικευμένη νομική κατάρτιση, στην οποία συμμετέχει και ο επικεφαλής του Κύκλου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Τον Δεκέμβριο του 2019 συμμετείχαν στην ομάδα του Μηχανισμού οκτώ (8) ειδικοί επιστήμονες. Η ειδικότερη διαδικασία διερεύνησης των υποθέσεων εκ μέρους του Μηχα-

νισμού, η οποία διακρίνεται από τη γενική αρμοδιότητα της Αρχής, περιγράφεται στον Κανονισμό Λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.¹⁰.

Ως προς το δεύτερο σκέλος της ειδικής αυτής αρμοδιότητας, ο Συνήγορος καθίσταται μηχανισμός συμμόρφωσης με αποφάσεις του ΕΔΔΑ για παραβάσεις διατάξεων της ΕΣΔΑ, με τις οποίες διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική διαδικασία ή την εκδίκαση της υπόθεσης. Ο Μηχανισμός επανεξετάζει τις αποφάσεις αυτές και μπορεί να αποφασίζει την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης, προκειμένου να ασκηθεί ή να συμπληρωθεί η πειθαρχική δίωξη και να επιβληθεί η προσήκουσα πειθαρχική ποινή, ανεξάρτητα από την κατάληξη της αρχικής εκδίκασης της υπόθεσης.

Όπως διευκρινίζεται στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 4443/2016 (αρχή που σαφώς προκύπτει και από το κείμενο του νόμου), ο Μηχανισμός δεν υποκαθιστά το δικαστικό και πειθαρχικό έλεγχο περιστατικών της αρμοδιότητάς του, αλλά λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά, χωρίς να αποστερεί τον ελεγχόμενο από το φυσικό δικαστή (ποινικό ή πειθαρχικό)¹¹. Στο νόμο επίσης προβλέπεται η πρόσβαση του Μηχανισμού στα στοιχεία που τηρούν οι υπηρεσίες του δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα, και η δυνατότητα να λαμβάνει αντίγραφα του συνόλου του φακέλου ήδη σχηματισθείσας πειθαρχικής δικογραφίας, υποθέσεως της αρμοδιότητάς του.

Με πρωτοβουλία του Συνηγόρου του Πολίτη, ήδη με τη θέση σε ισχύ των διατάξεων αυτών, την 9.6.2017, εφαρμόσθηκε ένα λειτουργικό πλαίσιο συνεχούς ενημέρωσης, που επιτρέπει την απρόσκοπτη ροή πληροφοριών προς το Μηχανισμό και την ταχεία αποσαφήνιση του ζητήματος, εάν ο Μηχανισμός θα επιληφθεί της διερεύνησης της υπόθεσης σε πρώτο στάδιο ή θα παρακολουθήσει τις σχετικές διοικητικές έρευνες. Με διαταγή του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., όλες οι σχετικές διαταγές Ένορκης ή Προκαταρκτικής Διοικητικής Εξέτασης για περιστατικά που εμπίπτουν στη συγκεκριμένη περιγραφή του νόμου, διαβιβάζονται στο Μηχανισμό. Στη συνέχεια, ανάλογη ανταπόκριση υπήρξε και από το Λ.Σ. - ΕΛ.ΑΚΤ., με σημαντικά μικρότερο αριθμό υποθέσεων.

Η πρώτη έκθεση του Εθνικού Μηχανισμού¹² ανέλυσε τα συστημικά προβλήματα που εντοπίσθηκαν στις σχετικές έρευνες που είχαν ολοκληρω-

10. Απόφαση Συνηγόρου του Πολίτη Φ. 10/24727/2017, Β' 2065.

11. Άρθρο 56 §9 Ν. 4443/2016. Η αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη, ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, δεν υποκαθιστά τις υφιστάμενες δομές υποβολής και εξέτασης καταγγελιών αυθαιρεσίας σε άλλα όργανα ή Αρχές.

12. Ό.π. υποσημ. 1.

θεί κατά τα έτη 2017-2018, καταλήγοντας σε αντίστοιχες προτάσεις για τη συμπλήρωση του πειθαρχικού δικαίου του προσωπικού των σωμάτων ασφαλείας, αλλά και σε σειρά προτάσεων για την ενίσχυση του Μηχανισμού, προς την αποτελεσματικότερη λειτουργία του και αξιοποίηση της δυνατότητας να διενεργεί αυτοτελείς έρευνες. Στην παρούσα, δεύτερη, έκθεση του Εθνικού Μηχανισμού, αξιολογείται η αποδοχή των προτάσεων αυτών (βλ. παρακάτω κεφάλαιο νομοθετικών εξελίξεων). Επίσης, παρουσιάζεται η άσκηση της ειδικής αυτής αρμοδιότητας κατά το 2019, με στατιστικά και ποιοτικά στοιχεία, που αποτυπώνουν τα βασικότερα προβλήματα που εντοπίστηκαν από πλευράς διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας, τόσο ανά θέματα, όσο και σε οριζόντια ζητήματα διαδικασίας.

2

Στατιστική αποτίμηση

2. Στατιστική αποτίμηση

Στον Συνήγορο του Πολίτη, για τα συγκεκριμένα περιστατικά που ο νόμος περιλαμβάνει στην ειδική αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας¹³, υποβλήθηκαν **συνολικά** διακρίσεις οκτώ (208) υποθέσεις το έτος 2019.

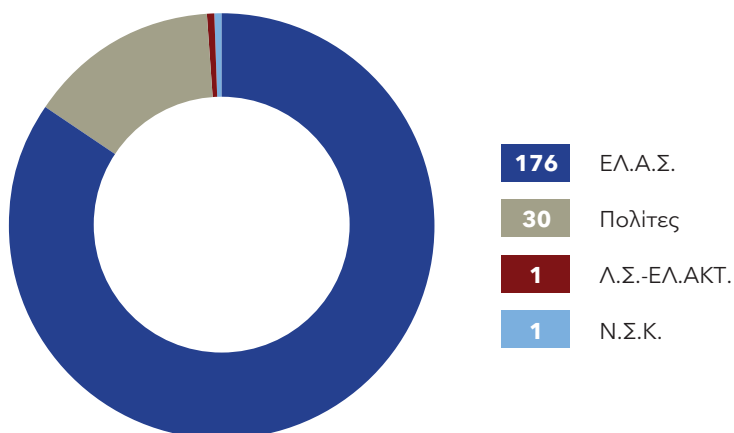
Σε τριάντα (30) εκ των περιπτώσεων αυτών, ο Μηχανισμός επελήφθη κατόπιν αναφορών πολιτών. Στις περισσότερες, όμως, περιπτώσεις, ο Εθνικός Μηχανισμός ενημερώθηκε το πρώτον για τα περιστατικά από την ΕΛ.ΑΣ. και τα άλλα σώματα της Διοίκησης, που του διεβίβασαν τις σχετικές διαταγές για εσωτερικές έρευνες, τις οποίες αποφάσισε να παρακολουθήσει. Θα πρέπει δε, να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις αυτές, η διαβίβαση των διαταγών εσωτερικής (πειθαρχικής) έρευνας και η παρακολούθηση από τον Εθνικό Μηχανισμό της διαδικασίας, συνεπάγεται, σύμφωνα με το νόμο, ότι: α') τα πορίσματα και οι φάκελοι των εσωτερικών ερευνών διαβιβάζονται στον Συνήγορο, για να ελέγξει την πληρότητά τους και β') τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλουν την έκδοση της απόφασής τους, έως την έκδοση πορίσματος από το Συνήγορο του Πολίτη. Συγκεκριμένα, το 2019 διαβιβάστηκαν στο Εθνικό Μηχανισμό εκατόν εβδομήντα έξι (176) υποθέσεις από την ΕΛ.ΑΣ. και μία (1) από το Λ.Σ. - ΕΛ.ΑΚΤ., (βλ. Γράφημα 1, **προέλευση υποθέσεων**).

Είναι αξιοσημείωτο ότι από την αρχή λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού, στις 9.6.2017, μέχρι και το τέλος του 2019, ουδεμία πειθαρχική υπόθεση διαβιβάστηκε από τη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, προς το σκοπό διερεύνησης περιστατικών που θα μπορούσαν να εμπίπτουν στο πεδίο του άρθρ. 56 του Ν. 4443/2016, σχετικά με πράξεις ή παραλείψεις των υπαλλήλων των Καταστημάτων Κράτησης¹⁴, σε αντίθε-

13. Άρθρ. 1 §1 Ν. 3938/2011, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρ. 56 του Ν. 4443/2016, όπως: βασανιστήρια και άλλες προσβολές ανθρωπίνης αξιοπρέπειας κατά το άρθρ. 137^Α του Ποινικού Κώδικα, παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου, παράνομη συμπεριφορά με ρατσιστικό κίνητρο/διάκριση κ.λπ.

14. Ο Συνήγορος, ωστόσο, ζήτησε ενημέρωση και έρευνα από τη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, για μεμονωμένα (παρ' όλα αυτά συχνά, εν έτει 2019)

Γράφημα 1: Προέλευση υποθέσεων περιστατικών αυθαιρεσίας

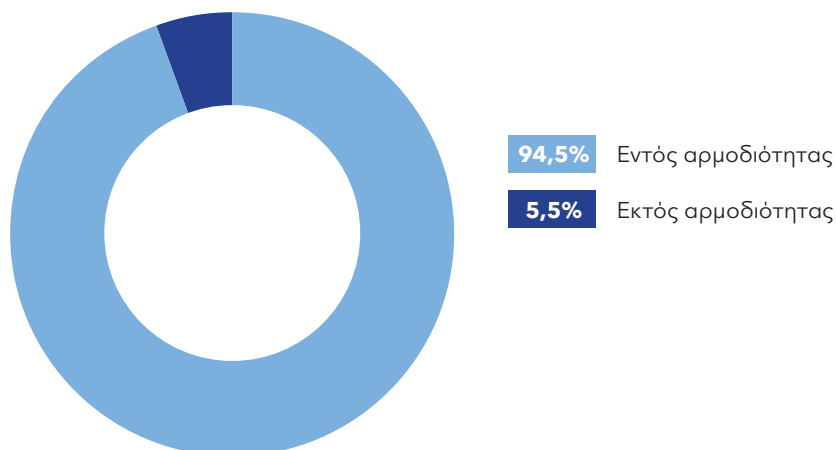
ση με την ΕΛ.Α.Σ., η οποία επέδειξε έμπρακτα διάθεση διαφάνειας, διαβιβάζοντας με συστηματικό τρόπο στον Συνήγορο του Πολίτη τις σχετικές έρευνες. Για το λόγο αυτό, ο Συνήγορος απέστειλε, τον Ιούνιο 2019, επιστολή προς τη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής¹⁵, ζητώντας εκ νέου¹⁶ την ουσιαστική και συστηματική συνεργασία της, για υποθέσεις που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, χωρίς, ωστόσο, ανταπόκριση μέχρι σήμερα.

Από τις διακόσιες οκτώ (208) υποθέσεις που περιήλθαν στον Εθνικό Μηχανισμό το έτος 2019, οι δώδεκα (12) δεν υπάγονταν στην αρμοδιότητά του (βλ. Γράφημα 2, **εκτός αρμοδιότητας υποθέσεις**). Σημειώνεται ότι, πέραν των, εκτός του νομοθετικού αντικειμένου της αρμοδιότητας του Μηχανισμού, υποθέσεων, υπήρξαν και περιπτώσεις στις οποίες δεν είχε υποβληθεί καταγγελία από το ίδιο το θύμα ή από τρίτο πρόσωπο, κατόπιν

περιστατικά θανάτου κρατουμένων σε καταστήματα κράτησης, με βάση την ειδική αρμοδιότητα του Ν. 4228/2014, σύμφωνα με τον οποίο: «[ο] Συνήγορος του Πολίτη ορίζεται ως «Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης, για την πρόληψη των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας» (σύμβαση OPCAT του ΟΗΕ).

15. Η οποία υπαγόταν διοικητικά στο τότε Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, και εν συνεχεία μεταφέρθηκε, τον Ιούλιο 2019, στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (ΠΔ 81/2019, Α' 119/8.7.2019).

16. Όπως είχε πράξει κατά την έναρξη λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας τον Ιούνιο 2017, με όλους τους φορείς που ενέπιπταν στην ειδική αυτή αρμοδιότητα.

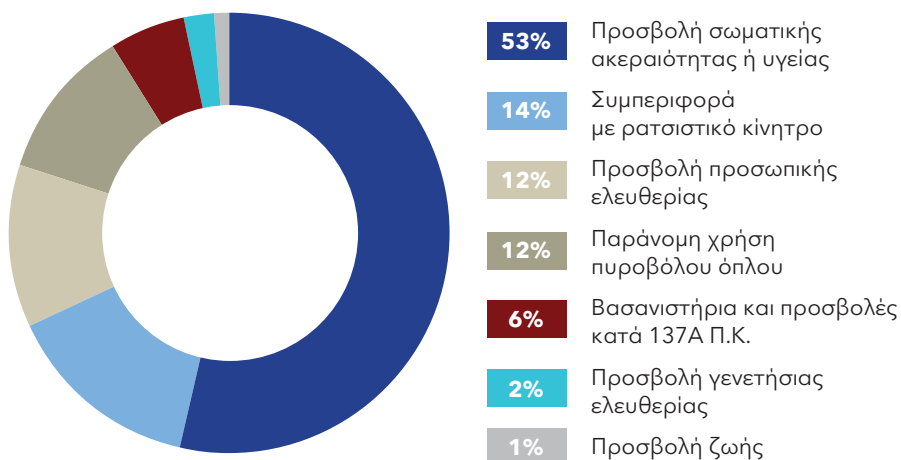
Γράφημα 2: Σύνολο υποθέσεων εντός και εκτός αρμοδιότητας

εξουσιοδότησής του, όπως απαιτεί ο νόμος, όπως επίσης και αναφορές με ελλιπή στοιχεία, που δεν καθιστούσαν δυνατή την έρευνα. Σε άλλες δε περιπτώσεις, ο αναφερόμενος δεν θέλησε τελικά να προχωρήσει η διερεύνηση της υπόθεσης, με χαρακτηριστική την υπόθεση ανηλίκου αλλοδαπού για τον οποίο, μολονότι είχε υποβληθεί αναφορά για κακομεταχείριση από ΜΚΟ (**Φ. 259576**), ο ίδιος δεν πείστηκε τελικά να καταθέσει. Το γεγονός αυτό, επιβεβαιώνει τον λεγόμενο «γκρίζο αριθμό» των περιστατικών αυθαιρεσίας, για τα οποία ο φόβος του φερόμενου θύματος να εμπλακεί σε επίσημες διαδικασίες, αποτελεί καθοριστικό ανασταλτικό παράγοντα του δικαιώματος του αναφέρεσθαι.

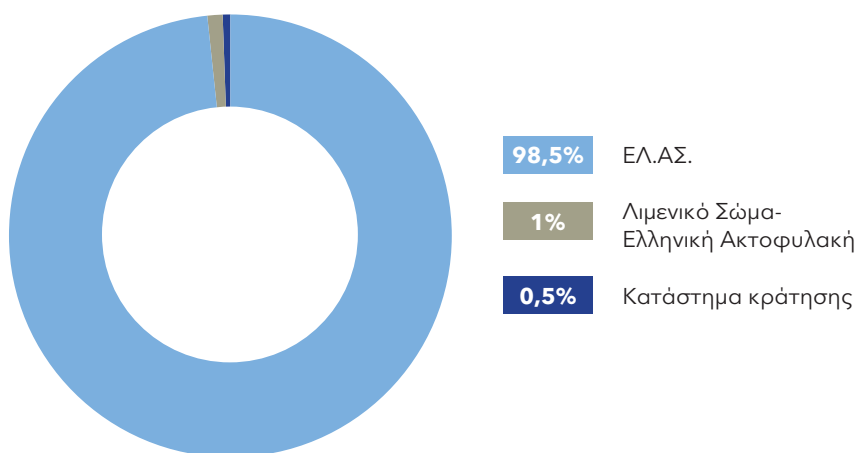
Μία από τις υποθέσεις του 2019 αφορούσε στη διαβίβαση από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (ΝΣΚ) της, καταδικαστικής για την Ελλάδα, απόφασης του ΕΔΔΑ *Sarwari κατά Ελλάδας* της 11.4.2019, προκειμένου ο Μηχανισμός να εκτιμήσει αν χωρεί επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας από τη Διοίκηση, και εν προκειμένω, την ΕΛ.ΑΣ. (βλ. *σχετική ενότητα της παρούσας έκθεσης για την εκτέλεση αποφάσεων του ΕΔΔΑ*).

Πέραν της ειδικότερης αυτής αρμοδιότητας, ως προς τη συμμόρφωση με αποφάσεις του ΕΔΔΑ σε πειθαρχικές διαδικασίες, οι υπόλοιπες εκατόν ενενήντα πέντε (195), εντός αρμοδιότητας, υποθέσεις του 2019, είχαν ως αντικείμενο καταγγελίες για φερόμενα περιστατικά αυθαιρεσίας από σώματα ασφαλείας, και πιο συγκεκριμένα από στελέχη της ΕΛ.ΑΣ, στη συντριπτική τους πλειονότητα (192 υποθέσεις), μία (1) αναφορά κρατούμενου αφορούσε σε Κατάστημα Κράτησης και δύο (2) αναφορές στο Λ.Σ. - ΕΛ.ΑΚΤ.

Γράφημα 3: Κατανομή αναφορών ανά θεματική κατηγορία

Γράφημα 4: Εμπλεκόμενοι φορείς

(βλ. Γράφημα 4 για τους **εμπλεκόμενους φορείς**). Το γεγονός αυτό, βέβαια, οφείλεται και στο μεγάλο αριθμό των υποθέσεων για τις οποίες η ίδια η ΕΛ.ΑΣ. προβαίνει σε διαταγές εσωτερικής έρευνας και τις διαβιβάζει στον Συνήγορο του Πολίτη, όπως προαναφέρθηκε.

Τα φερόμενα περιστατικά αυθαιρεσίας στις, εντός αρμοδιότητας, υποθέσεις που περιήλθαν στον Συνήγορο το 2019, είχαν ως κύριο αντικείμενο τα εξής (βλ. γράφημα 3, Κατανομή αναφορών ανά **θεματική κατηγορία**).

- › Προσβολή σωματικής ακεραιότητας ή υγείας 105
- › Συμπεριφορά με ρατσιστικό κίνητρο 28
- › Προσβολή προσωπικής ελευθερίας 23
- › Παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου 22
- › Βασανιστήρια και προσβολές κατά 137Α Π.Κ. 11
- › Προσβολή γενετήσιας ελευθερίας 4
- › Προσβολή ζωής 2

Αυξητική τάση, σε σχέση με τα έτη 2017-2018,¹⁷ παρουσίασαν, ως ποσοστά επί του συνόλου, οι καταγγελίες για προσβολές της σωματικής ακεραιότητας (53,4% έναντι 50%) και οι συμπεριφορές με ρατσιστικό κίνητρο, που σημείωσαν και αύξηση σε απόλυτους αριθμούς (14% και 28 υποθέσεις έναντι 7% για 21 υποθέσεις). Παρατηρείται επίσης, ότι οι θεματικές της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας, της προστασίας της ζωής και της απαγόρευσης βασανιστηρίων και άλλων σοβαρών προσβολών της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (137^Α ΠΚ) συγκεντρώνουν και το έτος 2019 το μεγαλύτερο ποσοστό των καταγγελιών για περιστατικά αυθαιρεσίας: 61% έναντι 59%, κατά τα έτη 2017-2018.

Κατά το έτος 2019, ο Συνήγορος εξέδωσε **πορίσματα** σε εβδομήντα τρεις (73) υποθέσεις. Από τα πορίσματα αυτά, δεκαπέντε (15) αφορούσαν σε πειθαρχικές έρευνες που άρχισαν και ολοκληρώθηκαν εντός του έτους, και οι υπόλοιπες σε παλαιότερες υποθέσεις. Σε τρεις (3) εξ αυτών, από την εξέταση του πορίσματος της Διοίκησης και του φακέλου της έρευνας, προέκυψε ότι τα ελεγχόμενα περιστατικά δεν ενέπιπταν στην αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (περιστατικά εκτός της άσκησης των καθηκόντων ή χωρίς κατάχρηση της ιδιότητας του οργάνου).

Από τις εβδομήντα (70) υποθέσεις που εξετάστηκαν επί της ουσίας, σαράντα (40) έρευνες αναπέμφθηκαν από τον Συνήγορο προς τη Διοίκηση για συμπλήρωση της έρευνας και τριάντα (30) έρευνες κρίθηκαν ότι δεν χρήζουν συμπλήρωσης, εκτός γενικών παρατηρήσεων για τη διεξαγωγή ερευνών σε παρόμοιες υποθέσεις¹⁸. Το γεγονός ότι σε περισσότερες από

¹⁷. Βλ. έκθεση Εθνικού Μηχανισμού για το χρονικό διάστημα από 9.6.2017 - 31.12.2018, σελ. 21, 23: <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.585783>.

¹⁸. Για τον μεγάλο αριθμό ερευνών για χρήση πυροβόλου όπλου μεταξύ αυτών, βλ. σχετική θεματική ενότητα.

το ήμισυ των διοικητικών ερευνών που εξετάσθηκαν επί της ουσίας (57%), η Ανεξάρτητη Αρχή ζήτησε τεκμηριωμένα τη συμπλήρωσή τους, προκειμένου να ανταποκριθούν στα εχέγγυα αμερόληπτης και εμπειρισταωμένης έρευνας, αναδεικνύει τη σημασία του θεσμικού διαλόγου του Συνηγόρου με τη Διοίκηση, ως εξωτερικού και ανεξάρτητου Μηχανισμού, που μπορεί να συμβάλει στην ουσιαστική βελτίωση των διοικητικών ερευνών.

Ενδεχόμενη απόκλιση της Διοίκησης από το διατακτικό του πορίσματος του Συνηγόρου του Πολίτη, επιτρέπεται μόνο με ειδική και εμπειρισταωμένη αιτιολογία. Κατά το 2019 **δεν υπήρξε απόκλιση από τα πορίσματα** που ο Συνήγορος ανέπεμψε προς τη Διοίκηση, πλην τριών (3) υποθέσεων¹⁹. Αντιθέτως, στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων που αναπέμφθηκαν, η Διοίκηση συμπλήρωσε τις εσωτερικές έρευνες. Η έμπρακτη αυτή διάθεση συνεργασίας, είναι ελπιδοφόρα για την αναβάθμιση των διοικητικών ερευνών.

Δύο παρατηρήσεις επί της ουσίας για τις έρευνες που εξετάσθηκαν από τον Συνήγορο το έτος αυτό:

Για τον **τύπο της έρευνας**, ως Προκαταρκτικής (ΠΔΕ) ή Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης (ΕΔΕ), παρατηρείται, ότι η ΠΔΕ είναι ο συντριπτικός κανόνας των ερευνών της ΕΛ.ΑΣ., πλην των ερευνών για χρήση πυροβόλου όπλου, που η νομοθεσία επιβάλλει αποκλειστικά ΕΔΕ²⁰, ελάχιστων περιπτώσεων βαρύτερων παραπτώματων (προσβολή ζωής, βασανιστήρια) και των περιπτώσεων που ασκείται ποινική δίωξη κατά του αστυνομικού, οπότε και η ΠΔΕ μετατρέπεται σε ΕΔΕ (**Φ. 259684, 236639 κ.ά.**).

Η μνεία των **κυρώσεων** που προτείνονται στις διοικητικές έρευνες που εξετάσθηκαν, γίνεται εδώ με την απαραίτητη επισήμανση ότι, μολονότι η τιμωρητική λειτουργία συνδέεται κατ' αρχήν με τον ποινικό κολασμό, ωστόσο η, ανάλογη με το παράπτωμα, πειθαρχική κύρωση είναι αυτή που αποκαθιστά τη νομιμότητα στη λειτουργία της υπηρεσίας. Το ΕΔΔΑ δε, εμμένει στη νομολογία του, ότι η παράλειψη μεταχείρισης του πειθαρχικώς ελεγχόμενου με την προσήκουσα αυστηρότητα, δεν αποτρέπει την επανάληψη παρόμοιων φαινομένων στο μέλλον²¹. Ο αριθμός των πειθαρχικών υποθέσεων που έχουν ολοκληρωθεί από τη Διοίκηση, από την έναρξη λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού μέχρι σήμερα, δεν επιτρέπει

¹⁹. Τις οποίες ο Συνήγορος ανέπεμψε εκ νέου στη Διοίκηση, λόγω ανεπαρκούς αιτιολογίας.

²⁰. Βλ. Ν. 3169/2003.

²¹. Απόφαση ΕΔΔΑ Σίδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδας, 25.4.2018, κ.ά.

την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, αναφορικά με τον, συνεπή ή μη, πειθαρχικό έλεγχο αυτών που διαπιστώνεται ότι έχουν υποπέσει σε πειθαρχικά παραπτώματα. Την εξαγωγή συμπερασμάτων δυσχεραίνει και η συχνή εφαρμογή της δυνατότητας αναστολής της πειθαρχικής έρευνας σε περίπτωση παράλληλης ποινικής δίκης, ακόμη και αν αυτή βρίσκεται στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης από τις εισαγγελικές αρχές²². Με πρόσφατη νομοθετική τροποποίηση, θεσπίστηκε η υποχρέωση ενημέρωσης του Εθνικού Μηχανισμού για την πειθαρχική απόφαση της Διοίκησης²³, ρύθμιση που θα συμβάλει στη διαμόρφωση μιας πληρέστερης εικόνας στο μέλλον.

Κατόπιν των διευκρινίσεων αυτών, παρατηρείται ότι μόνο σε δέκα (10) εκ των εβδομήντα τριών (73) συνολικά υποθέσεων, τις οποίες εξέτασε ο Εθνικός Μηχανισμός το 2019, προτείνονται κυρώσεις από τους διενεργούντες τις ΠΔΕ ή ΕΔΕ. Ειδικότερα: σε πέντε (5) υποθέσεις προτείνονται πρόστιμα, σε μία (1) επίπληξη, σε μία (1) πρόστιμο και επίπληξη, σε μία (1) απόταξη και σε άλλες δύο (2) υποθέσεις απόταξη και αργία με απόλυση στους εμπλεκόμενους αστυνομικούς.

Ο Εθνικός Μηχανισμός, σε μία (1) από τις παραπάνω περιπτώσεις, επεσήμανε ότι από το μικρό ποσό (30 ευρώ) του προστίμου που επεβλήθη σε δύο (2) αστυνομικούς, εγείρει ζήτημα προφανούς δυσαναλογίας μεταξύ της ποινής και του συγκεκριμένου πειθαρχικού παραπτώματος, ήτοι της μεταγωγής κρατούμενου κατά τρόπο που έπληττε την προσωπικότητα και αξιοπρέπειά του (Φ. 258547).

Παρατηρείται δε, ότι στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων, οι εσωτερικές έρευνες της Διοίκησης προτείνουν την αρχειοθέτηση, με το σκεπτικό ότι δεν αποδείχθηκαν τα αποδιδόμενα περιστατικά που συνιστούν πειθαρχικά παραπτώματα. Διαφοροποίηση, ωστόσο, δεν παρατηρείται ούτε στην περίπτωση που η διεξαγωγή διοικητικών ερευνών διατάσσεται κατόπιν καταγγελιών σε διεθνείς οργανισμούς. Είναι χαρακτηριστικό ότι, κατόπιν καταγγελιών που έγιναν από κρατούμενους για κακομεταχείριση ή/και βασανιστήρια, προς την Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης, κατά τη διάρκεια των επισκέψεων της στην Ελλάδα, τα έτη 2018 και 2019, υπήρξε καταρχήν άμεση

²². Για το φαινόμενο αυτό, που δεν συνάδει με την αρχή της αυτοτέλειας της πειθαρχικής δίκης, έγινε πρόσφατα δεκτή η πρόταση του Εθνικού Μηχανισμού να αποσαφηνισθεί ότι η κατ' εξαίρεση αυτή δυνατότητα δεν χωρεί πριν ασκηθεί ποινική δίωξη (βλ. σχετική ενότητα προτάσεων του Μηχανισμού).

²³. Ν. 4662/2020, άρθρ. 188.

αντίδραση της ΕΛ.ΑΣ. με διαταγή εσωτερικών ερευνών. Μολαταύτα, και στις τρεις (3) υποθέσεις, που ολοκληρώθηκαν εντός του 2019, οι διενεργούντες καταλήγουν ότι δεν υφίσταται πειθαρχική ευθύνη αστυνομικών. Ο Εθνικός Μηχανισμός ανέπεμψε μία από τις έρευνες αυτές, προς περαιτέρω συμπλήρωση (Φ. 252323, κακομεταχείριση ανηλίκου από αστυνομικούς στον Έβρο) και στις άλλες δύο ο Εθνικός Μηχανισμός υπέβαλε με τα πορίσματά του γενικές παρατηρήσεις για τις αστυνομικές πρακτικές, σε σχέση με τη μεταχείριση κρατουμένων και τον εντοπισμό των αποδείξεων (Φ. 255579 και, Φ. 268097, κρατητήρια στη Θεσσαλονίκη).

Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, μια αποτελεσματική έρευνα κρίνεται όχι από το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, αλλά από την ικανότητα να αποφέρει αποτελέσματα, δηλ. εξακρίβωση των περιστάσεων, εντοπισμό των δραστών και απόδοση ευθυνών²⁴. Οι πλημμέλειες των εσωτερικών ερευνών, που εξετάστηκαν το 2019, αναλύονται στις ενότητες που ακολουθούν από τη σκοπιά αυτή, προκειμένου να θωρακισθούν με περισσότερα εχέγγυα αποτελεσματικότητας στο μέλλον.

Σε επιστολή του προς τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη τον Αύγουστο 2019, αναφορικά με τις υποθέσεις που εκκρεμούν και ειδικότερα, τις διοικητικές έρευνες που δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί και διαβιβασθεί στον Εθνικό Μηχανισμό, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι ο παράγοντας του χρόνου ολοκλήρωσης μιας εσωτερικής έρευνας είναι σημαντικός για την αξιοπιστία του πειθαρχικού συστήματος. Στην ίδια επιστολή υπέβαλε εκ νέου²⁵ τις προτάσεις του για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, προκειμένου να αξιοποιηθεί και η δυνατότητα αυτοτελούς διερεύνησης καταγγελιών για περιστατικά αυθαιρεσίας από τον Συνήγορο. Το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη ανέλαβε κανονιστική πρωτοβουλία και για τα δύο αυτά ζητήματα, όπως αναλύεται στο οικείο κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης για την αποδοχή των προτάσεων της Ανεξάρτητης Αρχής.

²⁴. Αποφάσεις ΕΔΔΑ Κωνσταντινόπουλος κατά Ελλάδας, 22.11.2018, Μακαρατζής κατά Ελλάδας, 20.12.2004, §74: «Η έρευνα πρέπει κατ' αρχάς να μπορεί να οδηγήσει σε εξακρίβωση των περιστάσεων υπό τις οποίες έλαβε χώρα το συμβάν και, κατά δεύτερο λόγο, στον εντοπισμό και τον κολασμό των υπαιτίων. Δεν πρόκειται για υποχρέωση όσον αφορά το αποτέλεσμα, αλλά τα μέσα».

²⁵. Βλ. ετήσια έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2017-2018, σελ. 85.

3

**Διαπιστώσεις
ανά θεματική κατηγορία
υποθέσεων**

3. Διαπιστώσεις ανά θεματική κατηγορία υποθέσεων

Οι υποθέσεις που ο Συνήγορος εξέτασε επί της ουσίας το 2019, οδήγησαν σε κάποιες διαπιστώσεις που διατυπώθηκαν στα σχετικά πορίσματα του Εθνικού Μηχανισμού, ανάλογα με το θέμα. Στην ενότητα αυτή αναφέρονται συνοπτικά τα βασικά σημεία των παρατηρήσεων αυτών, εκκινώντας από τη βασική κατάταξη των περιστατικών αυθαιρεσίας του Ν. 4443/2016, και ακολουθώντας την ανάλυση ανά θέμα.

Ειδικότερα, στις φερόμενες προσβολές της προσωπικής ελευθερίας υπάγονται και εξετάζονται περιπτώσεις απειλής, ελέγχου προσώπων, προσαγωγών, αστυνόμευσης, διαδηλώσεων και επαναπροωθήσεων.

Τα περιστατικά που περιλαμβάνονται στην περιπτωσιολογία του άρθρου 137^A ΠΚ (βασανιστήρια και άλλες σοβαρές προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας) αναλύονται χωριστά, ακολουθώντας τη δομή του Ν. 4443/2016, λόγω της ιδιαίτερης απαξίας των αντίστοιχων πειθαρχικών παραπτώματων.

Ακολουθεί η ανάλυση των υποθέσεων που αφορούν σε καταγγελίες περί προσβολής της ζωής, σωματικής ακεραιότητας ή υγείας, κατά τη σύλληψη, την κράτηση και τις κάθε είδους αστυνομικές επιχειρήσεις. Οι υποθέσεις αυτές, όπως αναφέρθηκε παραπάνω στη στατιστική αποτίμηση της χρονιάς, αποτελούν πάνω από το ήμισυ του συνόλου των καταγγελιών.

Η χρήση πυροβόλου όπλου αποτελεί μια χωριστή θεματική κατηγορία υποθέσεων, με τις ιδιαιτερότητές της, όπως και οι συμπεριφορές που ενέχουν ρατσιστικό κίνητρο ή συνιστούν διάκριση.

3.1. Προσωπική ελευθερία

Απειλή

Η απειλή εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, διότι συνιστά προσβολή της προσωπικής ελευθερίας του ατόμου. Η κατάχρηση της ιδιότητας του οργάνου είναι

προφανής, όταν ο αστυνομικός επικαλείται την ιδιότητα αυτή ή την άσκηση δημόσιας εξουσίας, σε απειλές που διατυπώνει στο πλαίσιο ιδιωτικής του διαφοράς.

Σε υπόθεση όπου αστυνομικός φέρετο να απειλεί την πρώην σύζυγο του με στοχοποιημένους και επανειλημμένους αστυνομικούς ελέγχους, και, κατ' επέκταση, με κατάχρηση της ιδιότητάς του, ο διενεργήσας την έρευνα, στο πλαίσιο ΠΔΕ, πρότεινε την πειθαρχική απαλλαγή του, κατ' αποδοχή του ισχυρισμού του αστυνομικού ότι ο ίδιος μονολογούσε, χωρίς να απευθύνεται στην πρώην σύζυγο. Επίσης, από την έρευνα δεν προέκυψε να έχει προβεί σε πρόκληση ελέγχων. Επί του ζητήματος τούτου, ο Συνήγορος παρατήρησε ότι για την απειλή δεν απαιτείται η άσκηση βίας ή η τέλεση παράνομης πράξης ή παράλειψης, αλλά *«μπορεί να πραγματοποιηθεί με οποιοδήποτε πρόσφορο τρόπο, δίκην παραδείγματος προφορικός...»*.²⁶ Αναφορικά με τον ισχυρισμό του αστυνομικού, που έγινε αποδεκτός στην ΠΔΕ, ότι δηλαδή ο αστυνομικός μονολογούσε αποχωρώντας, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι για την αντικειμενική υπόσταση της απειλής (αρ. 333 ΠΚ) τόσο η θεωρία, όσο και η νομολογία, δέχονται ότι *«ο απειλούμενος δεν είναι αναγκαίο να είναι παρών, αρκούντος εν προκειμένω να περιήλθε σε γνώση του προς ον απευθύνεται η απειλή και να του προκάλεσε τρόμο ή ανησυχία»*.²⁷

Η αναπομπή του πορίσματος της ΠΔΕ από τον Εθνικό Μηχανισμό στηρίχθηκε επίσης στην παράλειψη εξέτασης μαρτύρων (βλ. *σχετική ενότητα για τα συνήθη ζητήματα διαδικασίας*).

Έλεγχοι προσώπων

Οι καταγγελίες σχετικά με ελέγχους προσώπων, τις οποίες εξέτασε το 2019 ο Εθνικός Μηχανισμός στις πειθαρχικές έρευνες, προέβαλλαν ζητήματα παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας, και συνακόλουθα παράνομη και υπαίτια προσβολή της προσωπικής ελευθερίας των ελεγχόμενων από αστυνομικούς.

Το ζήτημα της συμμόρφωσης με την αρχή της αναλογικότητας, αλλά και της τήρησης των νόμιμων προϋποθέσεων σωματικού ελέγχου, τέθη-

²⁶. Βλ. Χαραλαμπάκης Αρ. ό.π. σελ. 1366. Ομοίως και Μαργαρίτης Μ., 2009, *Ποινικός Κώδικας - Ερμηνεία - Εφαρμογή*, Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 900.

²⁷. Βλ. Χαραλαμπάκης Αρ., 2014, *ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΤ' ΑΡΘΡΟ*, τ. 2^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 1367.

καν κατ' αρχήν σε υπόθεση όπου αστυνομικοί στην Κρήτη προέβησαν σε σωματικό έλεγχο του οδηγού οχήματος, εντός του περιπολικού, αντί της προσαγωγής του στο Αστυνομικό Τμήμα, υποστηρίζοντας ότι αυτό πρότεινε ο ίδιος ο ελεγχόμενος (Φ. 241528). Η συμπληρωθείσα ΠΔΕ δέχθηκε ότι σκοπός του ελέγχου από τους αστυνομικούς, ήταν να ανευρεθούν παρανόμως κατεχόμενα αντικείμενα και ναρκωτικά, πεποίθηση που τους δημιουργήθηκε και ενισχύθηκε κατά την διάρκεια του ελέγχου. Αναφερόταν επίσης στην ΠΔΕ ότι: «οι ίδιοι οι ελεγχόμενοι, στις ένορκες εξετάσεις τους, δεν ανέφεραν πουθενά, ότι από τον έλεγχο προσβλήθηκε η τιμή και η αξιοπρέπεια τους, αλλά θεώρησαν ότι ο έλεγχος ήταν υπερβολικό μέτρο για το πρόσωπό τους, παραξενεύτηκαν, όπως δήλωσαν, γιατί έγινε αυτό σε δύο νέα παιδιά και δη φοιτητές...». Ο Συνήγορος επεσήμανε επ' αυτού ότι, ακόμη και αν γινόταν δεκτή η συνδρομή σοβαρής υπόνοιας τέλεσης αξιόποινης πράξης και εθεωρείτο ως αποδεδειγμένη η αντιπρόταση από τον ίδιο τον οδηγό του σωματικού ελέγχου, ως λιγότερο επιβαρυντικού μέτρου από την προσαγωγή, περιστατικό που ωστόσο δεν επιβεβαιώνεται από τις καταθέσεις των πολιτών, δεν αιτιολογείται στην ΠΔΕ για ποιο λόγο δεν αξιολογείται πειθαρχικά η μη προσαγωγή των ιδιωτών στο Αστυνομικό Τμήμα για περαιτέρω έλεγχο, εφόσον κρίθηκε ότι συντρέχουν σοβαρές υπόνοιες εγκληματικής πράξης.

Περαιτέρω, επισημάνθηκε από το Συνήγορο ότι η τήρηση ή μη των ουσιαστικών και διαδικαστικών όρων που προβλέπονται στο ΠΔ 141/1991, αναφορικά με τη σωματική έρευνα, δεν εναπόκειται στην ελεύθερη διάθεση των μερών και η παράλειψη συμμόρφωσης με τις επιταγές του νόμου συνιστά παραβίαση της προσωπικής ελευθερίας. Το να μην θιγεί η αιδώς και η αξιοπρέπεια των ελεγχόμενων, αποτελεί στοιχειώδη υποχρέωση των αστυνομικών οργάνων και δεν αρκεί από μόνο του, για να νομιμοποιήσει τη διενέργεια σωματικού ελέγχου από τους αστυνομικούς, χωρίς την τήρηση των προβλέψεων του οικείου νομικού πλαισίου²⁸. Η ΕΛ.ΑΣ. συμπλήρωσε την έρευνα, σύμφωνα με το πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη. Στη συμπληρωθείσα έκθεση, κρίθηκαν βάσιμοι οι λόγοι που οδήγησαν τον επικεφαλής αστυφύλακα να κλιμακώσει τον έλεγχο και να πραγματοποιήσει σωματικό έλεγχο στον οδηγό, δεν έγιναν ωστόσο δεκτοί, ως αντικειμενικά αβάσιμοι, λόγω αντίθεσης με τις διατάξεις του άρθρου 96 §3 και 4 ΠΔ 141/1991, οι ισχυρισμοί, με τους οποίους επιχείρησε να δικαιολογήσει την

28. Σύμφωνα με το άρθρο 96 §4 ΠΔ 141/1991, κατά τις έρευνες οι αστυνομικοί πρέπει να φροντίζουν να μην θίγεται η προσωπικότητα, ούτε να ενοχλείται αδικαιολόγητα το πρόσωπο που υποβάλλεται σε σωματική έρευνα, ή ο ιδιοκτήτης του χώρου ή αντικείμενου που ερευνάται, στο μέτρο που αυτό είναι δυνατό.

παράλειψή του να οδηγήσει τους ελεγχόμενους στο Αστυνομικό Τμήμα, ώστε να διενεργηθεί ο σωματικός έλεγχος σε κλειστό και απομονωμένο χώρο, αντί εντός του αστυνομικού οχήματος, και σύμφωνα με τους όρους του νόμου. Ως εκ τούτου, κρίθηκε υπάιτιος της διάπραξης πειθαρχικού παραπτώματος, για το οποίο απειλείται η κατώτερη πειθαρχική ποινή του προστίμου²⁹ και κλήθηκε σε απολογία.

Επίσης στην Κρήτη, σε δεύτερη περίπτωση ελέγχου οχήματος, οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί αρνήθηκαν ότι προέβησαν σε σωματικό έλεγχο του οδηγού (*«εξαιτίας της ενέργειας - συμπεριφοράς του οδηγού ..., ήτοι την μη συμμόρφωση στο σήμα της περιπόλου, σε συνδυασμό με την περιοχή του ελέγχου, κρίνοντας την ενέργεια ως ύποπτη, προχώρησαν σε αστυνομικό έλεγχο οχήματος με αυξημένα μέτρα αυτοπροστασίας»*). Ο Συνήγορος παρατήρησε ότι από τις καταγραφές των αστυνομικών, σε σχέση με τη συμπεριφορά που επέδειξαν οι ελεγχόμενοι, τόσο κατά την αναφερόμενη μη συμμόρφωση στο αρχικό σήμα, όσο και κατά τη διαδικασία του ελέγχου, δεν προκύπτουν εξατομικευμένες υπόνοιες, βασιζόμενες σε συγκεκριμένα στοιχεία, για την τέλεση συγκεκριμένης αξιόποινης πράξης, οι οποίες να νομιμοποιούν τον σωματικό έλεγχο και την προσαγωγή στο Αστυνομικό Τμήμα, που επακολούθησαν του τροχονομικού ελέγχου. Η μη συμμόρφωση των ελεγχόμενων προς τις εντολές των αστυνομικών οργάνων, δεν επιβιβαιώνεται ούτε από τις ένορκες εξετάσεις τους, στις οποίες αναφέρουν ότι δεν άκουσαν το αρχικό σήμα, δεν αρνήθηκαν τον έλεγχο, ούτε αντέδρασαν σε αυτόν, και ήταν ευγενικοί απέναντι στους αστυνομικούς.

Δεν στοιχειοθετεί, περαιτέρω, σε καμία περίπτωση, δυστροπία και έλλειψη συνεργασίας η ερώτηση ενός εκ των ελεγχόμενων για το όνομα του επικεφαλής του κλιμακίου, αλλά αντιθέτως συνιστά δικαίωμά του να το πληροφορηθεί και υποχρέωση του αστυνομικού οργάνου να το αναφέρει, μαζί με την υπηρεσιακή του ιδιότητα, ως ισχύει και για όλους τους δημοσίους υπαλλήλους.

Τέλος, σημειώνεται πως ούτε η αναφορά στην περιοχή ελέγχου, αποτελεί άνευ ετέρου λόγο συστηματικών και ενδεδειγμένων ελέγχων, αν δεν σχετίζεται με βάσιμες υποψίες τέλεσης εγκλήματος από συγκεκριμένο άτομο. Ειδικότερα, ο υψηλός βαθμός εγκληματικότητας σε συγκεκριμένο δημόσιο χώρο επιτρέπει, προφανώς, την πυκνωση της αστυνόμευσης αυτού και την επέμβαση, εφ' όσον αναφύεται η παραμικρή εξατομικευμένη ένδειξη, όχι όμως και την αντιμετώπιση όλων των διερχομένων πολιτών ως εκ προ-

²⁹ Συγκεκριμένα για παράβαση του άρθρου 13 §1 περ. κα' Π.Δ.120/2008.

οιμίου υπόπτων, αφού οι πολίτες δεν υποχρεούνται να συνδέουν προς ορισμένο «νόμιμο» σκοπό τη φυσική τους παρουσία σε δημόσιο χώρο.

Υπ' αυτήν την έννοια, μία γενικώς «αρνητική συμπεριφορά» και απροθυμία συνεργασίας των ελεγχομένων, σχετίζεται με τον βαθμό νομιμοφροσύνης και συνεργασιμότητας του καθενός και, παρότι μπορεί να αποτιμάται ελευθέρως υπό τα τρέχοντα κριτήρια κοινωνικής ευπρέπειας, δεν αρκεί άνευ ετέρου για τη θεμελίωση σοβαρής υπόνοιας τέλεσης συγκεκριμένης πράξης, ικανής να νομιμοποιήσει άνευ άλλου τινός την έρευνα, ούτε μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά, αφ' εαυτής, πράξη επίμεμπτη, εφόσον δεν υπερβαίνει συγκεκριμένα όρια. Η έρευνα οφείλει, κατ' ελάχιστον να στηρίζεται σε δεδομένα που αφορούν τον συγκεκριμένο ελεγχόμενο (ήτοι τη συμπεριφορά του, την εμφάνιση του οχήματός του κ.ο.κ.), κατά τρόπο στοιχειωδώς εξατομικεύσιμο (Φ. 242957).

Τα σχετικά με ελέγχους πορίσματα ΠΔΕ του 2019, δεν κατέληγαν όλα σε πρόταση απαλλαγής από πειθαρχική ευθύνη. Σε περίπτωση ελέγχου στο αεροδρόμιο και προσβολής της σωματικής ακεραιότητας του ελεγχομένου, ο Εθνικός Μηχανισμός θεώρησε ότι το πόρισμα της ΠΔΕ, το οποίο πρότεινε κύρωση στον εμπλεκόμενο αστυνομικό, ήταν αιτιολογημένο (Φ. 265522).

Τέλος, ο Συνήγορος, σε περίπτωση ελέγχου από αστυνομικούς με πολιτικά, σε πόλη της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης, είχε την ευκαιρία να απευθύνει στην ΕΛ.ΑΣ. τη γενική παρατήρηση ότι, η εκ των προτέρων γνωστοποίηση των στοιχείων των αστυνομικών με πολιτικά στους πολίτες που πρόκειται να ελέγξουν, είναι ικανή να απαλλάξει την ΕΛ.ΑΣ. από πλείστες όσες αντεγκλήσεις και καταγγελίες για τους διενεργούμενους ελέγχους κατά την προληπτική λειτουργία της, επισημαίνοντας την ανάγκη απαρέγκλιτης τήρησης των προβλέψεων του σχετικού διατάγματος³⁰ (Φ. 244536).

Προσαγωγές

Οι εξατομικευμένες, προκαλούμενες από τη συμπεριφορά του ατόμου, υπόνοιες, οι οποίες δικαιολογούσαν τον προληπτικό έλεγχο της ταυτότη-

30. Οράτε άρθρο 7 §2 του Π.Δ.538/1989 (ΦΕΚ Α' 224), σύμφωνα με το οποίο: «Οι αστυνομικοί που φέρουν πολιτική περιβολή υποχρεούνται, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, να δηλώνουν την ιδιότητά τους και ταυτόχρονα να επιδεικνύουν το δελτίο της υπηρεσιακής τους ταυτότητας».

τας αυτού με προσαγωγή στο αστυνομικό τμήμα, καθώς και η μεταχείριση του ατόμου κατά την προσαγωγή, αποτέλεσαν το αντικείμενο των πορισμάτων του Εθνικού Μηχανισμού στις σχετικές πειθαρχικές έρευνες που εξέτασε το 2019. Πιο συγκεκριμένα, η εξέταση αφορούσε τη διερεύνηση των επιμέρους πράξεων από πλευράς παραβίασης της νομιμότητας και της αρχής της αναλογικότητας, ως προς τον περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας.

α) Ως προς τις νόμιμες προϋποθέσεις, σημειώνεται ότι η προσαγωγή πολίτη, που κατέχει αποδεικτικό στοιχείο της ταυτότητας του, προβλέπεται στην περίπτωση που η συμπεριφορά του, και όχι απλώς ο τόπος, ο χρόνος και οι περιστάσεις, κινούν υπόνοιες διάπραξης εγκλήματος³¹, όπως ορίζεται στο άρθρο 74 §15 περ. θ' ΠΔ 141/1991³².

Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις του Συνηγόρου, η αόριστη απροθυμία συνεργασίας, η αρνητική διάθεση κ.λπ., δεν θεμελιώνουν βάσιμες και εξατομικευμένες υπόνοιες τέλεσης συγκεκριμένης αξιόποινης πράξης, που να βασίζονται σε συγκεκριμένα στοιχεία και να νομιμοποιούν την απόφαση του επικεφαλής του κλιμακίου ελέγχου για προσαγωγή ιδιωτών. Επίσης, η απλή παρουσία σε συγκεκριμένο τόπο, αποτελεί δικαίωμα και δεν στοιχειοθετεί καθ' εαυτήν αντικειμενική ένδειξη εμπλοκής σε αξιόποινη πράξη, αφού οι πολίτες δεν υποχρεούνται να συνδέουν με ορισμένο νόμιμο σκοπό τη φυσική τους παρουσία σε δημόσιο χώρο³³. Υπό το πρίσμα του άρθρου 5 §2 του Συντάγματος, περί προστασίας της προσωπικής ελευθερίας, και των σχετικών προβλέψεων της ΕΣΔΑ, τα μέτρα περιορισμού της ελευθερίας είναι νόμιμα, μόνο όταν δεν αφήνουν περιθώρια αυθαιρεσίας στις αστυνομικές αρχές και το άτομο μπορεί να προβλέπει την προσβο-

31. Άρθρ. 74 §15 περ. θ' ΠΔ 141/1991.

32. Ο Συνήγορος του Πολίτη, για τη συγκεκριμένη διάταξη, έχει από παλιά εκφράσει (βλ. Πόρισμα με Θέμα: "Νόμιμες προϋποθέσεις προσαγωγών και αστυνομικών ερευνών", https://www.synigoros.gr/resources/docs/por_16024_2002_da.pdf) τη θέση ότι: «Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, η επίδειξη δελτίου αστυνομικής ταυτότητας θα έπρεπε, κατ' αρχήν, ν' απαλλάσσει τον ελεγχθέντα από το ενδεχόμενο προσαγωγής για πρόσθετη εξακρίβωση στοιχείων, αφού το αντίθετο επιτρέπεται μόνον αν η συμπεριφορά του (και όχι απλώς ο τόπος, ο χρόνος ή οι περιστάσεις) κινεί υπόνοιες (...). Η αστυνομία είναι μεν αρμόδια να διερευνήσει το κατά πόσον κάποιος δικάζεται, πλην όμως υποχρεούται να το πράττει με τον πλέον ανώδυνο τρόπο, ήτοι χωρίς να περιορίζει (δια προσαγωγής) την προσωπική του ελευθερία. Μέχρις ότου καταστεί τεχνικώς εφικτή η επιθυμητή ταχύτητα διασταύρωσης στοιχείων, η αστυνομία οφείλει ν' αρκείται στην καταγραφή της (καθ' οιονδήποτε τρόπον αποδεικνυόμενης) ταυτότητας, εκτός αν συντρέχουν εξατομικευμένες υπόνοιες τέλεσης αξιόποινης πράξης».

33. Παπαϊωάννου Ζωή, *Αστυνομικό Δίκαιο, Β' έκδοση*, σελ. 355 - 356.

λή της ελευθερίας του ως πιθανή συνέπεια συγκεκριμένης πράξης του (Φ. 241528).

Αναπέμποντας το πόρισμα ΠΔΕ, σχετικά με την προσαγωγή στο Αστυνομικό Τμήμα, κατόπιν ελέγχου προσώπων που επέβαιναν σε όχημα, ο Εθνικός Μηχανισμός παρατήρησε ότι η επίδειξη δελτίου αστυνομικής ταυτότητας θα έπρεπε, κατ' αρχήν, ν' απαλλάσσει τον ελεγχθέντα από το ενδεχόμενο προσαγωγής για πρόσθετη εξακρίβωση στοιχείων, αφού το αντίθετο επιτρέπεται μόνον αν η συμπεριφορά του (και όχι απλώς ο τόπος, ο χρόνος ή οι περιστάσεις) κινεί υπόνοιες διάπραξης εγκληματικής ενέργειας. Ελλείψει εξατομικευμένων υπονοιών, την προσαγωγή δεν νομιμοποιεί ούτε η μη λειτουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας για την εξακρίβωση της δικαστικής ταυτότητας των ελεγχόμενων (ύπαρξη δικωκτικών εγγράφων), αφού οι ελεγχόμενοι έφεραν στοιχεία αποδεικτικά της ταυτότητάς τους (Φ. 242957).

Η νόμιμη αιτιολογία της προσαγωγής εκλείπει και στην περίπτωση βιντεοσκόπησης της αστυνομικής δράσης κατά τη διάρκεια συγκέντρωσης διαμαρτυρίας (στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, το 2018, Φ. 250375). Αντιθέτως, ο διενεργών άλλη ΕΔΕ, κατ' ορθή κρίση, εκτιμά και τεκμηριώνει την άποψη ότι η βιντεοσκόπηση της αστυνομικής δράσης, προς απόδειξη καταγγελίας για υπέρβαση του μέτρου βίας, δεν συνιστά παράνομη ενέργεια, που θα δικαιολογούσε τη χρήση βίας από αστυνομικούς (Φ. 236970).

Σε άλλη υπόθεση, για προσαγωγή και τραυματισμό μουσικού σε κεντρική πλατεία στην Αττική, ο Εθνικός Μηχανισμός επεσήμανε ότι από τον φάκελο ΕΔΕ που σχηματίστηκε, προκύπτουν μαρτυρίες αστυνομικών ότι ο εν λόγω αλλοδαπός ήταν γνωστός στους αστυνομικούς, γεγονός που καταλείπει περιθώρια αμφισβήτησης της επιβεβλημένης αμεροληψίας τους κατά τον αστυνομικό έλεγχο (Φ. 234634).

Παρατηρήθηκε, επίσης, ότι σε διένεξη μεταξύ ιδιωτών, καθίσταται προβληματική η προσαγωγή πολιτών, χωρίς προηγούμενη έγκληση, η οποία, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, αποτελεί προϋπόθεση της σύλληψης στα κατ' έγκληση δικώματα εγκλήματα³⁴ (Φ. 253320).

β) Ως προς τη μεταχείριση κατά την προσαγωγή, παρατηρήθηκαν τα εξής:

▶ Ο Εθνικός Μηχανισμός θεώρησε προβληματικό το γεγονός της παράλειψης ενημέρωσης τριών πολιτών, οι οποίοι προσήχθησαν στο τμήμα

34. Βλ. Σεβαστίδη Χ., 2015, *Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (ερμηνεία κατ' άρθρο)*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσ/νικη, σελ. 3258.

κατόπιν ανώνυμης τηλεφωνικής καταγγελίας, για τα δικαιώματά τους. Μάλιστα, ο καλέσας τους κατονόμαζε ως δράστες κλοπής, για την οποία είχε προηγηθεί ένορκη καταγγελία ιδιώτη κατ' αγνώστων. Σύμφωνα δε, με τις παρατηρήσεις του Συνηγόρου επί του ζητήματος, ο προσαχθείς ύποπτος, κατά την αστυνομική προανάκριση, απολαμβάνει, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα να του εξηγηθούν από τον ανακρίνοντα τα δικαιώματά του, όπως ρητά ορίζεται από τον συνδυασμό των άρθρων 99^Α και 103 ΚΠΔ και συγκεκριμένα:

- α)** το δικαίωμα παράστασης με συνήγορο,
- β)** το δικαίωμα και τις προϋποθέσεις παροχής δωρεάν νομικών συμβουλών,
- γ)** το δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με την κατηγορία,
- δ)** δικαίωμα διερμηνείας ή μετάφρασης και
- ε)** το δικαίωμα σιωπής (**Φ. 250692**).

Η έρευνα διαπιστώθηκε ότι παρουσίαζε ελλείψεις, ως προς τη διερεύνηση εάν οι προσαχθέντες, ως ύποπτοι κλοπής, αιτιολογημένα χρειάστηκε να δεσμευθούν με χειροπέδες, εάν παρέμειναν δεσμευμένοι στο Τμήμα, εάν τους αφαιρέθηκαν τα παπούτσια και τα προσωπικά αντικείμενα και δηλαδή, εάν εν γένει έτυχαν μεταχείρισης ωσει κρατούμενοι (**Φ. 250692**).

Το θέμα της άσκησης βίας και του τραυματισμού των προσαγομένων τέθηκε στην ακραία περίπτωση, κατά την οποία ο ελεγχόμενος στην υπόθεση αστυνομικός, φέρεται να χτύπησε πολίτη στο κεφάλι, αφού πρώτα τον οδήγησε δεσμευμένο στο εσωτερικό αστυνομικού οχήματος (κλούβας), προκαλώντας του κεντρική διάτρηση του τυμπανικού υμένα. Ο Εθνικός Μηχανισμός ανέπεμψε το πόρισμα της ΠΔΕ, παρατηρώντας, μεταξύ άλλων, ελλείψεις στοιχείων, όπως εγγραφές στο Βιβλίο Συμβάντων του οικείου αστυνομικού τμήματος, αντιφάσεις στις σχετικές μαρτυρίες ως προς την ανάγκη δέσμευσης βάσει της ηλικίας και της σωματικής διάπλασης του ακινητοποιηθέντα, αλλά και έλλειψη αιτιολογίας, ως προς την εξάωρη κράτησή του σε κλούβα πριν συλληφθεί, γεγονός το οποίο αφ' εαυτού συνιστά προβληματική μεταχείριση (**Φ. 250375**).

Η άσκηση βίας, για να εισέλθει η προσαχθείσα στο περιπολικό, οδήγησε στην καταγγελία της για κάκωση του αριστερού ώμου, τραυματισμός που πιστοποιήθηκε και με βεβαίωση δημόσιου νοσοκομείου. Εξετάζοντας την πληρότητα της σχετικής ΠΔΕ, ο Συνήγορος είχε την ευκαιρία να επαναλάβει, ότι το βάρος απόδειξης για τα αίτια τραυματισμού το έχει η Αστυνομία.

μία, για τα πρόσωπα υπό τον έλεγχο της³⁵, καθώς επίσης ότι το καθήκον ανεύρεσης μαρτύρων ανήκει στον διενεργούντα την πειθαρχική έρευνα (Φ. 253320).

Σε υπόθεση διενέργειας ελέγχου σε λεωφορείο ΚΤΕΛ, λίγο έξω από πόλη της Ηπείρου, και προσαγωγής τριών αλλοδαπών για την εξακρίβωση της γνησιότητας των, κατεχόμενων από αυτούς, νομιμοποιητικών εγγράφων της παραμονής τους στη χώρα, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι αποτελεί υπηρεσιακή πρακτική να προσάγονται άτομα για να εξακριβωθεί η γνησιότητα των εγγράφων που κατέχουν, χωρίς να καταχωρείται πουθενά ο χρόνος διάρκειας της προσαγωγής, καθόσον, αν διαπιστωθεί ότι ελέγχθηκαν πρόσφατα, δεν γίνεται εγγραφή στο Βιβλίο Συμβάντων. Ο Συνήγορος υπέβαλε ως γενική παρατήρηση την πρόταση, αφενός τα οχήματα να διαθέτουν ηλεκτρονική τεχνολογία, ούτως ώστε τα κλιμάκια ελέγχου να προβαίνουν σε επιτόπια διασταύρωση τυχόν εγγράφων και στοιχείων, και αφετέρου στο κλιμάκιο να συμμετέχει αστυνομικό προσωπικό από τις κατά τόπον αρμόδιες, για θέματα αλλοδαπών, υπηρεσίες (Φ. 249150).

Διαδηλώσεις

Η υποχρέωση προσδιορισμού της πειθαρχικής ευθύνης και στις έρευνες για διαδηλώσεις, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, μια διοικητική έρευνα, ακόμη και στο πλαίσιο ένοπλων συγκρούσεων, είναι αποτελεσματική *«όταν είναι ικανή να προσδιορίσει εάν η ασκηθείσα βία ήταν δικαιολογημένη ή όχι υπό τις περιστάσεις, και όταν είναι ικανή να οδηγήσει στην ταυτοποίηση και τιμωρία των υπευθύνων. Δεν πρόκειται για υποχρέωση ως προς το αποτέλεσμα, αλλά ως προς τα μέσα»*³⁶ (Φ. 242621).

Στην περίπτωση τραυματισμού διαδηλωτή έξωθεν κτιρίου πρεσβείας το 2018 στην Αθήνα, η σχετική ΠΔΕ διαγιγνώσκει αμυντική στάση των αστυνομικών και χρήση ήπιων και αναγκαίων μέσων, προκειμένου να αποκρού-

35. «Όταν κάποιος, που βρισκόταν σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση [ή υπό την έλεγχο] της αστυνομίας και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει σωματικές βλάβες, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παράσχει λογική εξήγηση για τις αιτίες του τραυματισμού, ελλείψει της οποίας σαφώς ανακύπτει θέμα του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ». (Βλ. 1. Απόφαση ΕΔΔΑ της 18^{ης} Δεκεμβρίου 1996, Ακσογ κατά Τουρκίας, 2. Απόφαση ΕΔΔΑ 13 Δεκεμβρίου 2005, ΛΜ κατά Ελλάδος, 3. Απόφαση ΕΔΔΑ 24 Μαΐου 2007, Δ.Ζ. κατά Ελλάδος).

36. Βλ. απόφαση ΑΙ - Skeini κ.α. κατά Αγγλίας, 7.7.2011, §166.

σουν την επίθεση και να διαφυλάξουν τη σωματική τους ακεραιότητα και τις εγκαταστάσεις της πρεσβείας. Ο Συνήγορος επεσήμανε, όμως (Φ. 247416), ότι, ως γίνεται δεκτό από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, υπό το φως των διαδικαστικών υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, ακόμα και όταν τα, προς διερεύνηση, γεγονότα λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο γενικευμένης βίας και οι ερευνητές αντιμετωπίζουν εμπόδια και περιορισμούς, που επιβάλλουν τη χρήση λιγότερο αποτελεσματικών μέτρων έρευνας, ή καθυστερούν τη διερεύνηση, επιβάλλεται η λήψη μέτρων για να εξασφαλιστεί η διεξαγωγή ανεξάρτητης και αποτελεσματικής έρευνας. Μάλιστα, δέχεται ρητά το Δικαστήριο, ότι το άρθρο 3 (όπως και το άρθρο 2 της ΕΣΔΑ) εφαρμόζεται σε δύσκολες συνθήκες ασφάλειας, ακόμα και σε ένοπλες συγκρούσεις. Η έρευνα πρέπει να είναι διεξοδική και αυτό σημαίνει ότι οι αρχές πρέπει να κάνουν μια σοβαρή προσπάθεια να μάθουν τι συνέβη και να μη βασίζονται σε βιαστικά ή αβάσιμα συμπεράσματα για να την κλείσουν^{37, 38}.

Ο Συνήγορος παρατήρησε, ότι η αξιολόγηση συχνά αντικρουόμενων καταθέσεων, αποτελεί σύνηθες βάρος στο πλαίσιο διενέργειας ΠΔΕ και, εάν από αυτές προκύπτουν εύλογες αμφιβολίες για την ύπαρξη πειθαρχικών ευθυνών, αυτό πρέπει να αναγράφεται και να αιτιολογείται, ως εχέγγυο αμεροληψίας της έρευνας (Φ. 242621). Για το λόγο αυτό, το πόρισμα της σχετικής διοικητικής έρευνας θα πρέπει να μην στηρίζεται μόνον σε καταθέσεις αστυνομικών, και περαιτέρω να μην παραλείπει να συμπεριλάβει αυτόπτες μάρτυρες, εκ μέρους των διαδηλωτών (Φ. 247416, Φ. 242621). Κατά το σκέλος που αφορά στις αλληλοαντικρουόμενες μαρτυρίες, μεταξύ αστυνομικών και διαδηλωτών, οι οποίες οδηγούν σε αμφιβολίες τον διενεργούντα την διοικητική εξέταση για τα ακριβή αίτια της έντασης, ο Συνήγορος παρατήρησε (υπόθεση διαδήλωσης στη Θεσσαλονίκη, το 2017) ότι οι μαρτυρίες, τόσο του επόπτη μέτρων ασφαλείας, όσο και του επόπτη μέτρων τάξης, δεν συνέβαλαν στην αποσαφήνιση της πρόκλησης της έντασης, διότι αμφότεροι κατέθεσαν ότι βρισκονταν «πίσω από τις διμοιρίες» και σε απόσταση 40-50 περίπου μέτρων (Φ. 235596). Ο Συνήγορος παρατήρησε ότι το κρίσιμο αποδεικτικό υλικό θα πρέπει να περιλαμβάνει, σε κάθε περίπτωση, τις απομαγνητοφωνημένες συνομιλίες μεταξύ των διατεθεισών δυνάμεων στις εκδηλώσεις διαμαρτυρίας και του Ρ/Τ κέντρου (Φ. 235596, Φ. 247416). Πράγματι, σε άλλη περίπτωση, οι παραινήσεις προς αποκλιμάκωση της έντασης και η προσπάθεια διαμεσολάβησης

37. Βλ. απόφαση ΜΟC κ.α. κατά Ρουμανίας, 17.9.2014, §§319, 325.

38. Βλ. Απόφαση *Cilici κατά Τουρκίας*, 27.11.2018, §§33 - 28.

των αστυνομικών προς τους συγκεντρωμένους στην Αθήνα, αποτέλεσε στοιχείο της έρευνας, με βάση και τις αναλυτικές απομαγνητοφωνημένες συνομιλίες των αστυνομικών με το κέντρο (Φ. 242621).

Τυχόν καταγραφικό υλικό από κάμερες, Τροχαίας ή άλλες, από τα επεισόδια, επίσης θα συνέβαλε αποφασιστικά στη διαμόρφωση ασφαλούς εικόνας για τη δημιουργηθείσα ένταση (Φ. 235596, Φ. 255601). Στο φάκελο της διοικητικής εξέτασης θα πρέπει να περιλαμβάνονται επίσης και αντίγραφα του Βιβλίου Αδικημάτων και Συμβάντων (ΒΑΣ), καθώς και αντίγραφα των υπηρεσιακών αναφορών των εμπλεκόμενων υπηρεσιών (Φ. 247416).

Η αδυναμία εντοπισμού του υπαιτίου, για τον τραυματισμό προσώπων, αποτελεί κοινό τόπο στις υποθέσεις διαδηλώσεων. Σε μία περίπτωση, όπου δεν ταυτοποιείται ο δράστης τραυματισμού διαδηλωτή, προξενεί εντύπωση ότι ουδείς αστυνομικός αναγνωρίζει τον εικονιζόμενο, στις σχετικές φωτογραφίες, συνάδελφό του αστυνομικό. Παρατηρήθηκε, ωστόσο, από το Συνήγορο ότι, σε δύο καταθέσεις αστυνομικών, ταυτοποιείται η ένταξή του σε μία εκ των δύο διμοιριών που μετείχαν στην αναχαίτιση των διαδηλωτών, «από το σύμβολο που φέρει στην ασπίδα» (Φ. 235596).

Στην ίδια περίπτωση, παρά την ύπαρξη φωτογραφίας που απεικονίζει τον αστυνομικό που σηκώνει το γκλομπ μπροστά στον τραυματισθέντα, και παρά την αναγνώρισή του ως δράστη του τραυματισμού του τελευταίου, και από τους 4 ιδιώτες μάρτυρες, ο διενεργών την ΕΔΕ αποφαινεται ότι «ο τραυματισμός του, ωστόσο, δεν μπορεί να αποδοθεί σε πράξη αστυνομικού, καθόσον, εκτός από τις καταθέσεις των προτεινομένων από μέρους του μηνυτή μαρτύρων, δεν αναφέρεται από κάποιον άλλον τρίτο μάρτυρα». Η αμφισβήτηση αυτή της αξιοπιστίας των ιδιωτών μαρτύρων που πρότεινε ο εγκαλών, οι οποίοι συμμετείχαν στην πορεία και ήταν αυτόπτες μάρτυρες του περιστατικού, πλήττει την αναγκαία αμεροληψία της ΕΔΕ. Επισημαίνεται ότι η νομολογία του ΕΔΔΑ απαιτεί ίσες αποστάσεις από τον διενεργούντα τη διοικητική έρευνα, ως προς την εκτίμηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών, όχι μόνον των μαρτύρων που προτείνει ο καταγγέλλων, αλλά και του ίδιου του καταγγέλλοντος, και των εμπλεκόμενων αστυνομικών³⁹ (Φ. 235596).

39. Απόφαση ΕΔΔΑ της 26.4.2018, Andersen κατά Ελλάδας, §61: «Κρίνοντας υποκειμενική την εκδοχή του προσφεύγοντος και όχι εκείνη των αστυνομικών, οι αρχές στις οποίες είχε ανατεθεί η έρευνα, εφάρμοσαν έτσι στην πράξη διαφορετικά κριτήρια κατά την αξιολόγηση των καταθέσεων. Όμως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η αξιοπιστία των καταθέσεων των αστυνομικών έπρεπε επίσης να εξετασθεί, πολλώ μάλλον δεδομένου ότι η επίδικη έρευνα είχε σκοπό να διαπιστώσει αν οι αστυνομικοί έπρεπε

Όταν η πρόκληση σωματικής βλάβης αποδεικνύεται, όχι μόνον από φωτογραφίες, αλλά και από το ιατρικό πιστοποιητικό δημόσιου νοσοκομείου που έχει προσκομίσει ο εγκαλών, η αξιολόγησή του δεν θα πρέπει να παραλείπεται στο πλαίσιο ΠΔΕ ή ΕΔΕ, σύμφωνα και με την νομολογία του ΕΔΔΑ και σε ελληνικές υποθέσεις⁴⁰. Προκειμένου να θεωρηθεί μια διοικητική έρευνα «εμπεριστατωμένη», θα πρέπει να περιλαμβάνει ιατρική πιθανολόγηση των αιτίων τραυματισμού και αξιολόγηση των ιατρικών ευρημάτων, σε συνδυασμό με τους ισχυρισμούς του καταγγέλλοντος. Η πιθανολόγηση αυτή είναι δυνατό να επιτευχθεί και με την κατάθεση ως μάρτυρα, στο πλαίσιο της ΕΔΕ, του ιατρού που εξέτασε τον εγκαλούντα (Φ. 235596). Πλημμελής είναι επίσης η έρευνα, από την οποία δεν προκύπτει εάν ο εξετασθείς ιατρός ερωτήθηκε σχετικά και αυτοτελώς για τον τρόπο που, κατά την επιστημονική του εκτίμηση και εμπειρία, πιθανολογεί ότι προκλήθηκαν οι διαπιστωθέντες τραυματισμοί (Φ. 255601).

Τραυματισμοί ή διακινδύνευση της υγείας αναφέρονται στις διαδηλώσεις και σε συνδυασμό με τη ρίψη δακρυγόνων. Σε παλαιότερη υπόθεση, το 2018, ο Συνήγορος είχε ζητήσει, βάσει μαρτυρίας φωτορεπόρτερ, ο οποίος βρέθηκε σε διαδήλωση στην Αθήνα, να επεκταθεί η έρευνα, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν αν έγινε χρήση δακρυγόνων με όπλο ευθείας βολής. Δεκαεπτά (17) μήνες αργότερα, εν έτει 2019, ο Συνήγορος έλαβε τη συμπληρωθείσα έρευνα, και εκκρεμεί το πόρισμα επ' αυτής (Φ. 238508). Το 2019, έλαβε τον φάκελο μιας ΠΔΕ, ως προς τη χρήση δακρυγόνων σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας το 2018 στην Αθήνα. Η χρήση δακρυγόνου «της πιο ήπιας μορφής», παρά τις πάγιες οδηγίες του Κέντρου Επιχειρήσεων της ΓΑΔΑ, θεωρείται στην έκθεση πορίσματος ΠΔΕ «επιβεβλημένη ως μοναδικό μέσο αντιμετώπισης των επιτιθέμενων κατά των αστυνομικών δυνάμεων...». Στις καταθέσεις των αστυνομικών αναφέρεται ότι δύο (2) αστυνομικοί είχαν πέσει κάτω και δέχονταν χτυπήματα από τους συγκεντρωθέντες και έπρεπε να αποτραπούν εκατέρωθεν τραυματισμοί.

να αποτελέσουν το αντικείμενο πειθαρχικών ποινών» (Zelilof κατά Ελλάδας, αριθ. 17060/03, §60, 24 Μαΐου 2007, και Oghyanova και Choban κατά Βουλγαρίας, αριθ. 46317/99, §99, 23 Φεβρουαρίου 2006)».

40. Το ΕΔΔΑ, σε περίπτωση μη αξιολόγησης των ιατρικών ευρημάτων επί βεβαίωσης γενικού νοσοκομείου, σε σχέση με τους ισχυρισμούς για κακομεταχείριση του προσφεύγοντα, σημειώνει ότι: «από το έγγραφο αυτό προκύπτει, κατά τρόπο σαφή, ότι ο προσφεύγων μετέβη στο νοσοκομείο ... στις ... ήτοι αμέσως μετά ..., μόλις αυτός είχε την δυνατότητα να ενεργήσει για να συγκεντρώσει αποδείξεις. Κάτω από τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο θεωρεί ότι το ιατρικό πιστοποιητικό έπρεπε τουλάχιστον να αξιολογηθεί προσεκτικά από τις αρχές στις οποίες είχε ανατεθεί η έρευνα» (βλ. απόφαση ΕΔΔΑ της 26.4.2018, Andersen κατά Ελλάδας §61).

Επίσης, στο πόρισμα αναφέρεται ως αιτιολογία: «...αφού δεν ήτο εφικτή η επικοινωνία με το Κ.Ε.ΛΑΔΑ και η χρονοτριβή θα έθετε αφενός σε κίνδυνο τις πρώτες γραμμές του φραγμού των Αστυνομικών της ΔΙΜΕΤ, και αφετέρου τη διάσπαση του φραγμού, με αποτέλεσμα τα άτομα να διέλθουν στο κτίριο με απρόβλεπτες συνέπειες». Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν υποκαθιστά τα αρμόδια όργανα στην επιχειρησιακή τους κρίση, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Έκρινε την έκθεση της ΠΔΕ κατ' αρχήν αιτιολογημένη, διότι υιοθετεί το κριτήριο της αναγκαιότητας, αναφέρεται αναλυτικά στην εξάντληση των ηπιότερων μέσων, στους κινδύνους και στις συγκεκριμένες συνθήκες που επέβαλαν τη λήψη του μέτρου και η ανάλυση αυτή ενισχύεται από το σύνολο του αποδεικτικού υλικού. Σημειώνεται ότι, μεταξύ άλλων, ελήφθησαν σχετικές καταθέσεις των άμεσα εμπλεκομένων αστυνομικών, του επόπτη ασφαλείας και του επικεφαλής της μονάδας που έδωσαν την εντολή ρίψης, και του αστυνομικού που έριξε το δακρυγόνο. Το ΕΔΔΑ, ως προς τη χρήση δακρυγόνων ή άλλων μέσων κατά διαδηλωτών, απαιτεί ένα συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο, και τη σωρευτική συνδρομή των κριτηρίων της αναγκαιότητας και της καταλληλότητας, με βάση τη συμπεριφορά των συγκεκριμένων διαδηλωτών⁴¹. Ωστόσο, ο Συνήγορος ανέπεμψε την έρευνα για συμπλήρωση, διότι θα έπρεπε να είχε συμπεριλάβει αυτόπτες μάρτυρες εκ μέρους των διαδηλωτών (Φ. 242621).

Ως προς τον τρόπο ρίψης δακρυγόνων και τον συναφή τραυματισμό παρισταμένων διαδηλωτών, οι έρευνες δεν καταλήγουν πάντα σε διακρίβωση των περιστάσεων και της τυχόν πειθαρχικής ευθύνης, και ο Συνήγορος διατηρεί σοβαρή επιφύλαξη για την αδυναμία εξαγωγής ασφαλών συμπερασμάτων, εμμένοντας στην άποψη ότι η απολύτως αναγκαία, κατά τις περιστάσεις, χρήση δακρυγόνων, θα πρέπει να γίνεται υπό τις, κατά το δυνατόν ασφαλέστερες για όλους, μεθόδους και υπό πλήρη έλεγχο, ώστε να αποτρέπονται τυχόν κίνδυνοι για την υγεία όλων, πολιτών και ενστόλων (Φ. 257888).

Στην ΠΔΕ που διενεργήθηκε για τραυματισμό από δακρυγόνα στην Αθήνα τον Ιανουάριο 2019, και ειδικότερα σε περιστατικό φραγμού που σχημάτι-

41. Βλ. απόφαση *Cilici κατά Τουρκίας*, 27.11.2018, §§32-33, 37-38 (αφορούσε σφαίρες από καουτσούκ). Το Δικαστήριο απεφάνθη ότι το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ απαιτεί η χρήση μέσων και μεθόδων, όχι μόνο να επιτρέπεται από το δίκαιο, αλλά και να οριοθετείται από αυτό το πεδίο χρήσης τους, με την πρόβλεψη εγγυήσεων και διασφαλίσεων. Εξέτασε ακόμη το αν η χρήση βίας ήταν η κατάλληλη αντίδραση στις συνθήκες, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις, και με αυτά τα κριτήρια έκρινε το αν η έρευνα ήταν διεξοδική και αποτελεσματική.

ζαν αστυνομικά λεωφορεία, προκειμένου να αποκόπτεται η είσοδος προσώπων προς κεντρική οδό, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι είναι παράδοξο να συγκλίνει το σύνολο των καταθέσεων των εξετασθέντων αστυνομικών στην περιγραφή ρίψης μίας χειροβομβίδας δακρυγόνου μέσου τύπου (κόνεως), η οποία εκτονώθηκε στις οροφές των οχημάτων, προς αποτροπή της αναρρίχησης διαδηλωτών σε αυτά, οκτώ χειροβομβίδων δακρυγόνων (κόνεως), δύο χειροβομβίδων δακρυγόνων τύπου 8230 και δύο χειροβομβίδων κρότου λάμψης, με τρόπο που να οδηγεί την ΠΔΕ στη διαπίστωση ότι *«δεν προκύπτει η ρίψη των ανωτέρω μέσων από τις αστυνομικές δυνάμεις, πάνω από το φραγμό των υπηρεσιακών λεωφορείων, με κατεύθυνση προς το συγκεντρωμένο πλήθος, το οποίο βρισκόταν εμπροσθεν του προαναφερθέντος φραγμού, ενέργεια η οποία θα δικαιολογούσε και τον τραυματισμό των ανωτέρω ατόμων, στα συγκεκριμένα σημεία (κεφάλι, αγκώνας)»* και παρά ταύτα να σημειώνονται πράγματι τραυματισμοί (εγκαύματα) διαδηλωτών, που απαιτήσαν νοσοκομειακή περίθαλψη (Φ. 255601).

Ως προς το ακανθώδες ζήτημα της χρήσης δακρυγόνων, η έρευνα της Ανεξάρτητης Αρχής συνεχίζεται και σε άλλες εκκρεμείς υποθέσεις.

Επαναπροωθήσεις

Την ανεπαρκή συλλογή αποδείξεων επεσήμανε ο Εθνικός Μηχανισμός, σε καταγγελία δικηγόρων για επαναπροωθήσεις στα χερσαία σύνορα, για την οποία –και τούτο δεν είναι ο κανόνας⁴²–, διατάχθηκε ΠΔΕ από τη Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης, τον Ιανουάριο 2019, για τη διερεύνηση *«προσβολής σωματικής ακεραιότητας με ρατσιστικό κίνητρο»* (Φ. 255600).

Οι καταγγέλλοντες κατέθεσαν ότι η καταγγελία τους είχε στηριχθεί *«στη δημοσιογραφική έρευνα»* κατονομαζομένου δημοσιογράφου, την οποία, μάλιστα, εκείνος φέρεται να *«είχε αποτυπώσει σε οπτικοακουστικό υλικό»*. Ωστόσο, στη συνέχεια του πορίσματος αναγράφεται ότι *«δεν κρίθηκε αναγκαία η λήψη μαρτυρικής κατάθεσης από τον δημοσιογράφο ..., ο οποίος, σύμφωνα με τις μαρτυρικές καταθέσεις των δικηγόρων... διενήργησε την έρευνα για τις παράνομες επαναπροωθήσεις... η οποία*

⁴². Ο Συνήγορος του Πολίτη, με τη γενική του αρμοδιότητα για τη διαφύλαξη της νομιμότητας και την προστασία των δικαιωμάτων, έχει ξεκινήσει αυτεπάγγελτη έρευνα το 2017 με αντικείμενο τις επαναπροωθήσεις στα χερσαία σύνορα με την Τουρκία, η οποία έκτοτε εμπλουτίζεται με νέες καταγγελίες.

δημοσιεύθηκε στις 29.01.2018 στον ιστότοπο ..., καθόσον από τον υπογράφοντα αναζητήθηκαν στο διαδίκτυο τα εν λόγω δημοσιεύματα, τα οποία δεν περιείχαν συγκεκριμένα στοιχεία ή αποδείξεις». Με βάση τον ανωτέρω συλλογισμό και ελλείπει άλλων αποδεικτικών μέσων, το πόρισμα στηρίχθηκε αποκλειστικά στις υπηρεσιακές διαβεβαιώσεις σχετικά με την «επιχειρησιακή δραστηριότητα και πρακτική του προσωπικού των Υπηρεσιών Συνοριακής Φύλαξης» και απέβη, φυσικά, απαλλακτικό. Ως παρατηρήθηκε από το Συνήγορο επί του εν λόγω ζητήματος, από το γεγονός ότι ο διενεργήσας την ΠΔΕ στηρίχθηκε, για να σχηματίσει την κρίση του, αποκλειστικά στο (πράγματι αόριστο) δημοσιευμένο υλικό, προκύπτει ότι δεν φαίνεται να εξέτασε καν το ενδεχόμενο διερεύνησης του κατά πόσον ο εν λόγω δημοσιογράφος διέθετε περαιτέρω στοιχεία, μη δημοσιευθέντα. Συνακόλουθα, ο διενεργήσας την ΠΔΕ στερήθηκε, εξ ιδίας όμως υπαιτιότητας, κάθε δυνατότητα αυτοδύναμης αναζήτησης άλλων στοιχείων, όπως, λόγου χάριν, καταλόγους υπηρετούντος αστυνομικού ή άλλου προσωπικού σε συγκεκριμένες κρίσιμες ημερομηνίες. Ο φάκελος αναπέμφθηκε για συμπλήρωση της έρευνας.

3.2. Βασανιστήρια ή άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά το άρθρο 137Α ΠΚ

Η επιλογή του νομοθέτη να εντάξει στην αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας τα βασανιστήρια ή άλλες σοβαρές προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, παραπέμποντας στο άρθρο 137^Α ΠΚ⁴³, εξηγείται από την ιδιαίτερη απαξία των αντίστοιχων

43. Το άρθρο 137^Α ΠΚ, ως ίσχυε μέχρι να τροποποιηθεί τον Νοέμβριο 2019, (βλ. επόμενη υποσημ.) προέβλεπε τα εξής: 1. Υπάλληλος ή στρατιωτικός, στα καθήκοντα του οποίου ανάγεται η δίωξη ή η ανάκριση ή η εξέταση αξιόποινων πράξεων ή πειθαρχικών παραπτώματων ή η εκτέλεση ποινών ή η φύλαξη ή η επιμέλεια κρατουμένων, τιμωρείται με κάθειρξη, εάν υποβάλλει σε βασανιστήρια, κατά την εκτέλεση αυτών των καθηκόντων, πρόσωπο που βρίσκεται στην εξουσία του με σκοπό: α) να αποσπάσει από αυτό ή από τρίτο πρόσωπο ομολογία, κατάθεση, πληροφορία ή δήλωση ιδίως αποκήρυξης ή αποδοχής πολιτικής ή άλλης ιδεολογίας, β) να το τιμωρήσει, γ) να εκφοβίσει αυτό ή τρίτα πρόσωπα.

Με την ίδια ποινή τιμωρείται υπάλληλος ή στρατιωτικός που με εντολή των προϊσταμένων του ή αυτοβούλως σφετερίζεται τέτοια καθήκοντα και τελεί τις πράξεις του προηγούμενου εδαφίου.

2. Βασανιστήρια συνιστούν, σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, κάθε μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης, επικίνδυνης για την υγεία, ή ψυχικού πόνου, ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, καθώς και

συμπεριφορών, οι οποίες, πέραν της πρόκλησης έντονου σωματικού ή ψυχικού πόνου, πλήττουν τον πυρήνα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, την ίδια την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Για το λόγο αυτό, πέραν της ποινικής τους αντιμετώπισης, συνιστούν και πειθαρχικά παραπτώματα που επισύρουν τις βαρύτερες ποινές και η ενδεδειγμένη διερεύνηση και πάταξη παρόμοιων συμπεριφορών αποτελεί βασικό διακύβευμα για την υπηρεσία στα σώματα ασφαλείας, σε ένα σύγχρονο κράτος δικαίου.

Η πρόσφατη τροποποίηση, το 2019, του σχετικού άρθρου του Ποινικού Κώδικα⁴⁴, με την οποία απαλείφεται η λέξη «μεθοδευμένη» από τον ορισμό του βασανιστηρίου, προς εναρμόνιση με τη σχετική σύμβαση του ΟΗΕ περί απαγόρευσης βασανιστηρίων (CAT), αποτελεί και πρόταση του Εθνικού Μηχανισμού στην προηγούμενη έκθεσή του, με βάση την απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση Zontul⁴⁵. Η αντικατάστασή της από τη λέξη «εσκεμμένη», συνάντησε την επιφύλαξη του Συνηγόρου του Πολίτη, για το αν αποδίδει με ακρίβεια το νόημα της σχετικής Διεθνούς Σύμβασης. Ωστόσο, αποτελεί ένα σημαντικό βήμα, προκειμένου να αρθούν τυχόν ερμηνευτικές αμφισβητήσεις, ώστε συμπεριφορές, με πρόθεση πρόκλησης έντονου πόνου, ανεξάρτητα από τυχόν παραγωγικά αίτια της βούλησης

κάθε παράνομη χρησιμοποίηση χημικών, ναρκωτικών ή άλλων φυσικών ή τεχνικών μέσων, με σκοπό να κάψουν τη βούληση του θύματος.

3. Σωματική κάκωση, βλάβη της υγείας, άσκηση παράνομης σωματικής ή ψυχολογικής βίας και κάθε άλλη σοβαρή προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, που τελείται από τα πρόσωπα, υπό τις περιστάσεις και για τους σκοπούς που προβλέπει η παρ. 1, εφόσον δεν υπάγεται στην έννοια της παρ. 2, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 3 ετών, αν δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη. Ως προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας θεωρούνται ιδίως:

- α) η χρησιμοποίηση ανιχνευτή αλήθειας
- β) η παρατεταμένη απομόνωση
- γ) η σοβαρή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας.

4. Δεν υπάγονται στην έννοια του άρθρου αυτού πράξεις ή συνέπειες συμφυείς προς τη νόμιμη εκτέλεση ποινής ή άλλου νόμιμου περιορισμού της ελευθερίας ή προς άλλο νόμιμο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού.

44. Το άρθρο 137^Α, αντικαταστάθηκε από το άρθρο 2 Ν. 4637/2019, Α' 180/18.11.2019, και ο ορισμός των βασανιστηρίων, στην παρ. 6, έχει ως εξής: «6. Βασανιστήρια συνιστούν, κατά το άρθρο αυτό, κάθε εσκεμμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης, επικίνδυνης για την υγεία, ή ψυχικού πόνου, ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, καθώς και κάθε παράνομη χρησιμοποίηση χημικών, ναρκωτικών ή άλλων φυσικών ή τεχνικών μέσων με σκοπό να κάψουν τη βούληση του παθόντος. Δεν υπάγονται στην έννοια των βασανιστηρίων πράξεις ή συνέπειες, συμφυείς προς τη νόμιμη εκτέλεση ποινής ή άλλου νόμιμου περιορισμού της ελευθερίας ή προς άλλο νόμιμο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού».

45. Έκθεση 2017 - 2018, ό.π., σελ. 48.

του δράστη, να τύχουν της ενδεδειγμένης ποινικής και αντίστοιχα, πειθαρχικής, αντιμετώπισης στο μέλλον.

Κατά το έτος 2019, ο Εθνικός Μηχανισμός εξέδωσε τρία (3) πορίσματα, σχετικά με έρευνες που του περιήλθαν από την ΕΛ.ΑΣ., με επίκληση του άρθρου 137^Α ΠΚ Πρόκειται για περιπτώσεις κακομεταχείρισης, κατά την απόσπαση ομολογίας, ή άλλες ανακριτικές πράξεις, για τις οποίες σημειώνουμε, ότι σε μία μόνον περίπτωση διατάχθηκε από την Αρχή ΕΔΕ, ενώ σε μία άλλη περίπτωση, η αρχική ΠΔΕ μετατράπηκε σε ΕΔΕ, μετά την άσκηση σχετικής ποινικής δίωξης.

- i. Σε υπόθεση σύλληψης ιδιώτη στη Δυτική Αττική το 2015 για ανθρωποκτονία, κατόπιν μήνυσής του, μεταξύ άλλων, για βασανιστήρια και άλλες συμπεριφορές κακοποίησής του (χτυπήματα στο πρόσωπο κ.ά.) από αστυνομικούς, τόσο κατά την δέσμευση, όσο και κατά την ανάκρισή του προς απόσπαση ομολογίας διπλής ανθρωποκτονίας, ο Εθνικός Μηχανισμός ανέπεμψε την ΠΔΕ, μνημονεύοντας τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ⁴⁶ για το βάρος απόδειξης των αστυνομικών αρχών ως προς το εύλογο μέτρο βίας, διότι τεκμαίρεται η ευθύνη τους, όσον αφορά στις σωματικές βλάβες προσώπων που βρίσκονται υπό κράτηση, σύλληψη ή εν γένει υπό τον έλεγχο της αστυνομίας. Αναλυτικότερα, έκρινε, ότι η έγκαιρη λήψη ιατροδικαστικής έκθεσης είναι σημαντικό στοιχείο, προκειμένου να θεωρηθεί μια διοικητική έρευνα εμπειριστατωμένη και αποτελεσματική, όπως και το ΕΔΔΑ⁴⁷ επισημαίνει. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η ιατροδικαστική έκθεση, δεν διαπιστώνει μεν κακώσεις σε άλλα μέρη του σώματος του συλληφθέντος, ωστόσο συντάχθηκε δέκα (10) ημέρες μετά το περιστατικό. Περαιτέρω επισημαίνεται ότι, για λόγους πληρότητας της έρευνας, πρέπει να αναλυθούν οι υπάρχουσες μαρτυρίες περί διαπίστωσης ευρύτερων κακώσεων, να συμπεριληφθούν στην έρευνα και να αξιολογηθούν, σε ακριβή αντίγραφα από τη

46. Απόφαση Ζέλιλοφ κατά Ελλάδας της 24.5.2007, §47 «...δοθείσης της σοβαρής φύσεως των σωματικών βλαβών του προσφεύγοντος, η Κυβέρνηση φέρει το βάρος της απόδειξης με πειστικά επιχειρήματα ότι η χρήση βίας δεν ήταν υπερβολική».

47. Το ΕΔΔΑ έχει υπογραμμίσει πολλές φορές την σημασία μιας ιατρικής εξέτασης, που λαμβάνει χώρα πριν την θέση ενός προσώπου υπό κράτηση. Μία τέτοια εξέταση μπορεί να επιτρέψει όχι μόνον την διαπίστωση αν το συγκεκριμένο άτομο μπορεί να αποτελέσει το αντικείμενο ανάκρισης, αλλά επίσης, σε περίπτωση μεταγενέστερου ισχυρισμού για μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της Σύμβασης, την «απαλλαγή» των αρχών από το βάρος της απόδειξης, όσον αφορά την προέλευση των διαπιστωθέντων τραυμάτων» (απόφαση ΕΔΔΑ της 26.4.2018, Andersen κατά Ελλάδας, §. 63).

ΔΕΕ, οι φωτογραφίες που ελήφθησαν κατά την εγκληματολογική σήμανση του συλληφθέντος, με ένδειξη ημερομηνίας. Τέλος, με επίκληση της νομολογίας του ΕΔΔΑ⁴⁸, ως προς την εκτίμηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών του καταγγέλλοντος και των εμπλεκομένων αστυνομικών, επεσήμανε ότι η πιθανολόγηση στην έκθεση πορίσματος ΠΔΕ, αναφορικά με τον απώτερο σκοπό των καταγγελιών του συλληφθέντος, θα μπορούσε να θέσει εν αμφιβόλω την αμεροληψία της ΠΔΕ, εάν δεν αιτιολογηθεί συγκεκριμένα (Φ. 232061).

- ii. Κρατούμενος σε Κατάστημα Κράτησης υπέβαλε καταγγελία στο Μηχανισμό Αυθαιρεσίας για βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου 137^A ΠΚ, επικαλούμενος ότι, κατά τη μεταγωγή του στην Αττική το 2017, κατέστη θύμα παράνομων και βίαιων πράξεων από αστυνομικούς, προκειμένου να του αποσπάσουν δείγμα DNA. Για το ίδιο περιστατικό, κατόπιν εγγράφου του Μηχανισμού, διαβιβάστηκε η διενεργηθείσα ΠΔΕ από τις αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ. Ο Μηχανισμός ανέπεμψε τη διενεργηθείσα ΠΔΕ προς συμπλήρωση, ζητώντας επίσης να περιληφθούν στο φάκελό της συγκεκριμένα στοιχεία, διότι διαπίστωσε ότι αυτή υπολείπεται κατά πολύ της πλήρους και αποτελεσματικής έρευνας, και ως εκ τούτου δεν οδηγεί σε τεκμηριωμένα και για το λόγο αυτό, ασφαλή συμπεράσματα.

Στην ανωτέρω διαπίστωση οδηγήθηκε ο Μηχανισμός, πέραν της προαναφερθείσας υποχρέωσης των αρχών κράτησης να προβάλλουν λογική και πειστική εξήγηση ως προς την προέλευση των τραυματισμών του προσφεύγοντος⁴⁹, με επίκληση της νομολογίας του ΕΔΔΑ για τη λήψη γενετικού υλικού⁵⁰, σύμφωνα με την οποία, η βίαιη λήψη γενετικού υλικού δεν

48. «Κρίνοντας υποκειμενική την εκδοχή του προσφεύγοντος και όχι εκείνη των αστυνομικών, οι αρχές στις οποίες είχε ανατεθεί η έρευνα εφάρμοσαν έτσι στην πράξη διαφορετικά κριτήρια κατά την αξιολόγηση των καταθέσεων. Όμως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η αξιοπιστία των καταθέσεων των αστυνομικών έπρεπε επίσης να εξετασθεί, πολλώ μάλλον δεδομένου ότι η επίδικη έρευνα είχε σκοπό να διαπιστώσει αν οι αστυνομικοί έπρεπε να αποτελέσουν το αντικείμενο πειθαρχικών ποινών» (Zelilof κατά Ελλάδας, αριθ. 17060/03, §60, 24 Μαΐου 2007, Oghyanova και Choban κατά Βουλγαρίας, αριθ. 46317/99, §99, 23 Φεβρουαρίου 2006, απόφαση ΕΔΔΑ της 26.4.2018, Andersen κατά Ελλάδας, §61).

49. Aksoy κατά Τουρκίας, Απόφαση ΕΔΔΑ της 18.12.1996.

50. 1. Υπόθεση Saunders κατά Αγγλίας, Απόφαση της 17.12.1996, 2. Υπόθεση Shannon κατά Αγγλίας, Απόφαση της 04.01.2006: «η ΕΣΔΑ δεν αποκλείει την απόσπασση από το σώμα ενός ατόμου υλικών, τα οποία μπορούν να υπάρχουν στον εξωτερικό κόσμο ανεξάρτητα από τη βούληση του, όπως είναι μεταξύ άλλων, και το γενετικό υλικό. Η

συνιστά από μόνη της, σε κάθε περίπτωση, προσβολή της αξιοπρέπειας. Η παραδοχή όμως, αυτή, δεν μπορεί να αποτελεί μια, χωρίς όρους, ανεξέλεγκτη χορήγηση ενός γενικού δικαιώματος φυσικού καταναγκασμού, υπέρ των οργάνων της κρατικής εξουσίας.

Για αυτόν ακριβώς το λόγο, υπάγει τη νομιμοποίησή του στον έλεγχο της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας, μη παραλείποντας να εξαρτά την τελική του απόφαση περί παραβιάσεως ή μη των άρθρων 3 και 8 της ΕΣΔΑ από τη συνδρομή μιας σειράς *ad hoc* διερευνητέων παραγόντων όπως: η φύση και η ένταση του ασκηθέντος καταναγκασμού, η βαρύτητα της ερευνώμενης αξιόποινης πράξης, η ανυπαρξία εναλλακτικών, λιγότερο επαχθών, μεθόδων, ο κίνδυνος πρόκλησης βαριάς σωματικής βλάβης, η ύπαρξη δικονομικών εγγυήσεων, και κυρίως η απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση⁵¹.

Περαιτέρω, ο Μηχανισμός επεσήμανε και την μη εξέταση, στην ΠΔΕ, της τήρησης των προϋποθέσεων, που θέτει το άρθρο 200^A ΚΠΔ, ως προς τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης, που αφορά στη λήψη και ανάλυση δεοξυριβονουκλεϊκού οξέος (DNA)⁵², παρά το γεγονός ότι τέτοιου είδους παραβιάσεις θέτουν ζήτημα απόλυτης ακυρότητας της διαδικασίας πραγματογνωμοσύνης, δεδομένου ότι άπτονται της υπεράσπισης του κατηγορουμένου και της άσκησης των δικαιωμάτων του⁵³. Στη διενεργηθείσα ΠΔΕ ο Μηχανισμός διαπίστωσε, επίσης, ελλείψεις στη συλλογή και αξιολόγηση του διαθέσιμου αποδεικτικού υλικού (απουσία μαρτυρικών καταθέσεων, μολονότι προκύπτει ότι υπήρξαν αυτόπτες, αλλά και αυτόπτες, παράλειψη κλήσης προς κατάθεση του ίδιου του καταγγέλλοντος και σωφρονιστικών υπαλλήλων), ενώ η ΠΔΕ εξαντλήθηκε αποκλειστικά στις έγγραφες εξηγήσεις μερικών εκ των ελεγχόμενων αστυνομικών.

χρήση βίας για την απόσπαση των πιο πάνω υλικών, όμως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως απαγορευμένη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης, εφόσον η βία είναι αναγκαία, προκειμένου να εξασφαλιστούν αποδείξεις για τη συμμετοχή του ατόμου σε κάποια αξιόποινη πράξη».

51. Υπόθεση *Jalloh κατά Γερμανίας*, Απόφαση της 11.07.2006: η ενέργεια αυτή θα πρέπει να δικαιολογείται από τη βαρύτητα του εγκλήματος, από το γεγονός ότι λιγότερο επαχθή μέτρα δεν είναι επαρκή, από το ότι η πράξη δεν συνεπάγεται κίνδυνο πρόκλησης σοβαρών βλαβών στην υγεία του υπόπτου και, τέλος, ότι η πράξη δεν συνιστά απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, όπως συμβαίνει όταν προκαλείται ισχυρός πόνος στο άτομο που την υφίσταται.

52. Βλ. αρ. 200^A, 204, 192, 96, 97 ΚΠΔ.

53. Σύμφωνα με το νόμο, την ΕΣΔΑ, και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, όπως ρητά ορίζεται από το αρ. 171 §1 εδ. δ' ΚΠΔ και επιβεβαιώνεται από τη νομολογία της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου (βλ. 1/2017 Ολ. Α.Π.).

Ακόμη, στη σχετική έκθεση πορίσματος, δεν διευκρινίζονται οι λόγοι της μεταγωγής και της μεταφοράς του κρατούμενου από το χώρο κράτησής του σε χώρο μη ελεγχόμενο από το σύστημα βιντεοεπιτήρησης. Επίσης, παρά τις αναφορές των σωφρονιστικών υπαλλήλων, ότι ο κρατούμενος έφερε κακώσεις και τις σχετικές διαπιστώσεις των ιατρών Νοσοκομείων της Αττικής που τον εξέτασαν, η έκθεση πορίσματος, από την αξιολόγηση των ανωτέρω ευρημάτων, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν επιβεβαιώνονται οι ισχυρισμοί του καταγγέλλοντος, διότι οι γνωματεύσεις μπορεί να αναφέρουν κάκωση και αιμάτωμα κεφαλής, αλλά όχι κάταγμα (Φ. 237463).

iii. Η υπόθεση κακοποίησης ανηλίκου, προσαχθέντος ως υπόπτου κλοπής το 2015 σε Υποδιεύθυνση Ασφαλείας στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης, προκάλεσε ΠΔΕ, που αρχικώς αρχειοθετήθηκε από την ΕΛ.ΑΣ. Η αρχειοθέτηση ανακλήθηκε και διατάχθηκε ΕΔΕ μετά τη διενέργεια αυτεπάγγελτης προανάκρισης από την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων και την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος αστυνομικού, για βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, κατά το άρθρο 137^A ΠΚ Στον Εθνικό Μηχανισμό διαβιβάστηκε από την ΕΛ.ΑΣ. το πόρισμα της ΕΔΕ και η σχετική αθωωτική απόφαση του οικείου Τριμελούς Πλημμελειοδικείου. Ο Μηχανισμός ανέπεμψε την αρχική ΕΔΕ, λαμβάνοντας υπόψη, πέραν της νομολογίας του ΕΔΔΑ⁵⁴ για την παροχή πειστικών εξηγήσεων από τις αρχές για το πώς προκλήθηκαν τραύματα σε κρατούμενο, το αρ. 48 του ΠΔ 120/2008 και τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας⁵⁵ για τη δέσμευση από την κρίση ποινικού δικαστηρίου. Βάσει αυτών, ο Μηχανισμός έκρινε ότι τα επιχειρήματα της έκθεσης πορίσματος δεν υπηρέτουν σε

54. Ακριβώς στο πλαίσιο μιας τέτοιας λεπτομερούς εξέτασης, για παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ στην απόφαση του ΕΔΔΑ *M.G.A.A κατά Ελλάδος*, της 18.1.2007, παρά την αμετάκλητη απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, το οποίο αθώωσε αστυνομικό που παραπέμφθηκε σε δίκη, το ΕΔΔΑ κατέληξε ότι το σκεπτικό της απόφασης «ουδεμία σοβαρή προσπάθεια αντανakλά για να ανακαλυφθεί τι πραγματικά συνέβη στο αστυνομικό τμήμα τη μέρα του συμβάντος». Ως εκ τούτου, το Ελληνικό Κράτος δεν απέδειξε σε ικανοποιητικό βαθμό ότι οι τραυματισμοί του προσφεύγοντος, και συγκεκριμένα οι κακώσεις στο πρόσωπο και η διάτρηση τυμπάνου, προκλήθηκαν με άλλο τρόπο και όχι -συνολικά, κυρίως ή εν μέρει- από τη μεταχείριση στην οποία υποβλήθηκε ενώ βρισκόταν υπό τον έλεγχο των αστυνομικών δεδομένου «ότι ο προσφεύγων εξετάστηκε από γιατρό του δημοσίου, όχι αργότερα από μία ώρα αφότου έφυγε από το αστυνομικό τμήμα και ότι δεν υπάρχει τίποτα στο φάκελο της υπόθεσης ή τους ισχυρισμούς των διαδίκων, από το οποίο να προκύπτει ότι οι τραυματισμοί που περιγράφονται στις ιατρικές εκθέσεις συνέβησαν είτε πριν ή αμέσως μετά την παραμονή του στο αστυνομικό τμήμα.

55. ΣτΕ 2290/2014.

καμία περίπτωση την αρχή της απόδειξης «πέραν πάσης αμφιβολίας» που θέτει το ΕΔΔΑ, αλλά ούτε παραπέμπουν, εναλλακτικά, σε αμάχητα ισχυρά τεκμήρια ως προς τα πραγματικά περιστατικά. Ακολούθως, όμως, ο Μηχανισμός ανέπεμψε για δεύτερη φορά προς συμπλήρωση την ανωτέρω ΕΔΕ με νεότερο πόρισμά του, καθώς διαπίστωσε ότι οι παρατηρήσεις του δεν αξιολογήθηκαν, ενώ σύμφωνα με το άρθρ. 56 Ν. 4443/2016: «ενδεχόμενη απόκλιση από το διατακτικό του πορίσματος του Συνηγόρου του Πολίτη επιτρέπεται μόνο με ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία».

Αναλυτικότερα, η έκθεση πορίσματος της συμπληρωθείσας ΕΔΕ προτείνει την αρχειοθέτηση της υπόθεσης, χωρίς η απόφαση να θεμελιώνεται σε συλλεγέντα στοιχεία ή σε πραγματικά περιστατικά, αλλά αντ' αυτού προβάλλονται εύλογες απορίες, ερωτηματικά, αμφιβολίες και εικασίες του διενεργούντος τη συμπληρωθείσα ΕΔΕ, ως προς τη συμπεριφορά που κατά τη γνώμη του όφειλαν, αλλά δεν επέδειξαν, οι γονείς του ανηλίκου. Προς άρση των αμφιβολιών αυτών, η έκθεση πορίσματος δεν προβαίνει στην αξιολόγηση των καταθέσεων των αστυνομικών, δεν προσκομίζεται έγγραφο του Νοσοκομείου, στο οποίο να αναγράφεται ο αύξων αριθμός εισαγωγής, έγγραφο το οποίο είχε ζητήσει ο Μηχανισμός με το πρώτο πόρισμά του, ενώ παραβλέπει ανατιολόγητα τις παρατηρήσεις του Μηχανισμού, ιδίως όσον αφορά στις παρατυπίες που εντοπίζονται ως προς τις διαδικασίες προσαγωγής και προανάκρισης του ανηλίκου (Φ. 243154).

Συμπερασματικά, και για τις τρεις (3) παραπάνω περιπτώσεις, είναι χαρακτηριστικό ότι ο Εθνικός Μηχανισμός χρειάστηκε να επισημάνει προς τις αστυνομικές αρχές την υποχρέωσή τους να αιτιολογήσουν πώς προήλθαν οι κακώσεις των προσώπων που βρίσκονταν στη σφαίρα ευθύνη τους, είναι δε προφανές ότι δεν έχει ακόμη καταστεί κοινός τόπος, στις διοικητικές έρευνες, η σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ. Επίσης, παρά τη μεγάλη διάρκεια των ερευνών για παραβιάσεις του άρθρου 137^A, διαπιστώνεται δυσκολία να καταλήξουν σε πλήρως τεκμηριωμένα και ασφαλή συμπεράσματα, ως προς την πειθαρχική ευθύνη των εμπλεκόμενων αστυνομικών.

3.3. Προστασία της Ζωής

Το 2018, στο κέντρο της Αθήνας, αστυνομικό προσωπικό επελήφθη μετά από εντολή του Κέντρου, σε υπόθεση καταγγελίας για απόπειρα ληστείας και άσκησε σωματική βία για τη δέσμευση και χειροπέδηση τραυματισμένου προσώπου, το οποίο μετέχθη στο νοσοκομείο, όπου διαπιστώθηκε ο

θάνατός του (Φ. 251366). Ο Μηχανισμός, όταν του διαβιβάστηκαν από την αρμόδια Διεύθυνση έγγραφα σχετικά με τη διενέργεια ΠΔΕ για την εν λόγω υπόθεση, ζήτησε συγκεκριμένα στοιχεία. Πολλά από τα ζητηθέντα στοιχεία, μετά από δεύτερο έγγραφο του Μηχανισμού, απεστάλησαν σχεδόν δυο μήνες μετά το αρχικό έγγραφο και ακολούθως διαβιβάστηκε στο Μηχανισμό η έκθεση πορίσματος διενεργηθείσας ΕΔΕ (καθώς η αρχικά διαταχθείσα ΠΔΕ μετατράπηκε σε ΕΔΕ), από την οποία προέκυπτε η κλήση σε απολογία αστυνομικού προσωπικού ενώπιον του ανακριτή, για το έγκλημα της θανατηφόρου σωματικής βλάβης κατά συναυτουργία.

Ο Μηχανισμός, αφού εξέτασε το φάκελο της υπόθεσης, διαπίστωσε την αρχική δυστοκία και αργοπορία στη διοικητική διερεύνηση, μέσω της ΠΔΕ, (πρόβλημα που ξεπεράστηκε στη διενεργηθείσα ΕΔΕ), ενώ για τη διενεργηθείσα ΕΔΕ διαπίστωσε ότι: α. διενεργήθηκε στον αναγκαίο χρόνο, τηρώντας την πρόβλεψη του άρθρου 20 §14 του ΠΔ 120/2008, β. συγκεντρώθηκε το διαθέσιμο αποδεικτικό υλικό και έγινε αξιολόγησή του και υπαγωγή των διαπιστούμενων αυτών πράξεων στους υφιστάμενους κανόνες του πειθαρχικού δικαίου, με σχετική αιτιολογία, κατ' εφαρμογήν των γενικών αρχών του Ποινικού Δικαίου και γ. η διαδικασία της διοικητικής εξέτασης (όπως προκύπτει από την έκθεση πορίσματος και τα έγγραφα του φακέλου της ΕΔΕ) έγινε κατ' εφαρμογή των προβλέψεων του ΠΔ 120/2008 και των γενικών αρχών και κανόνων του Ποινικού Δικαίου, που μπορούν να τύχουν εφαρμογής, προσαρμοσμένα στη φύση του πειθαρχικού δικαίου, ενώ ταυτόχρονα τηρήθηκαν τα προστατευόμενα από αυτά δικαιώματα των, πειθαρχικά ελεγχόμενων και διωκόμενων, προσώπων. Επίσης, φαίνεται να τηρήθηκαν και τα δικαιώματα που το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ και οι απορρέουσες από αυτό αρχές κατοχυρώνουν, κατά τη νομολογία των εθνικών δικαστηρίων και του ΕΔΔΑ.

Πέραν όμως των ανωτέρω διαπιστώσεων, οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο ευρείας δημοσιότητας στο διαδίκτυο -άγνωστο πώς- ο Μηχανισμός, για να καταλήξει σε αυτές, διατύπωσε γενικές παρατηρήσεις επί της συγκεκριμένης υπόθεσης, βάσει των αρχών που, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και τη νομολογία των εθνικών δικαστηρίων και του ΕΔΔΑ, πρέπει να διέπουν τη διαδικασία πειθαρχικής - διοικητικής διερεύνησης. Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι επρόκειτο για υπόθεση απώλειας της ζωής, μετά από περιστατικό δέσμευσης και άσκησης βίας από την αστυνομία, υπενθύμισε την αρχή της νομολογίας του ΕΔΔΑ, ότι για περιστατικά χρήσης θανατηφόρων δυνάμεων ή μέσω των κρατικές αρχές, καθώς και για τη διερεύνηση αυθαιρέτων φόνων και ισχυρισμών περί κακομεταχείρισης προσώπων, που κρατούνται από αυτές, το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και η γε-

νική απαγόρευση που αυτό περιέχει θα ήταν αναποτελεσματική στην πράξη, αν δεν υπήρχε διαδικασία επανεξέτασης της νομιμότητας χρήσης των μέσων αυτών⁵⁶. Η υποχρέωση διερεύνησης απορρέει και από την πρόβλεψη του άρθρου 1 της Συμβάσεως (υποχρέωση σεβασμού των δικαιωμάτων) για την εκ μέρους του Κράτους διασφάλιση των δικαιωμάτων, ενώ τα άρθρα 2 και 3 απαιτούν έμμεσα την διενέργεια επίσημης αποτελεσματικής έρευνας για τα προαναφερόμενα.

Σε περιπτώσεις που αφορούν στη ζωή, το Δικαστήριο επίσης υπενθυμίζει παγίως ότι το εδάφιο α' της παρ. 1 του άρθρου 2 της Σύμβασης, όχι μόνο απαγορεύει την εσκεμμένη και παράνομη στέρηση της ζωής από τα κρατικά όργανα, αλλά και επιβάλλει στα Κράτη να λαμβάνουν τα ενδεδειγμένα μέτρα, στο πλαίσιο της εσωτερικής ενόμου τάξεως, για τη διασφάλιση της ζωής των ατόμων που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους. Έκρινε έτσι, σε απόφαση σε βάρος της Χώρας μας⁵⁷ ότι «**ανακύπτουν σημαντικά ζητήματα, σχετικά με τη διεξαγωγή και τη διοργάνωση της επιχείρησης. Είναι γεγονός ότι το κέντρο επιχειρήσεων έδωσε ρητές οδηγίες σε ορισμένους αστυνομικούς, με τους οποίους επικοινωνήσε (...) Η έλλειψη σαφούς ιεραρχικής καθοδήγησης, είναι ένας παράγοντας που πρέπει αφ' εαυτού να αύξησε τον κίνδυνο ανεξέλεγκτης χρήσης όπλων από μερικούς αστυνομικούς**».

Περαιτέρω, στις άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (όροι που στον ελληνικό ΠΚ συναντώνται στο άρθρο 137^A ΠΚ) το ΕΔΔΑ⁵⁸ έχει υπαγάγει, μεταξύ άλλων, και τη δέσμευση με χειροπέδες ή τη δημόσια έκθεση του συλληφθέντος που υπερβαίνει το βαθμό, ο οποίος θεωρείται εύλογα αναγκαίος, προκειμένου να αποτραπεί απόδραση, με βάση τις περιστάσεις ή τις υπάρχουσες ενδείξεις ότι ο συλληφθείς θα χρησιμοποιήσει βία ή θα προσπαθήσει να αποδράσει.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, ο Μηχανισμός επεσήμανε ότι στην έκθεση πορίσματος επεξηγείται η επιδειχθείσα συμπεριφορά εκ μέρους των αστυνομικών κατά τη χειροπέδηση, και αποδίδεται το εσφαλμένο αυτής στη μη επαγγελματική κατάρτιση των αστυνομικών. Ωστόσο, δεν δίνεται βάρος στη μέθοδο της χειροπέδησης που χρησιμοποιήθηκε και στην

⁵⁶. Απόφαση της 17.9.2014 επί της υποθέσεως *MOCANU and Others vs Romania*, αρ. προσφ. 10865/09, 45886/07, 32431/08 §315 επ.

⁵⁷. Απόφαση της 20.12.2004 επί της υποθέσεως *Χ.Μ. κατά Ελλάδος*, αριθ. προσφ. 50385/99. σκ. 68.

⁵⁸. Απόφαση της 16.12.1977 επί της Υποθέσεως *Raninen v. Finland*, αριθ. προσφ. 152/1996/771/972, σκ. 53 - 59.

αριθμητική υπεροχή της ομάδας ΔΙΑΣ, για την αντιμετώπιση δύσκολων περιστατικών, ούτε και στην αδυναμία εκτίμησης της σωματικής υγείας του υπό δέσμευση ατόμου. Επίσης, εφόσον σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, σε μια επιχείρηση εξετάζονται οι εντολές και ο συντονισμός μιας επιχείρησης για τις αντιδράσεις των αστυνομικών που επελήφθησαν, έκρινε σκόπιμο να επισημανθεί ότι, στην υπό κρίση περίπτωση, η διαχείριση του περιστατικού από το Κέντρο Επιχειρήσεων θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αναδεικνύει ζητήματα (αν μη τι άλλο ελλιπούς εκπαίδευσης των εκφωνητών και χρήσης των επικοινωνιών από τους αστυνομικούς) καθώς δεν συντόνισε τους επιληφθέντες στο περιστατικό, ώστε να διασφαλιστεί τόσο η συνοδεία στο νοσοκομείο, όσο και ο τόπος του εγκλήματος.

Σε άλλη υπόθεση (Φ. 254614), η οποία έλαβε χώρα σε δασική περιοχή κοντά στη συνοριακή μεθόριο, κατά τη διάρκεια περιπολίας αστυνομικών για εντοπισμό διακινητών ναρκωτικών, οι πρώτοι ανταπέδωσαν πυρά και τραυμάτισαν θανάσιμα άνδρα, ο Μηχανισμός, επί της διενεργηθείσας ΕΔΕ που του απεστάλη από την αρμόδια Διεύθυνση, έκρινε αναγκαία την αναπομπή προς συμπλήρωσή της. Ειδικότερα, επεσήμανε ότι κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ⁵⁹ «το άρθρο 2 της ΕΣΔΑ επιβάλλει υποχρέωση της προστασίας του δικαιώματος στην ζωή... απαιτεί επίσης, σιωπηρά, να διενεργείται μία μορφή επίσημης και πραγματικής έρευνας, όταν η προσφυγή στον εξαναγκασμό επέφερε ανθρώπινο θάνατο». Επιπλέον, υπενθύμισε καταδικαστική του απόφαση⁶⁰ σε βάρος της χώρας μας, όπου κρίθηκε ότι υπήρξε παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ, λόγω έλλειψης ανεξαρτησίας και αποτελεσματικότητας της έρευνας περιστατικού θανατηφόρου τραυματισμού από αστυνομικό, καθώς διαπίστωσε ότι η αποτελεσματικότητα της έρευνας θίχτηκε από τις ενέργειες των, εμπλεκόμενων στο περιστατικό, αστυνομικών, οι οποίοι δεν εγγυήθηκαν τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων μετά το περιστατικό (ο αστυνομικός που πυροβόλησε ερεύνησε ο ίδιος το σώμα του θύματος για να βρει μαχαίρι, ενώ περαιτέρω δεν ελήφθησαν δακτυλικά αποτυπώματα από το μαχαίρι), δεν διατήρησαν το χώρο του εγκλήματος ανέπαφο και εμπόδισαν την έρευνα να προσδιορίσει σημαντικά στοιχεία (όπως η θέση του θύματος), ενώ σημείωσε ταυτόχρονα και την απουσία κανόνων και σαφών εντολών, στις οποίες οι αστυνομικοί πρέπει να συμμορφώνονται σε περιπτώσεις όπως αυτή.

⁵⁹. Απόφαση της 7.2.2019 επί της υποθέσεως *Πατσάκη και λοιποί κατά Ελλάδα*, αριθ. προσφ. 20444/14, σκ. 67.

⁶⁰. Απόφαση της 5.7.2007 επί της υποθέσεως *M.C. και R.C. κατά Ελλάδα*, αριθ. προσφ. 21449/04, σκ. 66 επ.

Με βάση τα ανωτέρω, ο Μηχανισμός ζήτησε να εξεταστούν και να αξιολογηθούν συγκεκριμένα στοιχεία στην έκθεση πορίσματος ΕΔΕ, που να αποδεικνύουν τη διερεύνηση της διατήρησης ανέπαφου του τόπου του εγκλήματος, όπως συμπληρωματική εξέταση των αστυνομικών της ομάδας που έτρεξαν να συνδράμουν, αποδεικτικά μέσα για την καταμέτρηση φυσιγγίων του γεμιστήρα του πολεμικού τυφεκίου του θανόντος και αν διενεργήθηκε εξέταση του συγκεκριμένου όπλου για δακτυλικά αποτυπώματα. Επίσης, σε ποια θέση ήταν το πτώμα όταν έφτασαν στον τόπο της αυτοψίας, σε ύπτια ή πρηνή θέση και ποιος το μετακίνησε, αν υπάρχουν Κανονισμοί, διαταγές της Υπηρεσίας ή πρακτικές – εκπαίδευση για την διατήρηση της ασφάλειας του τόπου εγκλήματος, που να επιτρέπουν τη μετακίνηση του όπλου και την αφαίρεση φυσιγγίου από τη θαλάμη. Ως προς την αιτιολόγηση της νόμιμης χρήσης των όπλων, στο αντίστοιχο μέρος της έκθεσης πορίσματος θα πρέπει, υπό το πρίσμα της ισχύουσας νομοθεσίας, να προκύπτει τόσο η αξιολόγηση τήρησης των αρχών της αναγκαιότητας και αναλογικότητας⁶¹, όσο και η αξιολόγηση χρήσης του κυνηγετικού όπλου, υπό τις διατάξεις του Ν. 3169/2003.

3.4. Σωματική ακεραιότητα και υγεία

Οι προσβολές των συγκεκριμένων αγαθών μπορεί να προκύψουν σε πολλές περιπτώσεις εκδήλωσης ενεργειών αστυνομικών δυνάμεων και μεγάλος αριθμός των διοικητικών εξετάσεων από τη αρμόδια Υπηρεσία ή καταγγελιών αφορούν σε τέτοιου είδους προσβολές, ενώ ταυτόχρονα ή πριν την προσβολή των συγκεκριμένων αγαθών, μπορούν να προσβληθούν και άλλα αγαθά, όπως η προσωπική ελευθερία. Στο τμήμα όμως αυτό, εντάσσονται οι περιπτώσεις προσβολών των αγαθών της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας, οι οποίες διακρίνονται σε υποκατηγορίες, ανάλογα με το θύμα - παθόντα, την κατάσταση στην οποία βρισκόταν, όταν τις υπέστη, καθώς και την περίπτωση στην οποία εκδηλώθηκαν. Τη βασική κατηγορία αποτελούν οι κρατούμενοι (στην έννοια του κρατούμενου εντάσσεται κάθε πρόσωπο, του οποίου περιορίστηκε η ελευθερία κίνησης, από τη στιγμή της προσαγωγής του σε Υπηρεσία της ΕΛ.ΑΣ., μέχρι και την έκδοση της στερητικής της ελευθερίας ποινής μετά από καταδικαστική απόφαση). Μια άλλη κατηγορία αποτελούν οι τραυματίες, κατά τη διάρκεια αστυνομικής επιχείρησης ή λήψης μέτρων τάξης από την Ελληνική Αστυνομία,

⁶¹. Του άρθρου 3 §2 περ. α' και γ' του Ν. 3169/2003, με αναφορά στις προβλέψεις του άρθρου 3 §2 Ν. 3169/2003.

κατά τη διάρκεια διαδηλώσεων (βλ. παραπάνω την σχετική ενότητα για διαδηλώσεις στο κεφάλαιο της προσωπικής ελευθερίας).

Κρατούμενοι

Στη συγκεκριμένη κατηγορία υποθέσεων διακρίνονται τρεις υποκατηγορίες. Ειδικότερα, στην πρώτη εντάσσονται οι καταγγελίες που υποβλήθηκαν σε κλιμάκιο της Επιτροπής Πρόληψης Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης (CPT) κατά την επίσκεψή του, στη δεύτερη εντάσσονται οι καταγγελίες όπου η προβολή της σωματικής ακεραιότητας προέκυψε σε χώρους στέρησης της ελευθερίας (είτε ασκήθηκε βία από προσωπικό ή συγκρατούμενους) και στην τρίτη εντάσσονται όσες περιπτώσεις περιλαμβάνουν τις προσβολές αυτές, κατά την απόσπαση ομολογίας ή για τη διενέργεια ανακριτικών πράξεων.

Καταγγελίες κρατουμένων σε κλιμάκιο της Επιτροπής Πρόληψης Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης (CPT) κατά την επίσκεψή του

- i. Σε κλιμάκιο της Επιτροπής Πρόληψης Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης, κατά την **επίσκεψή του⁶² σε Α.Τ. της Θεσσαλονίκης** την 4.4.2019 (**Φ. 259979**), διατυπώθηκε από αλλοδαπό κρατούμενο καταγγελία, σύμφωνα με την οποία, κατά τη διάρκεια της παραμονής του στον προσωρινό χώρο κράτησης, του τοποθετήθηκε κράνος στο κεφάλι και χειροπέδες, οι οποίες του άφησαν στοιχεία βασανισμού. Το κλιμάκιο ενημέρωσε τον Διοικητή του Α.Τ. Για τη συγκεκριμένη καταγγελία διατάχθηκε ΠΔΕ από τη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης, η οποία ανατέθηκε σε αξιωματικό της Διεύθυνσης Ασφάλειας Θεσσαλονίκης, μετά από σχετική επισήμανση του Μηχανισμού για την αναγκαία απόσταση διενεργούντος και ελεγχόμενων.

Επί του πορίσματος της σχετικής ΠΔΕ, ο Μηχανισμός διετύπωσε γενικές παρατηρήσεις και συγκεκριμένα, ότι η εγγραφή στο Βιβλίο Αδικημάτων και Συμβάντων (ΒΑΣ) όλων των προσαγομένων και κρατουμένων προσωρινά, για λίγες ώρες, είναι απαραίτητη για λόγους διαφάνειας σχετικά με όλες

62. Για περισσότερες πληροφορίες για τη συγκεκριμένη επίσκεψη, βλ. δημοσιευθείσα στις 9.4.2020 έκθεση CPT: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-publishes-report-on-greece-3>.

τις προσαγωγές. Περαιτέρω, σχετικά με τη χρήση κράνους σε κρατούμενους, έστω για την αυτοπροστασία της, ο Μηχανισμός επεσήμανε την ύπαρξη αντιφατικών ισχυρισμών ανάμεσα στην αναφορά της Αστυνομίας και την σχετική απάντηση στην Επιτροπή του Διοικητή του ΑΤ, η οποία ανασκευάζεται σε μεταγενέστερες έγγραφες εξηγήσεις του Διοικητή. Ακόμη ο Μηχανισμός εξέφρασε την επιφύλαξή του για τη νομιμότητα και τους στόχους που μπορεί να εξυπηρετεί η πρακτική της **τοποθέτησης κράνους σε κρατούμενους** (βλ. νέο άρθρο 137^Α ΠΚ) και απεύθυνε τη σύσταση κανένα κράνος, έστω και ιδιωτικής χρήσης, να μην είναι τοποθετημένο σε χώρο κράτησης, προσωρινό ή μη.

- ii. Στα αποτελέσματα της επίσκεψης αντιπροσωπείας της CPT, για το χρονικό διάστημα από 28.3.2019 έως 9.4.2019, στη χώρα μας γινόταν αναφορά σε Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας και ειδικότερα τοπικής αρμοδιότητας της **Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Θεσσαλονίκης** (ΓΑΔΘ), όπου καταγγέλθηκε στα μέλη της αντιπροσωπείας της CPT άσκηση βίας και κακομεταχείριση από αστυνομικό προσωπικό. Από την αρμόδια ΓΑΔΘ διατάχθηκε η διενέργεια ΕΔΕ (**Φ. 268097**). Επί της έκθεσης πορίσματος ΕΔΕ, η οποία διερεύνησε κυρίως το περιστατικό που αφορούσε στην κρατούμενη με το βρέφος της, ο Μηχανισμός διατύπωσε γενικές παρατηρήσεις. Στο βασικό επιχείρημα της έκθεσης πορίσματος ΕΔΕ, ότι μόνο το περιστατικό με την κρατούμενη με το βρέφος διερευνήθηκε, καθώς δεν μπόρεσε να προβεί στην εξέταση των ατόμων που κατήγγειλαν στη CPT υπερβολική χρήση αστυνομικής βίας πριν και μετά τη σύλληψή τους, και κακομεταχείριση κατά την εξέτασή τους, επειδή δεν ανεγράφησαν περαιτέρω στοιχεία των καταγγελλόντων στο κείμενο προκαταρκτικών παρατηρήσεων της CPT, ο Μηχανισμός διευκρίνισε ότι αφενός το κλιμάκιο της CPT βρήκε ιατρικές εξετάσεις - αποδείξεις που θεμελιώνουν τους ισχυρισμούς των κρατουμένων, και αφετέρου ότι εάν αυτά προέκυψαν κατά την επίσκεψη, πώς είναι δυνατό να μην μπορούσαν να προκύψουν και κατά τη διερεύνηση στο πλαίσιο διοικητικής εξέτασης.

Επίσης, ο Μηχανισμός υπενθύμισε τη γενική αρχή της νομολογίας του ΕΔΔΑ, για την ευάλωτη θέση των κρατουμένων και την υποχρέωση διενέργειας ανεξάρτητης και αποτελεσματικής έρευνας, σε περιπτώσεις ισχυρισμών για μεταχείριση από αστυνομικά ή άλλα κρατικά όργανα⁶³. Στο πλαίσιο αυτό, τόνισε ότι, ενόψει μιας διενεργούμενης διοικητικής εξέτασης,

63. Απόφαση της 27.6.2000, SALMAN κατά Τουρκίας, §99 και Απόφαση της 22.11.2018 στην υπόθεση Κωνσταντινόπουλος κ.ά. κατά Ελλάδος, αριθ. προσφ. 29543/15 και 30984/15, σκ. 91.

θα πρέπει να υιοθετείται μια προληπτική προσέγγιση για τη διερεύνηση καταγγελιών κακομεταχείρισης κρατούμενων⁶⁴ και να καταβάλλεται προσπάθεια, στο πλαίσιο του διερευνητικού καθήκοντος του διενεργούντος, να εντοπιστούν τυχόν αποδείξεις.

Βία σε χώρους στέρησης της ελευθερίας από προσωπικό ή συγκρατούμενους

- i. Σε υπόθεση με **νεοεισερχόμενο αλλοδαπό, κρατούμενο σε Ειδικό Θεραπευτικό Κατάστημα Κράτησης**, ο οποίος παρέμεινε σε **Τμήμα Ασφαλείας της Αθήνας (Φ. 241553)** από τη σύλληψη, την προσαγωγή του στα πλαίσια του αυτοφώρου στο Δικαστήριο, έως και την αλλαγή του Καταστήματος Κράτησης στο οποίο θα εξέτιε ποινή, παρατηρήθηκε κατά την παράδοσή του ότι υπέστη κακοποίηση και ότι έφερε σωματικές βλάβες, και υποβλήθηκε σχετική αναφορά του Υπαρχιφύλακα. Με σχετική απόφαση του Πειθαρχικού Συμβουλίου, μετά και από κατάθεση του κρατούμενου, διαπιστώθηκε ότι δεν προέκυψαν στοιχεία πειθαρχικά ή ποινικά ελέγξιμου προσώπου, τέθηκε η υπόθεση στο αρχείο και ταυτόχρονα διαβιβάστηκε στη ΓΑΔΑ προς περαιτέρω έλεγχο των όσων κατέθεσε ο κρατούμενος.

Ο Μηχανισμός ανέπεμψε προς συμπλήρωση τη διενεργούμενη, από την ΕΛ.ΑΣ., ΠΔΕ για δεύτερη φορά, θεωρώντας ότι δεν παρέχει πειστικές εξηγήσεις για το πώς προκλήθηκαν οι σωματικές βλάβες-μώλωπες στον κρατούμενο. Ειδικότερα, αφού ελήφθησαν, μετά την πρώτη αναπομπή, ένορκες εξετάσεις από τους ιατρούς και εντάχθηκαν στο φάκελο της ΠΔΕ φωτογραφίες της ΔΕΕ, αυτές αξιολογήθηκαν εν μέρει κατά το Μηχανισμό, καθώς η επίκληση μόνης της απόφασης του Δικαστηρίου και η επί αυτής έλλειψη σχετικής αναφοράς για ευθύνη των αστυνομικών για τις σωματικές του βλάβες, δεν αποδεικνύει πώς προκλήθηκαν στον κρατούμενο οι μώλωπες που αποτυπώνονται στις φωτογραφίες.

Με επίκληση της σχετικής νομολογίας του ΕΔΔΑ για την ευθύνη των Αρχών, λόγω παραβίασης των, προβλεπόμενων από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, υποχρεώσεων, με δεδομένο ότι οι Αρχές απέτυχαν να παρατηρήσουν ή να αντιδράσουν σε σημάδια άσκησης βίας (που ήταν εμφανή) σε κρατούμενο από συγκρατούμενους και δεν του διασφάλισαν ασφαλές περιβάλ-

⁶⁴Υπενθυμίζοντας τη σχετική σύσταση της CPT μετά από επίσκεψη στη χώρα μας από 14 έως 23 Απριλίου 2015 (βλ. CPT/Inf (2016) 4 part, <https://rm.coe.int/-/1680931ad4>, σκ. 40 και 41).

λον⁶⁵, καθώς και με επίκληση των σχετικών διατάξεων για τη σωματική ακεραιότητα των κρατουμένων και την τήρηση της τάξης και ησυχίας στα κρατητήρια, ο Μηχανισμός ανέπεμψε εκ νέου την ΠΔΕ, ώστε να συγκεντρωθούν στοιχεία που να αποδεικνύουν το συμπέρασμα στο οποίο αυτή καταλήγει, δηλαδή περί προκλήσεως των σωματικών βλαβών από συγκρατούμενους.

- ii. **Κρατούμενος** υπέβαλε καταγγελία για ξυλοδαρμό από αστυνομικούς Ασφαλείας στην Αθήνα το 2017 (**Φ. 233679**), όπου **κρατήθηκε πριν την μεταγωγή - παράδοσή του σε Κατάστημα Κράτησης της Αττικής**. Για την υπόθεση διατάχθηκε η διενέργεια ΕΔΕ από την αρμόδια Υπηρεσία, την οποία ο Μηχανισμός ανέπεμψε προς συμπλήρωση, διότι έκρινε ότι πρέπει να συγκεκριμενοποιηθεί η χρήση βίας από την πλευρά των αστυνομικών (για την καταστολή της αντίστασης του καταγγέλλοντα, την ακινητοποίηση, χειροπέδηση του και τοποθέτηση κράνους σε αυτόν) και να αξιολογηθεί και τεκμηριωθεί ότι αυτή δεν υπερέβη το αναγκαίο μέτρο, σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Στο ανωτέρω συμπέρασμα οδηγήθηκε ο Μηχανισμός, διότι διαπίστωσε πως η έκθεση πορίσματος ΕΔΕ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν διαπιστώθηκε η ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου στη συμπεριφορά των εμπλεκόμενων αστυνομικών, ούτε η προσβολή της σωματικής ακεραιότητάς του εκ μέρους τους, μολονότι αφενός κατέστη εμφανές από τις φωτογραφίες που προσκόμισε ο καταγγέλλων και τις φωτογραφίες της ΔΕΕ κατά τη σήμανσή του, στο πλαίσιο της διαδικασίας του αυτοφώρου, ότι η διαφορά ήταν εμφανής, καθώς οι σωματικές βλάβες στο πρόσωπο ήταν καταφανείς και αφετέρου η χρήση βίας προέκυπτε από τις καταθέσεις, τόσο από την πλευρά του καταγγέλλοντα, όσο και των εμπλεκόμενων αστυνομικών.
- iii. Ιδιώτης απέστειλε ηλεκτρονικό μήνυμα προς την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας, αναφορικά με ξυλοδαρμό που υπέστη το Σεπτέμβριο του 2018 από αστυνομικούς, πλήρωμα περιπολικού, κατά την προσαγωγή του σε Αστυνομικό Τμήμα της Αθήνας (**Φ. 260305**) αλλά και κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο Τμήμα. Από τη σχετική αλληλογραφία που η αρμόδια Διεύθυνση απέστειλε στο Μηχανισμό, προέκυψε ότι ο καταγγέλλων συνελήφθη και σχηματίστηκε δικογραφία σε βάρος του, η οποία υποβλήθηκε στην Εισαγγελία, και έως την υποβολή της μεταφέρθηκε και παρέμεινε κρατούμενος σε άλλο Αστυνομικό Τμήμα. Για το καταγγελλόμενο περιστα-

65. Απόφαση της 15.1.2019 GJINI κατά Σερβίας, αριθ. προσφ. 1128/16, §§77, 87.

τικό, όμως, δεν διατάχθηκε διοικητική εξέταση, κατά τις διατάξεις του ΠΔ 120/2008, και ο Μηχανισμός επεσήμανε, ότι δεν ακολουθήθηκε η διαδικασία διοικητικής διερεύνησης, όπως ΠΔΕ ή ΕΔΕ, παρότι τα καταγγελλόμενα περιστατικά παρέπεμπαν στη διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος και θα πρέπει να ακολουθηθεί η θεσμοθετημένη διαδικασία της προκαταρκτικής διοικητικής εξέτασης και ειδικότερα, οι προβλεπόμενες στο άρθρο 24 §2-5 ΠΔ 120/2008 διαδικασίες. Επίσης, η έρευνα που διενεργήθηκε σε συνέχεια του ηλεκτρονικού μηνύματος, χρήζει συμπλήρωσης, καθότι δεν προκύπτει ότι αξιοποιήθηκαν όλα τα διαθέσιμα αποδεικτικά μέσα, όπως η κατάθεση του δεύτερου ατόμου που βρισκόταν στο περιπολικό μαζί με τον καταγγέλλοντα, κατά την επίμαχη ημέρα και ώρα, και οι καταγραφές από τις κάμερες εντός του Αστυνομικού Τμήματος. Μετά το έγγραφο του Μηχανισμού διατάχθηκε η διενέργεια ΠΔΕ, την οποία ο Μηχανισμός παρακολουθεί.

- iv. Αλλοδαπός υπέβαλε καταγγελία για κατάχρηση εξουσίας, απλές σωματικές βλάβες (Φ. 234634) και απειλή, με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο, κατά τον αστυνομικό έλεγχο σε πλατεία της Αθήνας, το Σεπτέμβριο του 2017 (επίσης υπεβλήθη εκ μέρους του μήνυση σε βάρος των δύο εμπλεκόμενων αστυνομικών για κατάχρηση εξουσίας, απλές σωματικές βλάβες, εξύβριση και απειλή). Πιο συγκεκριμένα, περιγράφει ότι εξυβρίσθη και ότι υπέστη υπερβάλλουσα βία και χτυπήματα στο πρόσωπο, τόσο στην πλατεία, όσο και στο Αστυνομικό Τμήμα, όπου αρχικά προσήχθη. Για το συγκεκριμένο περιστατικό διενεργήθηκε από την Ελληνική Αστυνομία ΠΔΕ, από το φάκελο της οποίας προέκυψε ότι για το ίδιο περιστατικό σχηματίστηκε δικογραφία κατά του συλληφθέντος για απείθεια, αντίσταση, εξύβριση και απειλή. Ο Μηχανισμός, μετά την εξέταση της σχετικής ΠΔΕ, ανέπεμψε την έκθεση πορίσματος προς συμπλήρωση του αποδεικτικού υλικού ή της αιτιολογίας της, καθόσον διαπίστωσε ότι οι μόνοι μάρτυρες που εξετάστηκαν ήταν αστυνομικοί (και δη οι συμμετέχοντες στην περιπολία τον κρίσιμο χρόνο, ο αξιωματικός Υπηρεσίας και ο βοηθός αξιωματικός υπηρεσίας του ΑΤ) ενώ ανεξάρτητοι μάρτυρες (λ.χ. τυχόν άλλοι αλλοδαποί, παρόντες στο επεισόδιο, παρακείμενοι καταστηματαρχές ή παρόντες περαστικοί, που πιθανολογείται ότι θα υπήρχαν στην πλατεία) δεν αναφέρονται ούτε αναζητήθηκαν, καθώς επίσης δεν αναφέρεται κι εάν αναζητήθηκε τυχόν βιντεοληπτικό υλικό από κάμερες ασφαλείας περιοίκων ή της Τροχαίας στην περιοχή. Επίσης, η έκθεση πορίσματος δεν αξιολογούσε την αναφορά της ιατροδικαστικής έκθεσης ότι οι κακώσεις έγιναν «εκ θλώντος αμβλύος οργάνου». Η έλλειψη καταθέσεων τρίτων

προσώπων - μαρτύρων μη αστυνομικών και η έλλειψη καταγραφικού υλικού από κάμερες, που θα αποτελούσε αντικειμενικό αποδεικτικό στοιχείο, επιτρέπουν την τυχόν διαμόρφωση πεποίθησης περί μη πειθαρχικής ευθύνης μόνον για σοβαρές αμφιβολίες περί της αλήθειας των ισχυρισμών του καταγγέλλοντος⁶⁶.

- v. Σε περιστατικό που έλαβε χώρα το 2018 σε κρατητήρια της **Θεσσαλονίκης (Φ. 254608)**, όταν ο καταγγέλλων - προσωρινά κρατούμενος εξήλθε από το κελί του, με άδεια των φρουρών, και ενώ βρισκόταν στο διάδρομο, κατά την ώρα που εξελίσσονταν οι διαδικασίες για τη μεταγωγή κρατουμένων, ένας εκ των, αρμόδιων για τη μεταγωγή, αστυνομικών, του επιτέθηκε λεκτικά και σωματικά, με αποτέλεσμα να του προκαλέσει άλγος στην πλάτη και στο πίσω μέρος του κεφαλιού του, καθώς και έντονο βήχα. Για τη συγκεκριμένη υπόθεση διατάχθηκε ΠΔΕ από τη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης, την οποία ανέπεμψε προς συμπλήρωση ο Μηχανισμός, προκειμένου να περιληφθούν σε αυτή καταθέσεις από τους υπό μεταγωγή κρατούμενους, που ήταν παρόντες στο συμβάν, καθώς και ο κατάλογος με τα ονόματά τους.

Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ⁶⁷, όταν οι καταγγελίες για κακομεταχείριση, κατά παράβαση του αρ. 3 της ΕΣΔΑ, προέρχονται από πρόσωπο που βρίσκεται υπό κράτηση ή γενικότερα υπό τον έλεγχο της αστυνομίας ή άλλης αρμόδιας αρχής, το βάρος απόδειξης αντιστρέφεται και στις περιπτώσεις αυτές η αστυνομία οφείλει *«να παρέχει ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις μέσω αποδεικτικών στοιχείων που ερείδονται στα πραγματικά περιστατικά, θέτοντας υπό αμφισβήτηση την άποψη του θύματος περί των γεγονότων»*. Βάσει αυτής της αρχής, ο Μηχανισμός ανέπεμψε τη συγκεκριμένη ΠΔΕ προς συμπλήρωση, προκειμένου να παρασχεθούν με αυτή επαρκείς εξηγήσεις, γιατί οι αστυνομικοί της φρουράς κρατητηρίου αφενός επέτρεψαν στον καταγγέλλοντα να εξέλθει από το κελί του την ώρα της μεταγωγής και αφετέρου δεν παρενέβησαν, ώστε

66. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει επανειλημμένα εκφράσει αμφιβολίες για τον ανεξάρτητο και εμπειριστατωμένο χαρακτήρα των πειθαρχικών ερευνών, όταν αυτές εκφράζουν παρόμοιες εικασίες κατά του καταγγέλλοντος: *«Κρίνοντας υποκειμενική την εκδοχή του προσφεύγοντος και όχι εκείνη των αστυνομικών, οι αρχές στις οποίες είχε ανατεθεί η έρευνα εφάρμοσαν έτσι στην πράξη διαφορετικά κριτήρια κατά την αξιολόγηση των καταθέσεων»*, (βλ. υποθέσεις *Zelilof κατά Ελλάδας*, αριθ. 17060/03, §60, 24.5.2007, *Andersen κατά Ελλάδας*, αριθ. 42660/11, §61, 26.4.2018 κ.ά.).

67. Απόφαση ΕΔΔΑ *Salman κατά Τουρκίας*, 27 Ιουνίου 2000 και Απόφαση ΕΔΔΑ *Assepon κ.ά κατά Βουλγαρίας*, 28 Οκτωβρίου 1998.

να αποφευχθεί το επεισόδιο μεταξύ του καταγγέλλοντα και του ελεγχόμενου αστυνομικού, καθώς επίσης και προκειμένου να αποτυπωθούν οι λόγοι, για τους οποίους δεν πραγματοποιήθηκε η σχετική παραγγελία ιατροδικαστικής εξέτασης του καταγγέλλοντα, που θα συνέβαλε περαιτέρω στην άρση των αμφιβολιών και επιφυλάξεων του διενεργούντος την ΠΔΕ.

- vi.** Σε υπόθεση τραυματισμού κρατουμένου σε **κρατητήρια στην Αττική (Φ. 232460)** ο Μηχανισμός ανέπεμψε τη διενεργηθείσα ΠΔΕ και τη σχετική έκθεση πορίσματος ΠΔΕ που του απεστάλη από την αρμόδια Διεύθυνση, διότι περιείχε ισχνά δεδομένα αποδεικτικού υλικού, καθώς, πέραν των καταθέσεων των, εμπλεκόμενων στο περιστατικό, αστυνομικών, δεν εμπεριείχε ούτε καταγραφικό υλικό από τις κάμερες των κρατητηρίων, το οποίο θα συνέβαλε στην με αντικειμενικό τρόπο διακρίβωση των γεγονότων που διερευνώνται.

Μετά το πόρισμα του Μηχανισμού και τη συμπλήρωση της ΠΔΕ, ο Μηχανισμός διαπίστωσε ότι στη συμπληρωθείσα ΠΔΕ ελήφθη πρόσθετη κατάθεση από αστυνομικό, που δεν εμπλεκόταν στο επεισόδιο, ως μάρτυρα, στην οποία γινόταν αναφορά για τη μη ύπαρξη συστήματος καταγραφής, καθώς και την μη ύπαρξη καμερών εντός των κελιών, αλλά μόνον στους εξωτερικούς χώρους. Στην έκθεση πορίσματος της συμπληρωθείσας ΠΔΕ, γίνεται μνεία περί της μη πρόβλεψης στην Τεχνική Περιγραφή Χώρων Κράτησης της τοποθέτησης κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης εντός των κελιών. Αφού έλαβε γνώση για τις συγκεκριμένες συμπληρώσεις, ο Μηχανισμός διατύπωσε τη γενική παρατήρηση ότι η σχετική πρόβλεψη για κάλυψη από τις κάμερες της εξωτερικής περιμέτρου των χώρων κράτησης, των κοινόχρηστων χώρων κυκλοφορίας κρατουμένων και των όψεων των κελιών, θα έπρεπε να συνοδεύεται από ρητή πρόβλεψη καταγραφής σε βίντεο, η οποία να διατηρείται για ικανό χρονικό διάστημα (λ.χ. επί τρίμηνο), και εάν μάλιστα αυτή συνδέεται με καταγγελία ιδιώτη, να διατηρείται περαιτέρω, μέχρι την οριστική διερεύνηση, από διοικητικής και ποινικής πλευράς, των καταγγελλομένων περιστατικών.

Περαιτέρω, διαπίστωσε ότι η συμπληρωθείσα ΠΔΕ ακολούθησε το πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, ότι δηλαδή, η τυχόν διαμόρφωση πεποίθησης περί μη πειθαρχικής ευθύνης εν προκειμένω, μόνον σε σοβαρές αμφιβολίες περί της πρόκλησης ή μη της επίθεσης θα μπορούσε να στηριχθεί, λόγω του συνόλου του αποδεικτικού υλικού, της έλλειψης καταγραφικού υλικού, των εκατέρωθεν τραυματισμών, της κατάθεσης μόνον ενός εκ των τριών κρατουμένων κ.λπ. και συμπληρώθηκε αναλόγως η αιτιολογία του πορίσματος της ΠΔΕ

στο σημείο αυτό, ενώ περαιτέρω εξαλείφθηκε η πιθανολόγηση της αναξι-
οπιστίας της καταγγελίας των κρατουμένων επί της αρχικής έκθεσης πορί-
σματος, η οποία δε συνάδει με τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ⁶⁸.

vii. Σε **κρατητήρια στην Αττική**, ιδιώτης κατήγγειλε σωματική βία, και την
εν γένει μεταχείριση που επικαλείται ότι υπέστη η ίδια και οι ανήλικοι
εντολείς της από αστυνομικά όργανα (**Φ. 260526**). Η καταγγέλλουσα
δεν είχε υποβάλει μήνυση για τις ως άνω συμπεριφορές, ούτε για την
ίδια, ούτε για λογαριασμό των εντολέων της. Αντιθέτως, κατά της κα-
ταγγέλλουσας σχηματίστηκε δικογραφία για το **αδίκημα της απειθει-
ας** (άρθ. 169 ΠΚ). Η ΠΔΕ διετάχθη το 2019, και παρά την ύπαρξη καταγ-
γελιών δικηγόρων και σε αντίθεση με την πρόβλεψη του άρθρου 23
§2 του ΠΔ 120/2008, δεν προέκυπτε από το σχετικό φάκελο να έχουν
απαντηθεί οι καταγγελίες, πόσω μάλλον να έχουν οδηγήσει σε εσωτε-
ρική διοικητική έρευνα, για βίαιη συμπεριφορά κατά της καταγγέλλου-
σας και των ανηλίκων, αμέσως μετά το συμβάν.

Το πόρισμα της ΠΔΕ αναπέμφθηκε από το Μηχανισμό προς συμπλήρω-
ση αποδεικτικών μέσων και αιτιολογίας, αφού στο πόρισμα η, αθωωτική
για την προσφεύγουσα, δικαστική απόφαση, η οποία, ελλείπει εγκλήσεως
της, είναι και η μόνη που αποφαίνεται για τα, σχετικά με την καταγγελία,
πραγματικά περιστατικά, όφειλε να έχει συνεκτιμηθεί, ακόμα και αν θεω-
ρηθεί ότι η απόφαση αυτή δεν δεσμεύει τα πειθαρχικά όργανα, ως προς
την ύπαρξη ή την ανυπαρξία των πραγματικών περιστατικών κατά του
εμπλεκόμενου στην ΠΔΕ αστυνομικού (εξ αντιδιαστολής από το άρθρ. 48
ΠΔ 120/2008, το οποίο απαιτεί αμετάκλητη απόφαση).

Η αναζήτηση των τριών ανηλικών αλλοδαπών που εμπλέκονται στο συμ-
βάν, απέβη χωρίς αποτέλεσμα, σύμφωνα με το πόρισμα ΠΔΕ, πέραν τού-
του όμως, οι μαρτυρίες δύο εκ των τριών, τότε, ανηλικών ανευρίσκονται
σε ένορκες βεβαιώσεις, που ελήφθησαν ενώπιον συμβολαιογράφου, και
φέρονται να προσκομίσθηκαν από την προσφεύγουσα. Δεν φαίνεται δε,
να αναζητήθηκαν για κατάθεση, στο πλαίσιο της ΠΔΕ, ούτε η παρούσα
τότε (σύμφωνα με όλες τις καταθέσεις) υπάλληλος της Υπηρεσίας, ούτε
η διερμηνέας της Υπηρεσίας Ασύλου, η οποία ωστόσο εξετάσθηκε στο
Δικαστήριο. Στο πόρισμα της ΠΔΕ παραλείπεται οποιαδήποτε μνεία ή προ-
σεκτική αξιολόγηση των ιατρικών πιστοποιητικών, σε σχέση με τους ισχυ-
ρισμούς της προσφεύγουσας, παρά τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ⁶⁹, ως

68. Υποθέσεις *Zelilof κατά Ελλάδας*, αριθ. 17060/03, §60, 24.5.2007, *Andersen κατά
Ελλάδας*, αριθ. 42660/11, §61, 26.4.2018 κ.ά.

69. Συγκεκριμένα, στον ορισμό του Δικαστηρίου περί «εμπεριστατωμένης» έρευνας,

προς τα ιατρικά ευρήματα και τη σύνδεση τους με τις καταγγελλόμενες πράξεις κακοποίησης. επίσης, ουδέν αναφέρεται στο πόρισμα ΠΔΕ περί ρατσιστικού κινήτρου (βλ. παρακάτω σχετική ενότητα).

viii. Μετά από καταγγελία ιδιώτη ότι αστυνομικοί στη Βορειοανατολική Αττική έκαναν χρήση βίας σε βάρος της, της τοποθέτησαν χειροπέδες και την εξύβρισαν, διατάχθηκε από την αρμόδια Υπηρεσία η διενέργεια ΠΔΕ (Φ. 252676). Την εν λόγω ΠΔΕ παρακολούθησε ο Μηχανισμός, ως προς το ζήτημα της χρήσης βίας, την ανέπεμψε όμως προς συμπλήρωση, για λόγους πληρότητας της έκθεσης πορίσματος και πιο συγκεκριμένα, για την πληρότητα των αποδεικτικών στοιχείων που αξιοποιήθηκαν για την εξαγωγή των τελικών συμπερασμάτων, σχετικά με τη βασιμότητα των καταγγελλομένων. Πιο συγκεκριμένα, ο Μηχανισμός θεώρησε ότι η πρόταση, όπως διατυπώνεται στο διατακτικό της έκθεσης πορίσματος, δεν αιτιολογείται πλήρως, αφού δεν φαίνεται να έχουν αξιολογηθεί και αξιοποιηθεί όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που θα μπορούσαν να διαφωτίσουν τα καταγγελλόμενα. Ειδικότερα, η θεώρηση ότι οι ισχυρισμοί της καταγγέλλουσας δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, χωρίς να παρέχεται περαιτέρω τεκμηρίωση επ' αυτού στην έκθεση πορίσματος, πλήττει την αμεροληψία, την αποτελεσματικότητα και την αντικειμενικότητα της διοικητικής διερεύνησης, σύμφωνα με το Μηχανισμό. Το εάν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα οι ισχυρισμοί, αποτελεί ζήτημα απόδειξης, χωρίς όμως και να είναι εκ των πραγμάτων δυνατή η τελευταία, πέραν πάσης αμφιβολίας, με δεδομένο ότι πρόκειται για πραγματικά περιστατικά που βασίζονται σε προφορική μαρτυρία. Επιπλέον, δεδομένης της φύσης των καταγγελλομένων, ως πραγματικών, περιστατικών, τα οποία βασίζονται εν πολλοίς σε προφορική μαρτυρία των εμπλεκόμενων προσώπων, κρίθηκε αναγκαία η εξάντληση των περιθωρίων αξιοποίησης αντικειμενικών δεδομένων που να συμπληρώνουν, επιβεβαιώνουν ή αντικρούουν τις μαρτυρίες των εμπλεκόμενων, στο συγκεκριμένο συμβάν, προσώπων. Στο ίδιο πλαίσιο, θα έπρεπε η ΠΔΕ να διερευνήσει και να αναφέρει αν υπήρχαν κάμερες στον χώρο του γραφείου του αξιωματικού υπηρεσίας και σε θετική περίπτωση να αξιοποιηθεί το υλικό, ενώ δεδομένης της αναφοράς της καταγγέλ-

περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η ανάγκη έγκαιρης ιατροδικαστικής εξέτασης, ιατρικής πιθανολόγησης των αιτίων τραυματισμού και αξιολόγησης των ιατρικών ευρημάτων, σε συνδυασμό με τους ισχυρισμούς του καταγγέλλοντος, αναλυτική αναφορά στο περιστατικό και στις συνθήκες τραυματισμού (βλ. απόφαση ΕΔΔΑ της 26.4.2018, *Andersen κατά Ελλάδας* §64, 74).

λουσας ότι πριν από τη μεταφορά της στο Νοσοκομείο είχε πέσει στο πάτωμα και ενδεχομένως εξ αυτού να είχε πόνο στο χέρι, θα πρέπει να αναζητηθεί αν στον ιατρικό φάκελο που σχηματίστηκε, κατά τη σύντομη παραμονή της στο Νοσοκομείο, περιλαμβάνονταν εξετάσεις και αποτελέσματα αυτών σχετικά με το χέρι της, αν είχε παραπονεθεί σχετικά. Η έρευνα συμπληρώθηκε σύμφωνα με το πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού.

- ix.** Σε περιστατικό, το οποίο πραγματοποιήθηκε το 2018, κατά τη διάρκεια ελέγχου σε επιχείρηση, καταγγέλθηκε ότι ασκήθηκε βία από αστυνομικό προσωπικό ΑΤ της Δυτικής Μακεδονίας, σε βάρος της ιδιοκτήτριας (**Φ. 249150**), κατά τη δέσμευση, προσαγωγή και σύλληψή της. Η διαταχθείσα ΠΔΕ αναπέμφθηκε προς συμπλήρωση από το Μηχανισμό, καθόσον έκρινε ότι, προκειμένου να τηρηθούν οι απαιτήσεις που απορρέουν από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ⁷⁰, για την αποτελεσματικότητα της έρευνας, θα πρέπει να εντοπιστεί και αξιολογηθεί η αναπτυχθείσα επιχειρησιακή συμπεριφορά των αστυνομικών στο συγκεκριμένο περιστατικό, καθώς και αν αυτή είναι σύμφωνη με τις προβλέψεις της ισχύουσας νομοθεσίας και των Κανονισμών του Σώματος. Ειδικότερα, τέθηκαν ζητήματα σχετικά με το ποιοι εκ των παρόντων στο σημείο, αστυνομικών επελήφθησαν του περιστατικού και ποια ηπιότερα μέσα χρησιμοποιήθηκαν για την ακινητοποίηση, αν ασκήθηκε βία για την ακινητοποίηση της καταγγέλλουσας και πώς διενεργήθηκε η προσαγωγή-μεταφορά στο ΑΤ.
- x.** Μετά από επιστολή της Επιτροπής Πρόληψης Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης (CPT) με καταγγελίες για **αστυνομικό προσωπικό, ειδικής μονάδας της ΕΛ.ΑΣ.**, το οποίο έκανε έφοδο σε Κατάστημα Κράτησης το 2018 και άσκησε βία σε κρατούμενους (**Φ. 249152**), διενεργήθηκε ΠΔΕ, και για τη διενέργεια της ενημερώθηκε ο Μηχανισμός,

70. Όταν ένα πρόσωπο υποστηρίζει εύλογα ότι υπέστη μεταχείριση κατά παράβαση του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου από αστυνομικά ή άλλα κρατικά όργανα, η διάταξη αυτή, σε συνδυασμό με το γενικό καθήκον των Κρατών Μελών του άρθρου 1 της ΕΣΔΑ, απαιτούν τη διενέργεια αποτελεσματικής επίσημης έρευνας. Για να είναι αποτελεσματική μια έρευνα, οφείλει να προσδιορίσει κατά πόσο η βία που ασκήθηκε από την αστυνομία ήταν δικαιολογημένη από τις περιστάσεις, ενώ εξονυχιστική είναι μια έρευνα όταν οι Αρχές καταβάλλουν σοβαρές προσπάθειες για την εξακρίβωση της αλήθειας, και δεν πρέπει να αρκούνται σε βεβιασμένα συμπεράσματα για να κλείσουν την έρευνά τους ή για να στηρίξουν τις αποφάσεις τους (βλ. Αποφάσεις της 24.5.2007 επί της υποθέσεως Δ.Ζ. κατά Ελλάδας, αριθ. προσφ. 17060/03, σκ. 54-56 και της 13.12.2005, ΛΜ και ΕΚ κατά Ελλάδας, αριθ. προσφ. 15250/02, σκ. 53).

ο οποίος, αφού γνώρισε στα αρμόδια όργανα ότι θα παρακολουθήσει την εσωτερική διερεύνηση, ζήτησε να διασφαλιστεί και να ενταχθεί στο φάκελο της ΠΔΕ οπτικοαουστικό υλικό από το σύστημα βιντεοεπιτήρησης, κατά το χρονικό διάστημα που έλαβαν χώρα το διερευνώμενα περιστατικά.

Την διενεργηθείσα ΠΔΕ και τη σχετική έκθεση πορίσματος ανέπεμψε ο Μηχανισμός προς συμπλήρωση, διότι, ενώ σε αυτή επισημαίνεται ότι περιγράφεται τι προέκυψε από την εξέταση του βιντεοληπτικού υλικού, καταλήγοντας στη διαπίστωση ότι από το περιεχόμενό του προκύπτει ότι ουδείς αστυνομικός άσκησε παράνομη βία κατά κρατούμενου κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, εντούτοις, από τη μελέτη του βιντεοληπτικού υλικού που διαβιβάστηκε στο Μηχανισμό, προέκυψαν συμπεριφορές και ενέργειες των αστυνομικών που θέτουν υπό αμφισβήτηση τις διαπιστώσεις του ιστορικού μέρους και το συμπέρασμα του διατακτικού της έκθεσης πορίσματος. Στο πόρισμα δε, του Εθνικού Μηχανισμού καταγράφησαν τα χρονικά σημεία που αποτυπώνονται αυτές, και ζητήθηκε να επαναμελετηθεί και να επαναξιολογηθεί το βιντεοληπτικό υλικό, να μελετηθούν και να αξιολογηθούν και τα ανωτέρω καταγραφόμενα περιστατικά, να ταυτοποιηθούν τα πρόσωπα που εμφανίζονται και να κριθούν τα εξαγόμενα συμπεράσματα - ενδείξεις, ώστε να κριθεί η εξέλιξη της ΠΔΕ.

Περαιτέρω επισημάνθηκε ότι δεν εξετάστηκαν οι κρατούμενοι, διότι θεωρήθηκε ότι η εξέτάσή τους στο πλαίσιο της ΠΔΕ δεν έχει να εισφέρει τίποτα στη διερεύνηση του περιστατικού και αυτό πρέπει να επανεξεταστεί. Ζητήθηκε να αναζητηθούν, να περιληφθούν στο φάκελο της ΠΔΕ και να αξιολογηθούν, πέραν των εξετάσεων αυτοπτών μαρτύρων-παθόντων ή προσώπων μη αστυνομικών, και καταθέσεις του ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού του ιατρείου του Καταστήματος Κράτησης, σχετικά με το αν εξετάστηκε ή μετήχθη στο νοσοκομείο κάποιος κρατούμενος, καθώς και ιατρικές-ιατροδικαστικές εκθέσεις και αντίγραφα του βιβλίου τραυματισμών και του βιβλίου ιατρικών συμβάντων.

Επιπλέον, ο Μηχανισμός ασχολήθηκε με τα επιχειρήματα της έκθεσης πορίσματος ΠΔΕ, και πιο συγκεκριμένα την επίκληση από τους αστυνομικούς του επιχειρήματος για το μη αποδεκτό της παρουσίας αστυνομικών δυνάμεων στα κελιά και την μη άσκηση προηγούμενης ποινικής δίωξης σε βάρος των αστυνομικών, επαναλαμβάνοντας την ανάγκη αποφυγής στερεοτύπων «κατασταλτικής» λογικής στις διοικητικές εξετάσεις, αλλά και την προβλεπόμενη, στο άρθρο 48 του ΠΔ 120/2008, αυτοτέλεια των δυο διαδικασιών.

Για τη θεμελίωση των ανωτέρω κρίσεων, ο Μηχανισμός ανέλυσε τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ: για την ευάλωτη θέση των ατόμων υπό κράτηση, το καθήκον των Αρχών να τα προστατεύουν και την υποχρέωση να παράσχουν πιθανές εξηγήσεις για το πώς προκλήθηκαν τα τραύματα προσώπων υπό κράτηση⁷¹, καθώς και την αρχή ότι η προσφυγή στη σωματική βία, σε βάρος προσώπου υπό κράτηση, που δεν έχει καταστεί αυστηρά απαραίτητη, από τη δική του συμπεριφορά – αντίδραση μειώνει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και αποτελεί καταρχήν παραβίαση του δικαιώματος που προβλέπεται στο άρθρο 3 της ΕΣΔΑ⁷². Οι Αρχές πρέπει να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα που έχουν στη διάθεσή τους, για να εξασφαλίσουν ότι τα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με το περιστατικό⁷³ (συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, καταθέσεων αυτοπτών μαρτύρων και εγκληματολογικών αποδεικτικών στοιχείων, και το τυχόν υπάρχον βιντεοληπτικό υλικό⁷⁴), θα εξεταστούν και θα ληφθούν υπόψη, ενώ γίνεται δεκτό ότι συνιστά παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, όταν δεν έχει επαρκώς εξεταστεί και αξιολογηθεί το σχετικό υπάρχον υλικό. Τέλος, για τραυματισμένους κρατούμενους, κατά τη διάρκεια ειδικής αστυνομικής επιχείρησης σε Κατάστημα Κράτησης, επεσήμανε ότι, σύμφωνα με πρόσφατη καταδικαστική απόφαση⁷⁵ σε βάρος της χώρας μας, το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ επιβάλλει στις αρχές τη θετική υποχρέωση να διενεργηθεί ταχεία ιατρική τους εξέταση.

3.5. Χρήση πυροβόλου όπλου

Στις περισσότερες υποθέσεις που αφορούν στη χρήση όπλου, τα πορίσματα διοικητικών ερευνών είναι άρτια και πλήρως αιτιολογημένα (9 πορίσματα που εξετάστηκαν το 2019), γεγονός που εξηγείται από τη σχετική νομοθεσία, η οποία επιβάλλει τη διενέργεια Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης (ΕΔΕ), χωρίς την ευχέρεια της προκαταρκτικής έρευνας, και μάλιστα για το σύνολο των υποθέσεων στις οποίες έγινε χρήση πυροβόλου όπλου από

71. Απόφαση της 27.6.2000, *SALMAN κατά Τουρκίας*, §99.

72. Απόφαση της 28.10.1998 επί της υποθέσεως *Assepon κατά Βουλγαρίας*, αριθ. προσφ. 90/1997/874/1086, 94.

73. Απόφαση της 6.7.2005 επί της υποθέσεως *Nachova and others v. BULGARIA*, αριθ. προσφ. 43577/98 και 43579/98, σκ. 113.

74. Βλ. Απόφαση της 28.4.2018 επί της υποθέσεως *Milić and Nikezi v. Montenegro*, σκ. 99-100.

75. Απόφαση της 22.11.2018 στην υπόθεση *Κωνσταντινόπουλος κ.ά. κατά Ελλάδος*, αριθ. προσφ. 29543/15 και 30984/15, σκ. 93-94.

αστυνομικούς. Ο Εθνικός Μηχανισμός σε κάποιες περιπτώσεις το 2019 είχε, ωστόσο, την ευκαιρία να υποβάλει γενικές παρατηρήσεις για τη διενέργεια παρόμοιων ερευνών, πέραν των πέντε (5) υποθέσεων στις οποίες θεώρησε αναγκαίο η έρευνα να συμπληρωθεί. Ειδικότερα:

- ▶ Η νομοθεσία για τη χρήση πυροβόλου όπλου από αστυνομικούς (Ν. 3169/2003), αποτελεί ένα λεπτομερειακό πλαίσιο νόμιμων εγγυήσεων κατά της κατάχρησης βίας, με σαφείς προϋποθέσεις και στάδια κλιμάκωσης της χρήσης όπλου σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας⁷⁶.
- ▶ Η βασική νομολογία του ΕΔΔΑ εν προκειμένω, σε ελληνική υπόθεση, και πιο συγκεκριμένα την υπόθεση Μακαρατζής, ως προς τις προϋποθέσεις αποτελεσματικής διοικητικής έρευνας, τονίζει ότι: *«Η έρευνα, πρέπει κατ' αρχάς να μπορεί να οδηγήσει σε εξακρίβωση των περιστάσεων, υπό τις οποίες έλαβε χώρα το συμβάν και, κατά δεύτερο λόγο, στον εντοπισμό και τον κολασμό των υπαιτίων»*⁷⁷.

76. Βλ. ιδίως την παρ.2 του άρθρ.3 του Ν. 3169/2003 περί χρήσης πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς, άρθρο 3, §2, η οποία έχει ως εξής: *«2. Ο αστυνομικός επιτρέπεται να κάνει χρήση πυροβόλου όπλου, εφόσον αυτό απαιτείται για την εκπλήρωση του καθήκοντός του και συντρέχουν οι παρακάτω προϋποθέσεις: α. Έχουν εξαντληθεί όλα τα ηπιότερα του πυροβολισμού μέσα, εκτός αν αυτά δεν είναι διαθέσιμα ή πρόσφορα στη συγκεκριμένη περίπτωση. Ηπιότερα μέσα είναι ιδίως παραινήσεις, προτροπές, χρήση εμποδίων, σωματικής βίας, αστυνομικής ράβδου, επιτρεπτών χημικών ουσιών ή άλλων ειδικών μέσων, προειδοποίηση για χρήση πυροβόλου όπλου και απειλή με πυροβόλο όπλο. β. Έχει δηλώσει την ιδιότητά του και έχει απευθύνει σαφή και κατανοητή προειδοποίηση για την επικείμενη χρήση πυροβόλου όπλου, παρέχοντας επαρκή χρόνο ανταπόκρισης, εκτός αν αυτό είναι μάταιο υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες ή επιτείνει τον κίνδυνο θανάτου ή σωματικής βλάβης. γ. Η χρήση πυροβόλου όπλου δεν συνιστά υπερβολικό μέτρο σε σχέση με το είδος της απειλούμενης βλάβης και την επικινδυνότητα της απειλής».*

77. Μακαρατζής κατά Ελλάδας (απόφαση 20.12.2004) στην οποία διαπιστώθηκε παραβίαση του άρθρ. 2 της ΕΣΔΑ (προστασία της ζωής) από καταιγισμό πυροβολισμών κατά του αυτοκινήτου του προσφεύγοντος: *«Η έρευνα πρέπει κατ' αρχάς να μπορεί να οδηγήσει σε εξακρίβωση των περιστάσεων, υπό τις οποίες έλαβε χώρα το συμβάν και, κατά δεύτερο λόγο, στον εντοπισμό και τον κολασμό των υπαιτίων. Δεν πρόκειται για υποχρέωση όσον αφορά το αποτέλεσμα, αλλά τα μέσα. Οι αρχές οφείλουν να έχουν λάβει εύλογα μέτρα για να εξασφαλίσουν τα αποδεικτικά στοιχεία που αφορούν το περιστατικό, μεταξύ άλλων καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων και στοιχεία σήμανσης. Στο πλαίσιο αυτό, υπάρχει η απαίτηση για ταχεία διεξαγωγή της έρευνας, στα πλαίσια της λογικής. Αν η έρευνα χαρακτηρίζεται από ατέλειες που υπονομεύουν τη δυνατότητά της να προσδιορίσει τις περιστάσεις, υπό τις οποίες έλαβε χώρα το συμβάν ή να επιτύχει την εξακρίβωση της ταυτότητας των υπαιτίων, τότε δεν θα ικανοποιεί το κριτήριο της αποτελεσματικότητας (§74 της απόφασης).*

- » Διαπιστώνοντας ότι στην έρευνα για επαναλαμβανόμενους πυροβολισμούς, κατά δράστη ληστείας στην Αττική, απουσίαζαν, μεταξύ άλλων, η έκθεση επιθεώρησης, πραγματογνωμοσύνη ή και απλές φωτογραφίες των σημείων των ΙΧ οχημάτων που επλήγησαν, ή του σημείου στο οποίο βρέθηκε ο τραυματισμένος δράστης, αλλά και η συγκεκριμένη αιτιολόγηση, από την οποία να προκύπτει ότι έγινε χρήση των ηπιότερων, όπως προσδιορίζονται στο νόμο, μέσων, σε σχέση με την επικείμενη χρήση όπλου από τους αστυνομικούς και για την αποτροπή αυτής, πόσω μάλλον ότι εξαντλήθηκαν ανεπιτυχώς, καθιστώντας αναπόφευκτη τη χρήση πυροβόλου όπλου, ο Συνήγορος ανέπεμψε τη σχετική έρευνα για συμπλήρωση. Η γενική του παρατήρηση στην περίπτωση αυτή, ως γνώμονας αρτιότητας των σχετικών ερευνών, ήταν ότι η επικινδυνότητα των βολών δεν πρέπει να κρίνεται εκ του αποτελέσματος, ήτοι από την επέλευση ή μη συγκεκριμένης βλάβης σε έννομο αγαθό, αλλά από τον κίνδυνο βλάβης που ενυπήρχε στη χρήση των πυροβόλων όπλων υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες (Φ. 254783).
- » Σε σύλληψη υπόπτου για ληστεία στην Αθήνα, ο Εθνικός Μηχανισμός επεσήμανε επιπλέον ότι η κρίση για την επικινδυνότητα προσώπου, του οποίου επιχειρείται η σύλληψη, εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές προβλεπόμενες προϋποθέσεις του άρθρου 3 Ν. 3169/2003, δικαιολογεί τη χρήση πυροβόλου όπλου, μόνο σε συγκεκριμένη περίπτωση και έπειτα από εξατομικευμένη κρίση συγκεκριμένων στοιχείων, και δεν μπορεί να αποτελεί γενικό κανόνα⁷⁸. Άλλωστε, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, αναφορικά με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 2 §2 περ. β' της ΕΣΔΑ, ο σκοπός της νόμιμης σύλληψης προσώπου ή της αποτροπής απόδρασής του, μπορεί να δικαιολογεί να τίθεται σε κίνδυνο η ανθρώπινη ζωή, μόνο υπό συνθήκες απόλυτης αναγκαιότητας, και δεν υπάρχουν τέτοιες συνθήκες, όταν είναι γνωστό ότι το άτομο που διαφεύγει δεν αποτελεί απειλή για τη ζωή ή δεν υπάρχει υποψία-ένδειξη ότι έχει διαπράξει έγκλημα βίας, ακόμα κι αν η μη χρήση θανατηφόρου βίας μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να απολεσθεί η ευκαιρία σύλληψής του. Τέλος, κατά τη διερεύνηση αντίστοιχων περιστατικών, η υπαγωγή θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με το Ν. 3169/2003⁷⁹, ανάλογα με το είδος του πυροβολισμού (Φ. 238510).

78. Απόφαση της 10.5.2012 επί της υποθέσεως *PUTINSTEVA κατά Ρωσίας*, αριθ. προσφ. 33498/04, σκ. 44.

79. Μετά τον έλεγχο τήρησης των αρχών της §2 του άρθρου 3 του Ν. 3169/2003, όπως προβλέπεται στην αντίστοιχη παράγραφο του άρθρου 3 του Ν. 3169/2003, με εξέταση όμως των στοιχείων της αντίστοιχης διάταξης, ώστε να αιτιολογείται η υπαγωγή.

Αιτιολογημένο, ως προς την αναγκαιότητα και αναλογικότητα της χρήσης πυροβόλου όπλου από τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς, εμφανίζεται πόρισμα σε περίπτωση καταδίωξης στη περιφέρεια Ηπείρου, με βάση την επικινδυνότητα της συγκεκριμένης συμπεριφοράς του δράστη, ο οποίος, μετά τις ευθείες βολές προς συγκεκριμένα πρόσωπα, συνέχισε να πυροβολεί, καταδιωκόμενος, σε δημόσιο χώρο. Προκύπτει λεκτική προειδοποίηση, υπάρχουν τραυματισμοί αστυνομικών και η έρευνα είναι πλήρης ως προς τον προσδιορισμό των περιστάσεων του συμβάντος, κατόπιν εξέτασης όλων των παρισταμένων αστυνομικών, του δράστη, και, μεταξύ άλλων και τυχαίων αυτοπτών μαρτύρων στο συμβάν. Κατέληξε στον εντοπισμό των συγκεκριμένων αστυνομικών που πυροβόλησαν (ο ένας με βολές εκφοβισμού και οι άλλοι με βολές ακινητοποίησης) και διαθέτει τα ευρήματα της Σήμανσης ως προς τον οπλισμό που χρησιμοποιήθηκε και τους κάλυκες που βρέθηκαν στον τόπο του συμβάντος (Φ. 242624).

Κρίνεται θετικά ότι η διοικητική εξέταση εμμένει στην εξάντληση των ηπιότερων μέσων (λ.χ. χρήση χειροβομβίδων κρότου-λάμψης) και στην πιστή τήρηση εφαρμογής της προηγούμενης ειδοποίησης για τη χρήση πυροβόλου όπλου, ακόμη και σε περίπτωση επίθεσης με βόμβες μολότοφ σε αστυνομικό τμήμα (Φ. 236640).

Ο Εθνικός Μηχανισμός παρατηρεί ότι δεν αποκλείεται επί επιθέσεως να συντρέχουν οι όροι νόμιμης άμυνας και να καθίστανται απρόσφορα τα ηπιότερα μέσα⁸⁰ αλλά απαιτείται «η επίθεση αυτή, λόγω της απειλούμενης βλάβης», «της έντασης και της επικινδυνότητας της απειλής», να δικαιολογούσε τη χρήση πυροβόλου όπλου εκ μέρους των αστυνομικών⁸¹.

Η τεκμηρίωση πορίσματος, ως προς την προσφορότητα και αναγκαιότητα εκφοβιστικής βολής και την επαπειλούμενη βλάβη σε βάρος του αστυνομικού, διαπιστώθηκε στην περίπτωση αστυνομικού που πυροβόλησε

80. Βλ. ΜονΠλημΑθ 1823/2008, αναφορικά με υπόθεση επιθέσεως σε αστυνομικό, που δέχτηκε ότι: «τα ηπιότερα του πυροβολισμού μέσα (παραινέσεις, προτροπές, χρήση εμποδίων, σωματικής βίας, αστυνομικής ράβδου, επιτρεπτών χημικών ουσιών, προειδοποίηση με πυροβόλο όπλο και απειλή με πυροβόλο όπλο) δεν ήταν πρόσφορα στη συγκεκριμένη περίπτωση, αλλά, ορισμένα εξ αυτών, ούτε και άμεσα διαθέσιμα».

81. Βλ. ΣυμβΠλημΑθ 1847/2009. Για τη συνδρομή των όρων της άμυνας, η κρίση περί της τήρησης του αναγκαίου μέτρου (22 §3 ΠΚ) είναι αντικειμενική, και για τη διαμόρφωσή της λαμβάνονται υπόψη ο βαθμός επικινδυνότητας της επίθεσης, το είδος της επαπειλούμενης βλάβης, ο τρόπος και η ένταση της επίθεσης και λοιπές περιστάσεις, καθώς και αν ο αμυνόμενος, κατά τη διάρκεια της επίθεσης, έχει στη διάθεσή του περισσότερα αποτελεσματικά μέσα ή περισσότερες εναλλακτικές δυνατότητες (Φ. 291394).

μία φορά εκφοβιστικά στον αέρα, προκειμένου να απεγκλωβίσει τον συνάδελφο του, που βρισκόταν πεσμένος στο έδαφος, αλλά και για να αποτρέψει την περαιτέρω εξέλιξη συμπλοκής (Φ. 273569). Ομοίως, στην περίπτωση πυροβολισμών στα λάστιχα κλεμμένου αυτοκινήτου που κινούνταν εναντίον του αστυνομικού, προκειμένου να αποτρέψει τον κίνδυνο για τη σωματική του ακεραιότητα ή τη ζωή του (Φ. 234951).

Ο Εθνικός Μηχανισμός επεσήμανε, αναπέμποντας σχετικό πόρισμα για συμπλήρωση, ότι για να συντρέχει νομίμως άμυνα, πρέπει η επίθεση να εμπίπτει στην αντικειμενική υπόσταση αδικήματος και να είναι χρονικά παρούσα, κάτι που δεν τεκμηριώνεται στην περίπτωση ελιγμών καταδιωκόμενου οχήματος που είχε σταματήσει (Φ. 247083).

Σε περίπτωση εκφοβιστικών βολών, ο Εθνικός Μηχανισμός έχει τη γενική παρατήρηση, ότι πρέπει να αποτυπώνεται η κατεύθυνση των βολών στην διοικητική εξέταση, και όχι απλώς ο χαρακτηρισμός τους ως ασφαλών (Φ. 250377). Ανέπεμψε δε σχετικό πόρισμα για συμπλήρωση, στην περίπτωση που δεν παρείχετο καμία διευκρίνιση αν οι βολές πραγματοποιήθηκαν σε ευθεία τροχιά ή έτειναν προς τα πάνω ή, αντίθετα, προς τα κάτω, ούτε γινόταν μνεία αν ο αστυνομικός έλεγξε προηγουμένως οπτικά, στο μέτρο του δυνατού, τον περιβάλλοντα χώρο, ώστε να βεβαιωθεί ως προς την απουσία άλλων ατόμων, πριν προβεί στους πυροβολισμούς (Φ. 247083).

Παράλειψη οιασδήποτε διερεύνησης της συνδρομής των προϋποθέσεων του νόμου για τη χρήση όπλου, παρατηρήθηκε σε μία μόνον περίπτωση, στην οποία αναφέρεται ότι *οι ανωτέρω αστυνομικοί (...) προέταξαν τα όπλα τους, όπως ρητά προβλέπεται στην ανωτέρω Κανονιστική Διαταγή, χωρίς περαιτέρω κρίση ή διαπίστωση για τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις⁸² και την αναγκαιότητα του μέτρου (Φ. 244537).*

Σε μία, περίπτωση επίσης, κατά το 2019, ο Εθνικός Μηχανισμός ανέπεμψε την ΕΔΕ, διότι δεν θεώρησε αιτιολογημένη την πρόταση πειθαρχικής ευθύνης του αστυνομικού από την έρευνα, η οποία δεν προσδιόριζε με ακρίβεια σε τι συνίστατο η αμέλεια ως προς τον ενδεδειγμένο έλεγχο ασφαλείας όπλου που εκπυρσοκρότησε σε ειδική βληματοδόχο (Φ. 242958).

82. Βλ. §1 και 2 του άρθρου 3 του Ν. 3169/2003.

3.6. Ρατσιστικό κίνητρο ή διάκριση

Οι υποθέσεις για συμπεριφορές που ενέχουν ρατσιστικό κίνητρο ή συνιστούν διάκριση⁸³, σημείωσαν αύξηση το 2019, τόσο ποσοστιαία όσο και σε απόλυτους αριθμούς, όπως προαναφέρθηκε στη στατιστική αποτίμηση της χρονιάς, γεγονός ενδεικτικό, όχι της ενίσχυσης του ρατσιστικού φαινομένου, αλλά της τάσης να καταγραφεί και να διερευνηθεί.

Η πάγια θέση του ΕΔΔΑ, όταν έρχονται στο φως στοιχεία για χρήση μειωτικών χαρακτηρισμών ή συμπεριφοράς από αστυνομικά όργανα, επιτάσσει ότι *«πρέπει να διερευνώνται ενδελεχώς όλα τα πραγματικά περιστατικά, προκειμένου να διαπιστωθεί η πιθανή ύπαρξη ρατσιστικών κινήτρων»*.⁸⁴ Το Δικαστήριο θεωρεί μάλιστα ότι αποτελεί μέρος των διαδικαστικών υποχρεώσεων, που απορρέουν από το άρθρο αυτό, το καθήκον των Αρχών να διερευνούν την ύπαρξη σύνδεσης μεταξύ ρατσιστικών αντιλήψεων και βίαιων πράξεων, καθώς επίσης ότι εμπεριέχεται στις ευθύνες των Αρχών, βάσει του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ, να εξασφαλίζουν τη θεμελιώδη αξία που κατοχυρώνεται στο άρθρο 3 χωρίς διακρίσεις⁸⁵. Υιοθετώντας τη θέση αυτή, η ΕΛ.ΑΣ. εξέδωσε την με αριθμ. πρωτ. 7100/4/3/24.05.2006 Εγκύκλιο-Διαταγή, στην οποία υπογραμμίζεται ότι οι αξιωματικοί, στο πλαίσιο της πειθαρχικής διερεύνησης υποθέσεων που αφορούν αντιδεοντολογική συμπεριφορά αστυνομικών, σε βάρος ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες εθνοτικές, θρησκευτικές ή κοινωνικές ομάδες ή είναι αλλοδαποί, οφείλουν να προβαίνουν σε κάθε εύλογη ενέργεια για να ελέγξουν και να αποκαλύψουν την ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου, είτε ως αυτοτελές κίνητρο, είτε ως επιμέρους, σε περίπτωση πολλαπλών κινήτρων.

Στις σχετικές υποθέσεις που ο Συνήγορος εξέτασε επί της ουσίας το 2019, ανακύπτει, ωστόσο, δυστοκία διερεύνησης και τεκμηρίωσης στις διοικητικές έρευνες της ΕΛ.ΑΣ.

Ο Συνήγορος παρατήρησε ότι, η ατεκμηρίωτη απόρριψη των ισχυρισμών της καταγγέλλουσας για απαξιώτικη συμπεριφορά αστυνομικού, λόγω χα-

83. Ο σχετικός κατάλογος των περιστατικών αυθαιρεσίας που συνιστούν διάκριση στο άρθρ. 56 του Ν. 4443/2016, δεν συνέπιπτε ωστόσο με τον ορισμό των διακρίσεων στο πρώτο κεφάλαιο του ίδιου νόμου περί ίσης μεταχείρισης. Η εναρμόνιση με τον πλήρη ορισμό των διακρίσεων επετεύχθη με το άρθρ. 188 του Ν. 4662/2020, βλ. παρακάτω ενότητα νομοθετικών εξελίξεων.

84. Απόφαση Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005.

85. Βλ. σκ. 45, 70 και 73 της Απόφασης της 13.12.2005 του ΕΔΔΑ, ΑΜ και ΕΚ κατά Ελλάδος, (αρ. προσφ. 15250/02) με την οποία καταδικάστηκε η χώρα μας για παραβίαση του άρθρου 3 και του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ.

ρακτηριστικών φύλου, σε επιβατικό σταθμό στην Αττική, σε συνδυασμό με αξιολογικές κρίσεις της ΠΔΕ για το ήθος, τον χαρακτήρα και λοιπά χαρακτηριστικά του ελεγχόμενου, χωρίς την αντίστοιχη μνεία της προέλευσής τους (υπηρεσιακός φάκελος, αξιολόγηση κ.λπ.) αποτελούν στοιχεία που πλήττουν την αξιοπιστία της έρευνας. Ο Συνήγορος είχε την ευκαιρία να επαναλάβει ότι η ανάθεση της ΠΔΕ σε αστυνομικό της ίδιας υπηρεσίας (υπηρετούντα μάλιστα στο ίδιο αστυνομικό τμήμα), αφαιρεί το εχέγγυο της αναγκαίας αμεροληψίας του διενεργούντος (Φ. 259951).

Η παράλειψη διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου σημειώνεται σε διοικητικές έρευνες για ανάρμοστη συμπεριφορά. Παρά τη σχετική μνεία στη διαταγή προς διενέργεια ΠΔΕ⁸⁶, ουδέν αναφέρεται στο πόρισμα ΠΔΕ περί ρατσιστικού κινήτρου (Φ. 260526) ή αυτό διερευνάται πλημμελώς. Η κρίση περί έλλειψης ρατσιστικού κινήτρου αιτιολογείται σε έκθεση πορίσματος ΠΔΕ, επί υπόθεσης ελέγχου και φερόμενης κακοποίησης αλλοδαπού μουσικού σε κεντρική πλατεία στην Αττική (Φ. 234634), κυρίως από το γεγονός ότι οι αστυνομικοί παρενέβησαν σε επεισόδιο μεταξύ άλλων ατόμων με τα ίδια φυλετικά χαρακτηριστικά, ενώ οι ισχυρισμοί του καταγγέλλοντος «δεν δύναται να εξακριβωθούν και δεν επιβεβαιώνονται στις καταθέσεις μαρτύρων», που ήταν ωστόσο μόνον αστυνομικοί. Ο Συνήγορος υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με την ανωτέρω σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ⁸⁷ υφίσταται πλημμελής διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου κατά την πειθαρχική διαδικασία (παραβίαση του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ περί διακρίσεων επί της διαδικασίας), εάν δεν διενεργηθεί πλήρης έρευνα για παρόμοια, με το καταγγελλόμενο, περιστατικά, για την ύπαρξη τυχόν σχετικών καταγγελιών από τον υπηρεσιακό φάκελο των εμπλεκόμενων κ.ά.

Ο Συνήγορος παρατηρεί ότι στην πράξη, η έγκαιρη αναζήτηση αλλοδαπών μαρτύρων διασφαλίζει την αποτελεσματική έρευνα σχετικών καταγγελιών. Δεν προκαλεί λ.χ. εντύπωση το ατελέσφορο της αναζήτησης, στο πλαίσιο ΠΔΕ, τριών ανηλίκων αλλοδαπών, 3 και πλέον έτη μετά το συμβάν (Φ. 260526). Όταν, μάλιστα, πρόκειται για αλλοδαπούς διοικητικά κρατούμενους, ο Εθνικός Μηχανισμός από το αρχικό ήδη έγγραφο προς την ΕΛ.ΑΣ. για παρακολούθηση της διοικητικής έρευνας, επισημαίνει ότι, πέραν της έγκαιρης κατάθεσής τους, και η μεταφορά των κρατούμενων σε άλλο

86. «Σε κάθε περίπτωση, στο πόρισμα της ΠΔΕ, να καταχωρηθούν πλήρως αιτιολογημένες εκτιμήσεις και συμπεράσματα για την ύπαρξη ή όχι ρατσιστικού κινήτρου στη συμπεριφορά των αστυνομικών, στοιχεία που πρέπει να προκύπτουν από το ανακριτικό υλικό».

87. Απόφαση Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005, §74.

αστυνομικό τμήμα διασφαλίζει την αμερόληπτη μεταχείρισή τους και τελικά την αποτελεσματικότητα της έρευνας (Φ. 264452).

Η μεταγωγή, βέβαια, αλλοδαπών κρατούμενων δεν μπορεί να γίνεται στο χώρο αποσκευών του αυτοκινήτου, χωρίς να θεωρηθεί ότι θίγεται η αξιοπρέπεία τους. Σε υπόθεση μεταγωγής αλλοδαπού από περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας προς τη Θεσσαλονίκη, τον τοποθέτησαν στον χώρο αποσκευών του αστυνομικού οχήματος, δηλαδή σε χώρο μη προορισμένο για μεταφορά ανθρώπων και ο μεταγόμενος ήταν μάλιστα ορατός από τους επιβάτες διερχόμενων οχημάτων, κατά τη διάρκεια της διαδρομής σε οδικό δίκτυο αυξημένης κίνησης. Η πειθαρχική ευθύνη των εμπλεκόμενων στην ΠΔΕ στηρίχθηκε στο ότι η μεταγωγή έγινε *«κατά τρόπο που δημιουργείται κίνδυνος κατά τη μεταφορά του, χωρίς να μεριμνήσουν για τη χρήση ζώνης ασφάλειας από αυτόν, και ταυτοχρόνως θίγοντας με αυτό τον τρόπο την προσωπικότητά του»*. Οι ελεγχόμενοι υποστήριξαν ότι η επιλογή να τοποθετήσουν τον κρατούμενο στο πίσω μέρος του οχήματος, βασίστηκε στην προσπάθεια τήρησης των οδηγιών της δερματολόγου για λήψη μέτρων προστασίας και δεν υπήρχε πρόθεση μείωσης της αξιοπρέπειας του κρατούμενου. Αντίθετα, ο κρατούμενος αναφέρει ότι: *«κατά τη μεταγωγή αυτή οι αστυνομικοί με επιβίβασαν στο περιπολικό όχημα από το μέρος του πορτ μπαγκάζ πίσω από τα καθίσματα των συνοδηγών, όπου ήμουν καθιστός με τεντωμένα τα χέρια πίσω με χειροπέδες»*, επίσης σε σχετική ερώτηση απάντησε ότι έμεινε στο ίδιο μέρος μέχρι να φτάσουν στη Θεσσαλονίκη, και, σε άλλη σχετική ερώτηση απάντησε ότι, από όσο θυμάται, δεν υπήρχε κάποιος συγκρατούμενος που να ήταν άρρωστος. Ο Συνήγορος επεσήμανε, μεταξύ άλλων, τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, ότι μια μεταχείριση θεωρείται «εξευτελιστική», σύμφωνα με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, όταν ο σκοπός της είναι να εξευτελίσει και να υποτιμήσει τον ενδιαφερόμενο και αν, όσον αφορά στις συνέπειες, επηρέασε την προσωπικότητά του κατά τρόπο ασυμβίβαστο με το άρθρο 3. Στο πλαίσιο αυτό, έχει κριθεί ότι ο δημόσιος χαρακτήρας μιας τιμωρίας ή της μεταχείρισης, μπορεί να είναι σημαντικός παράγοντας. Ακόμα και όταν υπάρχει απουσία δημοσιότητας, δεν εμποδίζεται απαραίτητως η υπαγωγή μιας τέτοιας μεταχείρισης σε αυτή την κατηγορία, διότι αρκεί να υπονομεύεται το θύμα στα δικά του μάτια, κι όχι ενώπιον τρίτου.⁸⁸ Ο Συνήγορος ζήτησε τη

88. Μάλιστα, για τη δημόσια δέσμευση με χειροπέδες, το Δικαστήριο δέχεται ότι, όταν αυτή γίνεται στο πλαίσιο νόμιμης σύλληψης και η ασκηθείσα βία δεν υπερβαίνει το αναγκαίο, για τις περιστάσεις, μέτρο, δεν γεννάται ζήτημα με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, ωστόσο θα πρέπει η προσφυγή στη χρήση τέτοιων μεθόδων να δικαιολογείται, διότι πιστεύεται, ότι το προς δέσμευση πρόσωπο θα αντισταθεί στη σύλληψη ή θα επιχειρή-

συμπλήρωση της έρευνας, μεταξύ άλλων, για την λήψη τυχόν βιντεοληπτικού υλικού και την εξέταση της ιδιότητος ιατρού (γιατί εκλήθη, ποιούς εξέτασε, τι μέτρα πρότεινε κ.λπ). Επίσης, ο Συνήγορος θεώρησε δυσανάλογα μικρή την, προτεινόμενη στην ΠΔΕ, ποινή του προστίμου, ύψους 30 ευρώ, σε σχέση με την προσβολή της αξιοπρέπειας του ατόμου (Φ. 258547).

Πλημμελής, ωστόσο, υπήρξε και η διερεύνηση ρατσιστικής συμπεριφοράς/ρητορικής μίσους, όσον αφορά σε αναρτήσεις σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης. Σε υπόθεση σελίδας με ρατσιστικό προφίλ, η οποία «κατέβηκε» από το ίδιο το μέσο κοινωνικής δικτύωσης και η δημιουργία και η χρήση της αποδόθηκε, βάσει δημοσιευμάτων ΜΜΕ, σε κλειστή ομάδα αστυνομικών, διατάχθηκε, το 2018, ΕΔΕ με τη μνεία ότι: «σε κάθε περίπτωση, στο πόρισμα της ΕΔΕ, να καταχωρηθούν πλήρως αιτιολογημένες εκτιμήσεις και συμπεράσματα για την ύπαρξη ή μη ρατσιστικού κινήτρου στη συμπεριφορά των αστυνομικών, στοιχεία που πρέπει να προκύπτουν από το ανακριτικό υλικό». Ωστόσο, ο Συνήγορος διαπίστωσε παράλειψη συσχετισμού με το συμπληρωθέν προανακριτικό υλικό του αρμόδιου Τμήματος Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας, παράλειψη η οποία κατέστησε ελλιπή τα στοιχεία της αρχικής και συμπληρωθείσας ΕΔΕ. Κατ' αυτόν τον τρόπο, έμειναν αναξιοποίητα και δεν διερευνήθηκαν περαιτέρω, μια σειρά από στοιχεία, που προκύπτουν από τις καταθέσεις αστυνομικών που ελήφθησαν στην προανάκριση (λ.χ. είχαν κατά καιρούς αναρτηθεί δημοσιεύματα από σελίδα ανταλλαγής πληροφοριών αστυνομικού ενδιαφέροντος, με μειωτικούς χαρακτηρισμούς κατά «συναδέλφων» κ.ά.). Η μη αναζήτηση περισσότερων διευκρινίσεων και η μη συνδυαστική μελέτη τους με την έκθεση πραγματογνωμοσύνης, δημιουργεί νοηματικά κενά, όταν μάλιστα γίνεται μνεία και στις δύο εκθέσεις πορίσματος για την ανεπάρκεια των συλλεγέντων στοιχείων, ώστε να οδηγήσουν σε ασφαλή συμπεράσματα ως προς την πειθαρχική ευθύνη του ελεγχόμενου αστυνομικού, ως προς την εμπλοκή ομάδας αστυνομικών, καθώς και ως προς το ρατσιστικό ή μη περιεχόμενο του επίμαχου προφίλ. Η διενεργούσα την ΠΔΕ, προέβη μάλιστα σε έναν αδόκιμο διαχωρισμό, μεταξύ της πειθαρχικής ευθύνης

σει να διαφύγει ή θα προκαλέσει ζημία ή τραυματισμό ή θα καταστήσει ανέφικτη τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων. Σε μια περίπτωση, όπου, παρότι δεν δέχθηκε το Δικαστήριο ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 ΕΣΔΑ, έλαβε υπόψη όμως για να κρίνει αν ήταν εξουτελιστική ή όχι η μεταχείριση και θεώρησε κρίσιμα για την εξαγωγή συμπεράσματος τα ακόλουθα: το αν δέσμευση δικαιολογούνταν, αν ήταν σύντομο το διάστημα που ήταν ορατός ο δεσμευθείς από μικρό αριθμό τρίτων προσώπων καθώς και το ότι ο ίδιος ισχυρίστηκε πως ένιωσε ταπεινωμένος (βλ. Απόφαση της 16.2.1997, *Raninen κατά Φιλανδίας*, αριθ. προσφ. 152/1996/771/1972, σκ. 55 - 59).

του ελεγχόμενου αστυνομικού, ως φερόμενου εν όλω ή εν μέρει διαχειριστή του επίμαχου προφίλ, και του περιεχόμενου του ίδιου του προφίλ, το οποίο θεωρεί ότι «*χρήζει ειδικής αναλύσεως, διότι πρέπει εμπειριστατωμένα οι αναρτήσεις να υπάγονται στις διατάξεις του σχετικού νόμου [N. 4285/2014], αφού το περιεχόμενο τους μπορεί επιμέρους να θεωρηθεί σατυρικό, για την οποία προβληματική, εμπειριστατωμένη άποψη μπορεί να εκδώσει το ποινικό δικαστήριο*».

Ωστόσο, η λογική ενός τέτοιου επιχειρήματος καταλήγει να στερεί από την διενεργηθείσα ΕΔΕ το ίδιο το περιεχόμενο της, καθόσον ο αστυνομικός ελέγχεται πειθαρχικά, ακριβώς για το ρατσιστικό ή μη περιεχόμενο των αναρτήσεων που εμπιρεύονται στο συγκεκριμένο προφίλ, του οποίου φέρεται ως διαχειριστής ή ως ένας εκ των διαχειριστών. Για το λόγο αυτό δε, κλήθηκε σε απολογία και ασκήθηκε ποινική δίωξη, ενώ ιστοσελίδα «κατέβηκε» από το κοινωνικό μέσο, επειδή ακριβώς το περιεχόμενό της δεν κρίθηκε σατυρικό. Υπογραμμίζεται ότι το ΕΔΔΑ, μέσω της νομολογίας του, έχει κρίνει απερίφραστα «*ότι κάθε σχόλιο, το οποίο στρέφεται κατά των αξιών που διέπουν τη Σύμβαση, θα αποκλείεται δυνάμει το άρθρου 17 [απαγόρευση κατάχρησης δικαιώματος] από τη προστασία του άρθρου 10 [Ελευθερία έκφρασης]*»⁸⁹. Εν προκειμένω, στην αναιτιολόγητη αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, κατά παραβίαση της αρχής της αυτοτέλειάς της (βλ. παρακάτω την ενότητα για τα συνήθη ζητήματα διαδικασίας) φαίνεται να λανθάνει μία προσπάθεια μετάθεσης της πειθαρχικής διερεύνησης και πολύ περισσότερο της απόδοσης πειθαρχικών ευθυνών, ανάλογα με το αποτέλεσμα της ποινικής διαδικασίας, που δημιουργεί ερωτηματικά από πλευράς ουσιαστικής ανταπόκρισης της αστυνομίας σε υποθέσεις ανάρμοστης συμπεριφοράς αστυνομικών με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο (Φ. 230990).

⁸⁹. Βλ. *Seurot κατά Γαλλίας*, Απόφαση της 18.5.2004 του ΕΔΔΑ.

4

Συνήθη ζητήματα διαδικασίας διερεύνησης από τη διοίκηση

4. Συνήθη ζητήματα διαδικασίας διερεύνησης από τη διοίκηση

Ο Συνήγορος, το 2019, στο πλαίσιο του άρθρου 56 Ν. 4443/2016, διατύπωσε παρατηρήσεις επί εκθέσεων πορισμάτων διοικητικών εξετάσεων, είτε υπό τη μορφή Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης (ΕΔΕ) είτε Προκαταρκτικής Διοικητικής Εξέτασης (ΠΔΕ), που του κοινοποιήθηκαν από την αρμόδια Διεύθυνση Αστυνομικού Προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, στο πλαίσιο της συνεργασίας που ξεκίνησε με τις αρμόδιες Υπηρεσίες του, υπαγόμενου στην αρμοδιότητα του, Εθνικού Μηχανισμού Αυθαιρεσίας, μετά την από 8.6.2017 επιστολή του⁹⁰. Με τις παρατηρήσεις επί των εκθέσεων πορισμάτων, είτε ανέπεμψε αυτά προς συμπλήρωση, για συγκεκριμένα ζητήματα, είτε διατύπωσε γενικές παρατηρήσεις για μελλοντική εφαρμογή επί γενικότερων ζητημάτων των διοικητικών εξετάσεων. Στο παρόν μέρος θα παρουσιαστούν οι διαπιστώσεις - ευρήματα του Μηχανισμού, επί των εκθέσεων πορισμάτων διοικητικών εξετάσεων, που σχετίζονται με τη διαδικασία εσωτερικής διερεύνησης, ταξινομημένες στις τρεις ακόλουθες κατηγορίες:

1. Μορφή και είδος της διοικητικής εξέτασης ανά θεματική
2. Διαδικασία διοικητικής εξέτασης
3. Αυτοτέλεια της πειθαρχικής διαδικασίας. Σε καθεμιά από τις προηγούμενες κατηγορίες, περιλαμβάνονται οι διαπιστώσεις ανά θεματική. Στο βαθμό που οι διοικητικές εξετάσεις αφορούν στην πλειονότητά τους στο αστυνομικό προσωπικό, διέπονται από το πειθαρχικό δίκαιο και τις διατάξεις του ΠΔ 120/2008 στο οποίο θα γίνονται αναφορές. Μελλοντικά, ο Μηχανισμός ευελπιστεί σε πιο στενή και ευρεία συνεργασία και με τις υπόλοιπες αρμόδιες Διευθύνσεις Προσωπικού των υπαγόμενων, στην αρμοδιότητά του φορέων.

⁹⁰. Για τη συνεργασία αυτή βλ. το Κεφάλαιο 1 της παρούσας αλλά και την Έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ. 2017 - 2018, σελ. 17 - 18, https://www.synigoros.gr/resources/docs/mhdipa_2017_2018_gr.pdf

4.1. Μορφή και είδος της διοικητικής εξέτασης

Σε δυο (2) περιπτώσεις, ο Μηχανισμός διαπίστωσε ότι δεν διατάχθηκε, από τα αρμόδια όργανα, μια εκ των προβλεπόμενων, στο ΠΔ 120/2008, διοικητικών εξετάσεων, αλλά μια **άτυπη έρευνα**. Μία εξ αυτών, αφορούσε σε καταγγελία ιδιώτη, προς την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας, για ξυλοδαρμό που υπέστη το Σεπτέμβριο του 2018 από αστυνομικούς, πλήρωμα περιπολικού, τόσο κατά την προσαγωγή του σε Αστυνομικό Τμήμα της Αθήνας (**Φ. 260305**), αλλά και κατά τη διάρκεια της παραμονής του. Ο Μηχανισμός επεσήμανε την εντύπωση που προκάλεσε η επιλογή, ότι δεν ακολουθήθηκε διαδικασία διοικητικής διερεύνησης, όπως ΠΔΕ ή ΕΔΕ, παρότι τα καταγελλόμενα παρέπεμπαν στη διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος. Επίσης, αφού επανέλαβε τις διατάξεις των άρθρων 23 (καταγγελίες κατά αστυνομικών), 24 §1 περ. α⁹¹ και άρθρο 21 §1 ΠΔ 120/2008⁹², τόνισε ότι θα πρέπει να ακολουθηθεί η θεσμοθετημένη διαδικασία της προκαταρκτικής διοικητικής εξέτασης, και ειδικότερα τα προβλεπόμενα στο άρθρο 24 §§2-5 ΠΔ 120/2008, διότι, αφενός πληρούνται οι εκ του νόμου προβλεπόμενες προϋποθέσεις για τη διενέργεια και τη στόχευσή της σύμφωνα με το άρθρο 24 §1 ΠΔ 120/2008, αφετέρου δεν τελούσε σε γνώση του η νομική βάση για την αρχειοθέτηση καταγγελίας πολίτη για διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος από αστυνομικούς, ανεξαρτήτως βασιμότητας, μετά από διενέργεια άτυπης έρευνας.

Στην άλλη περίπτωση, που αφορούσε σε περιστατικό προσαγωγής αλλοδαπών, από αστυνομικό προσωπικό Α.Τ. στην Ήπειρο, μετά από έλεγχο σε λεωφορείο του ΚΤΕΛ (**Φ. 241075**), με τοποθέτησή τους στο πορτ - μπαγκάζ του περιπολικού, ο Μηχανισμός απέστειλε έγγραφο και ζήτησε συγκεκριμένα στοιχεία. Για το εν λόγω περιστατικό, δε διατάχθηκε διοικητική διερεύνηση, κατά τις διατάξεις του ΠΔ 120/2008, αλλά διερευνήθηκε έρευνα από τον Υποδιευθυντή της Διεύθυνσης Αστυνομίας, από την οποία, σε συνδυασμό με τη σχετική αλληλογραφία, προέκυψε ότι η προσαγωγή έγινε για έλεγχο γνησιότητας των, νομιμοποιητικών της παραμονής τους στη χώρα εγγράφων και αφέθησαν ελεύθεροι μετά τη σχετική εξακρίβωση.

91. Προκαταρκτική διοικητική εξέταση διενεργείται, μεταξύ άλλων, στην περίπτωση που απλώς πιθανολογείται ή δεν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις, για την τέλεση συγκεκριμένου πειθαρχικού παραπτώματος, προκειμένου να διαπιστωθεί αν τελέσθηκε ή όχι πειθαρχικό παράπτωμα.

92. Η δίωξη των πειθαρχικών παραπτωμάτων αποτελεί καθήκον των, αρμοδίων γι' αυτή, πειθαρχικών οργάνων και ενεργείται αυτεπάγγελτα, με βάση τα στοιχεία που με οποιοδήποτε νόμιμο τρόπο περιέρχονται σε αυτά.

Ο Μηχανισμός ζήτησε επίσης στοιχεία για το όχημα της προσαγωγής και διαπίστωσε, από τις φωτογραφίες και το βιβλιάριο του οχήματος, ότι επρόκειτο για επιβατικό όχημα. Από τα αποσταλθέντα έγγραφα προέκυψε ο τύπος του οχήματος, το τμήμα που τοποθετήθηκαν οι προσαχθέντες και ότι αυτό διαθέτει παράθυρα, καθίσματα και ζώνες ασφαλείας. Δεδομένης της έλλειψης άλλης σχετικής αναφοράς ή κατάθεσης ή στοιχείων, δεν αποδείχθηκε η άσκηση βίας ή η επίδειξη παράτυπης συμπεριφοράς από τους επιληφθέντες αστυνομικούς, και ως τούτου, με το πόρισμά του ο Μηχανισμός διατύπωσε προτάσεις για την υπηρεσιακή πρακτική να προσάγονται άτομα, προκειμένου να εξακριβωθεί η γνησιότητα των εγγράφων που κατέχουν, στο πλαίσιο των προβλέψεων του άρθρου 74 §15 περ. θ' του ΠΔ 141/1991 και της ερμηνείας του, σύμφωνα με την άποψή του.

4.2. Διαδικασία διοικητικής εξέτασης

Αντικείμενο διερεύνησης διοικητικής εξέτασης

Για τη διακρίβωση των συνθηκών, υπό τις οποίες έλαβε χώρα ο τραυματισμός αστυνομικών Τμημάτων Ασφαλείας και Αστυνομικών Τμημάτων διαφορετικών Διευθύνσεων Αστυνομίας στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, ανατέθηκε σε αξιωματικό του Τ.Α. η διενέργεια ΠΔΕ, η διερεύνηση των αιτιών της πάθησης και της σχέσης του τραυματισμού των αστυνομικών προς την υπηρεσία, ο καταλογισμός τυχόν πειθαρχικών ευθυνών σε βάρος των ιδίων ή οποιουδήποτε άλλου, εμπλεκόμενου στην υπόθεση, αστυνομικού, καθώς και ο καθορισμός των μελλοντικών συνεπειών του τραυματισμού στην εν γένει υπηρεσιακή τους κατάσταση (**Φ. 261394**). Σε βάρος των αστυνομικών υπεβλήθη έγκληση από ιδιώτες για σωματική βλάβη, φθορά ξένης ιδιοκτησίας, συκοφαντική δυσφήμιση, καθώς και ψευδής καταμήνυση από ιδιώτη για το ίδιο περιστατικό, από το οποίο προέκυψε τραυματισμός των αστυνομικών.

Ο Μηχανισμός ανέπεμψε την έκθεση πορίσματος προς συμπλήρωση, καθόσον η διαταχθείσα και διενεργηθείσα ΠΔΕ **δεν είχε ως αντικείμενο τα καταγγελλόμενα από τους μηνυτές σε βάρος των αστυνομικών**. Ως εκ τούτου, τα περιστατικά αυτά δεν διερευνήθηκαν κατά τη διάρκεια της ΠΔΕ, ούτε επιβεβαιώνεται ότι τα διαλαμβανόμενα στη μήνυση αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ήδη υπάρχουσας καταδίκης των μηνυτών, με δεδομένο ότι αυτά δεν διερευνήθηκαν ούτε στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας ενώπιον αυτόφωρου Τριμελούς Πλημμελειοδικείου, καθώς η έγκληση επόταν χρονικά της συνεδρίασης του δικαστηρίου. Επιπλέον, ο

Μηχανισμός ζήτησε να εξεταστεί κατά πόσον οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί ενήργησαν έναντι των εγκαλούντων τελώντας σε κατάσταση άμυνας, και αν τηρήθηκε το αναγκαίο μέτρο άμυνας.

Επί της συμπληρωθείσας ΠΔΕ, ο Μηχανισμός διαπίστωσε ξανά ότι δεν παρατίθεντο επιπλέον στοιχεία για το αν οι αστυνομικοί ενήργησαν αμυνόμενοι, ενώ δεν προέκυψε να ρωτήθηκαν σχετικά οι μάρτυρες που κλήθηκαν, προκειμένου να διερευνηθούν και διευκρινιστούν τα διαλαμβανόμενα επί της έγκλησης, ούτε βεβαιώς τα αναγραφόμενα στις βεβαιώσεις Νοσοκομείου. Δεν ερωτήθηκαν δε, αν οι αστυνομικοί έκαναν χρήση βίας και ποιας μορφής, στο πλαίσιο της άσκησης άμυνας από την πλευρά τους, και αν τηρήθηκε το μέτρο νόμιμης άμυνας. Επομένως, η διερεύνηση των ισχυρισμών των εγκαλούντων δεν ήταν επαρκής και οι διαπιστώσεις σε σχέση με την άσκηση βίας από την πλευρά των αστυνομικών, έστω και σε απάντηση της επίθεσης των εγκαλούντων, δεν υποστηρίζονταν από το σύνολο των στοιχείων του φακέλου. Για τους λόγους αυτούς, η ΠΔΕ αναπέμφθηκε εκ νέου για συμπλήρωση, διότι στερείται πληρότητας και αιτιολογίας, σε σχέση με τα καταγγελλόμενα σε βάρος των αστυνομικών.

Σε μια άλλη υπόθεση (Φ. 247702), όπου δύο αστυνομικοί Α.Τ. της Δυτικής Αττικής μετέβησαν σε οικία για επίδοση τακτικής πρόσκλησης τροχονομικής παράβασης, έλαβε χώρα περιστατικό διαπληκτισμού μεταξύ της συζύγου και ενός εκ των αστυνομικών, με αποτέλεσμα τον ελαφρύ τραυματισμό του αριστερού της ώμου. Όταν μετέβη μαζί με τον σύζυγό της στο Α.Τ., προκειμένου να υποβάλουν μήνυση κατά του αστυνομικού - οδηγού του υπηρεσιακού οχήματος, η ίδια συνελήφθη και τέθηκε υπό κράτηση, λόγω υποβολής μήνυσης σε βάρος της από τον ελεγχόμενο αστυνομικό. Από τις δυο εκθέσεις πορίσματος ΠΔΕ (η αρχική με πρόταση αρχειοθέτησης της πειθαρχικής υπόθεσης, η δεύτερη με αναστολή ως την εκδίκαση της συναφούς ποινικής υπόθεσης) που απεστάλησαν στο Μηχανισμό, προέκυψε ότι **και στις δυο αποσιωπάται ο τραυματισμός της εγκαλούσας**, παρά το γεγονός ότι μεταξύ των στοιχείων του φακέλου συμπεριλαμβάνεται σχετική ιατρική γνωμάτευση, καθώς και δύο καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων. Για το λόγο αυτό, με αντίστοιχη υπόμνηση της νομολογίας του ΕΔΔΑ για την παροχή πειστικών εξηγήσεων για τραυματισμό υπό κράτηση ατόμου⁹³, αναπέμφθηκαν προς συμπλήρωση, λόγω μη εμπειριστατωμένης και ειδικής αιτιολογίας του διατακτικού τους.

⁹³. «Όταν κάποιος, που βρισκόταν σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση ή υπό την έλεγχο της αστυνομίας και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει σωματικές βλάβες, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παράσχει λογική εξήγηση για τις αιτίες

Σε υπόθεση χρήσης πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς κατά τη διάρκεια επιχείρησης στην Αθήνα, με σκοπό τη σύλληψη υπόπτου για διάπραξη ληστείας (Φ. 238510), ο Μηχανισμός ανέπεμψε την πειθαρχική δικογραφία προς συμπλήρωση, παρατηρώντας ότι, ο ενεργήσας την ΕΔΕ παρέλειψε να συνεκτιμήσει και να αξιολογήσει το πόρισμα της πραγματογνωμοσύνης που διενεργήθηκε στο αυτοκίνητο του καταδιωκόμενου πολίτη, καθώς και φωτογραφίες του οχήματος, στις οποίες απεικονίζονται ευκρινώς τα σημεία που έχουν πληγεί από τα βλήματα των πυροβόλων όπλων των αστυνομικών.

Μετά τη συμπλήρωση της ΕΔΕ, ο Μηχανισμός ολοκλήρωσε την εξέταση της συγκεκριμένης υπόθεσης, αφού διαπίστωσε ότι έχουν ληφθεί υπόψη οι σχετικές παρατηρήσεις, στις οποίες προέβη, και ότι στην έκθεση πορίσματος σαφώς προκύπτουν συγκεκριμένες ενέργειες, για τη διερεύνηση των επισημάνσεων του. Ειδικότερα, προς το σκοπό αυτό, εξετάστηκε συμπληρωματικά ο επικεφαλής της ομάδας των αστυνομικών που επιχείρησε τη σύλληψη, καθώς και οι λοιποί επιληφθέντες αστυνομικοί επί συγκεκριμένων ζητημάτων. Με την αξιολόγηση του περιεχομένου των ανωτέρω εξετάσεων, καθώς και της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης του οχήματος, διαπιστώθηκε η τήρηση των διατάξεων του άρθρου 3 §4 εδάφ. β' και 5 εδάφ. β' του Ν. 3169/2003, λόγω εκπλήρωσης καθήκοντος και αναλογικότητας της χρήσης πυροβόλου όπλου στην υπό κρίση περίπτωση, σε σχέση με την απειλούμενη βλάβη.

Περαιτέρω όμως, ο Μηχανισμός διαπίστωσε ότι για πρώτη φορά προκύπτουν στη συμπλήρωση της ΕΔΕ στοιχεία του πραγματικού της υποθέσεως, που αφορούν στην επιχειρησιακή πρακτική που αναπτύχθηκε, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η σύλληψη του προσώπου, και τα οποία δεν αποτυπώνονταν στην αρχική έκθεση πορίσματος ΕΔΕ. Για το λόγο αυτό,⁹⁴ διατύπωσε τη γενική παρατήρηση, για μελλοντικές περιπτώσεις, ότι θα πρέπει ο διενεργών ΕΔΕ να διερευνά τα πραγματικά περιστατικά,

του τραυματισμού, ελλείπει της οποίας σαφώς ανακύπτει θέμα του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ». Βλ. σχετικά 1. Απόφαση ΕΔΔΑ της 18^{ης} Δεκεμβρίου 1996, Ακσογ κατά Τουρκίας, 2. Απόφαση ΕΔΔΑ 13 Δεκεμβρίου 2005, ΛΜ κατά Ελλάδος, 3. Απόφαση ΕΔΔΑ 24 Μαΐου 2007, Δ.Ζ. κατά Ελλάδος.

94. Εφόσον, βάσει του άρθρου 26 §1 του ΠΔ 120/2008, ορίζεται ότι σκοπός της ΕΔΕ είναι η διαπίστωση τέλεσης πειθαρχικού παραπτώματος ή μη, καθώς και η διαπίστωση των συνθηκών τέλεσής του και του υπαιτίου, ενώ περαιτέρω από τις προβλέψεις των άρθρων 8 και 33 του ίδιου ΠΔ προκύπτει ότι εφαρμόζονται στο πειθαρχικό δίκαιο και στις, προβλεπόμενες από αυτό, διαδικασίες, οι κανόνες της Ποινικής Δικονομίας και του Ποινικού Δικαίου.

προκειμένου να εκπληρώσει το διαγνωστικό του καθήκον και στο πλαίσιο της πειθαρχικής διαδικασίας, διαδικασία η οποία μεν έχει συνάφεια με την ποινική δίκη, ως προς το αποδεικτικό επίπεδο, όμως είναι ευρύτερη στο αντικείμενό της, που προσδιορίζεται από το λειτουργικό προορισμό του υπαλλήλου⁹⁵. Στο πλαίσιο αυτό, δεν μένει εκτός του διερευνητικού καθήκοντος του ενεργούντος, ούτε η εφαρμοσθείσα υπηρεσιακή πρακτική, και μάλιστα όταν πρόκειται για χρήση πυροβόλου όπλου, όπου η χρήση ηπιότερων μέσων απαιτείται από το Ν. 3169/2003, και σε κάθε περίπτωση θα πρέπει υποχρεωτικά να διερευνάται οτιδήποτε βοηθά σχετικά την κρίση για την τήρηση των αρχών του άρθρου 3 Ν. 3169/2009.

Ένα σημαντικό στοιχείο της έρευνας κατά τη διοικητική εξέταση, είναι **να προσδιοριστούν τα πρόσωπα που προέβησαν σε ενέργειες ή παραλείψεις στο υπό διερεύνηση περιστατικό**, προϋπόθεση που άλλωστε προκύπτει ρητά από το άρθρο 26 §1 ΠΔ 120/2008 και από τους όρους του άρθρου 24 §1 του ΠΔ 120/2008. Σε μερικές από τις περιπτώσεις, με τις οποίες ασχολήθηκε ο Μηχανισμός, επισημάνθηκε ότι, αν και ο προσδιορισμός των αστυνομικών που ενήργησαν, αποτελεί αναγκαίο στοιχείο της έρευνας, δεν προέκυπταν ωστόσο τα στοιχεία της ταυτότητάς τους από το αρχικό πόρισμα. Σε μια περίπτωση, όπου καταγγέλθηκε ότι σε βάρος ιδιοκτήτριας επιχείρησης ασκήθηκε βία από αστυνομικό προσωπικό ΑΤ της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας κατά τη δέσμευση, προσαγωγή και σύλληψή της (Φ. 249150), σημειώθηκε ότι θα πρέπει να εντοπιστεί και αξιολογηθεί η αναπτυχθείσα, στο συγκεκριμένο περιστατικό, επιχειρησιακή συμπεριφορά των αστυνομικών και αν αυτή είναι σύμφωνη με τις προβλέψεις της ισχύουσας νομοθεσίας και των Κανονισμών του Σώματος. Ειδικότερα, να προσδιοριστεί ποιοι εκ των, παρόντων στο σημείο, αστυνομικών επελήφθησαν του περιστατικού και ποια ηπιότερα μέσα χρησιμοποιήθηκαν για την ακινητοποίηση της καταγγέλλουσας, αν ασκήθηκε βία για την ακινητοποίησή της και πώς διενεργήθηκε η προσαγωγή-μεταφορά στο Α.Τ.

Σε υπόθεση τραυματισμού διαδηλωτή στη Θεσσαλονίκη το 2017 (Φ. 235596), ανάμεσα στα υπόλοιπα ζητήματα που ο Μηχανισμός έκρινε αναγκαία, ήταν η συμπλήρωση της διοικητικής διερεύνησης, ως προς την αιτιολογία του πορίσματος για την πρόκληση τραυματισμού του διαδηλωτή, ώστε να προσδιοριστούν οι υπεύθυνοι αστυνομικοί. Και αυτό διότι, παρά την αναγνώριση από τέσσερις ιδιώτες μάρτυρες, ενός αστυνομικού,

⁹⁵. Βλ. Α. Παπαδαμάκη, Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη, σε τιμητικό τόμο για Καθηγητή Ν. Κουράκη, Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή κρίσης, σελ. 530.

ο οποίος μάλιστα απεικονιζόταν σε φωτογραφία να φέρει κράνος και να σηκώνει το γκλομπ μπροστά από το πανό που κρατούσε ο αναφερόμενος, ως δράστη του τραυματισμού, το πόρισμα αμφισβητούσε την αξιοπιστία των ιδιωτών μαρτύρων που πρότεινε ο εγκαλών, και όχι των αστυνομικών που κατέθεσαν, δεχόμενο τον ισχυρισμό που αυτοί υποστήριζαν, δηλαδή ότι ουδείς αστυνομικός αναγνωρίζει τον αστυνομικό της φωτογραφίας.

Επίσης, σε υπόθεση προσαγωγής τριών πολιτών, ως υπόπτων τέλεσης εγκλήματος, σε ΑΤ της Περιφέρειας Θεσσαλίας, στο πλαίσιο διερεύνησης υπόθεσης κατόπιν ανώνυμης τηλεφωνικής καταγγελίας (Φ. 250692), όπου οι προσαχθέντες καταγγέλλουν προσβολές κατά της προσωπικής τους ελευθερίας, ο Μηχανισμός διαπίστωσε ότι στο πόρισμα της διοικητικής εξέτασης δεν αποσαφηνίζεται πού κρατήθηκε ο καθένας από τους προσαχθέντες πολίτες, ποιοι αστυνομικοί ήταν επιφορτισμένοι με τη φύλαξη του καθενός, αν έφεραν ή όχι χειροπέδες και αν οι παρευρισκόμενοι στο τμήμα πολίτες, όπως επίσης και οι αστυνομικοί εν υπηρεσία, είχαν οπτική επαφή με τους προσαχθέντες πολίτες.

Αναγκαία απόσταση διενεργούντος και ελεγχόμενου

Πάγια θέση του Συνηγόρου του Πολίτη⁹⁶ για τις πειθαρχικές - διοικητικές εξετάσεις, ακόμα και πριν την ανάληψη της ειδικής αρμοδιότητάς του ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., είναι ότι θα πρέπει οι εγγυήσεις αντικειμενικότητας και αμεροληψίας να περιβάλλουν τον τρόπο διεξαγωγής της πειθαρχικής έρευνας, το πρόσωπο του φορέα διεξαγωγής της και, βέβαια, το περιεχόμενο της πειθαρχικής κρίσης. Μάλιστα, βασικός στόχος του πειθαρχικού δικαίου, κατά τον προσδιορισμό του φορέα της έρευνας, είναι η διασφάλιση της αντικειμενικότητας της διαδικασίας, η οποία επιτυγχάνεται μέσω της *αυξημένης ιεραρχικής απόστασης, και άρα αμεροληψίας*, του διεξάγοντος την έρευνα, αναφορικά με τον υποκείμενο σε αυτήν αστυνομικό.

Μια υποχρέωση που απορρέει από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, υπό το φως της νομολογίας του ΕΔΔΑ⁹⁷, σε συνδυασμό με το άρθρο 1 της Σύμβασης, είναι η διενέργεια ανεξάρτητης και αποτελεσματικής έρευνας, ικανής να οδηγή-

⁹⁶. Βλ. Ειδική Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη 2004 με θέμα: «Πειθαρχική - Διοικητική Διερεύνηση Καταγγελιών σε Βάρος Αστυνομικών Υπαλλήλων», <https://www.synigoro.s.gr/resources/docs/astinomikoi.pdf>

⁹⁷. Απόφαση της 6.7.2005 επί της υποθέσεως *Nachova and others v. BULGARIA*, αριθ. προσφ. 43577/98 και 43579/98, σκ. 110 και Απόφαση της 28.10.1998 επί της υποθέσεως *Assenov κατά Βουλγαρίας*, αριθ. προσφ. 90/1997/874/1086, 320.

σει σε εντοπισμό των δραστών και σε απόδοση ευθυνών, σε περιπτώσεις ισχυρισμών για, αντιβαίνουσα στο άρθρο 3 της Σύμβασης, μεταχείριση από αστυνομικά ή άλλα κρατικά όργανα. Ένα άλλο στοιχείο που πρέπει, κατά το Δικαστήριο, να διαθέτει η έρευνα, ώστε να είναι αποτελεσματική, αποτελεί **η ανεξαρτησία του διενεργούντος την έρευνα προσώπου, σε σχέση με τα ελεγχόμενα με αυτή πρόσωπα. Αυτό σημαίνει ότι μεταξύ τους δεν θα πρέπει να υφίσταται οργανική ή ιεραρχική σύνδεση, ενώ θα πρέπει να υπάρχει μεταξύ τους πρακτική ανεξαρτησία.**

Με βάση την ανωτέρω αρχή, ο Μηχανισμός διατύπωσε σχετικές παρατηρήσεις επί των εκθέσεων πορισμάτων των διοικητικών εξετάσεων, με τις οποίες ασχολήθηκε το 2019. Ωστόσο, ήδη από την προηγούμενη έκθεσή⁹⁸ του είχε διαπιστώσει το πρόβλημα, που λόγω της πρόβλεψης του ΠΔ 120/2008 ανέκυπτε για τις ΠΔΕ, καθώς για τις ΕΔΕ, περιεχόταν πρόβλεψη στο άρθρο 26 §4 του ΠΔ120/2008, για τη διασφάλιση της απόστασης μεταξύ διενεργούντος και ελεγχόμενου, κι όχι μόνο για την αυξημένη ιεραρχική απόσταση. Σε πολλές περιπτώσεις, επί των διοικητικών εξετάσεων το 2019, επανέλαβε τη συγκεκριμένη πρότασή του, επισημαίνοντας την ανάγκη διασφάλισης της συγκεκριμένης απόστασης, η οποία κατοχυρώνει την ανεξαρτησία και αμεροληψία της ίδιας της εξέτασης.

Τη μελλοντική πρόβλεψη και **ανάθεση της έρευνας σε αξιωματικό άλλης διεύθυνσης, από εκείνης στην οποία υπάγονται διοικητικά οι εγκαλούμενοι αστυνομικοί, για όλες τις εσωτερικές έρευνες** (ακόμα και υπό τη μορφή ΠΔΕ) που αφορούν σε περιστατικά παραπτώματων προς διερεύνηση, σχετιζόμενα με κακομεταχείριση και για προβλεπόμενα επί του άρθρου 10 §1 και αρ. 11 §1 του ΠΔ 120/2008 παραπτώματα, ειδικά δε όταν η τέλεσή τους διερευνάται και για τη συνδρομή ρατσιστικού κινήτρου, διατύπωσε ο Μηχανισμός στο πόρισμά του για την έκθεση πορίσματος ΠΔΕ. Την εν λόγω έκθεση δε, ανέπεμψε προς συμπλήρωση και για άλλους λόγους, καθώς διαπίστωσε, από τη διαταγή διενέργειας ΠΔΕ και την έκθεση πορίσματος, ότι ο διενεργών την ΠΔΕ είναι ο Διευθυντής της Διεύθυνσης Αστυνομίας, υφιστάμενη Υπηρεσία της οποίας συνιστά και το συγκεκριμένο Τμήμα, προσωπικό του οποίου ελεγχόταν με αυτή (**Φ. 258547**). Το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο που διέταξε τη διενέργεια της ΠΔΕ, ήταν ο Γενικός Περιφερειακός Αστυνομικός Διευθυντής Κεντρικής Μακεδονίας, στην αρμοδιότητα του οποίου υπάγονται περισσότερες της μιας Διευθύνσεις Αστυνομίας. Η ανάθεση στον επικεφαλής της Διεύθυνσης Αστυνομίας διασφαλίζει αναμφίβολα εχέγγυα ανεξαρτησίας από τους ελεγχόμενους,

⁹⁸. https://www.synigoros.gr/resources/docs/emhdipa_2017_2018_gr.pdf, σελ. 63 επ.

λόγω αυξημένης ιεραρχικής απόστασης και, επειδή πρόκειται για ΠΔΕ, ήταν σύμφωνη με τις τότε προβλέψεις του ΠΔ 120/2008.

Επίσης, σε μια άλλη υπόθεση, για τη διερεύνηση περιστατικού στο οποίο ενεπλάκησαν αστυνομικοί του Τμήματος Άμεσης Δράσης και της Υποδιεύθυνσης Ασφάλειας Διεύθυνσης Αστυνομίας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, η διαταχθείσα ΠΔΕ ανατέθηκε σε Υποδιευθυντή της Διεύθυνσης Αστυνομίας (Φ. 244537). Ο Μηχανισμός, με το σχετικό του πόρισμα, διαπίστωσε ότι η ΠΔΕ ανατέθηκε σε αξιωματικό της Διεύθυνσης, στην οποία υπηρετεί το σύνολο των αστυνομικών που φέρονται να έχουν εμπλακεί στο υπό διερεύνηση περιστατικό. Επεσήμανε, για το λόγο αυτό, ότι η μη διασφάλιση επαρκούς απόστασης του διενεργούντος από τους αστυνομικούς υπαλλήλους, τις πράξεις των οποίων καλείται να εξετάσει, προσβάλλει το τεκμήριο αμεροληψίας, το οποίο καταρχήν αναγνωρίζεται στον διενεργούντα, εφόσον ο τελευταίος δεν μπορεί, ως εκ της υπηρεσιακής και μόνο θέσης του, να παρέχει εχέγγυα αμερόληπτης κρίσης κατά την εκτέλεση των καθηκόντων που του ανατέθηκαν. Επομένως, λόγω και άλλων διαπιστώσεών του, ο Μηχανισμός πρότεινε τη διενέργεια νέας Προκαταρκτικής Διοικητικής Εξέτασης για την εξέταση του υπό κρίση περιστατικού, στο πλαίσιο της οποίας θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι προαναφερθείσες παρατηρήσεις.

Σε έτερη υπόθεση (Φ. 259551), η οποία αφορούσε στη διερεύνηση των συνθηκών εμπλοκής αστυνομικού με πολίτη σε σταθμό του Μετρό, ο Μηχανισμός με το πόρισμά του ανέπεμψε τη σχετική ΠΔΕ και προς διερεύνηση άλλων ζητημάτων, αλλά ταυτόχρονα διατύπωσε την εύλογη απορία του, ως προς την αντικειμενικότητα και την ανεπηρέαστη χρήση του αποδεικτικού υλικού, την εκφορά της κρίσης και την απροκατάληπτη διενέργεια του συνόλου της εξέτασης και υπενθύμισε τη θέση του ότι θα πρέπει να τηρούνται απαρέγκλιτα τα εχέγγυα της αξιοπιστίας και αδιάβλητης διενέργειας των σχετικών πειθαρχικών ελέγχων, καθώς διαπίστωσε την ανάθεση της διενέργειας της ΠΔΕ σε συνάδελφο του καθ' ου, που υπηρετεί στο ίδιο Αστυνομικό Τμήμα της Αθήνας.

Σε υπόθεση για διερεύνηση καταγγελίας πολίτη (κατόπιν της εγκλήσεώς του) η οποία στρεφόταν, μεταξύ άλλων, και κατά τεσσάρων αστυνομικών, για σωματικές βλάβες, που του προκλήθηκαν κατόπιν συλλήψεώς του για παραβίαση ερυθρού σηματοδότη (Φ. 250693), [παράβαση την οποία αμφισβητεί], μια από τις παρατηρήσεις του Μηχανισμού, ως γενικότερου προβλήματος της ΠΔΕ, αφορούσε στην υπηρεσιακή σχέση του διενεργούντος προκαταρκτικές έρευνες με τους, εμπλεκόμενους στα διερευνώμενα συμβάντα, αστυνομικούς, καθώς εν προκειμένω ότι οι τρεις εκ των τεσσάρων

εμπλεκόμενων, αστυνομικών, από την έρευνα για κακομεταχείριση συλληφθέντος, φέρονταν να υπηρετούν σε **Υπηρεσία Ασφαλείας Διεύθυνσης Αστυνομίας της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης** και η ΠΔΕ ανατέθηκε σε Αστυνομικό Υποδιευθυντή της υπηρεσίας αυτής.

Στο πόρισμα του Μηχανισμού, με το οποίο η έκθεση ΠΔΕ αναπέμφθηκε, επαναλαμβάνεται η γενική του πρόταση, ότι, σε περιπτώσεις καταγγελιών για κακοποίηση κρατουμένων, πρέπει να διασφαλίζεται η αναγκαία **υπηρεσιακή απόσταση του διενεργούντος** την εσωτερική έρευνα, με την ανάθεση της διενέργειας της εξέτασης σε αστυνομικό εκτός της Διεύθυνσης των, εμπλεκόμενων στο καταγγελλόμενο περιστατικό, οργάνων. Αυτό αποτελεί **βασικό εχέγγυο τυπικής αμεροληψίας** της εσωτερικής έρευνας, προς κάθε εξωτερικό παράγοντα, καλόπιστο ή μη. Υπενθυμίστηκε ακόμη η σχετική νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου⁹⁹.

Στις ίδιες επισημάνσεις προέβη ο Μηχανισμός και σε έτερη υπόθεση για την εξακρίβωση των συνθηκών, υπό τις οποίες διέφυγε από ΚΥΤ αλλοδαπός ασυνόδευτος ανήλικος το 2018 και κακοποιήθηκε στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (**Φ. 252323**). Ως προς τον φορέα διενέργειας της ΠΔΕ, ο Μηχανισμός επανέλαβε την πάγια θέση του, για την ανάγκη υπηρεσιακής απόστασης του διενεργούντος ΠΔΕ για κακοποίηση κρατουμένων, καθώς διαπίστωσε ότι η αρχική ΠΔΕ διεξήχθη από αστυνομικό υπηρετούντα σε ΠΡΟΚΕΚΑ της ίδιας Διεύθυνσης Αστυνομίας. Κατόπιν όμως, της νεότερης διαταγής της Διεύθυνσης Αστυνομίας, η συμπληρωθείσα ΠΔΕ διενεργήθηκε από αστυνομικό της Υποδιεύθυνσης Ασφαλείας.

Είναι όμως αναγκαίο να επισημανθεί ότι, σε δυο περιπτώσεις η διενέργεια ΠΔΕ ανατέθηκε σε άλλο πρόσωπο, μετά το αρχικό έγγραφο του Μηχανισμού, ότι θα παρακολουθήσει την εσωτερική διερεύνηση και σχετική παρατήρηση για τη διασφάλιση της απόστασης διενεργούντος και ελεγχόμενων. Η πρώτη περίπτωση (**Φ. 259979**) αφορούσε σε καταγγελίες κρατουμένων ΑΤ της Θεσσαλονίκης σε κλιμάκιο της CPT κατά την επίσκεψή του.

Η δεύτερη (**Φ. 260309**) αφορούσε σε περιστατικό που συνέβη στην Αθήνα το 2019, όπου, κατά τη διάρκεια επεισοδίων, τα οποία έλαβαν χώρα στο πλαίσιο συγκέντρωσης διαμαρτυρίας, ιδιώτης κατήγγειλε (και υπέβαλε

⁹⁹. «...το Δικαστήριο παρατηρεί ότι υπάρχουν στοιχεία ικανά να θέσουν εν αμφιβολώ τον ανεξάρτητο και εμπειροστατωμένο χαρακτήρα των επιδικίων ερευνών. Καταρχήν, σημειώνει ότι τα πρόσωπα, στα οποία ανατέθηκε η διοικητική έρευνα, ήταν συνάδελφοι των αστυνομικών για τους οποίους υπήρχαν υποψίες εμπλοκής...» (απόφαση ΕΔΔΑ της 26.4.2018, Andersen κατά Ελλάδα, §61).

έγκληση σε βάρος αστυνομικών για απρόκλητη σωματική βλάβη) εξύβριση της συζύγου του από αστυνομικούς, βία σε βάρος του και τραυματισμό στο κεφάλι και στον αριστερό του ώμο, όταν επιχείρησε να της ζητήσει το λόγο. Ο αρχικός διενεργών, σύμφωνα με τη σχετική διαταγή διενέργειας της ΠΔΕ, προερχόταν από άλλη Υποδιεύθυνση της ίδιας Διεύθυνσης. Στο αρχικό έγγραφό του, ο Μηχανισμός επεσήμανε ότι η ανάθεση της ΠΔΕ σε ιεραρχικά ανώτερο, των ελεγχόμενων, όργανο, προερχόμενο όμως από την ίδια Διεύθυνση, διασφαλίζει αναμφίβολα εχέγγυα ανεξαρτησίας από αυτούς, λόγω αυξημένης ιεραρχικής απόστασης και επειδή πρόκειται για ΠΔΕ, είναι σύμφωνη με τις προβλέψεις του ΠΔ 120/2008 (υπό την τότε ισχύουσα μορφή του). Ωστόσο, η πρόταση του Μηχανισμού είναι η ανάθεση της έρευνας σε αξιωματικό άλλης διεύθυνσης για όλες τις εσωτερικές έρευνες (ακόμα και υπό τη μορφή ΠΔΕ) που αφορούν στη διερεύνηση περιστατικών, τα οποία σχετίζονται με κακομεταχείριση και που θα μπορούσαν να υπαχθούν στα προβλεπόμενα υπό του άρθρου 10 §1 και αρ. 11 §1 του ΠΔ 120/2008 παραπτώματα. Τη διαπίστωση αυτή επεσήμανε το Αρχηγείο της Αστυνομίας στη ΓΑΔΑ, και με νέα απόφαση του Διευθυντή της ανατέθηκε σε άλλη Υπηρεσία επιπέδου Διεύθυνσης.

Ο Μηχανισμός, όμως, σε μια περίπτωση (Φ. 251366) διαπίστωσε ότι οι απαιτήσεις αντικειμενικότητας και αμεροληψίας, μέσω της αυξημένης ιεραρχικής απόστασης, διασφαλίστηκαν εξ αρχής, παρατήρησε όμως, ότι οι μεταβολές στο πρόσωπο του διενεργούντος θα πρέπει να πραγματοποιούνται σε χρόνο που να διασφαλίζει την απρόσκοπτη ολοκλήρωση, και όχι να κωλύονται οι σχετικές διαδικασίες, λόγω των υπηρεσιακών κρίσεων, ιδιαίτερα δε και σε υποθέσεις, που η ίδια η Υπηρεσία αναγνωρίζει ως εξαιρετικής σοβαρότητας και ιδιαιτερότητας του διερευνώμενου περιστατικού.

Η αρχικά διαταχθείσα Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση (ΠΔΕ), μετά από σχετική διαταγή του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, ανατέθηκε στην αρμόδια Υποδιεύθυνση της ΓΑΔΑ Σε λιγότερο από ένα μήνα, με νεότερη διαταγή, ζητήθηκε, λόγω της εξαιρετικής σοβαρότητας και ιδιαιτερότητας του διερευνώμενου περιστατικού, η συνέχιση και περαιώση της ΠΔΕ, με συνεκτίμηση και ενσωμάτωση στη σχετική δικογραφία των στοιχείων της ποινικής δικογραφίας, από έτερο διενεργούντα ανώτατο Αξιωματικό και τότε Διευθυντή Δ/νσης. Μισό μήνα μετά, ο διενεργών την ΠΔΕ, με σχετικό ΠΔ προήχθη, ενόψει αυτεπάγγελτης αποστρατείας, και με νεότερη διαταγή η συνέχιση και περαιώση της ΠΔΕ ανατέθηκε σε ομοίου βαθμού ανώτατο Αξιωματικό - Υποδιευθυντή της Διεύθυνσης. Σε μια εβδομάδα ενημερώθηκε ο νέος διενεργών και του διαβιβάστηκε ο φάκελος της ΠΔΕ.

Επομένως, για να μην εμποδίζονται οι κρίσεις των ανωτάτων αξιωματικών από τα ανατιθέμενα σε αυτούς καθήκοντα διενέργειας διοικητικών εξετάσεων, ο Μηχανισμός παρατήρησε ότι θα πρέπει, κατά την επιλογή του διενεργούντος έρευνα σε υποθέσεις εξαιρετικής σοβαρότητας, να λαμβάνεται και αυτό υπόψη ή, σε κάθε περίπτωση, τουλάχιστον για τις τακτικές κρίσεις, να καθορίζεται χρόνος διενέργειας πριν την επέλευσή τους, εφόσον το επιτρέπουν οι ισχύουσες διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου. Επίσης, το βασικότερο είναι να ενθαρρυνθούν τα κατά τόπον αρμόδια όργανα να διατάσσουν τη διερεύνηση αντίστοιχων περιστατικών (ειδικά στις περιπτώσεις που έχουν σχετική αρμοδιότητα) και να μην αναμένουν το Αρχηγείο να δώσει σχετική εντολή, αλλά αντίθετα να το ενημερώνουν για τις δικές τους ενέργειες.

Περαιτέρω, σε μια περίπτωση (Φ. 249152) διαπιστώθηκε ότι, σε διαταγή για διενέργεια ΠΔΕ στην Περιφέρεια Κρήτης, τόσο ο αρχικά ορισθείς, όσο και ο μεταγενέστερος ενεργών την ΠΔΕ, ήταν βοηθοί του οργάνου που αποφάσισε τη διενέργεια της ΠΔΕ. Στο πλαίσιο, μάλιστα, του άρθρου 24 §2 του ΠΔ 120/2008, η επιλογή αυτή διασφάλιζε την απαίτηση της διάταξης, ήτοι το διεξάγον την έρευνα όργανο να είναι αυξημένης ιεραρχικής απόστασης, σε σχέση με τους ελεγχόμενους. Ωστόσο, το Τμήμα που ενήργησε στο υπό διερεύνηση περιστατικό, υπάγεται διοικητικά, σύμφωνα με το ΠΔ 7/2017 (Α' 14), στην ίδια Υπηρεσία της Περιφέρειας Κρήτης, όπου υπηρετεί και ο ενεργών την ΠΔΕ.

Επομένως, ο Μηχανισμός πρότεινε σε μελλοντικές τροποποιήσεις του ΠΔ 120/2008 και των οργανικών διατάξεων του Σώματος της Ελληνικής Αστυνομίας, να εξεταστεί η δυνατότητα και η συμβατότητα με το ισχύον πειθαρχικό δίκαιο, προσθήκης ειδικής πρόβλεψης, για ανάθεση διενέργειας των διοικητικών εξετάσεων για το προσωπικό ειδικών Υπηρεσιών των Περιφερειακών Υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας, σε επίπεδο Γενικών Περιφερειακών Αστυνομικών Διευθύνσεων που υπάγονται στον οικείο Διευθυντή, και ειδικά για τα παραπτώματα που σχετίζονται με κακομεταχείριση, σε Ειδική Υπηρεσία, με αρμοδιότητα σε όλη την επικράτεια ή με αντικείμενο τη διενέργεια διοικητικών εξετάσεων.

Σε μια από τις, περιγραφόμενες στη θεματική για τα βασανιστήρια και τις άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου 137^Α ΠΚ, υποθέσεις, σχετικά με κρατούμενο σε Κατάστημα Κράτησης, (Φ. 237463) ο οποίος καταγγέλλει ότι κατέστη θύμα βασανιστηρίων, παράνομων και βίαιων πράξεων από αστυνομικούς, προκειμένου να του αποσπάσουν δείγμα DNA, κατά τη μεταγωγή και παραμονή του σε Διεύθυνση της ΓΑΔΑ, ο Μηχανισμός με το πόρισμά του, που αναπέμπει την ΠΔΕ

για συμπλήρωση, ζήτησε να εξεταστεί το ενδεχόμενο αναβάθμισης του πειθαρχικού ελέγχου σε ΕΔΕ, για λόγους που συνδέονται αφενός με τη βαρύτητα των καταγγελιών και αφετέρου με την αμεροληψία της διαδικασίας, υπενθυμίζοντας τη σχετική πρότασή του¹⁰⁰, που εκ των πραγμάτων είναι δύσκολο να εξασφαλιστεί, όταν ο διενεργών υπηρετεί στην ίδια διεύθυνση με τους ελεγχόμενους αστυνομικούς.

Περαιτέρω, σε μίαν άλλη περίπτωση¹⁰¹ ο Μηχανισμός επεσήμανε την αρχική δυστοκία και αργοπορία στη διοικητική διερεύνηση, η οποία ξεπεράστηκε με τον ορισμό του τελικού διενεργούντος την ΠΔΕ, και μετέπειτα διενεργούντος την ΕΔΕ, και η διερεύνηση έκτοτε φαίνεται να πληροί την προϋπόθεση της απαιτούμενης ταχύτητας, την οποία το ΕΔΔΑ θεωρεί απαραίτητη σε αντίστοιχες περιπτώσεις, παρά την αργοπορημένη παροχή στοιχείων στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Η συγκεκριμένη επισήμανση εδράζεται στην αργοπορημένη αποστολή στοιχείων στο Μηχανισμό, τα οποία απεστάλησαν συγκεκριμένα μετά από δεύτερο έγγραφό του και σχεδόν δυο μήνες μετά το αρχικό έγγραφο, ενώ ακολούθως διαβιβάστηκε στο Μηχανισμό η έκθεση πορίσματος διενεργηθείσας ΕΔΕ.

Ζητήματα σχετικά με τις καταθέσεις μαρτύρων

Τα περισσότερα ζητήματα στο παρόν τμήμα εντοπίζονται στη συγκεκριμένη θεματική.

Αναζήτηση μαρτύρων

Σε υποθέσεις με τις οποίες ασχολήθηκε ο Μηχανισμός, διαπιστώθηκε ότι **δεν κλήθηκαν ή/και δεν κατέθεσαν τρίτοι μάρτυρες, πέραν των αστυνομικών**. Μάλιστα, σε υπόθεση για τη διερεύνηση περιστατικού, στο οποίο ενεπλάκησαν αστυνομικοί του Τμήματος και της Υπηρεσίας Ασφάλειας Διεύθυνσης Αστυνομίας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (**Φ. 244537**),

100. Ειδική Έκθεση Συνηγόρου του Πολίτη, 2017-2018, *Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας*, σελ. 32-33, 63-64 https://www.synigoros.gr/resources/docs/em_hdipa_2017_2018_gr.pdf, σελ. 63 επ.

101. Περιγραφόμενης στη θεματική με τις προσβολές κατά της ζωής: στο κέντρο της Αθήνας, με αστυνομικό προσωπικό που επελήφθη μετά από εντολή του Κέντρου για καταγγελία απόπειρας ληστείας σε κοσμηματοπωλείο, και άσκησε σωματική βία για τη δέσμευση και χειροπέδηση τραυματισμένου προσώπου, το οποίο μετέχθη στο νοσοκομείο, όπου διαπιστώθηκε ο θάνατός του (**Φ. 251366**).

από το περιεχόμενο του πορίσματος προκύπτει ότι δεν εξετάστηκαν οι καταγγελίες που αφορούσαν σε εξευτελιστική συμπεριφορά. Αντίθετα, το πόρισμα αρκέστηκε στο γεγονός ότι, τόσο οι καταγγέλλοντες, όσο και οι υπόλοιποι, εμπλεκόμενοι στο περιστατικό, πολίτες κατέθεσαν ότι οι αστυνομικοί δεν τους εξύβρισαν, ενώ δεν εξετάστηκαν οι, παρόντες στο περιστατικό, πολίτες και έγιναν αποδεκτές, ως ακριβείς, στο σύνολό τους οι καταθέσεις και έγγραφες εξηγήσεις των, εμπλεκομένων στην υπόθεση, αστυνομικών, παρά το γεγονός ότι είναι πανομοιότυπες και, ως εκ τούτου, το περιεχόμενό τους θα έπρεπε να μη ληφθεί υπόψη, δεδομένης της προφανούς έλλειψης οποιασδήποτε αποδεικτικής αξίας.

Περαιτέρω, ακόμα και όταν πρόκειται για, μη εμπλεκόμενο στο περιστατικό, αστυνομικό (αλλά, επί παραδείγματι, για τον **αξιωματικό υπηρεσίας, Φ. 232460**, όπου αντικείμενο διερεύνησης ήταν τυχόν πρόκληση βλάβης της σωματικής ακεραιότητας των κρατούμενων σε κρατητήρια της ΓΑΔΑ), ο Μηχανισμός τονίζει την ανάγκη ανεύρεσης μαρτυριών τρίτων προσώπων, ως εχέγγυο αμεροληψίας και ανεξαρτησίας της έρευνας, όπως άλλωστε απαιτεί και η νομολογία του ΕΔΔΑ, η οποία θα αναλυθεί και κατωτέρω. Συγκεκριμένα, σε υπόθεση διερεύνησης καταγγελίας άσκησης βίας σε κρατούμενους Καταστήματος Κράτησης (**Φ. 249152**) από ειδική μονάδα της αστυνομίας, κατά τη διενέργεια γενικής έρευνας για ανεύρεση παράνομων αντικειμένων μετά από απόπειρα απόδρασης κρατούμενου, ο Μηχανισμός διαπίστωσε ότι δεν κλήθηκε κανένας **εκ των κρατούμενων** να καταθέσει (ούτε κατέθεσε) στη διοικητική εξέταση, με το επιχείρημα ότι η εξέτασή τους στο πλαίσιο αυτής, δεν έχει να εισφέρει τίποτα στη διερεύνηση του περιστατικού. Ζητήθηκε, επομένως, η επιλογή αυτή να επανεξεταστεί, καθώς και να αναζητηθούν, να περιληφθούν στο φάκελο και να αξιολογηθούν καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων - παθόντων ή προσώπων μη αστυνομικών και του **ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού του ιατρείου του Καταστήματος Κράτησης**, σχετικά με το αν εξετάστηκε ή μετήχθη στο νοσοκομείο κάποιος κρατούμενος.

Σε υπόθεση με καταγγελία κρατούμενου για βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου 137^Α ΠΚ, σε Υπηρεσία της ΓΑΔΑ, κατά την απόσπαση δείγματος DNA (**Φ. 237463**), δεν κλήθηκε να καταθέσει ο ίδιος ο καταγγέλλων (παρά τον ισχυρισμό του ότι δύναται να αναγνωρίσει κάποιους από τους αστυνομικούς, εξαιτίας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που εντόπισε), ούτε οι αυτόπτες και αυτόκοι **μάρτυρες συγκρατούμενοι** (στο ίδιο κελί, στα γειτονικά κελιά, στην πλησιέστερη ακτίνα στο χώρο όπου έγινε η λήψη), ο τότε **συνήγορος υπεράσπισης** του καταγγέλλοντος (ο οποίος το βράδυ της ίδιας μέρας που μετέβη

σε αυτή βρήκε τον εντολέα του σοβαρά χτυπημένο) και οι **σωφρονιστικοί υπάλληλοι**. Η όλη πειθαρχική διαδικασία εξαντλήθηκε αποκλειστικά στις έγγραφες εξηγήσεις των δύο ελεγχόμενων αστυνομικών, ενώ στο πλαίσιο αυτής δεν προέκυψαν ούτε καν τα ονοματεπώνυμα των αστυνομικών του κλιμακίου που μετέβη στην Υπηρεσία για τη διενέργεια της πραγματογνωμοσύνης, αλλά ακόμη και του ακριβούς αριθμού τους, με αποτέλεσμα να μην προκύπτουν οι τυχόν υπεύθυνοι για το συμβάν.

Σε άλλη υπόθεση, με καταγγελία για ξυλοδαρμό κατά την προσαγωγή με περιπολικό και κατά την παραμονή στο Α.Τ. (**Φ. 260305**), ο καταγγέλλων προσκλήθηκε να καταθέσει στο πλαίσιο της διοικητικής εξέτασης με μήνυμα ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, ενώ δεν προέκυψε από το φάκελο της υπόθεσης ότι αναζητήθηκε, ώστε να εντοπιστεί και να καταθέσει **άλλο άτομο, που βρισκόταν εντός του περιπολικού με τον καταγγέλλοντα**.

Την ανάγκη εξέτασης μάρτυρα, λόγω των ειδικών του γνώσεων και οδηγιών που τυχόν παρείχε, και τις οποίες επικαλούνται οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί ως, νομιμοποιητικό της συμπεριφοράς τους, επιχείρημα, επικαλέστηκε ο Μηχανισμός σε μια υπόθεση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η διοικητική εξέταση αφορούσε στην τοποθέτηση διοικητικά κρατούμενου, κατά τη διάρκεια της μεταγωγής του, στο πορτμπαγκάζ του υπηρεσιακού οχήματος με το οποίο διενεργήθηκε η μεταγωγή (**Φ. 258547**). Ο Μηχανισμός ζήτησε την εξέταση της μόνης μη αστυνομικού μάρτυρα, η οποία είχε, και λόγω της ιδιότητας του ιατρού, ενεργό συμμετοχή στην υπόθεση, καθώς επρόκειτο για **ιδιώτη ιατρό δερματολόγο, που εξέτασε τους κρατούμενους**, ώστε να διαπιστωθεί η παροχή ή μη οδηγιών πρόληψης και ο φόβος που επικράτησε, λόγω της εκδήλωσης κρούσματος μεταδοτικής ασθένειας, ούτως ώστε, τυχόν να επιβεβαιωθούν οι ισχυρισμοί των ελεγχόμενων, αλλά κυρίως για να διασφαλιστούν οι απαιτήσεις για την αποτελεσματικότητα της έρευνας και να τηρηθούν οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τα άρθρα 3 και 14 της ΕΣΔΑ.

Στην έννοια του **τρίτου μάρτυρα** ο Μηχανισμός, πέραν των μη αστυνομικών, ενέταξε και **κάθε πρόσωπο που δεν είχε εκ του νόμου ή εκ των καθηκόντων του ευθύνη επίβλεψης προσώπων**. Χαρακτηριστικά, σε υπόθεση για την εξακρίβωση των συνθηκών, υπό τις οποίες αλλοδαπός ασυνόδευτος ανήλικος το 2018 διέφυγε από ΚΥΤ και κακοποιήθηκε (**Φ. 252323**), ο Μηχανισμός, αφού επισήμανε ότι οι εξετασθέντες αστυνομικοί είναι αυτοί που είχαν την ευθύνη της επίβλεψης των αστυνομικών της βάρδιας κατά την κρίσιμη ημερομηνία, αλλά και οι άλλες δύο καταθέσεις μαρτύρων προέρχονταν από, επίσης υπεύθυνες για τους ανήλικους, (από την **υπεύθυνη του ΚΥΤ και την προσωρινή Επίτροπο του ανηλίκου**) ζήτη-

σε να αναφέρονται με την ορθή ιδιότητα στην έκθεση πορίσματος και να εξεταστούν και τρίτα πρόσωπα που δεν είχαν ευθύνη επίβλεψης.

Σε περιπτώσεις **διαδηλώσεων-δημοσίων συναθροίσεων**, όπου κατά τη λήψη μέτρων τάξης από την Ελληνική Αστυνομία διενεργείται διοικητική εξέταση για καταγγελίες άσκησης βίας και προσβολών εννόμων αγαθών, όπως η σωματική ακεραιότητα ή η υγεία, ο Μηχανισμός διαπιστώνει ότι δεν καλούνται πάντοτε **αυτόπτες μάρτυρες διαδηλωτές**. Συγκεκριμένα, σε υπόθεση διοικητικής διερεύνησης αναφορικά με πορεία διαμαρτυρίας στην Αθήνα το 2019, όπου σημειώθηκαν επεισόδια μεταξύ των συμμετεχόντων στην πορεία και αστυνομικών δυνάμεων και υπήρξε τραυματισμός διαδηλωτή (**Φ. 255601**), ο Μηχανισμός διαπίστωσε την έλλειψη τρίτων, μη αστυνομικών, μαρτύρων αλλά και την έλλειψη καταγραφικού υλικού από κάμερες και επεσήμανε ότι η λήψη καταθέσεων στο πλαίσιο της ΕΔΕ, στο μέτρο που υπήρχε μαζική παρουσία προσώπων στα συμβάντα, θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνει και αυτόπτες μάρτυρες εκ μέρους των διαδηλωτών. Η αξιολόγηση συχνά αντικρουόμενων καταθέσεων, αποτελεί σύνηθες βάρος, στο πλαίσιο διενέργειας ΕΔΕ, και εάν από αυτές προκύπτουν εύλογες αμφιβολίες για την ύπαρξη πειθαρχικών ευθυνών, αυτό πρέπει να αναγράφεται και να αιτιολογείται, ως εχέγγυο αμεροληψίας της έρευνας.

Να αναζητηθούν μαρτυρίες τρίτων προσώπων, πέραν των αστυνομικών, που να ήταν παρόντα στη διαμαρτυρία ή στο συμβάν, λχ, από τους διοργανωτές και να ληφθούν αντίγραφα των ενόρκων καταθέσεων, κατά τον ΚΠΔ, που περιλήφθησαν στην ποινική δικογραφία ή να κληθούν εκ νέου σε εξέταση (ανάλογα με την κρίση του διενεργούντος), έκρινε αναγκαίο ο Μηχανισμός σε διενεργούμενη ΠΔΕ για να αποδειχθεί η επικαλούμενη από την έκθεση πορίσματος, βάσει των καταθέσεων των αστυνομικών, αναγκαιότητα της επιλογής των ηπιότερων μέσων, η αμυντική στάση των αστυνομικών της διμοιρίας και η μη άσκηση βίας, με τη χρήση αστυνομικής ράβδου. Πρόκειται για υπόθεση με δημόσια συγκέντρωση - συνάθροιση το 2018 έξωθεν Πρεσβείας στην Αθήνα, όπου καταγγέλθηκε ο τραυματισμός ιδιώτη από αστυνομικούς (**Φ. 247416**).

Στο πλαίσιο διοικητικής διερεύνησης υπόθεσης καταγγελιών για άσκηση σωματικής βίας από αστυνομικούς, σε βάρος του καταγγέλλοντος προσώπου και των ανηλικών αλλοδαπών εντολών της, το 2016 (**Φ. 260526**), ο Μηχανισμός διαπίστωσε ότι **δεν αναζητήθηκαν, προκειμένου να εξεταστούν, οι τρίτοι αυτόπτες μάρτυρες που κατέθεσαν στο ακροατήριο του ποινικού δικαστηρίου**, ενώ αντίθετα εξετάστηκαν προφορικά οι δυο από τους τρεις, εμπλεκόμενους στο περιστατικό, αστυνομικούς στην έδρα

άλλης Υπηρεσίας, παρότι από τις ένορκες καταθέσεις τους στο Δικαστήριο προκύπτει ότι δεν ήταν αυτόπτες μάρτυρες του καταγγελλόμενου περιστατικού άσκησης βίας από τον τρίτο αστυνομικό. Σε μια περίπτωση όμως, παρατηρήθηκε και το αντίθετο, στην έκθεση πορίσματος να αποτυπώνονται σημεία καταθέσεων των μαρτύρων από τις σχετικές εκθέσεις ένορκης εξέτασης, τα οποία αποτυπώνουν χρονικά όλο το διάστημα του περιστατικού της υπόθεσης και θεωρήθηκαν σημαντικά, όμως το περιεχόμενο αυτών, ως προς τα αναφερόμενα στην έκθεση, δεν κατορθώθηκε να διερευνηθεί περαιτέρω στο πλαίσιο της ποινικής προανάκρισης (Φ. 251366).

Στις περιπτώσεις διοικητικών εξετάσεων, με καταγγέλλοντα και θύμα αλλοδαπό, ο Μηχανισμός ελέγχει πάντα την εξέτασή του στο πλαίσιο της διοικητικής έρευνας. Χαρακτηριστικά, ο Μηχανισμός επεσήμανε σε μια υπόθεση ότι η μετοίκηση του θύματος σε άλλη χώρα, δεν διευκολύνει την αποτελεσματική αναζήτηση της αλήθειας, ωστόσο δεν αποδυναμώνει σε καμία περίπτωση την ανάγκη επιδίωξης της άρτιας διεξαγωγής της διοικητικής διερεύνησης, σύμφωνα με τις αρχές της νομιμότητας και της χρηστής διοίκησης και την κρατική υποχρέωση για προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως όταν η καταγγελία αφορά σε ένα τόσο σοβαρό αδίκημα, όπως η πρόκληση βασανιστηρίων από τα σώματα ασφαλείας (Φ. 233679).

Σε διαβιβασθείσες, στο Μηχανισμό, εκθέσεις πορισμάτων διοικητικών εξετάσεων, με θύματα καταγγέλλοντες αλλοδαπούς, οι ενεργούντες επικαλούνται τη μη ανεύρεση των θυμάτων, ωστόσο, για την εξακρίβωση των συνθηκών, υπό τις οποίες αλλοδαπός ασυνόδευτος ανήλικος το 2018 διέφυγε από ΚΥΤ και κακοποιήθηκε (Φ. 252323), επισημάνθηκε ότι, δεδομένου του χρονικού διαστήματος που μεσολάβησε μεταξύ του συμβάντος και κατάθεσης τον Φεβρουάριο 2019 για μη ανεύρεση ούτε του καταγγέλλοντα, ούτε αυτοπτών μαρτύρων, πράγματι δεν θα ήταν δυνατό να βρίσκονται στο ΚΥΤ, δεδομένου του ανώτατου χρόνου που ορίζει ο Ν. 4375/2016 για την παραμονή στο ΚΥΤ, και δη σε 25 ημέρες. Ωστόσο, αν η διοίκηση του ΚΥΤ είχε πληροφορήσει τον διενεργούντα για το ποια άτομα είχε τοποθετήσει, κατά το χρόνο του περιστατικού, στον ίδιο χώρο και στο συγκεκριμένο οικίσκο (container) με τον καταγγέλλοντα, θα ήταν σε θέση να αναζητήσει τους συγκρατούμενους ανήλικους του αλλοδαπού στο συγκεκριμένο χώρο.

Η αναζήτηση των θυμάτων σε μακρό χρόνο μετά το περιστατικό (3 έτη μετά) επισημάνθηκε και σε άλλη υπόθεση διοικητικής εξέτασης, με θύματα ανήλικους αλλοδαπούς, ότι αποβαίνει σε βάρος της αποτελεσματικότη-

τας της εσωτερικής διερεύνησης, ωστόσο μαρτυρίες μερικών εκ των ανηλίκων καταγγελλόντων, ανευρίσκονται σε ένορκες βεβαιώσεις ενώπιον συμβολαιογράφου οι οποίες φέρονται να προσκομίσθηκαν και θα πρέπει να αξιοποιηθούν (Φ. 260526). Παρά τα ανωτέρω, όμως, σε μια περίπτωση (Φ. 246103), μετά από πρόταση του Μηχανισμού για να τεκμηριωθεί μια καταγγελία, η οποία είχε κριθεί από τη διοικητική εξέταση ως αόριστη, λόγω προέλευσης από υπαρκτό πρόσωπο που δεν επανήλθε στην καταγγελία με νεότερο e-mail, απεστάλησαν, κατά τη συμπλήρωση της διοικητικής εξέτασης, e-mail από τον ενεργούντα προς τον φερόμενο αποστολέα, προς παροχή περισσότερων στοιχείων (με διαφορά ενός μήνα), στα οποία δεν έλαβε απάντηση.

Ο Μηχανισμός¹⁰², σε υπόθεση προσαγωγής δυο πολιτών σε ΑΤ της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, μετά από διαπληκτισμό τους με πλήρωμα περιπολικού, όπου μάλιστα είχε προκληθεί στη μια εξ αυτών ελαφριά σωματική βλάβη στο αριστερό της χέρι (Φ. 253320), επεσήμανε ότι δεν μπορεί να βασίζεται η κρίση για το έωλο των ισχυρισμών περί τραυματισμού, στο επιχείρημα ότι, αν και στην καταγγελία γίνεται λόγος για την παρουσία αυτοπτών μαρτύρων, εντούτοις, η τραυματισθείσα δεν κατέβαλε καμία προσπάθεια στο να ανευρεθούν αυτοί, καθώς αυτό αποτελεί μετάθεση των καθηκόντων του διενεργούντος την ΠΔΕ, σύμφωνα με τα άρθρα 24 §3 και 33 §1 του ΠΔ 120/2008. Επίσης, σε άλλη υπόθεση (Φ. 242623), ο Μηχανισμός, αφού διαπίστωσε ότι η συμπλήρωση της διοικητικής εξέτασης έγινε σύμφωνα με τις επισημάνσεις του, παρατήρησε, ωστόσο, ότι θα πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια να αναζητούνται πληροφορίες από μάρτυρες για αποδεικτικά στοιχεία, ώστε να μπορούν να ανευρεθούν μεν από τον ενεργούντα την έρευνα, αλλά να μην εναπόκειται σε αυτούς η προσκόμισή τους, καθώς ο ενεργών διαθέτει τις αρμοδιότητες και εξουσίες για τη συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού με τις ενέργειές του¹⁰³.

102. Έχοντας υπόψη τα ανωτέρω και τις διατάξεις του ΠΔ 120/2008, καθώς και το σκοπό της πειθαρχικής διαδικασίας.

103. Σύμφωνα με το άρθρο 24 §3 του ΠΔ 120/2008, ο ενεργών την ΠΔΕ «εξετάζει τους μάρτυρες, συλλέγει κάθε αποδεικτικό στοιχείο προς διαπίστωση τέλεσης ή μη πειθαρχικού παραπτώματος» και δεδομένων των προβλέψεων των άρθρων 8 παρ. 1 και 33 §1 του ΠΔ 120/2008 διαθέτει αρμοδιότητες και εξουσίες για τη συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού με τις ενέργειές του, χωρίς να απαιτείται να προσκομιστεί αυτό από τους μάρτυρες.

Αξιολόγηση μαρτυρικών καταθέσεων

Το πειθαρχικό δίκαιο του αστυνομικού προσωπικού (ΠΔ 120/2008) περιλαμβάνει συγκεκριμένες ρυθμίσεις για τα αποδεικτικά μέσα, την εξέταση μαρτύρων και το περιεχόμενο του πορίσματος των διοικητικών εξετάσεων (άρθρα 8 §1, 24 §3, 29 §1 και 33 §1). Ένας εκ των βασικών κανόνων της ποινικής δικονομίας, είναι αυτός της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας των δικαστικών αποφάσεων¹⁰⁴, κατοχυρώνεται δε στο άρθρο 139 ΚΠΔ και, με βάση την πρόβλεψη του άρθρου 8 §2 ΠΔ 120/2008, τυγχάνει εφαρμογής και στις διοικητικές εξετάσεις. Μπορεί στο άρθρο 29 του ΠΔ 120/2008 να μη γίνεται ειδική αναφορά στα μέρη του Πορίσματος και στην ανάγκη αιτιολογίας της κρίσης του διενεργούντος την ΠΔΕ, όπως στο προϊσχύσαν άρθρο 29 του ΠΔ 22/1996, αλλά παγίως, σε εκθέσεις του, ο Συνήγορος έχει τονίσει την ανάγκη τήρησης της αρχής της πλήρους αιτιολογίας¹⁰⁵ σύμφωνα με την οποία η αιτιολογία δεν μπορεί να είναι τυπική, εφόσον σκοπείται η ουσιαστική ορθότητα των δικαιοδοτικών κρίσεων. Η τυπική αξιολόγηση των διαθέσιμων αποδεικτικών μέσων (ιδίως με την ολική αναφορά της πειθαρχικής κρίσης στο διατακτικό, χωρίς παράθεση κρίσιμων πραγματικών περιστατικών) και η επιλεκτική αξιοποίηση αποδεικτικών μέσων, αποτελούν τύπους πλημμέλειας που παραβιάζουν την προαναφερθείσα αρχή. Την ανάγκη τήρησης της αρχής της πλήρους αιτιολογίας στα πορίσματα διοικητικών εξετάσεων τονίζει ο Μηχανισμός (Φ. 249152, 254614) και η αξιοποίηση των μαρτυρικών καταθέσεων αποτελεί τμήμα της πλήρους αιτιολογίας.

Περαιτέρω, όπως είναι γνωστό, σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ¹⁰⁶, για την αναγκαιότητα αξιολόγησης του συνόλου των καταθέσεων μιας διοικητικής εξέτασης (στην έκθεση πορίσματος) και των καταθέσεων των αστυνομικών: «στην ένορκη διοικητική εξέταση χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικά μέτρα και σταθμά κατά την αξιολόγηση των μαρτυρικών καταθέσεων, καθώς οι καταθέσεις των πολιτών που συμμετείχαν στο περιστατικό θεωρήθηκαν υποκειμενικές, ενώ εκείνες των αστυνομικών όχι. Ωστόσο, έπρεπε να έχει αμφισβητηθεί η αξιοπιστία και των τελευταίων, καθώς αντικείμενο της ένορκης διοικητικής εξέτασης ήταν να διαπιστω-

104. Όπως και των βουλευμάτων, καθώς και των διατάξεων (ανακριτή ή εισαγγελέα).

105. Ειδική Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη 2004 με Θέμα: «Πειθαρχική - Διοικητική Διερεύνηση Καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών υπαλλήλων», σελ. 60, <https://www.synigoros.gr/resources/docs/astinomikoi.pdf>.

106. Βλ. σκ. 60 της Απόφασης 24.5.2007, ΔΖ κατά Ελλάδας, αριθ. προσφ. 17060/03 και σκ. 47 της Απόφασης 14.1.2010, ΠΓ κατά Ελλάδας, αριθ. προσφ. 2945/07 και απόφαση ΕΔΔΑ της 26.4.2018 Andersen κατά Ελλάδας, παρ. 61.

θεί επίσης αν οι αστυνομικοί υπείχαν πειθαρχικές ευθύνες» (σκ. 60 της Απόφασης 24.5.2007, ΔΖ κατά Ελλάδας, αριθ. προσφ. 17060/03 και σκ. 47 της Απόφασης 14.1.2010, Π.Γ. κατά Ελλάδας, αριθ. προσφ. 2945/07). Έχοντας αυτό υπόψη και στο πλαίσιο διασφάλισης της αμεροληψίας μιας διοικητικής εξέτασης, ο Μηχανισμός εξέτασε, σε όλες τις υποθέσεις με τις οποίες ασχολήθηκε, τον τρόπο αξιολόγησης των καταθέσεων στο πόρισμα μιας διοικητικής εξέτασης, και συγκεκριμένα επισημαίνει ότι, με βάση την ανωτέρω παραδοχή της νομολογίας του ΕΔΔΑ, θα πρέπει να τηρούνται ίσες αποστάσεις από τον διενεργούντα τη διοικητική έρευνα, ως προς την εκτίμηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών του καταγγέλλοντος και των εμπλεκόμενων αστυνομικών.

Με βάση τα ανωτέρω, ο Μηχανισμός έκρινε ότι η απόρριψη, σε έκθεση πορίσματος, ισχυρισμών ανηλίκου για κακοποίηση, ως ανυπόστατων, επί τη βάση μιας κατάθεσης μάρτυρα, με γενική αναφορά στο ζωηρό του χαρακτήρα, δεν θεμελιώνεται αξιόπιστα, καθώς δεν τηρούνται ίσες αποστάσεις από τις καταθέσεις των αστυνομικών (Φ. 252323). Επίσης, η παραδοχή ότι οι ισχυρισμοί της καταγγέλλουσας «δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα», καθώς δεν επιβεβαιώθηκαν από τους εξετασθέντες, πλην αυτής μάρτυρες –κατά κύριο λόγο αστυνομικούς– (Φ. 252676), χωρίς να παρέχεται τεκμηρίωση στο πόρισμα γιατί αυτές βαρύνουν περισσότερο από αυτήν της ενδιαφερομένης, πλήττει την αμεροληψία, την αποτελεσματικότητα και την αντικειμενικότητα της διοικητικής διερεύνησης.

Σε μια περίπτωση ΕΔΕ, όπου διαπίστωσε ο Μηχανισμός έλλειψη τρίτων, μη αστυνομικών, μαρτύρων αλλά και την έλλειψη καταγραφικού υλικού από κάμερες, που θα αποτελούσε αντικειμενικό αποδεικτικό στοιχείο, επεσήμανε ότι η τυχόν διαμόρφωση πεποίθησης περί μη πειθαρχικής ευθύνης, εν προκειμένω μόνον **σε σοβαρές αμφιβολίες** περί της αλήθειας των ισχυρισμών του καταγγέλλοντος θα μπορούσε να στηριχθεί, ενώ η αναφορά στο πόρισμα της ΕΔΕ για εικασίες και πιθανούς λόγους αντεκδίκησης από την πλευρά του καταγγέλλοντος, εγείρει αμφιβολίες για τον ανεξάρτητο και εμπεριστατωμένο χαρακτήρα των πειθαρχικών ερευνών (Φ. 234634). Με την αντίστοιχη παρατήρησή του, για τις σοβαρές αμφιβολίες περί της αλήθειας των ισχυρισμών του καταγγέλλοντος, ο Μηχανισμός διαπίστωσε σε άλλη υπόθεση ότι, μετά τη συμπλήρωση της ΠΔΕ, η έκθεση πορίσματος συμπληρώθηκε με αναφορά στις σοβαρές αμφιβολίες από τις αντικρουόμενες καταθέσεις, τις οποίες είχε επισημάνει ο Μηχανισμός και εξαλειφθηκε η πιθανολόγηση της αναξιοπιστίας της καταγγελίας των κρατουμένων και συγκεκριμένα ότι υπέβαλαν μήνυση λόγω της, σε βάρος τους, αντίστοιχης από τους αστυνομικούς (Φ. 232460 και 232061).

Ο Μηχανισμός, μάλιστα, έχει προτείνει (Φ. 245786) τη συμπλήρωση του διατακτικού έκθεσης πορίσματος με διατύπωση που προσιδιάζει (όχι απλώς «δεν επιβεβαιώνονται» τα καταγγελλόμενα, αλλά «δεν επιβεβαιώνονται πέραν πάσης αμφιβολίας») στη διατύπωση του σκεπτικού του για την αξιολόγηση των καταθέσεων, αφού διαπίστωσε ότι το συμπέρασμα εμφανίζεται αιτιολογημένο ως προς το περιεχόμενο των καταθέσεων, αλλά και ως προς την αρχή της δίκαιης δίκης που επικαλείται, και ειδικότερα του τεκμηρίου αθωότητας.

Περαιτέρω, όμως, ο Μηχανισμός διαπίστωσε, σε μια περίπτωση διοικητικής εξέτασης, ότι ο διενεργών υιοθετεί σχεδόν αυτολεξεί τις καταθέσεις του ελεγχόμενου αστυνομικού και των συναδέλφων του, παραγνωρίζοντας, σαν να μην υπήρχαν, τις καταθέσεις των αυτοπτών και των λοιπών μαρτύρων, την παραπεμπτική ιατροδικαστική έκθεση και τη συναφή ιατρική γνωμάτευση, παρά την σχετική εντολή από την προϊστάμενή του Υπηρεσία προς συμπλήρωση της ΠΔΕ, λόγω της ανεπάρκειας ως προς την αιτιολόγηση των προτάσεων της αρχικής έκθεσης πορίσματος. Παρόλα αυτά, και με δεδομένο ότι η συμπληρωθείσα έκθεση πορίσματος ήταν το ίδιο συνοπτική με την αρχική, ο Μηχανισμός διαπίστωσε τη μη εμπεριστατωμένη και ειδική αιτιολογία του διατακτικού, με επίκληση και της σχετικής νομολογίας του ΕΔΔΑ¹⁰⁷, και πιο συγκεκριμένα ότι η έρευνα που διεξάγεται από την αστυνομία, αφορά σε συμπεριφορά αστυνομικού και περιορίζεται κατά κύριο λόγο σε καταθέσεις αστυνομικών, δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητη και, κατ' επέκταση, αποτελεσματική.

Ένα άλλο πρόβλημα που εντοπίζεται με τις καταθέσεις των μαρτύρων στη διοικητική διερεύνηση, είναι **η μη υποβολή των αναγκαίων ερωτήσεων προς αυτούς**. Ο Μηχανισμός κατά την εξέταση του φακέλου της διοικητικής εξέτασης, και έχοντας υπόψη το αντικείμενο της διερεύνησης και το περιεχόμενο των καταθέσεων, έχει ζητήσει να εξεταστούν μάρτυρες και να ερωτηθούν επί συγκεκριμένων ζητημάτων, για τα οποία ωστόσο δεν ερωτήθηκαν. Χαρακτηριστικά, ο Μηχανισμός είχε αναπέμψει προς συμπλήρωση ΠΔΕ και μεταξύ άλλων είχε ζητήσει να εξεταστεί κατά πόσον οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί ενήργησαν έναντι των εγκαλούντων αμυνόμενοι, και αν τηρήθηκε το αναγκαίο μέτρο άμυνας. Από την συμπληρωθείσα ΠΔΕ, όμως, και από μία επισκόπηση των επιμέρους καταθέσεων, δεν προέκυψε ότι οι μάρτυρες που κλήθηκαν ρωτήθηκαν σχετικά, προκειμένου να διερευνηθούν και διευκρινιστούν τα διαλαμβανόμενα στην έγκληση. Η συμπληρωθείσα ΠΔΕ, αντιθέτως, ερευνά άλλο ερώτημα, εξετάζει στοιχεία

107. Υπόθεση *Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν*, Απόφαση 7.5.2015.

συναφή με το ερώτημα και υπό το πρίσμα αυτού, ενώ οι εμπλεκόμενοι, που έχουν καταθέσει ως μάρτυρες στο πλαίσιο της ΠΔΕ, δεν έχουν ερωτηθεί ή τοποθετηθεί ως προς το ζήτημα αν οι αστυνομικοί έκαναν χρήση βίας και ποιας μορφής στο πλαίσιο της άσκησης άμυνας από την πλευρά τους, και αν τηρήθηκε το μέτρο νόμιμης άμυνας, το οποίο αποτελεί και καθοριστικό κριτήριο για τη νομιμότητα των ενεργειών των αστυνομικών οργάνων, και για το λόγο αυτό αναπέμφθηκε εκ νέου προς συμπλήρωση (Φ. 231694).

Για να εντοπιστεί και αξιολογηθεί η αναπτυχθείσα επιχειρησιακή συμπεριφορά των αστυνομικών σε περιστατικό άσκησης βίας για προσαγωγή σε Α.Τ. της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (Φ. 249150), ζητήθηκε από το Μηχανισμό να εξεταστούν συμπληρωματικά οι μάρτυρες που πρότεινε η εγκαλούσα, σχετικά με το ζήτημα αν έφερε εκδορές εξωτερικά και αν ζήτησε ιατρό, ενόσω παρέμεινε στο ΑΤ, καθώς και να εξεταστεί η ίδια, σχετικά με τον τρόπο ακινητοποίησής της και επιβίβασης στο υπηρεσιακό όχημα, και περαιτέρω αν έφερε σημάδια ή εκδορές, εξαιτίας της συμπεριφοράς αυτής. Επίσης, ζητήθηκε από το Μηχανισμό να εξεταστεί ο Διοικητής του ΑΤ για το αν ενημερώθηκε για τη μετάβαση προηγουμένως ή μετά το περιστατικό, τι καθήκοντα είχαν ανατεθεί στον Υποδιοικητή σχετικά με τους ελέγχους, καθώς και να υποβάλουν συμπληρωματική αναφορά - εξηγήσεις οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί για ποιο λόγο εκλήθησαν ενισχύσεις από το ΑΤ, ποιοί εκ των, παρόντων στο σημείο, αστυνομικών επελήφθησαν του περιστατικού και ποια ηπιότερα μέσα χρησιμοποιήθηκαν για την ακινητοποίηση. Προκειμένου να διασταυρωθεί ισχυρισμός του ελεγχόμενου αστυνομικού στο απολογητικό του υπόμνημα, ζητήθηκε σε άλλη υπόθεση, σχετικά με προσαγωγή και κράτηση πολίτη για έλεγχο δικαστικών εκκρεμοτήτων (Φ. 264152), να ελεγχθούν μέσω συμπληρωματικών καταθέσεων των αστυνομικών τα χαρακτηριστικά του οχήματος, με το οποίο ο πολίτης πήγε στο Α.Τ., επισημαίνοντας σχετικές αναφορές στις καταθέσεις των μαρτύρων.

Σε μια ακόμη περίπτωση, ο Μηχανισμός διαπίστωσε ότι, αν και προέκυψε από την καταγγελία, δεν υποβλήθηκε ερώτηση στους μάρτυρες σχετικά με τη συμπεριφορά των αστυνομικών. Συγκεκριμένα, δεν προέκυψε από το πόρισμα της ΠΔΕ ότι εξετάστηκαν οι καταγγελίες που αφορούσαν στην εξευτελιστική συμπεριφορά των αστυνομικών οργάνων σε βάρος των καταγγελλόντων, αφού ο διενεργών αρκέστηκε στο γεγονός ότι τόσο οι καταγγέλλοντες, όσο και οι υπόλοιποι, εμπλεκόμενοι στο περιστατικό, πολίτες κατέθεσαν ότι οι αστυνομικοί δεν τους εξύβρισαν και δεν ζήτησε από τους, παρόντες στο περιστατικό, πολίτες να καταθέσουν τα όσα υπέπεσαν στην αντίληψη τους, για τα όσα αναφέρονται από τους καταγγέλλοντες σχετικά με αυτό το ζήτημα (Φ. 244537).

Ο Μηχανισμός σε μια περίπτωση διοικητικής διερεύνησης, μετά από επίκληση της σχετικής νομολογίας του ΕΔΔΑ για την ανεξαρτησία της έρευνας¹⁰⁸ και τις ίσες αποστάσεις από τις καταθέσεις, διαπίστωσε ότι η έκθεση πορίσματος αναφερόταν στη διάσταση των απόψεων του καταγγέλλοντος για το χρόνο τέλεσης της καταγγελλθείσας πράξης και δεν προσπάθησε να εξηγήσει την εν λόγω διαφοροποίηση, με αναγωγή και έρευνα στα υπάρχοντα έγγραφα. Αντίθετα, στους ισχυρισμούς του ελεγχόμενου αστυνομικού δεν εντοπίζει διάσταση, ούτε όμως διερευνά και την απόσταση του καταγγελλομένου από τον τόπο τέλεσης. Επίσης, ενώ στην κατάθεση του αυτόπτη μάρτυρα της συνάντησης του καταγγέλλοντος με τους δράστες, ο ίδιος ερωτάται αν γνωρίζει τον ελεγχόμενο αστυνομικό, εντούτοις δεν του επιδείχθηκαν φωτογραφίες του αστυνομικού, για να προκύψει αν, μεταξύ των προσώπων που είδε να συναντώνται με τον καταγγέλλοντα, ήταν ο ελεγχόμενος αστυνομικός, ώστε να επιβεβαιωθεί η συμμετοχή του ή μη στο περιστατικό και ο Μηχανισμός ζήτησε να εξεταστεί συμπληρωτικά ο μάρτυρας με επίδειξη φωτογραφιών (Φ. 240324). Επίσης, σε μια ακόμη υπόθεση, όπου διερευνάται η πρόκληση σωματικών βλαβών και η τυχόν κακοποίηση κρατουμένου σε Τ.Α. της Αθήνας (Φ. 241553) ο Μηχανισμός, στη δεύτερη αναπομπή προς συμπλήρωση της διοικητικής εξέτασης, αφού διαπίστωσε ότι από τις καταθέσεις όλων των αστυνομικών που ήρθαν σε επαφή μαζί του δεν προκύπτει αναφορά σε εκδορές, τις οποίες αποδεικνύουν οι φωτογραφίες οι οποίες εντάχθηκαν στο φάκελο της διοικητικής εξέτασης, ζήτησε να επιδειχθούν οι σχετικές φωτογραφίες και να ερωτηθούν οι αστυνομικοί που διενήργησαν τις μεταγωγές του κρατουμένου, αν κατά το χρόνο παράδοσής του στο Κατάστημα Κράτησης έφερε τις εκδορές-μώλωπες στο πρόσωπο και τα άκρα του.

Σχετικά με τις καταθέσεις των αστυνομικών, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο Μηχανισμός διαπίστωσε πως στις καταθέσεις τους, στο πλαίσιο διοικητικών εξετάσεων, επαναλαμβάνονται πανομοιότυπα επιχειρήματα. Αναλυτικότερα, σε περίπτωση διερεύνησης άσκησης βίας σε βάρος κρατουμένου,

108. Για να είναι αποτελεσματική μια έρευνα, όπως απαιτούν τα άρθρα 2 και 3 της ΕΣΔΑ υπό το διαδικαστικό τους σκέλος, θα πρέπει οι υπεύθυνοι για αυτή να είναι ανεξάρτητοι και αμερόληπτοι νομικά, αλλά και στην πράξη, και αυτό σημαίνει ότι δεν πρέπει να υπάρχει ιεραρχική ή θεσμική σχέση με όσους εμπλέκονται στα γεγονότα, αλλά θα πρέπει να υπάρχει ανεξαρτησία και από πρακτική άποψη. Στο πλαίσιο αυτό, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η έρευνα της αστυνομίας για την τέλεση ή μη παραπτώματος, δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητη, λόγω του ότι η καταγγελία για κακομεταχείριση εξετάστηκε από το ίδιο αστυνομικό τμήμα, από το οποίο προέρχονταν οι καταγγελλόμενοι ως δράστες της κακομεταχείρισης (βλ. σκ. 52 και 55 της Απόφασης 10.4.2014 επί της υποθέσεως LAYIJOV κατά Αζερμπαϊτζάν, αριθ. προσφ. 22062/07).

σε κρατητήρια της Θεσσαλονίκης (Φ. 254608) ο Μηχανισμός επεσήμανε στο πόρισμά του, με το οποίο ανέπεμψε προς συμπλήρωση τη διοικητική εξέταση, ότι η λήψη ιδίων ή ιδιαίτερα πανομοιότυπων, ως προς το περιεχόμενό τους, ενόρκων καταθέσεων, δεν συμβάλλει στη θεμελίωση της ανεξαρτησίας της έρευνας. Σε άλλη περίπτωση διοικητικής διερεύνησης για την πρόκληση σωματικών βλαβών σε κρατούμενο, από τη σύλληψή του μέχρι την παράδοσή του σε Κατάστημα Κράτησης, σε ΤΑ της Αθήνας (Φ. 241553), ο Μηχανισμός διαπίστωσε στο πόρισμά του ότι στις καταθέσεις όλων των, υπηρετούντων στο ΤΑ, αστυνομικών που εξετάστηκαν (11 στο σύνολο) προκύπτει μια πανομοιότυπη διατύπωση για τη φροντίδα που καταβάλλεται για τους κρατούμενους. Σε μια τρίτη περίπτωση διοικητικής εξέτασης, διαπιστώθηκε πως, παρότι ο διενεργών καταλήγει ότι οι έγγραφες εξηγήσεις των επτά άμεσα εμπλεκόμενων αστυνομικών είναι πανομοιότυπες, εντούτοις απορρίπτει συλλήβδην τα καταγγελλόμενα ως αβάσιμα, ανυπόστατα και αναληθή, και φέρεται να αποδέχεται στο σύνολό τους ως ακριβείς τις καταθέσεις και έγγραφες εξηγήσεις των εμπλεκόμενων στην υπόθεση αστυνομικών (Φ. 244537).

Σε μια περίπτωση μάλιστα, όπου στην έκθεση πορίσματος διατυπωνόταν, με βάση τις καταθέσεις των αστυνομικών, το επιχείρημα της μη αποδεκτής παρουσίας αστυνομικών δυνάμεων στα κελιά εκ μέρους των κρατούμενων για έλεγχο, ο Μηχανισμός επεσήμανε πως μια τέτοια θεώρηση, πέραν του ότι παρουσιάζει το ζητούμενο ως δεδομένο (καθώς θεωρεί βέβαιη την ανεύρεση αντικειμένων και την επιβολή κυρώσεων), θα μπορούσε να θεωρηθεί ενδεικτική της μη εξάλειψης στερεοτύπων «κατασταλτικής» λογικής, στην ερμηνεία του νομικού πλαισίου που διέπει τη δράση των Υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας, και συνακόλουθα και τον εσωτερικό πειθαρχικό έλεγχο, και υπενθύμισε την πάγια θέση του Συνηγόρου¹⁰⁹ του Πολίτη ότι αυτό επιδρά εμμέσως αρνητικά στην αποδεικτική διαδικασία, φαλκιδεύοντας εκ των προτέρων τη λυσιτέλειά της.

Πέραν, όμως, της πανομοιότυπης διατύπωσης, σε δυο περιπτώσεις διοικητικών εξετάσεων, ο Μηχανισμός διαπίστωσε διάσταση ανάμεσα στις καταθέσεις των αστυνομικών. Στην πρώτη υπήρχε διάσταση ανάμεσα στις καταθέσεις (των δυο εκ των τριών) αστυνομικών, τόσο στο πλαίσιο της ΠΔΕ, όσο και στο ποινικό δικαστήριο (Φ. 260526), από τις οποίες προέκυπτε ότι δεν ήταν αυτόπτες μάρτυρες στο περιστατικό άσκησης βίας από το

¹⁰⁹. Ειδική Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη 2004 με Θέμα: «Πειθαρχική - Διοικητική Διερεύνηση Καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών υπαλλήλων», σελ. 67-68, <https://www.synigoros.gr/resources/docs/astinomikoi.pdf>.

συνάδελφό τους. Στην άλλη περίπτωση, υπήρχε διάσταση ανάμεσα στην κατάθεση του ελεγχόμενου αστυνομικού και συναδέλφων του (Φ. 251684), στο πλαίσιο της ΠΔΕ.

Χαρακτηριστική, ως προς την διαπίστωση αντιφάσεων μεταξύ αιτιολογικού και διατακτικού μέρους και ισχυρισμών, ήταν η έκθεση πορίσματος για χρήση πυροβόλου όπλου, κατά την ανάληψη οπλισμού για εκτέλεση υπηρεσίας (Φ. 242598). Στο αιτιολογικό μέρος της συμπληρωματικής έκθεσης πορίσματος επισημαίνεται η εξαιρετική υπηρεσιακή συμπεριφορά του ελεγχόμενου αστυνομικού, η μη πραγμάτωση άσκοπου πυροβολισμού, καθώς και η μη ύπαρξη κινδύνου. Ωστόσο, τα σημεία αυτά έρχονται σε άμεση αντίθεση, και κατ' επέκταση αντιφάσκουν, έναντι των σημείων του αιτιολογικού, που αναφέρεται ότι ο ελεγχόμενος αστυνομικός δεν έλαβε όλα τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας και δεν έλεγξε, ως, όφειλε τη θαλάμη του όπλου, ότι προφανώς υπέπεσε σε πλάνη και ότι δύναται να ανιχνευτούν στοιχεία αμελείας. Η αντίφαση κορυφώνεται στο διατακτικό, όπου ο διενεργών καταλήγει ότι ο ελεγχόμενος αστυνομικός έχει πειθαρχική ευθύνη, προτείνοντας την πειθαρχική ποινή.

Αναστολή απόφασης πειθαρχικού οργάνου μέχρι την έκδοση πορίσματος από τον Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας

Ένα τελευταίο ζήτημα που αφορά στην εσωτερική διαδικασία διοικητικής διερεύνησης, μετά τη θέση σε ισχύ του Ν. 4443/2016, είναι η αναστολή της έκδοσης απόφασης επί πορίσματος διοικητικής εξέτασης, μέχρι να εκδοθεί πόρισμα του Μηχανισμού. Σε μια περίπτωση διοικητικής διερεύνησης (Φ. 250034) ο Μηχανισμός διαπίστωσε ότι δεν χρήζει συμπλήρωσης η έρευνα, με βάση το πόρισμα ΠΔΕ που του διαβιβάσθηκε (το συμπέρασμα κρίνεται αιτιολογημένο, με βάση τις καταθέσεις των μαρτύρων που εξετάσθηκαν, εκλήθησαν δε και ανεξάρτητοι μάρτυρες και το πόρισμα δεν στηρίζεται μόνον σε καταθέσεις αστυνομικών, ενώ περαιτέρω αξιολογούνται και αιτιολογούνται από τον διενεργήσαντα την ΠΔΕ τα ιατρικά ευρήματα, σε σχέση με το αναγκαίο μέτρο άσκησης βίας, με βάση την συμπεριφορά της καταγγέλλουσας), όμως επισημάνθηκε για το μέλλον, ότι η πρόβλεψη αναστολής έκδοσης απόφασης, έως την έκδοση πορίσματος από τον Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, συνιστά ουσιώδη τύπο της διαδικασίας, η παραβίαση του οποίου αποτελεί λόγο ακυρώσεως της σχετικής απόφασης.

4.3. Αυτοτέλεια της πειθαρχικής δίκης

Το άρθρο 48 §1 του ΠΔ 120/2008¹¹⁰ προβλέπει την αυτοτέλεια της πειθαρχικής διαδικασίας από την ποινική ή άλλη δίκη, μετά το ΠΔ 111/2019 (ΦΕΚ Α' 216), ενώ στην §3 του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι η ποινική δίκη δεν αναστέλλει την πειθαρχική διαδικασία, όμως τα αρμόδια, για την άσκηση της πειθαρχικής δίωξης, όργανα και τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα μπορούν, κατ' εξαίρεση, να διατάξουν, με ελεύθερα ανακλητή απόφασή τους, την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας για ένα έτος, εφόσον έχει επιδοθεί κλήση ή κλητήριο θέσπισμα κατά τον ΚΠΔ.

Την ανάγκη να υπενθυμίσει την κατοχυρωμένη αυτοτέλεια των δυο διαδικασιών, εντόπισε ο Μηχανισμός σε περιπτώσεις διοικητικών εξετάσεων με τις οποίες ασχολήθηκε το 2019. Σε μια περίπτωση, στην έκθεση πορίσματος, ο διενεργήσας την έρευνα επικαλείτο ως αναγκαία, σχετικά με την τέλεση ή μη πειθαρχικών παραπτώματων από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς, την κρίση και την απόφαση του Ποινικού Δικαστηρίου, ως το μόνο αρμόδιο για να αποφασίσει για την ύπαρξη ή την ανυπαρξία των πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση τέλεσης εγκλημάτων - ποινικών αδικημάτων που τους καταλογίζονται, έτσι ώστε να συντρέχουν και λόγοι πειθαρχικής δίωξης (Φ. 249150). Ο Μηχανισμός, με το σχετικό πόρισμά του, διαπίστωσε ότι ο ενεργών την ΠΔΕ ταυτίζει τις δυο διαδικασίες και παραγνωρίζει τόσο την αυτοτέλειά τους (η οποία ρυθμίζεται στο άρθρο 48 ΠΔ 120/2008). όσο και το διαφορετικό τους αντικείμενο, καθόσον το αντικείμενο της πειθαρχικής

110. «1. Η πειθαρχική δίκη είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη από την ποινική ή άλλη δίκη. 2. Το πειθαρχικό όργανο δεσμεύεται από την κρίση που περιέχεται σε αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή σε αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα, μόνο ως προς την ύπαρξη ή την ανυπαρξία πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν την αντικειμενική υπόσταση πειθαρχικού παραπτώματος. Σε κάθε άλλη περίπτωση η απόφαση του ποινικού δικαστηρίου συνεκτιμάται στην πειθαρχική δίκη, το πειθαρχικό όργανο όμως μπορεί να εκδώσει απόφαση διαφορετική από εκείνη του ποινικού δικαστηρίου. 3. «Η ποινική δίκη δεν αναστέλλει την πειθαρχική διαδικασία, όμως σε περίπτωση επιδοσης κλήσης ή κλητηρίου θεσπίσματος σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, οι αρμόδιοι κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 22 να ασκήσουν την πειθαρχική δίωξη και τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα μπορούν με απόφασή τους, που ανακαλείται ελευθέρως, να διατάξουν αν το κρίνουν αναγκαίο, την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα έτος. Σε κάθε περίπτωση δεν επιτρέπεται αναστολή όταν το πειθαρχικό παράπτωμα προκάλεσε δημόσιο σκάνδαλο ή θίγει σοβαρά το κύρος της Υπηρεσίας. Ο χρόνος της αναστολής δεν υπολογίζεται για τη συμπλήρωση του χρόνου παραγραφής και είναι ανεξάρτητος από το χρόνο αναστολής, που προβλέπεται από το άρθρο 7».

δίκης και διαδικασίας είναι ευρύτερο, με δεδομένο ότι προσδιορίζεται από τον λειτουργικό προορισμό του υπαλλήλου.

Υπενθύμισε τη θέση της θεωρίας¹¹¹ ότι το πειθαρχικό όργανο, επιλαμβανόμενο μιας υπόθεσης πειθαρχικού ελέγχου, οφείλει καταρχήν να σέβεται το τεκμήριο της αθωότητας, αλλά δεν πρέπει να προβαίνει σε αβασάνιστη οικειοποίηση του αποτελέσματος μιας ποινικής δίκης, χωρίς να υπολογίζει το ευρύτερο αντικείμενο της πειθαρχικής διαδικασίας. Επίσης, υπενθύμισε τη νομολογία του ΣτΕ¹¹² για τη δέσμευση από την απόφαση ποινικού δικαστηρίου, βάσει της διάταξης του άρθρου 48 ΠΔ 120/2008 και τη συμβατότητα με τις διατάξεις του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ (και του άρθρου 6 §2 αυτής που κατοχυρώνει το τεκμήριο αθωότητας). Κατέληξε έτσι, στο συμπέρασμα ότι δε θα πρέπει να αναφέρεται η έκθεση πορίσματος σε μελλοντική έκδοση απόφασης ποινικού δικαστηρίου (για την οποία, αν υπήρχε, θα τύχαιναν εφαρμογής τα άρθρα 48 §2 και 49 του ΠΔ 120/2008), αλλά ο διενεργών την έρευνα θα πρέπει να αιτιολογεί την κρίση του για την ύπαρξη ή μη επαρκών ενδείξεων για την τέλεση οποιουδήποτε πειθαρχικού παραπτώματος του ΠΔ 120/2008, στο οποίο θα μπορούσαν, κατά την κρίση του ενεργούντος την ΠΔΕ, να υπαχθούν οι καταγγελλόμενες συμπεριφορές των αστυνομικών και να μην δεσμεύεται από νομικούς χαρακτηρισμούς που αποδίδονται στην έγγραφη καταγγελία ή την έγκληση του καταγγέλλοντος, αλλά με βάση τα, περιγραφόμενα σε αυτές, πραγματικά περιστατικά να κάνει σχετικές υπαγωγές στις διατάξεις του ΠΔ 120/2008 κατά την κρίση του, αιτιολογώντας σχετικά.

Σε μια ακόμη υπόθεση (Φ. 249152) επισημάνθηκε από το Μηχανισμό η αυτοτέλεια των διαδικασιών, σε συνδυασμό με την έννοια του υπηρεσιακού καθήκοντος, που αποτελεί ειδικότερο στοιχείο της έννοιας του πειθαρχικού παραπτώματος (βλ. άρθρο 4) και διαθέτει ευρύτερο και διαφορετικό, της έννοιας του εγκλήματος του άρθρου 14 ΠΚ, περιεχόμενο. Στην έκθεση πορίσματος γινόταν επίκληση του επιχειρήματος ότι, το πειθαρχικό παρά-

111. Α. Παπαδαμάκη, Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη, Τιμητικός Τόμος για Καθηγητή Ν. Κουράκη, Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, Α' Τόμος, Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 530.

112. Ολ. ΣτΕ 4662/2012, σκ. 20 επί αίτησης ακυρώσεως κατά του ΠΔ 120/2008, όπου έγινε δεκτό ότι η διάγνωση του ποινικού δικαστηρίου, μέσω αμετάκλητης απόφασης ή αμετάκλητου απαλλακτικού βουλεύματος, δεσμεύει το πειθαρχικό όργανο μόνο σχετικά με την ύπαρξη ή ανυπαρξία πραγματικών περιστατικών, ενώ σε κάθε άλλη περίπτωση συνεκτιμάται η απόφαση του ποινικού δικαστηρίου στην πειθαρχική δίκη και μπορεί να εκδοθεί διαφορετική απόφαση από το πειθαρχικό όργανο, όπως προβλέπεται στο άρθρο 48 §2 του ΠΔ 120/2008.

πτωμα των εμπλεκόμενων αστυνομικών θα αποτελούσε ταυτόχρονα και τη νομοτυπική μορφή ποινικού αδικήματος, ωστόσο, από την έγγραφη ενημέρωση της Εισαγγελίας προκύπτει ότι δεν υφίσταται ποινική υπόθεση που να εκκρεμεί σε βάρος οποιουδήποτε αστυνομικού. Με επίκληση της νομολογίας του ΕΔΔΑ¹¹³, ότι η αθώωση του, εμπλεκόμενου σε περιστατικό, αστυνομικού συνδέεται μεν με το τεκμήριο αθωότητας, δεν απαλλάσσει όμως το Κράτος από την ευθύνη του από τη Σύμβαση, ο Μηχανισμός επεσήμανε ότι θα πρέπει μεν να λαμβάνεται υπόψη η αρχειοθέτηση και η μη άσκηση δίωξης, αλλά δεν αποτελεί εμπόδιο για την πειθαρχική διερεύνηση, τη διάγνωση τυχόν πειθαρχικής ενοχής, αν υφίστανται αποδείξεις προς τούτο, και την επιβολή πειθαρχικών κυρώσεων.

Στην τρίτη περίπτωση (**Φ. 264152**), ο Μηχανισμός έκρινε αναγκαίο να επισημάνει την αυτοτέλεια, διότι διαπίστωσε ότι η εν τοις πράγμασι προσκόλληση της πειθαρχικής διαδικασίας στην αντίστοιχη ποινική, παραβιάζει την αυτοτέλεια των δυο διαδικασιών, ως προβλέπεται στο άρθρο 48 ΠΔ 120/2008. Αναλυτικότερα, στην περίπτωση αυτή προέκυψε ότι, μετά την παραγγελία προκαταρκτικής εξέτασης από την αρμόδια Εισαγγελία, διατάχθηκε η διενέργεια ΠΔΕ το 2016 και με την αναφορά του διενεργούντος αυτή και με επίκληση της διενέργειας προκαταρκτικής, προτάθηκε η μετατροπή σε ΕΔΕ. Στην παραγγελία για περαιτέρω προκαταρκτική εξέταση, το 2017, ο αρμόδιος Εισαγγελέας ζήτησε ρητά την επισύναψη αντιγράφων της αναφοράς του διενεργούντος και της έκθεσης πορίσματος ΕΔΕ. Με απόφαση του αρμοδίου πειθαρχικού οργάνου αποφασίστηκε η αναστολή της ΕΔΕ για ένα έτος, μέχρι να εκδοθεί η απόφαση του ποινικού δικαστηρίου σε πρώτο βαθμό.

Αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, λόγω ποινικής προδικασίας

Ένα ακόμη ζήτημα, όμως, που ανακύπτει με την αυτοτέλεια των δυο διαδικασιών είναι και η **αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, λόγω ποινικής προδικασίας**, υπό την ισχύουσα τότε μορφή του άρθρου 48 §3 του ΠΔ 120/2008. Σε υπόθεση για παράνομη βία και παράνομη κατακράτηση στη Βορειοανατολική Αττική (**Φ. 233673**) η έκθεση πορίσματος ΠΔΕ πρότεινε στην αναστολή άσκησης πειθαρχικής δίωξης, κατ' άρθρ. 48 §3 του ΠΔ 120/2008, ώστε να ληφθεί υπόψη το σκεπτικό της ποινικής απόφασης, για

¹¹³. Απόφαση της 21.6.2007 επί της υποθέσεως *Ι.Κ. κατά Ελλάδα*, αριθ. προσφ. 27850/03, σκ. 58.

την ασφαλή και δίκαιη κρίση της υπόθεσης. Από το πιστοποιητικό της Εισαγγελίας Πρωτοδικών που περιλαμβάνονταν στο φάκελο της ΠΔΕ, προέκυπτε ότι η δικογραφία εκκρεμούσε προς χρέωση σε δικαστικό λειτουργό μετά τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης. Ο Μηχανισμός επεσήμανε ότι, η κρίση για την αναγκαιότητα της αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας δεν αιτιολογείται, και, παρότι αποτελεί διακριτική ευχέρεια, η σχετική διάταξη απαιτεί κρίση περί αναγκαιότητας, προκειμένου να μην καταργήσει τον κανόνα της αυτοτέλειας της πειθαρχικής διαδικασίας. Επιπλέον το άρθρο 48 §2 του ΠΔ 120/2008 αναφέρεται σε **«ποινική δίκη»**, και όχι στην ποινική προδικασία, επομένως η **άσκηση ποινικής δίωξης** αποτελεί προϋπόθεση ενεργοποίησης της δυνατότητας αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας.

Σε τρεις άλλες υποθέσεις – ΠΔΕ για καταγγελία από γείτονα αστυνομικού για απειλή, εξύβριση και σωματική βλάβη (Φ. 236639), ΠΔΕ για κακοποίηση με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο από αστυνομικούς στην Αθήνα (Φ. 237555) και ΕΔΕ για τραυματισμούς διαδηλωτών κατά τη διάρκεια διαδήλωσης το 2019 στην Αθήνα (Φ. 255601), ο Μηχανισμός διατύπωσε τις ίδιες παρατηρήσεις ως προς την άσκηση της ποινικής δίωξης, παρότι στην περίπτωση εκείνη η κρίση για την αναγκαιότητα της αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας ήταν αιτιολογημένη, λόγω των αντικρουόμενων εκδοχών ως προς τις συνθήκες του επεισοδίου και τη δυσκολία σχηματισμού ασφαλούς δικανικής πεποίθησης του διενεργούντος την ΠΔΕ. Αντίθετα, σε μια περίπτωση ΠΔΕ για τραυματισμό κατά την προσαγωγή σε Α.Τ. της Δυτικής Αττικής (Φ. 244702) μετά από διαπληκτισμό με αστυνομικούς, ο Μηχανισμός προέβη στη διαπίστωση ότι, εξαιτίας του γεγονότος πως, μετάξυ της πρώτης έκθεσης πορίσματος και της συμπληρωθείσας, ο διενεργών την ΠΔΕ δεν προέβη σε πρόσθετες ενέργειες στο πλαίσιο του διερευνητικού του καθήκοντος, υπήρξε παράλειψη που, σε συνδυασμό με την διαφοροποίηση των διατακτικών τους (πιο συγκεκριμένα η αρχική αρχειοθέτηση της πειθαρχικής υπόθεσης μετατράπηκε σε αναστολή, ως την εκδίκαση της συναφούς ποινικής υπόθεσης, κατά το αρ. 48 §3 ΠΔ 120/2008), και την πλήρη απουσία κάποιας αιτιολογίας ως προς την αλλαγή αυτή, εξασθενίζει επί της ουσίας την όλη πειθαρχική διαδικασία και την καθιστά προσχηματική, μέσω της πρόταξης της ποινικής της διάστασης.

Μη υποβολή έγκλησης ή ημερομηνία υποβολής έγκλησης

Εκτός της αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας όμως, από τις υποθέσεις με τις οποίες ασχολήθηκε ο Μηχανισμός, προέκυψε ότι οι ενεργούντες διοικητικές εξετάσεις συχνά αποδίδουν ιδιαίτερη βαρύτητα για

την εξαγωγή συμπερασμάτων σε **στοιχεία της ποινικής διαδικασίας**, τα οποία είτε δεν αφορούν στην ελεγχόμενη συμπεριφορά των αστυνομικών, αλλά στην τυχόν σε βάρος του ιδιώτη - καταγγέλοντα ποινική καταδίκη, είτε αφορούν στην υποβληθείσα εκ μέρους ιδιώτη έγκληση σε βάρος αστυνομικών και σχολιάζουν πτυχές της διαδικασίας που ακολουθήθηκε για την υποβολή της (την παράλειψη υποβολής, την προθεσμία ή και τους λόγους υποβολής της). Σε υπόθεση με διοικητική διερεύνηση τραυματισμού αστυνομικών ΤΑ της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, σε βάρος των οποίων (πέραν των συγκεκριμένων, η έγκληση στρεφόταν και κατά αστυνομικών ΑΤ της ίδιας Διεύθυνσης Αστυνομίας) υπεβλήθη έγκληση για σωματική βλάβη, φθορά ξένης ιδιοκτησίας, συκοφαντική δυσφήμιση και ψευδή καταμήνυση (**Φ. 261394**), διαπιστώθηκε ότι, στο σκεπτικό της έκθεσης πορίσματος της συμπληρωθείσας ΠΔΕ, αναφορικά με το ζήτημα του περιεχομένου της, εις βάρος των αστυνομικών, έγκλησης, επαναλαμβάνεται ότι οι μηνυτές καταδικάστηκαν από Τριμελές Πλημμελειοδικείο και ότι οι ισχυρισμοί που διατυπώνονται σε αυτήν έχουν ήδη ληφθεί υπόψη στα πρακτικά της δίκης. Ωστόσο, ο Μηχανισμός, κατ' επίκληση του άρθρου 48 του ΠΔ 120/2008, παρατήρησε ότι η ύπαρξη ποινικής απόφασης με διαφορετικό, της πειθαρχικής έρευνας, περιεχόμενο¹¹⁴, που στρεφόταν κατά διαφορετικών προσώπων και όχι κατά των αστυνομικών που ελέγχονται στο πλαίσιο της πειθαρχικής διαδικασίας, δεν δεσμεύει μεν το πειθαρχικό όργανο ούτε ως προς τα πραγματικά περιστατικά, αλλά αποτελεί στοιχείο που μπορεί να συνεκτιμηθεί.

Σε μια περίπτωση διοικητικής διερεύνησης περιστατικού τραυματισμού διαδηλωτή στο κεφάλι με χτύπημα αστυνομικής ράβδου, κατά τη διάρκεια συγκέντρωσης διαμαρτυρίας το 2017 στη Θεσσαλονίκη (**Φ. 235596**), προέκυψε από το φάκελο της διοικητικής εξέτασης ότι, στην αναφορά του Εισαγγελέα Πρωτοδικών προς τον Εισαγγελέα Εφετών, το 2018, για αρχειοθέτηση της υπόθεσης, μετά από προκαταρκτική εξέταση (λόγω δημοσιευμάτων) γίνεται μνεία για μη υποβολή έγκλησης εκ μέρους του τραυματία και ότι αυτός τυγχάνει ύποπτος για την τέλεση του αδικήματος της διατάραξης κοινής ειρήνης (άρθρο 189 ΠΚ). Αντίθετα, όμως, από φάκελο της ΕΔΕ προέκυψε ότι για τον τραυματισμό του, ο παθών είχε ήδη υποβάλει μηνυτήρια αναφορά από το 2017 κατ' αγνώστων και το 2018 επανυποβλήθηκε στην Εισαγγελία Πρωτοδικών από την Διεύθυνση Εσωτερικών

114. Η απόφαση του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου διερευνά τα πραγματικά περιστατικά από τη σκοπιά του κατηγορητηρίου, ενώ κατά τη δίκη οι κατηγορούμενοι δεν εκπροσωπήθηκαν από δικηγόρο και οι ισχυρισμοί που προέβλεπαν κατά την απολογία τους δεν εξετάστηκαν αυτοτελώς, κι εν τέλει καταδικάστηκαν.

Υποθέσεων σχετική ποινική δικογραφία για απλή και επικίνδυνη σωματική βλάβη, κατόπιν της εγκλήσεως του παθόντος, η οποία φέρεται εκκρεμής.

Η μη υποβολή έγκλησης κατά αστυνομικών, για σωματική βία και την εν γένει μεταχείριση που επικαλείται ότι υπέστη από αυτούς η καταγγέλλουσα για λογαριασμό των ανηλικών αλλοδαπών εντολών της, αναφέρεται σε πόρισμα ΠΔΕ και σε μια άλλη περίπτωση (Φ. 260526), ωστόσο ο Μηχανισμός παρατήρησε ότι, τόσο η εγκαλούσα, όσο και άλλοι δικηγόροι, είχαν υποβάλει καταγγελίες για το περιστατικό, την ημέρα που έλαβε χώρα, σε καθ' ύλην αρμόδιες Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας, οι οποίες ζήτησαν τη διερεύνησή του. Από το φάκελο της ΠΔΕ δεν προέκυψε να έχει δοθεί απάντηση, πολλώ δε μάλλον να έχει οδηγήσει σε εσωτερική διοικητική έρευνα για το καταγγελλόμενο περιστατικό, όπως επιτάσσει το δικαίωμα αναφοράς, κατ' άρθρ. 23 §2 ΠΔ 120/2008 («πειθαρχικό δικαίο αστυνομικού προσωπικού») και το Σύνταγμα (άρθρο 10).

Σε δυο περιπτώσεις διοικητικών εξετάσεων, στην έκθεση πορίσματος ο διενεργών σχολιάζει την ημερομηνία υποβολής της εγκλήσεως. Στην πρώτη (Φ. 261394) αναφέρεται ότι υποβλήθηκε την τελευταία ημέρα της τρίμηνης προθεσμίας υποβολής, ενώ θα μπορούσε να έχει υποβληθεί νωρίτερα, και συγκεκριμένα εντός των χρονικών ορίων του αυτοφώρου, είτε δηλαδή κατά τον χρόνο παραμονής τους στο ΑΤ είτε την επόμενη μέρα, κατά την ακροαματική διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου, και ότι βρίσκεται στο Πταισματοδικείο για προκαταρκτική εξέταση. Ο Μηχανισμός, στο σχετικό πόρισμά του, παρατήρησε ότι δεν είναι σαφής η στόχευση αυτού του ισχυρισμού, αφού η υποβολή έγκλησης την τελευταία ημέρα του τριμήνου δεν πλήττει τη βασιμότητά της, εναπόκειται δε στη διακριτική ευχέρεια των εγκαλούντων να επιλέξουν το χρονικό σημείο της υποβολής της έγκλησης (εντός της προβλεπόμενης τρίμηνης προθεσμίας) και υπήρχε περιθώριο χρόνου, ώστε να συμπεριληφθεί ως αντικείμενο διερεύνησης από την ΠΔΕ, ακόμη και αν το χρονικό σημείο υποβολής δεν επιτρέπει την εκδίκαση στο πλαίσιο του αυτοφώρου. Επίσης, το περιεχόμενό της αποδίδει μία τελείως διαφορετική εκδοχή για τα επίμαχα γεγονότα, που ακόμη και αν δεν επιβεβαιώνεται από αυτόπτη μάρτυρα, πάντως εγείρει κάποια ερωτήματα, αναφορικά με τη συμπεριφορά των αστυνομικών που θα πρέπει να διερευνηθούν επαρκώς και να απαντηθούν τεκμηριωμένα, βάσει του άρθρου 24 §1 περ. α' του ΠΔ 120/2008.

Στην άλλη περίπτωση, η έκθεση πορίσματος σχολίαζε την υποβολή της έγκλησης εννέα ημέρες πριν την εκπνοή της τρίμηνης προθεσμίας, αξιολογούσε δε αυτό ως στοιχείο που εγείρει ερωτηματικά, συμπεραίνοντας ότι από αυτό τεκμαίρεται η υποβολή της για λόγους αντεκδίκησης και αντι-

περισπασμού προς τους αστυνομικούς, με απώτερο σκοπό να ελεγχθούν πειθαρχικά και να διωχθούν ποινικά (Φ. 249150). Ο Μηχανισμός επεσήμανε ότι η συγκεκριμένη παραδοχή θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένα στερεότυπο ερμηνευτικό σχήμα, καθόσον η ενάσκηση προβλεπόμενου δικαιώματος σε αρμόδια όργανα ή Αρχές, που δεν είναι αστυνομικά, δεν μπορεί να τεκμαίρεται ότι απορρέει από λόγους αντεκδίκησης και αντιπερισπασμού στους αστυνομικούς, αλλά θα πρέπει να αποδεικνύεται με επιχειρήματα η σχετική κρίση, ενώ άλλωστε τονίζεται ότι τόσο η πειθαρχική, όσο και η ποινική διαδικασία, αποσκοπούν στην αναζήτηση της αλήθειας και δε σημαίνει απαραίτητα ότι θα οδηγήσουν σε διάγνωση ενοχής των ελεγχόμενων. **Η νομοθετική πρόβλεψη της υποβολής έγκλησης σε διάφορα όργανα και Αρχές, διασφαλίζει ακόμη την μη αποθάρρυνση του πολίτη προς υποβολή έγκλησης, λόγω των συνθηκών στις οποίες βρίσκεται, αν συλληφθεί ή τεθεί υπό κράτηση.**

Κατηγορίες για απείθεια ή αντίσταση κατά του καταγγέλλοντος

Ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα που προκύπτει από τις διοικητικές εξετάσεις, με τις οποίες ασχολήθηκε ο Μηχανισμός, είναι η εφαρμογή και χρήση των υφιστάμενων διατάξεων του ΠΚ και του ΚΠΔ, (με το σχηματισμό δικογραφίας για απείθεια ή αντίσταση κατά της Αρχής, Φ. 260526, 251684), σε περιπτώσεις που οι πολίτες αντιδράσουν σε υπέρβαση ελέγχου κατά των ιδίων ή συμπολιτών τους. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση διοικητικής διερεύνησης για τραυματισμό ιδιώτη από αστυνομικούς, με τους οποίους διαπληκτίστηκε στην οικία της, όπου πήγαν για να επιδώσουν τακτική πρόσκληση για τροχονομική παράβαση του συζύγου της (Φ. 247702). Όταν μετέβη αργότερα, στις 20.00 με το σύζυγό της σε ΑΤ της Δυτικής Αττικής για υποβολή μήνυσης κατά του αστυνομικού-οδηγού του υπηρεσιακού οχήματος, η εγκαλούσα συνελήφθη και τέθηκε υπό κράτηση μέχρι τη 1:30 της επομένης, με τους όρους του αυτοφώρου εγκλήματος, καθώς, στο μεταξύ, είχε υποβάλει μήνυση σε βάρος της για απείθεια ο ελεγχόμενος αστυνομικός (ο οποίος στο μεταξύ είχε αποχωρήσει από την υπηρεσία του, λόγω λήξης της βάρδιας του στις 22.00). Στην έκθεση πορίσματος γινόταν αναφορά σε ύβρεις και απειλές που φέρεται να εξαπέλυσε η εγκαλούσα σε βάρος του ελεγχόμενου αστυνομικού με την εμφάνιση της στο ΑΤ, η οποία αυτοβούλως προσήλθε προκειμένου να τον μηνύσει, ενώ ο Μηχανισμός εντόπισε και αντιφάσεις στις καταθέσεις των αστυνομικών, συναδέλφων του ελεγχόμενου, καθώς στην πλειοψηφία τους διαβεβαιώνουν ότι ο σύζυγος

της εγκαλούσας οδηγήθηκε εκτός αστυνομικού τμήματος, μετά τη σύλληψη της τελευταίας, ενώ από την κατάθεση ενός αστυνομικού προκύπτει το αντίθετο. Λαμβάνοντας τα συγκεκριμένα ζητήματα υπόψη, ο Μηχανισμός διατύπωσε την παρατήρηση ότι δεν πρόκειται για απλές ελλείψεις του πειθαρχικού ελέγχου, ως προς τη διερεύνηση και τεκμηρίωση των πραγματικών περιστατικών, αλλά ότι περαιτέρω **δημιουργούν εντυπώσεις περί εργαλειακής χρήσης του ποινικού δικαίου, αποδυναμώνοντας έτσι τον εγγυητικό του ρόλο. Μια τέτοια εξέλιξη με τη σειρά της, κατατείνει υπέρ της οριακής ή και καταχρηστικής ακόμη προσέγγισης της αστυνομικής ιδιότητας, επηρεάζοντας αναλόγως τα αποτελέσματα που παράγει η αστυνομική δράση, μεταξύ άλλων, στη συγκεκριμένη περίπτωση, και της νομιμότητας της κράτησης της εγκαλούσας.**

Την απόρριψη, στο πλαίσιο ΕΔΕ, της καταγγελίας ιδιώτη για ξυλοδαρμό του όταν παρενέβη σε ξυλοδαρμό αλλοδαπού από αστυνομικούς στο κέντρο της Αθήνας, το 2017 (**Φ. 236970**) ο Μηχανισμός θεώρησε ως **ενδεικτική του γενικότερου φαινομένου της στοχοποίησης πολιτών** από αστυνομικούς, όταν οι πολίτες αντιδράσουν σε υπέρβαση ελέγχου κατά των ιδίων ή συμπολιτών τους. Η αντίδραση των αστυνομικών κατά την καταγγελία περιλαμβάνει την απειλή (που δεν δέχεται ως αποδειχθείσα ο διενεργών την ΕΔΕ) και δη ότι αν δεν κοιτάξει ο τρίτος τη δουλειά του, θα βρεθεί κι αυτός υπόλογος στην ποινική δικαιοσύνη, για παρεμπόδιση της σύλληψης, ακόμη και για συνέργεια με τον συλληφθέντα για διακίνηση ναρκωτικών. Περιλαμβάνει επίσης τη βίαιη απόσπαση του κινητού του καταγγέλλοντος και, εάν όχι ξυλοδαρμό, τουλάχιστον τον προπηλακισμό του. Για το λόγο αυτό, ο Μηχανισμός τόνισε ότι η διαγνωσθείσα, έστω ως «ανάρμοστη» συμπεριφορά, θα πρέπει να επισύρει την ανάλογη ποινή.

Ωστόσο, σε μια περίπτωση διοικητικής διερεύνησης, οι διαπιστώσεις της εργαλειοποίησης του πειθαρχικού δικαίου και της στοχοποίησης πολίτη αποδεικνύεται εκτενέστερη. Συγκεκριμένα, σε μια ΠΔΕ που αφορούσε σε καταγγελία (και έγκληση) πολίτη για πρόκληση σωματικών βλαβών, στις σκάλες κτιρίου Διεύθυνσης Αστυνομίας Νομού της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης κατά την προσαγωγή του, το 2018 για παραβίαση ερυθρού σηματοδότη, ο Μηχανισμός διαπίστωσε μια σειρά συμπτώσεων στην υπόθεση και επισημαίνεται η βασικότερη: δύο αστυνομικοί, εκτός διατεταγμένης υπηρεσίας, φέρονται να δεσμεύουν άνδρα, για επικίνδυνη συμπεριφορά, λόγω παραβίασης ερυθρού σηματοδότη, και να διενεργούν έλεγχο οχήματος, χωρίς, όπως καταθέτουν, να γνωρίζουν ότι πρόκειται για το ίδιο άτομο που είχαν ελέγξει προηγουμένως, ευρισκόμενοι σε μπαρ, εκτός διατεταγμένης υπηρεσίας, διότι νόμισαν ότι

τους βιντεοσκοπούσε με κινητό τηλέφωνο. Ο καταγγέλλων συνελήφθη για αντίσταση, απείθεια, παράνομη οπλοφορία, ενώ καταγραφικό υλικό από κάμερες Τροχαίας δεν υπήρχε στο φάκελο, ούτε αντίστοιχη εγγραφή συμβάντος σε υπηρεσία Τροχαίας, ενώ η κλήση του Τμήματος Τροχαίας δεν αμφισβητείται ότι του επεδόθη αργότερα.

Στο πόρισμα της συγκεκριμένης διοικητικής εξέτασης, γινόταν αναφορά σε στοιχεία που αφορούν στη σεξουαλική ζωή του συλληφθέντος και ο Μηχανισμός επεσήμανε ότι τέτοια στοιχεία του ατόμου απολαμβάνουν ειδικής προστασίας από την έννομη τάξη, ως ειδικής κατηγορίας δεδομένα, σύμφωνα με το άρθρο 9 του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, ενώ τυχόν εξαιρέσεις από την προστασία για λόγους δημόσιας ασφάλειας, εφαρμογής ποινικού νόμου κ.λπ. είναι στενώς ερμηνευτέες. Η κατοχή δε, σεξουαλικών βοηθημάτων, κ.λπ. από τον καταγγέλλοντα, είναι παντελώς άσχετη με τις κατηγορίες που του απαγγέλθηκαν, και, κατά συνέπεια, η μνεία τους παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας στην προστασία προσωπικών δεδομένων. Για το λόγο αυτό, η σχετική διατύπωση της έκθεσης πορίσματος ΠΔΕ **προτάθηκε να απαλειφθεί**. Προσωπικά δεδομένα που δεν τελούν σε αιτιώδη συνάφεια με την προς διερεύνηση πράξη είναι όχι απλώς περιττά, αλλά μπορεί να πλήξουν την αναγκαία αμεροληψία για τη διερεύνηση μιας καταγγελίας περιστατικού αυθαιρεσίας.

5

**Αυτοτελείς έρευνες
του εθνικού μηχανισμού**

5. Αυτοτελείς έρευνες του εθνικού μηχανισμού

Η δυνατότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας να προβαίνει σε δική του, αυτοτελή, έρευνα των καταγγελιών για περιστατικά αυθαιρεσίας, προβλέφθηκε στο Ν. 4443/2016 ως εναλλακτική της προώθησης καταγγελιών στην Διοίκηση και παρακολούθησης της σχετικής ΠΔΕ ή ΕΔΕ. Σε κάθε περίπτωση, μετά το πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, ακολουθούν οι προβλεπόμενες για κάθε φορέα πειθαρχικές διαδικασίες. Σύμφωνα με την Αιτιολογική έκθεση του Ν. 4443/2016, η Ανεξάρτητη Αρχή δεν υποκαθιστά τα πειθαρχικά όργανα της Διοίκησης, κατ' εφαρμογήν της αρχής του φυσικού δικαστή στην πειθαρχική διαδικασία, και ο Συνήγορος αποτελεί μηχανισμό παράλληλο και συμπληρωματικό του πειθαρχικού ελέγχου, με αυξημένες, βέβαια, συνταγματικές εγγυήσεις ανεξαρτησίας.

Κατά το 2019 βρισκόνταν σε εξέλιξη 5 αυτοτελείς έρευνες του Συνηγόρου του Πολίτη για καταγγελίες σχετικά με τα εξής:

- ▶ Σωματικές βλάβες αλλοδαπών με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο κατά την καταστολή επεισοδίων το 2017 στη Λέσβο.
- ▶ Κακοποίηση με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο αλλοδαπών κρατουμένων το 2017 σε Προαναχωρησιακό Κέντρο.
- ▶ Επιβάρυνση της υγείας κρατουμένου το 2018 σε αστυνομικά κρατητήρια της Αττικής.
- ▶ Βία και σοβαρή προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κρατουμένου το 2017 κατά τη λήψη δείγματος DNA από αστυνομικούς.
- ▶ Κακοποίηση κρατουμένης και αντιδεδοντολογική και ελλιπής ιατρική μεταχείριση σε Προαναχωρησιακό Κέντρο το 2018.

Στο πλαίσιο των ερευνών αυτών, ο Συνήγορος προέβη σε αναζήτηση αποδεικτικού υλικού, αξιολόγηση των πειθαρχικών ερευνών και σε τρεις (3) περιπτώσεις ζήτησε τη συμπλήρωση της έρευνας, λόγω ουσιωδών ελλείψεων. Σε όλες τις περιπτώσεις, διαπιστώθηκε η ανάγκη ενίσχυσης των θεσμικών εργαλείων αυτοτελούς έρευνας του Συνηγόρου, η οποία τελικώς επήλθε με το Ν. 4662/2020.

Έλεγχοι προσώπων, προσαγωγές και καταστολή επεισοδίων, κατά τις διαδηλώσεις τον Νοέμβριο και Δεκέμβριο 2019, οδήγησαν σε πολλαπλές καταγγελίες στα ΜΜΕ και στον Συνήγορο. Ο Εθνικός Μηχανισμός ενημερώθηκε τον Δεκέμβριο για τις σχετικές διαταγές πειθαρχικής έρευνας από το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ., και ζήτησε τις ενέργειές της για το σύνολο των καταγγελιών που είδαν το φως της δημοσιότητας και είχαν τεθεί υπόψη του. Επίσης, επεσήμανε τα αναγκαία στοιχεία για να θεωρηθούν οι διενεργούμενες, από την ΕΛ.ΑΣ., έρευνες πλήρεις κι εμπειριστατωμένες. Παράλληλα, ο Συνήγορος ζήτησε να ενημερωθεί εκ των προτέρων με κάποια κρίσιμα στοιχεία (ιατροδικαστικές εκθέσεις, βιντεοληπτικό υλικό, συνομιλίες με το κέντρο κ.ά.), προκειμένου να εκτιμήσει τις επόμενες ενέργειές του, εν όψει και της επικείμενης αλλαγής του σχετικού νομοθετικού πλαισίου της έρευνάς του. Μετά τη δημοσίευση του Ν. 4622/2020, αναμένεται η ανταπόκριση της ΕΛ.ΑΣ. στα αιτηθέντα στοιχεία.

6

**Εκτέλεση αποφάσεων
του ΕΔΔΑ**

6. Εκτέλεση αποφάσεων του ΕΔΔΑ

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της ειδικής του αρμοδιότητας ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, επιλαμβάνεται επίσης υποθέσεων, για τις οποίες έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) για παράβαση των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), με τις οποίες διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας, ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα. Στις περιπτώσεις αυτές, καθώς και στην περίπτωση που υπήρξε ουσιώδης ελάττωμα της διαδικασίας, κάμπτεται το αξίωμα της μη δίωξης για δεύτερη φορά για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα (*ne bis in idem*). Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο αυτό, μπορεί να αποφασίσει την επανεξέταση της υπόθεσης από τα οικεία πειθαρχικά όργανα, προκειμένου να ασκηθεί ή να συμπληρωθεί η πειθαρχική δίωξη και να επιβληθεί η προσήκουσα πειθαρχική ποινή, ανεξάρτητα από την αρχική εκδίκαση της υπόθεσης.

Η συγκεκριμένη αρμοδιότητα συμπληρώθηκε με τον πρόσφατο νόμο 4662/2020¹¹⁵, ως εξής:

- α)** Τέθηκαν ρητά οι τρεις παραπάνω περιπτώσεις όπου κάμπτεται το αξίωμα *ne bis in idem*, σύμφωνα με το άρθρο 4 του 7^{ου} πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, που έχει κυρώσει η Ελλάδα.
- β)** Επίσης προβλέφθηκε ρητά, κατόπιν σχετικής πρότασης του Συνηγόρου στην προηγούμενη έκθεσή του, η δέσμευση της Διοίκησης από τον νομικό χαρακτηρισμό της ελεγχόμενης πράξης από το ΕΔΔΑ. Ο Συνήγορος είχε αναδείξει την ανάγκη ενότητας της εφαρμογής της νομολογίας στην έννομη τάξη, εξετάζοντας τη συμμόρφωση με την απόφαση του ΕΔΔΑ *Zontul κατά Ελλάδας*, που ετέθη ενώπιον του Εθνικού Μηχανισμού¹¹⁶.
- γ)** Προσδιορίστηκε η υποχρέωση των Διευθύνσεων Προσωπικού των οι-

115. Για το σύνολο των αλλαγών που επέφερε ο Ν. 4662/2020 στο πλαίσιο λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, βλ. σχετική ενότητα νομοθετικών εξελίξεων, στην παρούσα έκθεση.

116. Βλ. ειδική έκθεση του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, 2017-2018, σελ. 46-48, 89.

κείων φορέων, που διαβιβάζουν την απόφαση του Δικαστηρίου και τον σχετικό πειθαρχικό φάκελο στο Συνήγορο του Πολίτη, να επισημαίνουν τα συγκεκριμένα διαστήματα αναστολής της παραγραφής και την τυχόν συμπλήρωση του χρόνου αυτής.

Καθίσταται σαφές από τα παραπάνω, ότι ο Συνήγορος αποτελεί Μηχανισμό εκτέλεσης αποφάσεων του ΕΔΔΑ σχετικά με ατομικά μέτρα συμμόρφωσης, και στο συγκεκριμένο μόνον πεδίο, ήτοι της πειθαρχικής διερεύνησης της συγκεκριμένης συμπεριφοράς που κρίθηκε από το Δικαστήριο. Τα γενικά μέτρα συμμόρφωσης, εναπόκεινται στην αποφασιστική αρμοδιότητα της Κυβέρνησης.

Πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι στην περίπτωση της εκτέλεσης αποφάσεων του ΕΔΔΑ, ο Συνήγορος δεν μπορεί να δράσει αυτεπαγγέλτως, εν αντιθέσει με τις περιπτώσεις καταγγελιών για περιστατικά αυθαιρεσίας του ίδιου νόμου. Η ενεργοποίηση της αρμοδιότητάς του να αποφασίσει την επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας, προϋποθέτει την διαβίβαση της καταδικαστικής απόφασης του ΕΔΔΑ και του φακέλου της υπόθεσης από τη Διοίκηση.

Κατά το 2019, στον Εθνικό Μηχανισμό διαβιβάστηκε μία (1) απόφαση του ΕΔΔΑ, η απόφαση *Sarwari κ.ά. κατά Ελλάδα*ς της 11.4.2019 (προσφυγή αριθμ. 38089/12). Η υπόθεση αφορούσε σε καταγγελία για κακοποίηση, που εμπίπτει στο άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ (απαγόρευση βασανιστηρίων, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης). Το επίδικο συμβάν έλαβε χώρα στις 14 και 15.12.2004, και αφορούσε στην κακοποίηση δέκα Αφγανών από αστυνομικούς που έψαχναν κάποιον φυγόδικο στο κτίριο όπου διέμεναν. Συγκεκριμένα, αναφερόταν ότι τους κτύπησαν με τα πόδια και τα χέρια, καθώς και με μπαστούνια σε διάφορα μέρη του σώματός τους, ενώ ο ένας από αυτούς κατήγγειλε ότι υπέστη κακοποίηση στο αστυνομικό τμήμα, και πιο συγκεκριμένα ότι τον κτύπησαν με λακτίσματα, με γροθιές και με ένα λάστιχο ποτίσματος, προκειμένου να αποσπάσουν πληροφορίες για τον φυγάδα. Διενεργήθηκε ΕΔΕ για τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς, για τις πράξεις των άρθρων 137^A και 137^B ΠΚ Τελικά, το δευτεροβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο επέβαλε ποινή αργίας με απόλυση στους δύο πρώτους αστυνομικούς, πρόστιμο 150 ευρώ στον τρίτο, και καμία ποινή στον τέταρτο.

Το ΕΔΔΑ απεφάνθη ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, τόσο στο ουσιαστικό, όσο και στο δικονομικό του σκέλος, για τους περισσότερους από τους κατηγορούμενους. Το Δικαστήριο επισημαίνει ελλείψεις κυρίως της ποινικής διαδικασίας, για τις οποίες δεν έχει αρμοδιότητα ο

Συνήγορος του Πολίτη. Όσον αφορά στην πειθαρχική διαδικασία, το Δικαστήριο αποφαινεται γενικά για τα εξής:

- α)** ότι «...το πειθαρχικό σύστημα, όπως εφαρμόστηκε εν προκειμένω, αποδείχθηκε κάθε άλλο παρά αυστηρό και δεν μπορούσε να εμπεριέχει αποτρεπτική δύναμη, ικανή να εξασφαλίσει την αποτελεσματική πρόληψη παράνομων πράξεων». Το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι οι πειθαρχικές ποινές μειώθηκαν αισθητά στο δευτεροβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο, αλλά ακόμη και ότι οι μειωμένες πειθαρχικές ποινές δεν εκτελέστηκαν, γιατί οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί είχαν εντωμεταξύ αποχωρήσει από την υπηρεσία.
- β)** Οι ιατροδικαστικές γνωματεύσεις «στερούνταν ακρίβειας και η ποιότητά τους ήταν σαφώς κατώτερη από εκείνη που συστήνουν οι κανόνες της CPT και οι κατευθυντήριες γραμμές του Πρωτοκόλλου της Κωνσταντινούπολης» (§118).

Το Δικαστήριο τονίζει ακόμη μία φορά, ότι η πραγματοποίηση κατάλληλων ιατρικών εξετάσεων του θύματος συνιστά ουσιώδη εγγύηση κατά της κακομεταχείρισης, για τα άτομα που τελούν υπό προσωρινή κράτηση. Για τον λόγο αυτό, οι εξετάσεις θα πρέπει:

- α)** να πραγματοποιούνται από ιατρούς με τα κατάλληλα προσόντα,
- β)** να μην παρίσταται κατά την εξέταση εκπρόσωπος της αστυνομίας,
- γ)** να καταγράφονται στην ιατρική έκθεση όχι μόνο οι διαπιστωθείσες σωματικές κακώσεις, αλλά και οι εξηγήσεις που δόθηκαν από τον ασθενή, ως προς τον τρόπο με τον οποίο αυτές προκλήθηκαν, καθώς και την γνώμη του ιατρού για την συμβατότητα των κακώσεων προς τις εξηγήσεις αυτές. Επομένως, ο Συνήγορος συνάγει ότι η κακή ποιότητα των ιατροδικαστικών εκθέσεων συνιστά πράγματι ουσιώδες ελάττωμα της διαδικασίας, και τα σχετικά παραπτώματα δεν έχουν παραγραφεί.

Ωστόσο, στην υπόθεση αυτή, ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, έκρινε ότι θα ήταν ατελέσφορη η πειθαρχική επανεξέταση της υπόθεσης, διότι δεν θα μπορούσε να οδηγήσει στην άρση των πλημμελειών που επεσήμανε το ΕΔΔΑ. Ειδικότερα, οι πειθαρχικές ποινές δεν μπορούν πλέον να εκτελεστούν, αφού οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί δεν είναι πια στην υπηρεσία, και η ιατροδικαστική πραγματογνωμοσύνη, ως εκ της φύσης της, δεν μπορεί να επαναληφθεί, σύμφωνα με τις προδιαγραφές του Δικαστηρίου.

Προκειμένου να αποφευχθούν παρόμοια φαινόμενα στο μέλλον, ο Συνήγορος πρότεινε στην ΕΛ.ΑΣ. να ληφθούν γενικά μέτρα συμμόρφωσης. Ειδικότερα, να υπάρξει ευαισθητοποίηση των πειθαρχικών οργάνων ως προς την ιδιαίτερη απαξία των κακουργημάτων των άρθρων 137^A και 137^B ΠΚ, καθώς και για την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, ως προς τις πειθαρχικές ποινές που επιβάλλονται στους δράστες. Να εξετασθεί η έκδοση εγκυκλίων οδηγιών ως προς την αναγκαιότητα προσεκτικής διενέργειας της ιατρικής πραγματογνωμοσύνης, και την περαιτέρω αξιολόγηση των ιατρικών πιστοποιητικών, κατά την πειθαρχική διερεύνηση παρόμοιων καταγγελιών, και ιδίως σε σχέση με τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντος, την διακρίβωση της προέλευσης των διαπιστωθέντων τραυμάτων και τις λοιπές αναλυτικές κατευθύνσεις που παρέχονται στην παραπάνω απόφαση του ΕΔΔΑ. Τέλος, να υπάρχουν οικονομικές συνέπειες για όσους έχουν αποχωρήσει από την υπηρεσία και δεν υπόκεινται πλέον σε πειθαρχική διαδικασία, κατόπιν καταδικαστικής απόφασης του ΕΔΔΑ (βλ. έκθεση Εθνικού Μηχανισμού 2017-2018, σελ. 65¹¹⁷).

117. <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.585783>

7

**Νομοθετικές προτάσεις
και εξελίξεις**

7. Νομοθετικές προτάσεις και εξελίξεις

7.1. Η τροποποίηση της νομοθεσίας για τον Εθνικό Μηχανισμό

Η εμπειρία πρώτης εφαρμογής της νομοθεσίας (άρθρ. 56 Ν. 4443/2016, Α' 232), που τέθηκε σε εφαρμογή την 9.6.2017, ανέδειξε την ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας με ανθρώπινους πόρους και θεσμικά μέσα, προκειμένου ο Συνήγορος να είναι σε θέση να διεξαγάγει αποτελεσματικά ανεξάρτητη έρευνα, όπως ο ίδιος το πρότεινε ήδη από τον Οκτώβριο του 2018¹¹⁸, επαναλαμβάνοντας την πρότασή του προς την Κυβέρνηση, μετά τις εθνικές εκλογές του Ιουλίου 2019.

Η ενίσχυση αυτή του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης αποτελεί και πάγιο αίτημα του Συμβουλίου της Ευρώπης (στην από 4-6.12.2018 απόφαση της Επιτροπής του Συμβουλίου Υπουργών για τη συμμόρφωση με τις αποφάσεις του ΕΔΑΔ της ομάδας Μακαρατζή¹¹⁹, επίσης στην από 10.7.2019 έκθεση για την αστυνόμευση στην Ελλάδα¹²⁰ και στην από 19.7.2019 έκθεση της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT) σε συνέχεια της επίσκεψής της στην Ελλάδα τον Μάρτιο και Απρίλιο 2019).

Το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη ανέλαβε σχετική νομοθετική πρωτοβουλία στις αρχές του 2020, ανταποκρινόμενο θετικά στις προτάσεις του Συνηγόρου. Πρόκειται για το άρθρ. 188 του Ν. 4662/2020 (Α' 27/7.2.2020), το οποίο επιφέρει σημαντική θωράκιση της ειδικής αυτής αρμοδιότητας του Συνηγόρου του Πολίτη με θεσμικά μέσα. Ειδικότερα:

118. Βλ. πρώτη ειδική έκθεση του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, για το διάστημα 9.6.2017 - 31.12.2018, σελ. 85 επ. <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.585783>.

119. Στην από 4 - 6.12.2018 απόφαση της Επιτροπής του Συμβουλίου Υπουργών, για τη συμμόρφωση με τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ της ομάδας Μακαρατζή, βλ. τις γενικές προτάσεις συμμόρφωσης (παρ. 9, a, b, c) [https://hudoc.exec.coe.int/eng#{{«EXECIdentifiers»: \[«004-15563»\]}}](https://hudoc.exec.coe.int/eng#{{«EXECIdentifiers»: [«004-15563»]}}).

120. <https://www.coe.int/en/web/execution/-/professional-policing-in-greece>.

Επέρχεται εναρμόνιση των λόγων διάκρισης, στις συμπεριφορές που ελέγχει ο Εθνικός Μηχανισμός, με την έννοια των διακρίσεων στο Α' μέρος του Ν. 4443/2016 (άρθρο 2), που ενσωματώνει τις σχετικές Οδηγίες για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης¹²¹, συμπληρώνοντας τις περιπτώσεις διάκρισης λόγω **άλλων πεποιθήσεων, χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης**). Επίσης, διευκρινίζεται η έννοια της ελεγχόμενης πράξης, η οποία στο πειθαρχικό δίκαιο αφορά σε παράνομες και υπαίτιες ενέργειες ή παραλείψεις¹²², προς άρση τυχόν ερμηνευτικών αμφισβητήσεων.

Η φύση της αρμοδιότητας δεν αλλάζει, δεδομένου ότι ο Συνήγορος συνεχίζει, όπως και στο Ν. 4443/2016, να αποτελεί παράλληλο, εξωτερικό μηχανισμό έρευνας και ελέγχου, χωρίς να υποκαθιστά τα πειθαρχικά όργανα. Οι εμπλεκόμενοι σε περιστατικά αυθαιρεσίας, συνεχίζουν να υπόκεινται στα οικεία πειθαρχικά όργανα κάθε φορέα, κατ' εφαρμογήν της αρχής του φυσικού δικαστή και στην πειθαρχική δικαιοδοσία.

Ουσιαστικές αλλαγές, ωστόσο, επέρχονται στη **διαδικασία και τα μέσα έρευνας** του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού, ο οποίος εξοπλίζεται πλέον με τη ρητή δυνατότητα κλήτευσης μαρτύρων, διενέργειας αυτοψίας, παραγγελίας πραγματογνωμοσύνης, και, ιδίως, λήψης ένορκων καταθέσεων μαρτύρων και έγγραφων ή προφορικών εξηγήσεων από τα εμπλεκόμενα πρόσωπα¹²³. Τα θεσμικά αυτά μέσα συνιστούν αναγκαία διασφάλιση ότι η έρευνα του Συνηγόρου δεν θα υπολείπεται της διαδικασίας και των αποδεικτικών μέσων, ενώπιον των πειθαρχικών οργάνων του ένστολου προσωπικού των σωμάτων ασφαλείας.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, διασφαλίζεται στην πράξη η πρόβλεψη της δυνατότητας διεξαγωγής αυτοτελούς έρευνας από τον Εθνικό Μηχανισμό. Τον ίδιο σκοπό εξυπηρετεί και η δυνατότητα πρόσβασης στο προανακριτικό υλικό, για την πληρότητα της έρευνας του Συνηγόρου του Πολίτη, η οποία αυτονοήτως, ως άρση απορρήτου, τελεί υπό τον όρο της χρήσης αποκλειστικά για την εκπλήρωση της αποστολής του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας. Ομοίως, προβλέπεται και η δυ-

¹²¹. Οδηγίες 2000/43/ΕΚ, 2000/78/ΕΚ, 2014/54/ΕΕ.

¹²². Βλ. άρθρο 4 §1 ΠΔ 120/2008, Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού, Α' 182, άρθρ. 106 Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Υπαλλήλων, άρθρ. 38 §11 Ν. 4504/2017, Α' 184, για τα στελέχη του Λιμενικού Σώματος.

¹²³. Χωρίς να θίγει τις αρμοδιότητες άλλων οργάνων, στο πλαίσιο της διαδικασίας κατά τον ΚΠΔ (βλ. εξουσίες των ειδικών προανακριτικών υπαλλήλων κατά τα άρθρα 34, 183 και 251 ΚΠΔ).

νατότητα ίδιας έρευνας, παράλληλα με τυχόν ποινική διαδικασία (άρθρο 188, §2), προκειμένου ο Συνήγορος να μην έχει λιγότερες δυνατότητες από τα πειθαρχικά όργανα της Διοίκησης, για τα οποία η συνέχιση της πειθαρχικής διαδικασίας καθιερώνεται ως κανόνας, βάσει της θεμελιώδους αρχής της αυτοτέλειας της πειθαρχικής από την ποινική δίκη, και του διαφορετικού σκοπού που επιτελούν στην έννομη τάξη (βλ. άρθρ. 48 ΠΔ 120/2008, Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού, Α' 182, άρθρ. 114 Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Υπαλλήλων, άρθρ. 38 §7 Ν. 4504/2017, Α' 184)¹²⁴.

Εισάγεται επίσης ρύθμιση ότι, εάν ο Συνήγορος διαπιστώσει μη αιτιολογημένη απόκλιση από το πόρισμα του, μπορεί να αναπέμψει τον φάκελο της έρευνας στον οικείο Υπουργό προς τυχόν άσκηση της εκ μέρους του εξουσίας, ως πειθαρχικού προϊσταμένου του ένστολου προσωπικού. Η παραπομπή της υπόθεσης στην ηγεσία της Διοίκησης, συνιστά δικλείδα ασφαλείας για τις εσωτερικές έρευνές της.

Για την ενίσχυση της συμμόρφωσης με τις καταδικαστικές αποφάσεις του **Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**, προτείνεται η δέσμευση της Διοίκησης από τον νομικό χαρακτήρισμό της ελεγχόμενης πράξης από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, για την ενότητα της εφαρμογής της νομολογίας στην έννομη τάξη, δεδομένου ότι η σχετική ανάγκη έχει αναδειχθεί στο παρελθόν με αποφάσεις του Δικαστηρίου που ετέθησαν ενώπιον του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης, όπως η απόφαση *Zontul κατά Ελλάδας*¹²⁵. Δεδομένου, επίσης, ότι η επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας, σε συμμόρφωση με σχετικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τελεί υπό το αξίωμα της μη δίωξης για δεύτερη φορά για το ίδιο παράπτωμα (*ne bis in idem*), κρίνεται σκόπιμο, για λόγους συστηματικούς, να προστεθούν στο σημείο αυτό οι περιπτώσεις, κατά τις

124. Η αρχή της αυτοτέλειας της πειθαρχικής, από την ποινική διαδικασία, που κατοχυρώνουν οι παραπάνω διατάξεις του οικείου πειθαρχικού δικαίου κάθε φορά, η ανάγκη τουλάχιστον ίσων θεσμικών μέσων έρευνας μεταξύ του εκάστοτε πειθαρχικού οργάνου και του Εθνικού Μηχανισμού ως εξωτερικού, παράλληλου φορέα διερεύνησης περιστατικών, τα οποία συνιστούν πειθαρχικά παραπτώματα ανεξαρτήτως της ποινικής τους αντιμετώπισης, φαίνεται να διέλαθε της προσοχής της Επιστημονικής υπηρεσίας της Βουλής, η οποία σε σχετική έκθεσή της για το Ν. 4662/2020 έκρουσε τον κώδωνα αντισυνταγματικών διατάξεων, μεταξύ άλλων, για τις δύο αυτές ρυθμίσεις, από πλευράς των άρθρων 96 και 26 του Συντάγματος, εκ παραδρομής, ότι πρόκειται για αρμοδιότητα «*διερεύνησης εγκλημάτων*» <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/7b24652e-78eb-4807-9d68-e9a5d4576eff/e-diahkris-epist.pdf>.

125. Ο.π. ειδική έκθεση του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, 2017-2018, σελ. 46-48, 89.

οποίες κάμπτεται το *ne bis in idem* (νέα στοιχεία ή στοιχεία που αποκαλύφθηκαν εκ των υστέρων ή εάν υπήρξε ουσιώδες ελάττωμα της διαδικασίας), σύμφωνα με το άρθρο 4 του 7^{ου} πρωτοκόλλου στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που έχει κυρώσει η Ελλάδα.

Χαιρετίζοντας τη νομοθετική αυτή τροποποίηση, ο Συνήγορος παρατήρησε ωστόσο, ότι οι αυξημένες απαιτήσεις έρευνας, εκ μέρους του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, προϋποθέτουν και ενίσχυση της στελέχωσης του, προκειμένου να είναι σε θέση να εκπληρώσει την αποστολή του.

Το κείμενο του άρθρου 188 του Ν. 4662/2020¹²⁶ με την πλήρη, πλέον, περιγραφή, των μέσων άσκησης της αρμοδιότητας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, περιλαμβάνεται στο Παράρτημα της παρούσας έκθεσης.

7.2. Η μερική αποδοχή των προτάσεων τροποποίησης του πειθαρχικού δικαίου

Τροποποίηση του πειθαρχικού δικαίου του αστυνομικού προσωπικού επί τη βάση των νομοθετικών προτάσεων βελτίωσής του από τον Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας.

Στην έκθεσή του για τα έτη 2017-2018¹²⁷ ο Μηχανισμός, αξιοποιώντας τις παρατηρήσεις, τις οποίες διατύπωσε με τα έγγραφα και τα πορίσματα του επί υποθέσεων των οποίων επιλήφθηκε καθ' οιονδήποτε τρόπο, περιέλαβε σειρά προτάσεων για τη βελτίωση συγκεκριμένων ζητημάτων που αφορούν σε ζητήματα πειθαρχικού δικαίου και υπηρεσιακής κατάστασης των υπαγόμενων σε αυτόν υπαλλήλων. Με το ΠΔ 111/2019 (ΦΕΚ Α' 216) μεταξύ άλλων τροποποιήθηκαν και διατάξεις του ΠΔ 120/2008 για το πειθαρχικό δίκαιο του αστυνομικού προσωπικού και ελήφθησαν υπόψη για τις συγκεκριμένες τροποποιήσεις οι προτάσεις του Μηχανισμού. Στο συγκεκριμένο τμήμα της έκθεσης, θα εξεταστεί αναλυτικά ποιες προτάσεις έγιναν αποδεκτές και σε ποιο βαθμό τροποποιήθηκε το πειθαρχικό δίκαιο, και ποιες δεν υιοθετήθηκαν, με αναφορά κάθε πρότασης χωριστά, όπως ακριβώς είχαν αναφερθεί στην προηγούμενη έκθεση.

126. Το άρθρ. 188 με την §1 αντικατέστησε το άρθρο 1 του Ν. 3938/2011, ως ίσχυε μετά την αντικατάστασή του από το άρθρο 56 Ν. 4443/2016 και τη θέσπιση της αρμοδιότητας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας.

127. https://www.synigoros.gr/resources/docs/emhdipa_2017_2018_gr.pdf, σελ. 63.

7.2.1. Διασφάλιση της αμεροληψίας των διενεργούντων ΠΔΕ

Ο Μηχανισμός, με αφορμή υποθέσεις με τις οποίες ασχολήθηκε και αφορούσαν σε καταγγελίες για κακομεταχείριση, υπό τη μορφή προσβολών της σωματικής ακεραιότητας ή της υγείας, που δεν συνιστούν πράξεις υπαγόμενες στο άρθρο 137^Α ΠΚ, αλλά ήσσονος βαρύτητας βλάβες, από προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας, διαπίστωσε ότι οι αντίστοιχες διοικητικές εξετάσεις της ΕΛ.ΑΣ. κυρίως ανατέθηκαν σε αρχαιότερο ή ανώτερο, του ελεγχόμενου, αστυνομικό, ο οποίος δεν ανήκε απαραίτητα σε άλλη Διεύθυνση¹²⁸. Προκειμένου να διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα της έρευνας και η αμεροληψία του διεξάγοντος την έρευνα οργάνου (πέραν από την αυξημένη ιεραρχική απόσταση αυτού που διασφαλίζεται στην πράξη), πρότεινε να προβλεφθεί η ανάθεση της έρευνας σε αξιωματικό άλλης διεύθυνσης, για όλες τις εσωτερικές έρευνες, και όχι μόνο για τις ΕΔΕ. Συγκεκριμένα, πρότεινε την προσθήκη αντίστοιχης, με το άρθρο 26 §4 του ΠΔ 120/2008 για τις ΕΔΕ για τα εγκλήματα του άρθρου 137^Α ΠΚ και στο άρθρο 24 §2 του ίδιου ΠΔ, διάταξης, η οποία να αφορά τις ΠΔΕ για περιστατικά παραπτώματων που σχετίζονται με κακομεταχείριση και να παραπέμπει στα ρητά προβλεπόμενα παραπτώματα του άρθρου 10 §1 και του άρθρου 11 §1. Ο Μηχανισμός αναγνώριζε τις αντικειμενικές δυσκολίες στην υλοποίηση μιας τέτοιας πρότασης, όπως η απόσταση και η τοποθεσία (ειδικά σε νησιά), ωστόσο θεώρησε ότι η απαξία των πράξεων και η σοβαρότητα των καταγγελιών δεν επιτρέπει να γίνονται ανεκτές οποιεσδήποτε αντιρρήσεις.

Η συγκεκριμένη πρόταση του Μηχανισμού έγινε αποδεκτή, καθώς με το άρθρο 1 §1 του ΠΔ 111/2019 (Α' 216), με προσθήκη τρίτου εδαφίου στο άρθρο 24 §2 του ΠΔ 120/2008, προβλέφθηκε για τις ΠΔΕ που ενεργούνται, προκειμένου να διαπιστωθεί αν τελέστηκαν σε βάρος πολιτών πειθαρχικά παραπτώματα του άρθρου 10, §1 περ. γ' και του άρθρου 11, §1 περ. ια' του ΠΔ 120/2008, η διενέργειά της να ανατίθεται σε αξιωματικό Διεύθυνσης ή Υπηρεσίας που εξομοιώνεται με αυτή, άλλης από εκείνη, στην οποία υπάγονται διοικητικά οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί.

128. Καθώς για τις ΠΔΕ δεν προβλεπόταν αυτό υποχρεωτικά από το ΠΔ 120/2008, αλλά μόνο για τις ΕΔΕ σχετικά με πειθαρχικά παραπτώματα που προβλέπονται στο άρθρο 1 §1 περ. γ' του ίδιου ΠΔ (δηλ. για πράξεις που συνιστούν βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας) το άρθρο 26 §4 προβλέπει ρητά, μόνο την ανάθεση σε αξιωματικό Διεύθυνσης ή Υπηρεσίας που εξομοιώνεται με αυτή, άλλης από εκείνης στην οποία υπάγονται διοικητικά οι εγκαλούμενοι αστυνομικοί.

Η συγκεκριμένη τροποποίηση κινείται αναμφίβολα προς την ορθή κατεύθυνση και αποτυπώνει το πνεύμα της πρότασης του Μηχανισμού, καθόσον δεν περιλαμβάνει μόνο τα πειθαρχικά παραπτώματα του άρθρου 10 §1 περ. γ' του ΠΔ 120/2008 (δηλαδή πράξεις που συνιστούν βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατά το άρθρο 137^A ΠΚ) αλλά και κάθε βάναυση συμπεριφορά, που δεν υπάγεται σε αυτή (ακόμα και μικρότερης βαρύτητας) αφού περιέλαβε και τα παραπτώματα του άρθρου 11 §1 περ. ια' του ΠΔ 120/2008 (*«βάναυση συμπεριφορά προς ομοιόβαθμους, υφισταμένους ή πολίτες, εφόσον δεν εμπίπτει στην περίπτωση γ' της §1 του άρθρου»*). Για να καλύψει κάθε περίπτωση κακομεταχείρισης που ενέχει και χρήση σωματικής βίας, θα μπορούσε ο κανονιστικός νομοθέτης να περιλάβει στο νεοπροστεθέν εδάφιο και την περ. ζ' της §1 του άρθρου 11 του ΠΔ 120/2008¹²⁹, καθώς στις προβλέψεις του άρθρου 10 §1 περ. η' και 10 §3, πολλά από τα πλημμελήματα των κεφαλαίων του Ειδικού Μέρους του ΠΚ με τα εγκλήματα κατά της σωματικής ακεραιότητας (απλή, επικίνδυνη και βασική μορφή της βαριάς σωματικής βλάβης) και της προσωπικής ελευθερίας (παράνομη βία, απειλή) θα μπορούσαν σε αυτή την περίπτωση του άρθρου 11 να υπαχθούν, αφού στο άρθρο 10 §1 περ. η' τα πλημμελήματα απαριθμούνται και δεν περιλαμβάνονται τα συγκεκριμένα.

Αποτελεί για το Μηχανισμό αυτονόητη ερμηνεία του συγκεκριμένου εδαφίου που προστέθηκε με το ΠΔ 111/2019, ότι η φράση *«η ΠΔΕ που διενεργείται για να διαπιστωθεί αν τελέστηκαν πειθαρχικά παραπτώματα»* δεν προσθέτει περαιτέρω όρους για τη διαταγή μιας τέτοιας ΠΔΕ, καθώς ο σκοπός και το αντικείμενο διερεύνησης μιας ΠΔΕ καθορίζεται στην §1 του άρθρου 24 του ΠΔ 120/2008. Επομένως, ακόμα και σε μια *«περίπτωση που απλώς πιθανολογείται ή δεν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις για την τέλεση»* πειθαρχικών παραπτωμάτων, που κατά την κρίση του αρμοδίου να διατάξει την ΠΔΕ, θα μπορούσαν να υπαχθούν είτε στο άρθρο 10 §1 περ. γ' του ΠΔ 120/2008, είτε στο άρθρο 11 §1 περ. ια' του ΠΔ 120/2008, με βάση το νεοπροστεθέν εδάφιο, θα πρέπει να διαταχθεί ΠΔΕ και να ανατεθεί σε αξιωματικό Διεύθυνσης ή Υπηρεσίας που εξομοιώνεται με αυτή, άλλης από εκείνη στην οποία υπάγονται διοικητικά οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί. Αν αντίθετα, υπάρχουν σαφείς ενδείξεις για την τέλεση των προαναφερόμενων πειθαρχικών παραπτωμάτων και εφόσον και για τις δυο περιπτώσεις προβλέπεται ανώτερη πειθαρχική ποινή, κατ' εφαρμογή του άρθρου 26 §1

129. *«Η από πρόθεση τέλεση ή απόπειρα τέλεσης πλημμελήματος, κατά του οποίου απειλείται στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον τριών (3) μηνών, εφόσον η πράξη αυτή δεν εμπίπτει στις περιπτώσεις του προηγούμενου άρθρου».*

του ΠΔ 120/2008, θα πρέπει να διαταχθεί ΕΔΕ και δεν μπορεί η ΠΔΕ με την διασφάλιση της αμεροληψίας-απόστασης του διενεργούντος να υποκαταστήσει την ΠΔΕ.

7.2.2. Αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, λόγω ποινικής δίκης

Ως προς τη χρήση της προβλεπόμενης αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας, λόγω παράλληλης ποινικής, επισημάνθηκε από το Μηχανισμό, ότι η αναστολή συνιστά μεν διακριτική ευχέρεια του αρμόδιου οργάνου, ωστόσο θα πρέπει να ασκείται υπό την προϋπόθεση της κρίσης περί αναγκαιότητας, ώστε να μην καταργείται η αυτοτέλεια των δυο διαδικασιών, ενώ σε περίπτωση ποινικής προδικασίας μόνο εφόσον προκύπτει η άσκηση ποινικής δίωξης.

Για να αντιμετωπιστεί η, εφαρμοζόμενη στην πράξη, τακτική των αρμοδίων οργάνων, στις περιπτώσεις που το ερευνώμενο πειθαρχικό παράπτωμα συνιστά και ποινικό αδίκημα, να χρησιμοποιούν ως επιχείρημα για την πειθαρχική απαλλαγή του ελεγχόμενου οργάνου ή/και την θέση της υπόθεσης στο αρχείο ή/και την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας μέχρι την ολοκλήρωση της εκκρεμούσης ποινικής διαδικασίας, το γεγονός ότι δεν μπορούν να αποφανθούν για ποινικά αδικήματα πριν από την κρίση του ποινικού δικαστηρίου, κρίθηκε σκόπιμο από το Μηχανισμό να περιοριστεί χρονικά η δυνατότητα χρήσης της αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας. Πρότεινε, επομένως, να προβλεφθεί ότι, σε περίπτωση διερεύνησης πειθαρχικού παραπτώματος που συνιστά ποινικό αδίκημα κατά τον ΠΚ η κατ' εξαίρεση αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, να επιτρέπεται μόνο μετά την επίδοση της κλήσης ή κλητήριου θεσπίσματος κατά τον ΚΠΔ, σχετικά με τις ίδιες πράξεις.

Η συγκεκριμένη πρόταση υιοθετήθηκε πλήρως από το νέο ΠΔ 111/2019 και με το άρθρο 1 §3 αυτού αντικαταστάθηκε και το πρώτο εδάφιο του άρθρου 48 §3 του ΠΔ 120/2008. Υπό την ισχύουσα μορφή της, η τελευταία διάταξη προβλέπει ότι η ποινική δίκη δεν αναστέλλει την πειθαρχική διαδικασία, όμως τα αρμόδια, για την άσκηση της πειθαρχικής δίωξης, όργανα και τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα, μπορούν κατ' εξαίρεση να διατάξουν με ελεύθερα ανακλητή απόφασή τους την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας για ένα έτος, εφόσον έχει επιδοθεί κλήση ή κλητήριο θέσπισμα κατά τον ΚΠΔ. Η πειθαρχική διαδικασία μπορεί να ανασταλεί μόνο ενόψει κρίσεως ποινικού δικαστηρίου για ασκηθείσα δίωξη, χωρίς να παρακω-

λύεται η πρόοδος της πειθαρχικής διαδικασίας, όσο εκκρεμεί η ποινική διαδικασία. Η νέα διάταξη αποδέχεται και αποτυπώνει την ουσία της πρότασης του Μηχανισμού, ως προς την αρμοδιότητα των οργάνων που διαθέτουν τη συγκεκριμένη ευχέρεια, και το γράμμα της νέας διάταξης φαίνεται να τη διευρύνει, αφού αναφέρεται και στους αρμόδιους να ασκήσουν την πειθαρχική δίωξη και στα αρμόδια πειθαρχικά όργανα. Λαμβάνοντας υπόψη την αποφυγή έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων και την πρόβλεψη δυνατότητας αναστολής, ο Μηχανισμός θεωρεί αυτονόητη την ανωτέρω πρόβλεψη και ελπίζει η εφαρμογή της να μην οδηγήσει σε επιμήκυνση του χρόνου της διαδικασίας ενώπιον των Πειθαρχικών Συμβουλίων.

7.2.3. Περιορισμός του χρόνου διενέργειας και γνωμάτευσης επί των εκθέσεων πορίσματος διοικητικών εξετάσεων

Σε πολλές από τις διοικητικές εξετάσεις με τις οποίες ασχολήθηκε ο Μηχανισμός διαπίστωσε ότι αποτελεί σύνηθες φαινόμενο η υπέρβαση του χρόνου διενέργειας της εξέτασης, και η άτυπη παράταση αυτού. Προς την κατεύθυνση της ταχύτερης και πληρέστερης διενέργειας των διοικητικών εξετάσεων, αλλά και της υποβοήθησης του έργου των διενεργούντων, πρότεινε να προβλεφθούν στο ΠΔ 120/2008¹³⁰ και στις αντίστοιχες διατάξεις για το προσωπικό των υπόλοιπων σωμάτων ασφαλείας και των καταστημάτων κράτησης τα ακόλουθα:

- α)** κατά προτεραιότητα απάντηση σε αιτήματα των διενεργούντων διοικητικές εξετάσεις.
- β)** για παράταση της προθεσμίας διενέργειας, ο διενεργών να μνημονεύει και να επεξηγεί συγκεκριμένο λόγο ή λόγους εξαιρετικούς, που να καθιστούν αναγκαία την παράταση και ο αποφασίζων να μνημονεύει στην απόφασή του συγκεκριμένους λόγους
- γ)** η διάταξη του άρθρου 39 §6 του ΠΔ 120/2008 είτε να καταργηθεί είτε να τροποποιηθεί και να αφαιρεθεί η φράση «*όμως η χωρίς αποχρώντα λόγο...παράπτωμα*».

Με το άρθρο 1 §2 του ΠΔ 111/2019 (Α' 216) προστέθηκε στο άρθρο 24 του ΠΔ 120/2008 παράγραφος 6 για τις ΠΔΕ και ορίστηκε χρόνος διενέργειας δύο (2) μηνών για αυτές και δυνατότητα παράτασης του εν λόγω χρονικού διαστήματος για ένα (1) μήνα, με αιτιολογημένη απόφαση και, υπό

130. Πειθαρχικό δίκαιο του αστυνομικού προσωπικού.

την προϋπόθεση να συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι. Επίσης με το άρθρο 1 §6 του ΠΔ 111/2019 τροποποιήθηκε το άρθρο 39 §6 του ΠΔ 120/2008 και αφαιρέθηκε η φράση «*όμως η χωρίς αποχρώντα λόγο...παράπτωμα*».

Προς την κατεύθυνση των προτάσεων του Μηχανισμού, με το ΠΔ 120/2008 προστέθηκε για τις ΠΔΕ, αντίστοιχη με τις ΕΔΕ διάταξη, για το χρόνο περάτωσης της διαδικασίας και για την παράταση αυτού με τη συνδρομή εξαιρετικών λόγων, με τη μόνη διαφορά ότι στις ΠΔΕ ο χρόνος παράτασης είναι ένας μήνας. Δεν αντικαταστάθηκε όμως, η διάταξη του άρθρου 39 §6 του ΠΔ 120/2008 και δεν καταργήθηκε, ο ενδεικτικός χαρακτήρας των προθεσμιών, και γι' αυτό το λόγο τα αρμόδια όργανα θα πρέπει να καταβάλλουν προσπάθεια να τηρούν τις προθεσμίες και όχι να αποτελεί κανόνα η υπέρβασή τους.

7.2.4. Ζητήματα σχετικά με τη νομοθεσία για τη χρήση όπλων

Ο Μηχανισμός, στην Έκθεσή του για τα έτη 2017-2018, είχε διατυπώσει διάφορες προτάσεις σχετικά τη χρήση των πυροβόλων όπλων από το προσωπικό των, υπαγόμενων στην αρμοδιότητά του, φορέων, βασισμένες και στο Ν. 3169/2003, που ρυθμίζει αναλυτικά τη χρήση πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς και σε συμφωνία με τα διεθνώς ισχύοντα με τη χρήση των πυροβόλων όπλων. Οι προτάσεις αφορούσαν σε ζητήματα χρήσης πυροβόλων όπλων τόσο από το αστυνομικό προσωπικό, όσο και τα άλλα σώματα ασφαλείας και το προσωπικό της εξωτερικής φρούρησης.

Με το άρθρο 1 §6 του ΠΔ 111/2019, όσον αφορά το αστυνομικό προσωπικό, υιοθετήθηκε η πρόταση του Μηχανισμού, σύμφωνα με την οποία το πόρισμα της ΕΔΕ που διενεργήθηκε, αναφορικά με τη χρήση πυροβόλου όπλου, να αποτελεί τμήμα του φακέλου της ΕΔΕ για την απονομή του αστυνομικού βραβείου ανδραγαθίας ή άλλης ηθικής αμοιβής (και κατά συνέπεια να λαμβάνεται υπόψη για τη διαπίστωση της πράξης ανδραγαθίας).

Με τη νέα αυτή διάταξη, προστέθηκε εδάφιο στο άρθρο 1 §2 του ΠΔ 144/1991 για την απονομή αστυνομικού αριστείου ανδραγαθίας, σύμφωνα με το οποίο το πόρισμα των διοικητικών εξετάσεων, κατά τις διατάξεις του ΠΔ 120/2008, για τη χρήση πυροβόλου όπλου, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της ΕΔΕ για τη διαπίστωση συνδρομής των προϋποθέσεων για τη χορήγηση αστυνομικού αριστείου ανδραγαθίας και το συμπέρασμά του συνεκτιμάται κατά την κρίση για την απονομή αυτού. Ο κανονιστικός νομοθέτης υιοθέτησε την πρόταση του Μηχανισμού και προέβλεψε όσα αυ-

τός πρότεινε, και, αναμφίβολα, μια τέτοια ρύθμιση κινείται προς την ορθή κατεύθυνση, καθώς διασφαλίζει ότι ηθικές αμοιβές μόνο οι ενεργήσαντες ορθά θα μπορούν να απολαύουν.

Οι ανωτέρω αναλυθείσες ρυθμίσεις του ΠΔ 111/2019, κατ' αποδοχή των προτάσεων του Μηχανισμού, αποτύπωσαν στις διατάξεις του ΠΔ 120/2008 βασικές αρχές, που και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) έχει διαμορφώσει με τη νομολογία του. Ωστόσο, δεν αποδέχτηκε προτάσεις που διατυπώθηκαν στην έκθεση του Μηχανισμού, ως μέσα συμμόρφωσης σε αποφάσεις του ΕΔΔΑ σε βάρος της χώρας μας, και έτσι χάθηκε μια σημαντική ευκαιρία προς την κατεύθυνση αυτή. Χαρακτηριστικά θα μπορούσε με τροποποίηση-προσθήκη του άρθρου 6 §3 του ΠΔ 120/2008, όπως είχε προτείνει ο Μηχανισμός, να προβλεφθούν οικονομικού περιεχομένου κυρώσεις σε βάρος αποστράτων - συνταξιούχων, με τη μορφή παρακράτησης εφάπαξ ποσού ή ποσοστού επί της σύνταξης, εφόσον καταδικάστηκε η χώρα μας από το ΕΔΔΑ σε αποζημίωση για παραβίαση διατάξεων της ΕΣΔΑ, λόγω ελλείψεων της πειθαρχικής ή ποινικής διαδικασίας, η οποία διερεύνησε έκνομη συμπεριφορά του.

Επίσης, δεν έγινε αποδεκτή η πρόταση του Μηχανισμού, να τροποποιηθεί το ΠΔ 120/2008, σε περιπτώσεις διάπραξης εγκλημάτων των άρθρων 137^Α, 137^Β ΠΚ (αντίστοιχο πειθαρχικό παράπτωμα του άρθρου 10 §1 περ. γ' του ΠΔ 120/2008) ώστε όταν ασκείται ποινική δίωξη για τα συγκεκριμένα εγκλήματα να επιβάλλεται ρητά το μέτρο της διαθεσιμότητας, και αν διενεργείται ΕΔΕ (χωρίς ή πριν την άσκηση ποινικής δίωξης) να επιβάλλεται το μέτρο της προσωρινής μετακίνησης σε Υπηρεσία, όπου το ερευνώμενο προσωπικό δεν θα ασκεί τα καθήκοντα που το άρθρο 137^Α ΠΚ απαιτεί ήτοι «δίωξη ή ανάκριση ή εξέταση αξιόποινων πράξεων ή παραπτωμάτων ή εκτέλεση ποινών ή φύλαξη ή επιμέλεια κρατουμένων» (ακόμα και προσαχθέντων).

Αναμφίβολα, η πρωτοβουλία του κανονιστικού νομοθέτη και οι ρυθμίσεις του ΠΔ 120/2008, κινούνται προς την ορθή κατεύθυνση και αποτελούν το δείγμα της διακηρυγμένης διάθεσης της Πολιτικής Ηγεσίας του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, αλλά και της Φυσικής Ηγεσίας της Ελληνικής Αστυνομίας για συνεργασία και υλοποίηση των προτάσεων του Μηχανισμού. Ωστόσο, και για το λόγο αυτό επισημαίνονται οι προτάσεις που, ως μέσα συμμόρφωσης σε αποφάσεις του ΕΔΔΑ, διατυπώθηκαν από το Μηχανισμό, ώστε σε μια αντίστοιχη μελλοντική πρωτοβουλία να εξεταστούν και αυτές. Στο ίδιο πλαίσιο, για τυχόν ανάληψη μελλοντικής νομοθετικής πρωτοβουλίας, ο Μηχανισμός επαναδιατυπώνει και υπενθυμίζει, λόγω της σπουδαιότητάς τους προς το σκοπό της διασφάλισης αποδείξεων και συ-

νεπώς της ίδιας της αποτελεσματικότητας διερεύνησης υποθέσεων περιστατικών αυθαιρεσίας, τις δυο προτάσεις του, οι οποίες επίσης είχαν διατυπωθεί και στην Έκθεση 2017-2018, και συγκεκριμένα:

- A.** Εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε χώρους, όπου σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία είναι επιτρεπτό, των Καταστημάτων Κράτησης, των κρατητήριων ή των κέντρων κράτησης των Υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας ή του Λ.Σ.-Ε.ΛΑ.Κ.Τ. ή του Πυροσβεστικού Σώματος και υποχρεωτική διατήρηση του σχετικού βιντεοληπτικού υλικού για χρονικό διάστημα τριών μηνών από την ημερομηνία καταγραφής
- B.** Προστασία υπαλλήλων-μαρτύρων περιστατικών αυθαιρεσίας συναδέλφων τους¹³¹.

Τέλος, ο Μηχανισμός, λαμβάνοντας υπόψη τις διαπιστώσεις που ανέκυψαν από τις θεματικές κατηγορίες υποθέσεων, και συγκεκριμένα τις προσβολές κατά της προσωπικής ελευθερίας (και ιδίως σχετικά με τις προσαγωγές), καθώς και τις προσβολές κατά της σωματικής ακεραιότητας, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι κρατούμενοι (δηλαδή πρόσωπα των οποίων περιορίστηκε η ελευθερία κίνησης από τη στιγμή της προσαγωγής τους σε Υπηρεσία της Ελληνικής Αστυνομίας ή άλλη προανακριτική αρχή, μέχρι και την έκτιση της, στερητικής της ελευθερίας, ποινή, μετά από καταδικαστική απόφαση) υφίστανται τέτοιες προσβολές με μεγάλη συχνότητα. Η νομολογία¹³² άλλωστε, αναγνωρίζει ότι το στάδιο της μεταγωγής ή της προσαγωγής, πριν τη σύνταξη έκθεσης σύλληψης, είναι εξόχως επικίνδυνο για την εκδήλωση συμπεριφορών βαρβαρότητας (όπως τα βασανιστήρια) από υπαλλήλους, όντας χρονικά εγγύτερα στη θεωρούμενη παράνομη ή αντιπειθαρχική συμπεριφορά τα πρόσωπα που στερούνται την προσωπική τους ελευθερία, διότι τίθενται στη φυσική εξουσία των αρμοδίων αρχών.

Η μη υποβολή έγκλησης για σωματική βλάβη, αποτελεί επιχείρημα για την αρχειοθέτηση υποθέσεων, ενώ, παρά την πρόβλεψη του άρθρου 23 ΠΔ 120/2008 για τη διερεύνηση των καταγγελιών και το δικαίωμα αναφοράς, εντοπίζονται περιπτώσεις που δεν ξεκίνησαν σχετικές διοικητικές εξετάσεις, παρά μόνο μετά από μεταγενέστερες εξελίξεις. Η ίδια όμως η θέση του προσώπου υπό περιορισμό της ελευθερίας του, είναι ευάλωτη και

131. https://www.synigoros.gr/resources/docs/emhdipa_2017_2018_gr.pdf, σελ. 71 - 72.

132. Εφετείο Θεσσαλονίκης 947/2018, ΠοινΔικ2019, σελ. 869.

πολλές φορές αποτρέπει τα πρόσωπα από την υποβολή καταγγελιών για τις προσβολές που υπέστησαν, όμως κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ,¹³³ η προστασία της σωματικής ακεραιότητας των ανθρώπων δεν μπορεί να τίθεται υπό περιορισμούς, λόγω των απαιτήσεων της έρευνας και των δυσκολιών που ενυπάρχουν στην καταπολέμηση του εγκλήματος. Έχοντας υπόψη τις υπ' αριθ. 6/2008, 4/2002 και 1/2020 εγκυκλίους του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και τις διατάξεις του άρθρου 137^A §3 ΠΚ και 308 επ. του ισχύοντος ΠΚ (Ν. 4619/2019), ο Μηχανισμός προτείνει την έκδοση εγκυκλίων τόσο προς τους αρμόδιους Εισαγγελείς, για την τυχόν ποινική διερεύνηση, όσο και προς τα αρμόδια, για τον πειθαρχικό έλεγχο, όργανα για την πειθαρχική διερεύνηση, αυτεπαγγέλτως, στο πλαίσιο των ισχυουσών διατάξεων, περιστατικών κακομεταχείρισης προσώπων που έχουν προσαχθεί, συλληφθεί ή εκτίουν ποινή και φέρουν εμφανή σημάδια ότι υπέστησαν προσβολές της σωματικής τους ακεραιότητας.

133. Απόφαση της 7.8.1992 επί της υποθέσεως *OMASI κατά Γαλλίας* (αριθ. προσφ. 12850/87), σκ. 115.

Παράρτημα

Παράρτημα

Άρθρο 188 Ν. 4662/2020 (Α' 27/7.2.2020)

Τροποποίηση διατάξεων Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης

1. Το άρθρο 1 του Ν. 3938/2011 (Α' 61), όπως ισχύει, αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 1

1 Ο Συνήγορος του Πολίτη ορίζεται ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας με αρμοδιότητα τη συλλογή, την καταγραφή, την αξιολόγηση, τη διερεύνηση ή την περαιτέρω προώθηση προς άσκηση πειθαρχικού ελέγχου στις αρμόδιες υπηρεσίες, καταγγελιών για πράξεις, ενέργειες ή παραλείψεις, του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος-Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς τους και αφορούν:

- α.** βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας κατά την έννοια του άρθρου 137^Α του Ποινικού Κώδικα,
- β.** παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή της υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας,
- γ.** παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και
- δ.** παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογε-

νειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.

2 Οι καταγγελίες πρέπει να είναι επώνυμες και γραπτές και να υποβάλλονται στον Συνήγορο του Πολίτη, αυτοπροσώπως ή μέσω πληρεξούσιου. Το όνομα και τα άλλα στοιχεία ταυτότητας του καταγγέλλοντος μπορεί να μην ανακοινώνονται κατά το στάδιο της διερεύνησης, αν το ζητήσει εγγράφως ο ενδιαφερόμενος. Αν κατά την κρίση του Συνηγόρου του Πολίτη η διερεύνηση δεν είναι δυνατή χωρίς ανακοίνωση του ονόματος, ο ενδιαφερόμενος ενημερώνεται ότι η καταγγελία του θα τεθεί στο αρχείο, εφόσον ο ίδιος δεν συναινέσει εγγράφως στην ανακοίνωση του ονόματός του. Αν ο καταγγέλλων αγνοεί την ελληνική γλώσσα, μπορεί να παραστεί με διερμηνέα. Αν ο καταγγέλλων αδυνατεί να γράψει, η καταγγελία γίνεται προφορικώς, καταγράφεται από υπάλληλο του Συνηγόρου του Πολίτη και συντάσσεται έκθεση στην οποία γίνεται ειδική μνεία της αδυναμίας του καταγγέλλοντος να γράψει.

Η έκθεση υπογράφεται από τον καταγγέλλοντα και τον υπάλληλο του Συνηγόρου του Πολίτη που τη συνέταξε. Όταν η καταγγελία είναι ανώνυμη, τίθεται στο αρχείο με πράξη του Συνηγόρου του Πολίτη, όμως τυχόν στοιχεία αυτής που παρέχουν βάση για διερεύνηση μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο αυτεπάγγελτης παρέμβασης. Ο Συνήγορος του Πολίτη επιλαμβάνεται και αυτεπαγγέλτως, μετά από πληροφορίες με συγκεκριμένα στοιχεία για περιστατικά της παραγράφου 1 και ιδίως όσων προέρχονται από δημοσιεύματα ή εκπομπές ΜΜΕ ή μετά από παραπομπή της υπόθεσης από τον καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα.

3 Ο Συνήγορος του Πολίτη αξιολογεί κάθε καταγγελία ή περιστατικό για το αν εμπίπτει στις αρμοδιότητές του κατά τον παρόντα νόμο και αποφασίζει με πράξη του, εντός προθεσμίας δέκα (10) ημερών ή για τη διερεύνηση μιας καταγγελίας ή ενός περιστατικού, περίπτωση κατά την οποία συντάσσει εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών σχετικό πόρισμα, ή για την προώθηση μιας καταγγελίας ή ενός περιστατικού προς διερεύνηση στις αρμόδιες υπηρεσίες, επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για ίδια έρευνα, ή για τη θέση τους στο αρχείο ως αβάσιμων ή ανεπίδεκτων εκτίμησης. Οι διαταγές διενέργειας διοικητικών εξετάσεων, για περιστατικά που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος, διαβιβάζονται αμελλητί στον Συνήγορο του Πολίτη, προκειμένου να αποφασίσει, κατά το προηγούμενο εδάφιο, τη διερεύνηση από την Ανεξάρτητη Αρχή με ίδια έρευνα ή την παρακολούθηση της εσωτερικής έρευνας,

επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για ίδια έρευνα, και ενημερώνοντας σχετικά την οικεία υπηρεσία.

4 Σε κάθε περίπτωση διερεύνησης μιας καταγγελίας ή ενός περιστατικού από τον Συνήγορο του Πολίτη, με ίδια έρευνα, προώθηση υπόθεσης στην αρμόδια υπηρεσία ή παρακολούθηση της διοικητικής εξέτασης, τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλουν την έκδοση της απόφασής τους, έως την έκδοση πορίσματος από το Συνήγορο του Πολίτη. Διοικητικά μέτρα που προβλέπονται από το πειθαρχικό δίκαιο κάθε υπηρεσίας και λαμβάνονται σε βάρος του πειθαρχικά ελεγχόμενου δεν θίγονται. Τα πειθαρχικά όργανα της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος-Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης υποχρεούνται να εξετάζουν κατά προτεραιότητα κάθε πειθαρχική υπόθεση που τους προωθείται ή παρακολουθείται από το Συνήγορο του Πολίτη και αφορά πράξεις της παραγράφου 1, προβαίνουν δε σε ενημέρωσή του με στοιχεία της έρευνας όταν αυτό ζητηθεί, καθώς και αναφορικά με το αποτέλεσμα της εξέτασης των ως άνω υποθέσεων, διαβιβάζοντας αντίγραφα του συνόλου των στοιχείων του σχετικού φακέλου και αναστέλλοντας την έκδοση της απόφασης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σε περίπτωση προώθησης υπόθεσης στην αρμόδια υπηρεσία ή παρακολούθησης διαταχθείσας διοικητικής εξέτασης, αποτιμά την πληρότητα της εξέτασης και μπορεί να την αναπέμψει προς συμπλήρωση, συντάσσοντας πόρισμα εντός προθεσμίας είκοσι (20) ημερών. Ενδεχόμενη απόκλιση από το διατακτικό του πορίσματος του Συνηγόρου του Πολίτη που έχει συνταχθεί κατόπιν ίδιας έρευνας, προώθησης υπόθεσης στην αρμόδια υπηρεσία ή παρακολούθησης διαταχθείσας διοικητικής εξέτασης, επιτρέπεται μόνο με ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία. Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημερώνει τον αρμόδιο Υπουργό σχετικά με υποθέσεις για τις οποίες διαπιστώνει απόκλιση με ανεπαρκή αιτιολογία από το πόρισμά του, σε κάθε στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας, για τις εκ μέρους του Υπουργού τυχόν ενέργειες ως πειθαρχικού προϊσταμένου. Οι πειθαρχικές διαδικασίες μετά την ολοκλήρωση και γνωστοποίηση του πορίσματος του Συνηγόρου του Πολίτη διέπονται από το αντίστοιχο πειθαρχικό δίκαιο εκάστης υπηρεσίας. Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημερώνεται σε κάθε περίπτωση για την εξέλιξη της σχετικής πειθαρχικής διαδικασίας και τις αποφάσεις των πειθαρχικών οργάνων.

5 Ο Συνήγορος του Πολίτη επιλαμβάνεται επίσης υποθέσεων για τις οποίες έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε βάρος της Ελλάδας για παράβαση

των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ν.Δ. 53/1974), με την οποία διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα ή την εκδίκαση της υπόθεσης. Στις περιπτώσεις αυτές οι Διευθύνσεις Προσωπικού των αρμόδιων υπηρεσιών των σωμάτων ασφαλείας, καθώς και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης υποχρεούνται να διαβιβάζουν την ως άνω απόφαση και τον σχετικό πειθαρχικό φάκελο στο Συνήγορο του Πολίτη, με επισήμανση των συγκεκριμένων διαστημάτων αναστολής της παραγραφής και της τυχόν επέλευσης παραγραφής και ο οποίος επανεξετάζει την υπόθεση, λαμβάνοντας υπόψη του ιδίως όσα έκανε δεκτά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, και αποφασίζει για την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης.

6 Εντός των προθεσμιών της παραγράφου 3 του παρόντος άρθρου, ο Συνήγορος του Πολίτη, επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για διερεύνηση και διαμόρφωση σχετικού πορίσματος, γνωστοποιεί την απόφασή του για την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης με όλα τα στοιχεία του φακέλου στην αρμόδια υπηρεσία που δεσμεύεται από την ανωτέρω απόφαση και διατάσσει νέα έρευνα, σύμφωνα και με όσα γίνονται δεκτά από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ως προς το νομικό χαρακτηρισμό της ελεγχόμενης πράξης. Στο πλαίσιο της επανεξέτασης της πειθαρχικής υπόθεσης είναι δυνατόν να ασκηθεί ή να συμπληρωθεί η πειθαρχική δίωξη και να επιβληθεί η προσήκουσα πειθαρχική ποινή ανεξάρτητα από την αρχική εκδίκαση της υπόθεσης, υπό την προϋπόθεση ότι δεν διώκεται υπάλληλος για δεύτερη φορά για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα εκτός εάν υπάρχουν νέα στοιχεία ή στοιχεία που αποκαλύφθηκαν εκ των υστέρων ή εάν υπήρξε ουσιώδες ελάττωμα της διαδικασίας. Για τον υπολογισμό του χρόνου παραγραφής που προβλέπεται από τις πειθαρχικές διατάξεις για τα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης δεν υπολογίζεται το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την έκδοση της απόφασης του αρμόδιου, κατά περίπτωση, πειθαρχικού οργάνου, σύμφωνα με τα άρθρα 38 και 39 του ΠΔ 120/2008 (Α' 18), το άρθρο 5 του ΠΔ 187/2004 (Α' 187), το άρθρο 25 παράγραφος 9 του ΝΔ 343/1969 (Α' 238), το άρθρο 18 παράγραφοι 9 και 10 του ΝΔ 935/1971 (Α' 149) και το άρθρο 122 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων ΝΠΔΔ, μέχρι την περιέλευση στον Συνήγορο του Πολίτη της απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Κατά τα λοιπά ακολουθείται η προβλεπόμενη πειθαρχική διαδικασία κάθε Υπηρεσίας στην οποία ανήκει το ελεγχόμενο προσωπικό. Αν ο Συνήγορος του Πολίτη κρίνει ότι

δεν απαιτείται η εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης, γνωστοποιεί το πόρισμα του στη Διεύθυνση Προσωπικού κάθε αρμόδιας Υπηρεσίας, προκειμένου να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο.

7 Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί, κατ' ανάλογη εφαρμογή των οικείων διατάξεων του πειθαρχικού δικαίου του εμπλεκόμενου προσωπικού, να κλητεύει μάρτυρες, να εξετάζει πρόσωπα ενόρκως, να διενεργεί αυτοψία και να παραγγέλλει πραγματογνωμοσύνη. Οι εμπλεκόμενοι υποχρεούνται προς παροχή μαρτυρίας και προφορικών ή έγγραφων εξηγήσεων ενώπιον του Συνηγόρου του Πολίτη. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητεί στοιχεία από οποιαδήποτε δημόσια υπηρεσία ή υπηρεσία του ευρύτερου δημόσιου τομέα, οι οποίες υποχρεούνται να τα γνωστοποιούν ή να διαβιβάζουν αντίγραφα εγγράφων που αφορούν την υπόθεση, εκτός αν χαρακτηρίζονται ως απόρρητα, επειδή αφορούν την εθνική άμυνα, την κρατική ασφάλεια και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας. Η υποχρέωση τήρησης ιατρικού απορρήτου δεν αποτελεί λόγο άρνησης χορήγησης των εγγράφων. Τα στοιχεία της παρούσας παραγράφου χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την εκπλήρωση της αποστολής του Συνηγόρου του Πολίτη. Σε περίπτωση ήδη σχηματισθείσας πειθαρχικής δικογραφίας από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα εκάστης Υπηρεσίας, ο Συνήγορος του Πολίτη λαμβάνει αντίγραφα του συνόλου των στοιχείων του σχετικού φακέλου. Οι αρμόδιοι ανακριτικοί υπάλληλοι και οι αρμόδιες δικαστικές ή εισαγγελικές αρχές χορηγούν, κατόπιν σχετικού αιτήματος του Συνηγόρου του Πολίτη, αντίγραφα εγγράφων ή εκθέσεων της ποινικής προδικασίας ή διαδικασίας, για υποθέσεις που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, προς εφαρμογή του παρόντος άρθρου.

8 Όποιος υποβάλλει καταγγελία σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου δικαιούται να πληροφορείται το αποτέλεσμα της καταγγελίας του, ενώ πρόσβαση επί των στοιχείων του φακέλου μπορεί να αποκτήσει οποιοσδήποτε υπό τις προϋποθέσεις και τους περιορισμούς του άρθρου 5 του Ν. 2690/1999 (Α' 45), του Ν. 4624/2019 (Α' 137), καθώς και του Ν. 3471/2006 (Α' 133).

9 Οι προθεσμίες του παρόντος άρθρου παρατείνονται αναλόγως για τις ανάγκες της έρευνας, ιδίως όταν προκύπτουν νέα αποδεικτικά στοιχεία ή όταν έχουν ζητηθεί από τον Συνήγορο του Πολίτη στοιχεία από τις οικείες υπηρεσίες.

10 Η αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας δεν υποκαθιστά τις

υφιστάμενες δομές υποβολής και εξέτασης καταγγελιών αυθαιρεσίας σε άλλα όργανα ή αρχές.

1 1 Συνιστώνται στο Συνήγορο του Πολίτη δέκα (10) θέσεις του άρθρου 5 του Ν. 3094/2003, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της Αρχής κατά το παρόν άρθρο».

2. Η παράγραφος 4 του άρθρου 3 του Ν. 3094/2003 (Α' 10), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, αντικαθίσταται ως εξής:

«4. Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιλαμβάνεται υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης δικαστικής αρχής. Όταν ο Συνήγορος του Πολίτη ενεργεί ως φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου, επιλαμβάνεται υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίων, δικαστικών ή εισαγγελικών αρχών, έως τη διεξαγωγή της πρώτης συζήτησης στο ακροατήριο ή την άσκηση ποινικής δίωξης ή έως ότου το αρμόδιο δικαστήριο ή η αρμόδια δικαστική αρχή αποφανθεί επί αιτήσεως παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας. Η έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας είναι ανεξάρτητη από τυχόν παράλληλη εξέλιξη ποινικής δίκης ή διαδικασίας».

Συντομογραφίες

ΑΤ	Αστυνομικό Τμήμα	ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΑΠ	Άρειος Πάγος	ΚΥΤ	Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης
ΒΑΣ	Βιβλίο Αδικημάτων και Συμβάντων	ΛΣ-ΕΛΑΚΤ	Λιμενικό Σώμα - Ελληνική Ακτοφυλακή
ΓΑΔΑ	Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής	ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΓΑΔΘ	Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης	ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΓΕΠΑΔ	Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση	Ν	Νόμος
ΔΕΕ	Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών	ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
ΔΙΑΣ	Δίκυκλη Αστυνόμευση	ΠΔΕ	Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση
ΔΙΜΕΤ	Διεύθυνση Μέτρων Τάξης	ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	ΠΡΟΚΕΚΑ	Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αλλοδαπών
ΕΔΕ	Ένορκη Διοικητική Εξέταση	Σ	Σύνταγμα
ΕΛΑΣ	Ελληνική Αστυνομία	ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΕΜΗΔΙΠΑ	Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας	ΣτΠ	Συνήγορος του Πολίτη
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Συνθήκη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	ΤΑ	Τμήμα Ασφαλείας
		Φ	Φάκελος
		СРТ	Επιτροπή Πρόληψης Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης

